

فریدریك نیچه

ژدایکبوونا خه مگینیئ

ژ گیانئ مؤزیکئ

وهرگیپران ژ ئینگلیزی

محسن حاجی اسماعیل

نافی پەرتووکی ب زمانی ئەلمانی (زمانێ ڕەسەن):

Die Geburt der Tragödie aus dem Geiste der Musik

نافی پەرتووکی ب زمانی ئینگلیزی:

The Birth of Tragedy Out of the Spirit of Music

نافی پەرتووکی ب زمانی کوردی:

ژدایکبوونا خەمگینی ژ گیانی مۆزیک

نقیسین: فریدریک نیچە

وەرگیپران ژ ئەلمانی: شاوون وایتساید

پیشەکی و سەرپەرشتیکرن: مایکل تانەر

وەرگیپران ژ ئینگلیزی: محسن اسماعیل

بابەت: فەلسەفە، فەلسەفە ئیستیاتیکی/جوانیناسیی، فەلسەفە ھۆنەری

پیداچوونا زمانی: محسن اسماعیل

پیداچوونا ڕێنقیسی: محسن اسماعیل

دیزاین بەرگی: یونس ئالی

دیزاین نافەرۆکی: محسن اسماعیل

چاپ :

تیراژ:

چاپخانه:

بها:

ژمارا سپاردنی:

ناقەپۇك

- پېشگۇتەنە ۋەزگىپى ۳
- پېشەكيا مايكل تانەرى ۶
- ژدايكبونا خەمگىنىي ژ گيانى مۇزىكى ۴۴
- هەولدانەك بۇ خەۋە-رەخنەگرتنى ۴۵
- پېشگۇتەنە رىچارد فاگنەرى ۶۱
- ژدايكبونا خەمگىنىي ۶۳

پېشگوتنا وەرگېرى

"ژدايکبوونا خەمگىنىي" ئىكەم بەرھەمى فەيلەسوفى ئەلمان فریدريک نیچەى یە، د ساللا ۱۸۷۲ى دا ھاتىە وەشاندىن. ئەف پەرتووکە ژ بەرھەمىن گرنگ و کاریگەر یېن نیچەى دەیتە ھژمارتن، و دقې پەرتووکى دا ئەو ل سەر بنیاتین ھونەرئ گریكى یى کەفن و پەيوەندیا وئ ب ژيانى فە رادوہستیت.

د قى بەرھەمى دا، نیچە دوو ھیزین سەرەكى یېن د ھونەرى دا دیار دکەت: ئەپۇلۇن و دیونیسۇس. ئەپۇلۇن نوینەرایەتیا ھیزا ئەفل، رېكخستن و جوانیى دکەت، د دەمەكى دا کو دیونیسۇس نوینەرایەتیا ھیزا سرۇشت، ھەست و سەرخۇشیى دکەت. نیچە باوەر دکەت کو خەمگىنیا گریکا کەفتار ئەنجامى ئىکبوونا فان ھەردوو ھیزان بوو. ئەف پەرتووکە کلیلەکە بۇ فەکرنا دەرگەھى جیھانەکا نوى یا ھزرى. نیچە، ب قى بەرھەمى، پەردەئى ژ سەر نەپىنن شارستانىەتا گریکا کەفن فەدکەت و مە دبەتە ناف دلئ تارى و گەرمیا خەمگىنیا گریكى دا.

تراژیدیا گریكى، ب دیتنا نیچەى، نە تنى ھونەرەك بوو، لى رېكەك بوو بۇ ژيانى. ئەوى شیا ھەردوو ھیزین ئەپۇلۇنى و دیونیسۇسى پېكفە بگونجینیت و ژئ ئافراندىنەکا نوى بئافرىنیت. ئەف ئىکگرتن، ئەف داھینانا نوى، بوویە ئەگەرئ ئافراندىنا چاندەكى کو ھەتا نوکە جیھانى دەھژینیت.

ئەف وەرگېرانا کوردی یا "ژدايکبوونا خەمگىنىي" ب زارافى بادینى، نە تنى خزمەتەکە بۇ زمان و چاندا کوردی، بەلکى دى رېكى ژ بۇ خویندەفانین کورد فەکەت کو بگەھنە ھزر و بۇچوونین نیچەى یېن کویر و کاریگەر ئەفجا ئەف پەرتووکە گافەکە بەرەف ئازادیا ھزرى. چونكى نیچەى ھزر دکر کو ئازادى د ناف ھزران دا دەست پى دکەت، و ھزرا ئازاد دشت جیھانى بگوھۆریت. ھەرەوسا شۆرەشەکە د ناف میژوویا ھزرا کوردی دا. ئەفە ئىکەم جارە کو دەنگى نیچەى، ب ھەمى ھیز و تیژیا خو، د زمانى کوردی دا دەنگ فەددەت. ئەف وەرگېرانه دى بیتە دەسپىکا سەردەمەكى نوى ژ بۇ فەلسەفا کوردی.

له‌ورا خوانده‌فانی هیژا، نفیسارین دنافا فی پەرتووکی دا چەکه‌که. چەکه‌ک ژ بو شکاندا زنجیرین بەندیایەتیا هزری، چەکه‌ک ژ بو پرووخواندا دیوارین باوەریین کەفن، و چەکه‌ک ژ بو ئافراندا جیهانەکا نوی یە.

ئەفجا "ژدایکبوونا خەمگینی" نە تنی دەربارە ی هونەر و فەلسەفی یە. بەلکی گازپەکه ژ بو ژیانەکا نوی. نیچە گازی مە دکەت کو ئەم ژ گۆرا ئەخلاقین کەفن دەرکەفین، کو ئەم ژ ترسا مرنی و ژیانێ پزگار ببین، و کو ئەم ببینە ئەو کەسین کو ئەم دشین ببین - سوپەرمان/مروقی بلند.

دەما هوین دەست ب خواندا فی پەرتووکی دکەن، خوە ئامادە بکەن ژ بو گوهورپنەکا کویر. پەیفین نیچە دی وەک بروسکان د ناف هزرا وە دا بتەقن و دی جیهانبینیا هەوە ژ بنی فە هەژینن. ئەف پەرتووکی دی هەوە نەچار کەت کو هوین هەر تشتی ژ نوی فە بنرخینن - هونەر، ئەخلاق، ئۆل، زانست، و هەتا خودی ژ. لی هشیار بن. خواندا فی پەرتووکی نە کارەکی بی مەترسی یە. وەک نیچە دیژیت: "دەما تو ل تارباتی دنی، تارباتی ژ ل تە دنیريت." لی ئەگەر هوین ئامادە بن کو بەرهف کویراتیین تاری یین خوە بچن، هوین دی ژ وی جە ی دەرکەفن ب هیژەکا نوی، ب دیتنەکا فرەه، و ب ئیرادەیه‌کا پۆلای ژ بو ئافراندن و ژیان.

بەیلن ئەف پەرتووکه ببیتە دەسپیکا گەشتەکا نوی ژ بو هەوە. بەیلن دەنگی نیچە هەوە ژ خەوا دەمارگیری هشیار بکەت. بەیلن "ژدایکبوونا خەمگینی" ببیتە ژدایکبوونا سەردەمەکی نوی ژ بو هزر و ژيانا وە. چونکی، وەک نیچە دیژیت: "دقیق ئالۆزی دناف مروقی دا هەبیت، دا کو ستیرەکا رۆگەش و دەفگەش ژدایک ببیت." ئەف پەرتووکه دی ئالۆزی د ناف وە دا چیکەت، لی ژ فی ئالۆزی هوین دی ستیرین رۆگەش و دەفگەش ئافرینن. د فی وەرگیرانی دا، خواندەفان دی فیری تیگەه و بوچوونین سەرەکی یین نیچە بن، وەک پەییوەندیا د نافبەرا مۆزیک و تراژیدی/خەمگینی دا، رۆلی ئەفسانە و مینۆلۆژی د چیکرنا هونە ی دا، و گرنگیا هەفسەنگی د نافبەرا هیژین جودا یین د ژیان و هونەری دا.

جاردن، ئەف وەرگىرپانە دى بىتە دەرفەتەك ژ بۇ خويندەقانىن كورد كو ب زمانى خوه بگەھنە ئىك ژ گرنگترين بەرھەمىن فەلسەفى يىن سەدسالا نۆزدى، و دى ھارىكاريا وان كەت بۇ تىگەھشتنا كاريگەريا نيچەى ل سەر ھزرا رۇژئاقايى و جىھانى.

خواندەقانى ھىژا، براى من يى زمان و نەتەوھىي، مە پىكۆل يىت كرين كو ھەر پەيىف و دەستەواژەيەكا دق پەرتووگى دا ھاتى، مە يى كرى كوردىيەكا خۆمالى، دا كو زمانى مە زىندى بمىنىت و ئەم بشىن فەلسەفەيا كوردى ب زمانى كوردى دروست بگەين و ئەقلىن تاكى كورد ب ئازرىنىن دا كو ھزرا كوردى دروست ببىت.

لەورا، مە پەيىقن توزگرتى يىت پاك و جوانكرين و يىت بكارئىنايىن، ئەفجا دبىت ھندەك جارن ژبەر پەيىقن مە يىن خۆمالى تو تۆشى گرپتا نەتىگەھشتنى ببى، چونكە دەولەمەندىا زمانى كوردى ژ پۇيى ھەفپامان و دژپامانان فە، زۆر پەيىقن جۆرەوجۆر ل سەر ئىك تىشتى يى ھەين، لەورا ئەفە ژى مە نەچار دكەت كو ئەم ھەمى پەيىقان نەمر بگەين دا كو ئەم نەمر بين، لى مە پىكۆل يىت كرين كو پەيىقن بەربەلاف ژى ل لايى دى يى قى (/) ھىلى بكاربىنىن، لەورا ھىقىدارم مە شيا بيت خزمەتا زمان و نەتەوھىي خوه كرىبىت ب وەرگىرپانا قى پەرتووگا ب بها.

محسن اسماعيل

۱۳ ئەيلوولا ۲۰۲۴

پېشەكى يا مايكل تانەرى

۱

پەرتووکا "ژدايکبوونا خەمگىنىي" (ژ فېرە و پېشە BT) ئىكەم پەرتووکا فریدریک نیچەى بوو. چاپا ئىكى، يا کو ل ۲ ئى کانوونا دوویى ل سالا ۱۸۷۲ ئى ھاتىە بەلاڤکرن، نافى وى يى تەمام "The Birth of Tragedy, out of the Spirit of Music" بوو، ھەرۈسا چاپا دوویى يا ۱۸۷۴ ئى ژى کو ھندەك گوھۇرپن تىدا ھاتبوونە کرن. دەما وى ئەو دووبارە ل ۱۸۸۶ ئى بەلاڤکرى، نیچەى نافى وى گوھۇرى بۇ "The Birth of Tragedy. Or, Greekhood and pessimism" ئانکو "ژدايکبوونا خەمگىنىي. يان: گریگبوون و رەشبىنگەرايى. - چاپا نوى، ھەولدانەك بۇ خو-رەخنەگرتنى". کارتیکرنا بەلاڤبوونا وى يا ئىكى گەلەك مەزن بوو، لى نہ ب وى رەنگى يى کو نیچە ھىقىدار بوو.

بىگومان ریچارد فاگنەر^۱، يى کو پەرتووک بۇ وى ھاتبوو پېشكىشکرن، گەلەك پى دلخووش بوو، و بۇ نیچەى نفیسی: "من چ جارن تشتەكى جوانتر ژ پەرتووکا تە نہخواندیە!"

^۱ (ریچارد فاگنەر - Richard Wagner): ئىك ژ گرنگترین و کاریگەرترین کۆمپوزەر و تیۆردارپژین موزیکى یین سەدسالا ۱۹ بوو. ل ۲۲ ئى گولانا ۱۸۱۳ ئى ل لایپزیگ، ئەلمانیا ھاتە دنیا یی. ل ۱۳ ئى شوباتا ۱۸۸۲ ئى ل فیننیسیا، ئیتالیا ھفات کر. کارپن سەرەکی: ئاواز دانەرئ ئۆپیرایان بوو. تیۆردارپژەكى گرنگ بوو د وارئ موزیک و درامای دا. چەندین پەرتووک و گۆتار ل سەر تیۆریا موزیکى نفیسین. بەرھەمپن وى ییت نافدار: "Der Ring des Nibelungen" (ئەنگوستیلکا نیبلونگ): چوار ئۆپیرایین گریداى پیکفە نہ. "Tristan und Isolde" (تریستان و ئیزۆلدە). "Die Meistersinger von Nürnberg" (ماموستایین سترانیژ ژ نورنبەرگ). "Parsifal". نوکرنین وى د موزیکى دا: پېشەبرنا تیگەى "Gesamtkunstwerk" (بەرھەمپن ھونەرئ تەمام): تیکەلکرن موزیک، دراما، و ھونەرئ دیتنى. بکارئینانا "leitmotif" (مۆتیڤین سەرەکی): تېمایین موزیکى یین تاییبەت بۇ کەسایەتى، بېر، یان تشتان. گوھۇرپن گرنگ د ھەفسەنگى و رېتمى دا. کاریگەرەکا مەزن ل سەر پېشکەفتنا موزیکا کلاسیک کر. باندۇرا وى ل سەر کۆمپوزەرین/ئاواز دانەرین پشتى خۇ گەلەك مەزن بوو. کاریگەرى ل سەر فەلسەفە و ئەدەبیاتى ژى کر. ب ئەگەرین ھزرن وى یین سیاسى و نەتەوہی، نەمازە ھزرن وى یین دژى جوہیان، ناکۆک بوو. Bayreuth Festspielhaus، شانۆپەکە کو Wagner تاییبەت بۇ پېشکیشکرن بەرھەمپن خۇ چیکر. ھەر سال فېستیڤالەک ل وېرئ تیتە لیستکرن بۇ پېشکیشکرن

ژنا فاگنهرى، كوسىمايى ژى گوت: "ته د فئ پەرتووكى دا رۆح گازى كرىنه كو من باوهر دكر تنى ب فەرمانا مامۆستايى مە دئ ھىن." ئەف كارفەدانە و يېن وەكى وان ژ ھەقالىن نيچەى يېن فاگنهرى نە سەير بوون، ب تايبەتى ل بەر رۆناھيا نافەرۇكا بەشېن داويى يېن كارى. لئ راپا ئەكادىمى ھاتبوو ھەژاندن، وەك دھاتە چافەرپىكرن، ھەرچەندە ديارە كو نيچەى ئەفە پېشېبىنى نەكربوو. دوژمنەكى وى يى كەفن ژ رۆژېن دبستانى، ئولریش فۆن فيلاموفىتيز-مۆيلەندۆرف، ل مەھا گولانى ھېرشەكا سەرھتايى كر ب نافى "Polilogy of Future"^۱ ئانكو زانستى زمانى يى داھاتى! بەرسفەك بۆ ژدايكبوونا خەمگىنىي يا فريدريك نيچەى، نفىسارەكا گەنگەشەيى- يا ئەكادىمى يا رەخنەيى كو ھەتا ل گۆر پېقەرېن جېھانا زانستى ژى سەير بوو. نيچە ب خوە بەرسف نەدا، لئ ھەقالى وى يى نيزىك ئىرفىن رۆدە ب نامەيەكا فەكرى بۆ فاگنهرى بەرسف دا، ب نافى "Afterphilologie"^۲، پەيفەكە كو وەرگىرپانا وئ زەحمەتە: نيزىكى پامانا "Pseudo_philology" ئانكو "زانستى زمانى سەختە" يە، لئ "After" د ئەلمانى دا

بەرھەمىن وى. تيۆريېن وى: باوهرى ھەبوو كو ئۆپىرا دقېت ھەمى ھونەرنا (مۆزىك، دراما، دانس، ھونەرېن ديتنى) تىكەل بکەت. رەخنە ل ئۆپىرايا ئىتالى و فرەنسى دگرت و دگوت كو ئەو زېدە گرنگىي دەدەنە مېلۆدىي. Bayreuth Festival ھېشتا ژى بەردەوامە و ئىك ژ گرنگترين پروویدانن مۆزىكا كلاسىكە. بەرھەمىن وى ھېشتا ژى ل سەرانسەرى جېھان تېنە پېشكىشكرن. كارىگەرنا وى ل سەر مۆزىك، ئۆپىرا، و چاندا رۆژئافى ھېشتا ژى بەردەوامە. Richard Wagner كەسايەتەكئ ناكۆك بوو لئ گەلەك گرنگە د دىرۇكا مۆزىكى دا. كارېن وى و تيۆريېن وى كارىگەرنا مەزن ل سەر گەشەكرنا مۆزىكا كلاسىك و ئۆپىرايى كرن. وگوردى. "Polilogy of Future" (پۆلىلۇژيا پېشەرۆژى): "Polilogy": ئەف پەيف دىبىت كو ژ پەيفا يونانى "poli" (گەلەك) و "logos" (زانست) ھاتبىتە چىكرن. واتە دىبىت "زانستا پىر-ئالى" يان "لىكۆلىنا پىر-ئالى" بىت. "Future": كو ب كوردى "پېشەرۆژ" يان "داھاتوو" يە.

پامانا گشتى: لىكۆلىنەكا پىر-ئالى يان بەرھەرھ ل سەر پېشەرۆژى. زانستەك كو ب ئاوايەكئ بەرھەرھ لىكۆلىنە ل سەر داھاتووئى دكەت. لئ دقېت ئەم ھىشار بىن كو ئەف شروڤە ل سەر تەخمىنە يە و دىبىت كو د كۆنتىكستەكئ تايبەت دا واتەيەكا دى ھەبىت. وگوردى.

۳ "Afterphilologie" (پشتى-فىلۆلۇژى): "After": كو ب كوردى "پشتى" يان "دوماھىك" ە. "Philologie": كو ب كوردى "فىلۆلۇژى" يە، ئانكو زانستا زمانى و ئەدەبىياتى. پامانا گشتى: فۇناغەكا نوى يان نىرىنەكا نوى ل سەر فىلۆلۇژىي. لىكۆلىنەكا ل سەر فىلۆلۇژىي پشتى فۇناغەكا دياركرى. رەخنە يان گوھۆرىنەك د فىلۆلۇژيا كلاسىك دا. لئ ديسان، دقېت ئەم ھىشار بىن كو ئەف شروڤە ل سەر تەخمىنە يە و دىبىت كو د كۆنتىكستەكئ تايبەت دا پامانەكا دى ھەبىت. ھەر دوو دەستەواژە د ئاستى ئاكادېمىك دا ديار دىن و دىبىت كو پەيوەندى ب لىكۆلىنە نوى يان نىرىنە نوى فە ھەبىن د وارئ زانست و فەلسەفەيى دا. وگوردى.

ب پامانا "فۆن" ژى دهيت، و نه ريتهكا دريژ ههيه، بېگومان ژ لۆسهري يى دهستپيكرى، كو ههردوو واتهيان ب ههفرا بكاربينيت. فاگنهر ژى بهشدارى شهري بوو؛ و فيلاموفيتز بهردهوام بوو ل سهر فى گهنگهشهيا بپريژ. وهك فان ههمى شهران، ئه نجام نه ديار بوو، ژبلى كو گومان تيدا نهبوو كو نيچه زيانهكا مهزن دابوو خوه د ناف كۆمه لگهها پيشهيه دا، د ههمان دهم دا كو وى ب شيوهيهكى بپياردهر خوه ل سهر ديمهنا چاندى دانابوو. وهك ئهم دى بينين، دهما نيچه ل ۱۸۸۶ى "ههولدا نا خوه-رهخنه گرتنى" نقيسى، ئهو گه لهك زيدهتر هسك بوو ل سهر په رتوو كى ژ ههر رهخنه گره كى ئه كاديمى، كو نه گهرين وان بو نه رازيبوونى تنى ئيك ژ گه لهك تيرين رهخنه ي بوون كو وى به رهف كارى قه كيشان. ئه فجا نوكه ئهم تشته كى سهرليشواندى دبينين، ئه گهر ئهم وهك يه كه يهك لى بنپرين: به شى سهره كى يى په رتوو كى ب تورپه ي د "ههولدا نى" دا دهيت به تهرن، د ههمان دهم دا كو ئهو ههول ددهت كاره كى رزگار كرنى بكهت، دبىژيت كو ژ هندهك لايان قه "ئهف په رتوو كه نه گونجاي يه" تيگه هشتنان دناف خوه دا هه لدگريت كو وى ب زيده كرنا به شين نه گونجاي و نه هه فته ريب شىلى كرين، لى كو نيشان ددهن د هندهك وارين گرنگ دا ئهو هيژ ل سهر رپكا سهره كى يا كارى ژيانا خوه بوو. ئه فقه، بېگومان، تاكتيكه كا ناسكرى يه ل نك نقيسكاران دهما ب هه ستين تيكه ل به ره همي ن خوه يين ده ستپيكي دنپرن، لى د فى باردوخى دا، زيده تر ژ يا ئاسايى، پرسياران ده ربارهى سروشتى خوه-شروقه كرن و پيشفه چوونى پيشكيش دكهت. ئه ز دى، د ده ستپيكي دا، گرنگي دهمه چاپا ئيكي، ژبه ر كو ئهو ب خوه گه لهك پرسياران پيشكيش دكهت، و پاشى دى چمه سهر وان لايه نين "ههولدا نى" كو ب راستى رونا هيه ددهنه سهر كا نيچه د ده ستپيكي دا چ گو تيه، نه كا پاشى هه ز دكر چ گو تبا.

BT چ جوړه پهرتو وکه که؟ بهرسفدانا فی پرسپاری هنده یا ب زحمته کو هندهک شروقه کهر گهشتینه وی نهجامی کو نهو "sui generis / زانستی گهش" ه () تایبته و بی وینه یه، کو نه جوړهکې بکیرهای یه بو بکارئینانی، ژبه ر کو چ پیقه ران ناده ته مروقی بو هه لسه نگاندا وی. کورتترین بهرسف نهو کو، سهره رای کورتبوونا وی، نهو کاره که کو هه ول ددهت گه لهک تستان کیم-زیده د هه مان دهم دا بکه ت. دهسپیکا پهرتووکې یا راسته قینه نهو کو دبیزیت "نهم دی گه لهک تستان بو زانستا جوانیناسی بدسته ئین"، کو پیشیار دکه ت نهو نهم دی پیشکیش کهین، ل گور نافی وی، نامیلکه که ل سهر هونه ری، ب تایبته تی ل سهر خه مگینیا یونانی. ژ لایه کی دی قه، د "پیشگوتنا ریچارد فاکنر"ی دا، نهو ناماژئ دده ته "پرسا نهلمانی یا رژی کو نهم پی دئیشین، گیزافهک/ گیزه لؤکیهک و خاله کا وهرچه رخانئ ل نافه ندا هیفیئ نهلمانی"، و هه روه ها باومریا خوه کو "هونه ر بلندترین نه رک و چالاکیا راسته قینه یا میتافیزیکی یه د فی ژیانئ دا". نه قجا دیاره، و نهوا دهیت فی چهندي پشتراست دکه ت، کو نیچه سی مژویلین سهره کی (کیترین) پیکفه دبه ت: یه کا سیاسی-چاندي، داخوایه ک کو دقیت بهیته پیشفه برن دمرباره ی سروشتی میتافیزیکی، و نیرینه ک ل سهر دیارده یه کا تایبته د دیروکا هونه ری دا.

نهف بابته هه رده م دی نافهندي بن د کارئ وی دا، لی نهوا BT ژ (نیزیکی) هه می تشتین کو وی پستی هنگی نفیسین جودا دکه ت نهو کو شیوازی وی یی پیشکیشکرنی یی دهسپیکې یی نه ریتی یه، نانکو یی گوتارا نه کادیمی. وی د وی قوناغی دا چ هزر نه بوون بو نفیسینا کاره کی تیکدر ژ ناف دامه زراوی - وهک گه لهک جارن د دانوستاندنن خوه دگه ل هه فچه رخن خوه دا، وی خوه گه لهک ساده نیشان دا دمرباره ی کا دی کارتیکرنا کارئ وی چهوا بیت. وهک پروفسوره کی گه لهک جحیل/ گهنج یی زانستی زمانی یی که فنار ل زانکویه کا که فنار، وی کاره ک به ره م ئینا کو چ ژ پیقه رین ریزداریا وی نه پیک دئینان. پستی هنگی، وی کار ل دویف کاری نفیسی کو تیدا، نوکه وهک که سه کی سهر بخوه و ژ هه ر لایه کی قه دهره کی، هیفی دکر جیهانی بهه ژینیت، و نه تنی جیهانا زانینی، هه تا بنیاتین وی، و که سی گو ه نه دایئ. وی زوی دهست پیکر

خوہ وەك "نەدەمى" پېناسە بكتە، لى پىتقى ب شۇكا وەرگرتنا BT ئى بوو دا ئەو تىبگەھىت كو ب بەرھەمئىنانا وى ب توندى تايبەتمەندىيىن خوہ يىن كەسايەتى دەرىخستبوون.

ھىزىن كو كارتىكرن ل سەر وى كرىن دەما وى پەرتووك نقيسى ھندە ھىز و جۇراوجۇر بوون كو ئەنجام بىگومان دى دوو رەگىيەكا سەير بىت. وەك پىرانىا خەلكى ب كۆمەكا ھەزىن ھىز، و ھاندانەكا ھىز بۇ گەھاندانا وان، وى باوەر دكر كو ئەو ب نىزىكى گرىدايى ئىك بوون، كو ژ نافكەكا نافەندى يا مژويلبوونى دھاتن كو نقيسىنا پەرتووكەكى دى بۇ خويندەفانين وى ديار كەت، و ھەروەسا بۇ وى ب خوہ ژى. يان ھىز ب ھىزتر: وى نەدشيا ھزر بكتە كو ئەو ب شىوہىيەكى رژدى د خوہيا ھەرى كوير دا دابەشكرى بوو، ژ كىفە ئەف ھەزە دھاتن و كو وان ژى ئەو پېناسە دكر. ھەمى پەرتووكىن وى، وەك وى پاشى دەست پىكرى مسۆگەر بكتە، كو رەنگفەدانين دىرۇكا وى يا كەسايەتى بوون - لى پاشى وى گوت كو يا ھەر كەسى وەسايە: تنى ئەو ھىيار و راستگۇ بوو كو راستىيەكى تىبگەھىت كو نىزىكى ھەمى زانايان، و ب تايبەتى فەيلەسۇفان، كو ب فەرمى د لىگەپىانا راستىيىن گشتى يىن بىلايەن دا بوون، جەخت و ھەولدان دكر ل سەر ئىنكاركرنا وى. لى دەما وى BT نقيسى ئەو ھىز ئەندامەكى تەمام يى يانەيى بوو، لەوما ئەو بەرژەوہندى و دىتنين خوہ وەك يىن كو دقئىت ژ لايى ھەمى چاندا وى قە ھەينە پارفەكرن و فەبوويلكرن پىشكىش دكەت.

سى رەگەزىن گرنگ د ئافاكرنا ھزرا نيچەى دا د دەمى نقيسىنا "ژدايكبوونا خەمگىنيى" دا گەلەك ب ئاشكرىيى ب خوہ كارى ديار دىن. راھىنانا وى يا وەك زانايەكى كلاسيكى دلۇفانىيەكا كوير بۇ وىژە/ئەدەبىياتا گرىكى، ب يەكسانى بۇ ھۆمىرۇس^۴ و تراژىدىانقيسىن

^۴Homer (ھۆمىرۇس): ھۆمىرۇس ھۆزانقان و چىرۆكبىژەكى گرىكى يى كەفن بوو. ئەو د نافبەرا سەدسال ۸ و ۷ بەرى زابىنى دا ژيايە. گەلەك تشت ل سەر ژيانا وى نەديارن و ھندەك زانا گومانى دكەن كا ئەو ب راستى ھەبوويە يان نە. بەرھەمىن سەرەكى: ئىليادە (Iliad): داستانەكا درىژە ل سەر شەرى تروى (Troy). ئۆدىسە (Odyssey): داستانەكا درىژە ل سەر قەگەريانا ئۆدىسيوس بۇ مال پشتى شەرى تروى. گرنگيا بەرھەمىن وى: ئىليادە و ئۆدىسە دوو ژ كەفنترين و گرنگترين بەرھەمىن ئەدەبىياتا رۇژئافايى نە. ئەف بەرھەم كارتىكرنەكا مەزن ل سەر چاند و ھونەرا گرىكى و رۇمانى كرىنە. ئەو ھىشتا ژى كارتىكرنى ل سەر ئەدەبىيات و ھونەرا

مەزن يېن سەدسال پېنجى بەرى زايىنى، ھەروەسا سەرنجراكىشەكا ژيانى بۇ فەيلەسۇفان، ب تايىبەتى يېن بەرى سوكراتى پەيدا كر. لى د سالا ۱۸۶۵ دا، دەمى ئەو تنى بىست و ئىك سال بوو، ئەو بۇ جارا ئىكى راستى فەلسەفا شۆپنھاۋەرى ھات، و كاريگەريا وى ل سەر نيچەى گەلەك بەيز بوو، ئەگەر نە كويرتر بيت ژى. ئەو ب لەزگىنى بوو قوتابىيەك، و ژبەر كو ديتنا شۆپنھاۋەرى يا رەشبين بۇ جىھانى بانگەشا دروستبوونى دكر سەربخۇ ژ دەم و جەى، پېدقى بوو كو مرۇف يۆنانيان ب رېكا وى تېگەھىت. چار سال بەرى ھنگى، وى ب رېكەكى "Tristan and islude" ە يا فاگنەرى نياسى بوو، ب رېكا كورتكرنا پيانوئى، و ەك ئاۋازدانەرەك بلندپەرواز لى بى

نۆكە دكەن. ھۆمىرۇس ب شىۋازى "داستانى" (epic) نفىسىيە، كو داستانين درېژ و قەھرەمانى نە. ئەو ب كارئنانا "لىكچوونان" (simile) يېن درېژ و بەرفرەھ دەيتە نياسين. زمانى وى يى ھەلبەستى و دەولەمەندە. باندۇرا ل سەر چاندئ: چىرۇك و كاركەتەرېن ناف بەرھەمىن وى بوونە بەشەك ژ كەلەپوورئ رۇژئاقايى. گەلەك بەرھەمىن ھونەرى، ەك پەيكەر و تابلۇ، ئىلھام ژ چىرۇكىن وى ۋەرگرتينە. فەلسەفە و بىر و باۋەرييىن ناف بەرھەمىن وى كارتىكرن ل سەر ھزرا گرىكى و رۇژئاقايى كرينە. زاناين كو لىكۇلىنى ل سەر ھۆمىرۇسى دكەن دېيژنى "Homeric scholars". ھېشتا ژى گەنگەشە ھەنە ل سەر كا ھۆمىرۇس كەسەكى راستەقىنە بوويە يان نافەكى ھەفپشكە بۇ چەند ھۆزئاننان. ھۆمىرۇس و بەرھەمىن وى گرنگىەكا مەزن د مېژوويا ئەدەبىيات و چاندا رۇژئاقايى دا ھەيە. ئەو نە تنى ەك دەستپىكا ئەدەبىياتا گرىكى، لى ھەروەسا ەك بناغەيا گەلەك ژ ترادىسيۇنن ئەدەبى يېن رۇژاقايى دەيتە ھەژمارتن. و.كوردى.

° "Tristan and Isolde" (تريستان و ئيزۆلدە): كورتيا چىرۇكى: تريستان شەفالىيەكى (سوارەكى) جوان و ئازا يە ژ كۆرنوال (Cornwall). ئيزۆلدە كچا پادشاھى ئىرلەندايى يە و يا جوان و ژېھاتى يە. تريستان دچيت ئىرلەندايى دا كو ئيزۆلدەيى بىنيت بۇ مامى خوە، شاھ ماركى، دا كو ھەفژىيى دگەل وى پېك بئىنيت. ل رېكا فەگەريانى، تريستان و ئيزۆلدە ب شاشى فەخۋارنەكا سىجىرى (جۆرەك ژ ئەفئىندارىيى) فەدخون. ئەو ھەردو دكەفەنە د ئەفئىندارىيەكا كوور و قەدەغە دا، ژ بەر كو ئيزۆلدە دى بىتە ژنا شاھ ماركى. چىرۇك بەحسئ تاقىكرن و ئازارين وان دكەت دەما كو ھەول دەن ئەقىنا خوە فەشېرن. تىما سەرەكى: ئەفئىندارىيا قەدەغە، شەرەف و سەدەقەت، نەچارى و قەدەر. ئەف چىرۇكە ئىكە ژ گرنگترين چىرۇكىن ئەفئىندارىيە يە د ئەدەبىياتا رۇژئاقايى دا. گەلەك نوپوون ژ فئ چىرۇكى ھەنە د زمان و چاندېن جودا دا. چىرۇكى كارتىكرن ل سەر گەلەك بەرھەمىن ھونەرى كرىە، ەك مۇزىك، شانۇ، و فىلم. بەرھەمىن نافدار: ئۆپپرايا "Tristan und Isolde" يا رىچارد فاگنەرى (۱۸۵۹) ئىك ژ گرنگترين بەرھەمىن ل سەر فئ چىرۇكى يە. گەلەك پۇمان و ھەلبەست ل سەر فئ چىرۇكى ھاتينە نفيسين. چىرۇكا تريستان و ئيزۆلدەيى بوويە نمونەيەكا كلاسيك ژ ئەفئىندارىيا تراژىك. ئەف چىرۇك بوويە ئىلھام بۇ گەلەك بەرھەمىن دى يېن ئەفئىندارىيە د ئەدەبىيات و ھونەرى دا. ئەف چىرۇكە ھىشتا ژى گرنگيا خوە ھەيە و دەيتە خواندن و لىكۇلىن ل سەر دەيتە كرن ژ بەر كو ئەو بەحسئ بابەتېن گرنگ يېن مۇفائىيەتېن دكەت ەك ئەفئىندارى، سەدەقەت، و نەچارى. و.كوردى.

بەھرە، ئەو ب تەمامى كەتە بن كاريگەريا وي، و هەتا داويا ژيانا خو ما، وەك هەر تىشتى وي نقيسى، ژ "ژ دايكبوونا خەمگينيى" هەتا "ئەفە يە مرؤف"، ژياننامەيا وي يا كو د ۱۸۸۸ دا ل سەر لىقا شىتبوون/دينبوونى ھاتىە نقيسين، دسەلمينيت.

ئەف سى دىلگەرميە ھەمى د لووتكا خو دا بوون دەمى وي "ژ دايكبوونا خەمگينيى" نقيسى. يا كو بوو ئەگەرئ گريڭانا وان پىكفە و باوهرىيئىنانا وي كو ئەو نە تنى ھەقدوو رۇناھى دكەن، لى ھەمى پارچەيىن ديتنەك ئىكگرتى، يان ھەر چ نەبىت ئىكگرتىيىكىرى، يا تىشتان بوون، ھەقالىنيا وي بوو دگەل رىچارد فاگنەر و كۆزىمايى. ئەو د مەھا يازدى يا ۱۸۶۸ دا ل مالا ھىرمان برؤكھاس، زەلامى خویشكا فاگنەرى، ل لاپىزىگ ھاتە نياسين ب فاگنەرى را. فاگنەرى ئىكسەر ھەز ژى كر، و گازى وي كر كو بمينيت ل نك وي و كۆزىما، كو ھىشتا دلدارا وي بوو، ل تريبشەن، خانىي كو وان ل دەف گۇلا لوسىرن كرى كرىبوو. نيچەى ب دلرەفينا فاگنەرى، نەبەرزەبوونا وي، كەنينا وي و زانينا وي يا كوير يا كاري شۇپنھاوهرى ھاتە سەرسۇرماندن. و فاگنەرى ژى ب وي ھاتە مەندەھوشكرن ، وەك كلاسېكەكى گەنج و زىرەك و كەسەكى كو ديار بوو ھندەك ژ درامايىن وي يىن موزىكى باش دزانين. ژ سالا ۱۸۶۹، دەمى نيچەى دەست ب كاري خو ل بازل كرى، ھەتا ۱۸۷۲، دەمى فاگنەران ھەي خو فەگواست بو بايرؤيت، نيچەى بىست و سى جارار سەرەدانا تريبشەنى كر، جارنان بو چەند رۇژان. و ئەو ھەتا ھاتە رىژداركرن كو ئامادە بيت ل پىشكىشكرنا ئىكەم يا "ئايدىلا زىگفرىد" ل سىپىدەيا رۇژا كرىسمسى يا ۱۸۷۰. ل داويا ژيانا خو يا ب ئاقل، د ۱۸۸۸ دا، وي د "ئەفە يە مرؤف" دا نقيسى: "ئەز ھەمى پەيوەندىيىن خو يىن مرؤفى ب ئەرزان پىشكىش دكەم؛ لى ب چ بەھايى ئەز نەشىم رۇژىن تريبشەنى ژ ژيانا خو دەريىخەم، ئەو رۇژىن باوهرىيىن دوالى، يىن كەيفخوشىي، يىن بوويەرىن بلند - يىن دەمىن كوير...

ئەز نزانەم كا خەلكىن دى چ ئەزموون دگەل فاگنەرى ھەبوون؛ د ئەسمانى مە دا چ ئەور دەرباز نەبوون." تىشتى وي ھەز دكر كو د فاگنەرى دا دىتى - و پىشتى ھنگى ب ھىز ئىنكار كرى كو ئەف تىشتە ھەبوو - ژيانەكا نوى يا ژىرمەندىا خەمگىنيا گرىكى بوو، تىكەل دگەل تىگەھشتەنەكا كوير يا شۇپنھاوهرى. ھەرچەندە دىلگەرميا نيچەى بو تراژىدىا گرىكى، پەيدابوون و نەمانا وي، سەربخوہ ژى فاگنەر بەيىز بوو، لى بو كەسەكى

وهك وى نەمومىكن بوو كو فى بابەتى بىتئى وهك لىكۆلىنەكا دىرۆكى بىينىت. ژ فى چەندى ديار دبىت كو بىرۆكا سەرەكى يا پەرتووكى ھەمى دەم ب كارتىكرنن فاگنەرى قە گرېدايى بوون، ھەتتا ئەگەر وى وەشانن بەرى ژى نفىسىبن - كو وى نفىسىبوون - يىن كو تىدا فاگنەر راستەوخۆ نەھاتبوو باسكرن.

ئەقە ژى بابەتەكە كو ژ گرنگيا زانستى زىدەترە. ئەف پەرتووكا گەلەك سەيرە ھندەك كەس دبىنن كو خواندەنەكا بەرفرەھ و نوو، لى ژ بەشى ۱۶ ھەتا دووماھىي ب دلگەرما نيچەى يا زىدە بۆ فاگنەرى ھاتىە پىس كرن. وەرگىرەكى بەرى يى نافدار، والتەر كاوفمان، تىبىنيەك ل دووماھيا بەشى ۱۵ ھەيە: 'پەرتووك دشيا ل فىرى بەيتە دوماھيك ئىنان - وهك يا دەسپىكى ... گەنگەشەيا ژدايكبوون و مرنا شانۆيا خەمگىنى ب شىوہيەكى سەرەكى ھاتىە تەمام كرن، و پىروزباھيا ژنوى ژدايكبوونا شانۆيا خەمگىنىي يا ل دوويىف ھاتى پەرتووكى لاواز دكەت و نيچە بخۆ پاشى پەشيمان بوو ژى. ئەقە ژ دىتنا كەسەكى ھاتىە نفىسىن كو نە تنى چ تشت ب واگنەرى، كەس يان كارى وى، نەدزاني، لى ھەرودسا دخوازت كو نيچە ژى چ جاران پى نەزانيا. ب راستى، گومان ل سەر رىكا ھزرا نيچەى ئەگەر ئەو چ جاران نەبووبا لايەنگرى واگنەرى بى ئەنجامە، لى ب دىتنا كو خەما وى يا سەرەكى ھەردەم چاند/كەلتوور بوو، دەرەفەتت وى و كارەساتت وى، نايىتە تىگەھشتن كو وى نەشيبا خۆ ب واگنەرى قە ميژويل بكتە، ھەتا ئەگەر ئەو چ جاران نەبووبا ھەقال و نىزىكى وى ژى. وى نەدشيا، ل ژىر چ مەرجان، مامۆستايى زانكۆيى بىينىت، ب دىتنا سروشتى وى. ب كىمى وەكى ماركسى، ئەو ژى دخواست جىھانى بگوھۆپىت، و بى دوودلى باوەر دكر كو ساخلەميا چاندەكى دقپت ب ھونەرا كو بەرھەم دىينىت بەيتە ھەلسەنگاندن. لەوما راستھاتنەكا ب رەنگەكى دناقبەرا وى و ئامادەبوونا ھونەرى يا ھەرى بەرچاڧ يا سەدسالا نۆزدى دا نەچار بوو. ئەو دىينىت جەھ سەرسۆرمانى كو چاوانى و رادەيا پەيوەندىي دناقبەرا وان دا زۆر بەيز بوويە.

ئەقە نە ئىنكاركرنا وى چەندى يە كو فاگنەرى، ھەردەم پىدقى پرۆپاگانەچيان/بەلافكەران بوو، و ب تايەبەتى پشتى كو دەست ب پرۆژەيا بايرۆيت كرىبوو، دقيا ب دلگەرمى بىينىت كو ئەو جەھكى گرنگ د " ژدايكبوونا خەمگىنىي" دا

دگريټ، هەرچەندە د دريژخايەن دا دبیت کو کیم مفا دابیتە دۆزا وی. حەزژیکەرین وی ب زەحمەت پیدفی ب هەلبەستین نیخە ی بوون دا دلسۆزیا خو زیدە بکەن، د دەمەکی دا کو نەحەزین وی هەردەم مەیلدار بوونە کو ریکا کاوفمانی بگرن. هەرچەندە راستە کو سییهکا دوماهیکی یا "ژدایکبوونا خەمگینی" ھندەك جودایە ژ ئالیئ شیوازی قە ژ دوو پارین بەری وی، ئەو ب پامانا ھەستەکا زۆرەملی نادەت، وەك "پامانا نەدەمی" یا پاشتر، "ریچارد فاگنەری ل بايرویت"، کو ھاتیە نفیسین دەمی نیچە ی ئیدی گومانین مەزن دەربارە ی بابەتی ب گشتی ھەبوون، بیگومان دكەت. لی گوھۆرینا د دەنگی دا نەچارە: پشتی کو وی چیرۆکا خو یا رابوون و داکەفتنا تراژیدیا گریکی، و ئەگەرین بنگەھین بو وی دای، نھا دقیت بو گوھدارین خو پوون بکەت کا چاوا ژنوی ژدایکبوون ل بەر دەستانە، سەرەرای ھەمی ئاستەنگان. لەوما کار دريژ دبیت، و دیارە کو نیچە پیچەکی دكەفیتە د تەنگافیئ دا کا چاوا بەردەوام بیت. ئەقە ب وی قەگوھاستنا مەزن یا ژ شوپنھاوەر تیتە دیار کرن، کو کاریگەریا وی، نیژیکی، وەکی کو نیچە ژ "جیھان وەك ئیرادە و دیمەن" بلند بخوینیت دەمی کو ل سەر وی دەھزیت کا دی پاشی چ بیژیت. راستی ئەووە کو دقیت ل قی خالی بو وی ئاشکەرا بووبیت کو دلگەرمیئ وی نە وەکی کو وی ھەتا قی قوناغی گومان دکر ب ئارامی دگەل ئیک دگونجیان، لەوما دقیا تیکەلەکا ژ شروڤەکرن و رەوانبیژی بکار بینیت دا ھەستەکا ئیکگرتنی چی کەت. ئیکگرتنا مەرەما وی ژ دەسپیکي ھەبوو. لی ئەوا کو وی ھەست پی دکر وەك کۆمەکا ھیزین ئیکگرتی دەرکەفتین کو ل بەرامبەر شروڤەکرنەکا بەرفرەھ سەرھشک بوون. لەوما، بەلکی، ئەو پارچە د "ھەولدا نا خو-پەخنەکرنی" دا، بەشی ٣، کو ھوسا دبیزیت:

یا کو قیئ دەربەین پی ھاتیە دان، ب ھەر حال... دەنگەکی سەیر بوو، شاگردی خودایەکی ھیشتا 'نەناسکری'، قەشارتی د بن کلاقی زانایی دا، د بن گرانی و بیکیەفیا دیالیکتیکی یا ئەلمانای دا، ھەتا د بن نەزانینا فاگنەری دا؛ قیئ گیانەك ھەبوو ب پیدفیئ سەیر، ھیشتا بی ناف، بیرەکا تژی پرسیار، ئەزموون، نھینی، کو نافی دیونیسۆس وەك پرسیارەکا دی لی ھاتبوو زیدەکرن. ئەقە دەنگی - وان ب گومان دگۆت - تشتەکی وەك گیانەکی سۆفی و نیژیکی دیناتی، و ب زەحمەت و ب ھەرمەکی د

زمانه کي بياني دا دئاخفت، نيزيکي نه پشتراستيي کا دخوازيت راگه هينيت يان فه شيريت.
دقيت نه ف 'گيان' نوي 'ستران گوټبان، نه کو ئاخفتبا!

ب گۆتەنەكا دى، نىچە ھات ناسكرن كو رېكخستنا "ژ دايكبوونا خەمگىنىي" نە ئەو بوو كو مرۇف ژ بەشدارىيەكى بۇ 'زانستى جوانىي' چافەپرى دكر، لى زىدەتر دەرپرېنا كۆمەكا كارتىكرنېن بەيز بوو لسەر ھونەر و جىھانى، و راستى ل سەر جىھانى وەك ھونەر ھاتىيە دىتن.

ژبەر كو يا كو ئەو خۇ پى پىرۆز دكەن د "ھەولدانى" دا ئەو فۇرمولا يە يا كو دوو جارن، ب ھندەك جوداھى، د نافەرۇكا دەقى دا دەرەكەفىت: 'تنى وەك دىاردەيەكا ئىستىتىكى/جوانىناسىي، ھەبوون و جىھان ھاتىيە راستەكەرن. ئەو ھاتىيە رەخنەكرن ژبەر كو ئەف فۇرمولا بى ئامادەكرنەكا لۆژىكى يا بىكىماسى ھاتىيە پىشكىشكرن، لى خالا گرنگ ئەو كو ھەمى كار ب فى ھزرى ھاتىيە داگرتن؛ ئەفە دىتنا وى يە، و گرنگ نىنە كا ل كىفە دەرەكەفىت، چونكى ئەو بنگەھا ھەر تىستەكى يە كو ئەو دىپىژىت. ئەف چەندە دىتت بەيتە دىتن، د دەسپىكى دا و ب زەلالترىن شىو، وەك ئىرىشەك ل سەر رافەكرنا سەردەست يا تراژىدىيائى/خەمگىنىي كو مىراتا ئەرستۆيە. د وى نەرىتى دا، خەمگىنى مە باشتر دكەت، ھەم ب دانا خۇپراكى بۇ ھزركرنى ل سەر بابەتېن وەك دفن بلىدى، و ھەروەسا، و يا ھەرى نافدار، ب پاقزكرنا مە ژ دلۇفانى و ترسى، يان ب رىيا وان. جىھان ب پىشەرېن ئەخلاقى دەيتە رافەكرن، و ئەم دىبىنن كا دقېت ژ چ دوپر بكەفىن و چ ھەمبىز بكەين.

ئەف دىتن ھەفگرە دگەل وى نىرېنا ئەرستۆيى كو يورپىدىس وەك "يى ھەرە خەمگىن ژ ھەمى ھەلبەستفانان" دىتيە، و ئىسخىلۇس وەك يى كىمترىن، دگەل سۇفۇكلىس كو جەھەكى نافىنجى دگرىت.⁶ نىچە رىزى بەروفاژى دكەت: ئىسخىلۇس يى ھەرە مەزنە، و

⁶ سى ژ گرنگترىن نقىسەرېن شانۆيېن تراژىدى يېن يونانا كەفن بوون. ئەف ھەر سى نقىسەرە Euripides (يورپىدىس)، Aeschylus (ئىسخىلۇس)، و Sophocles (سۇفۇكلىس) د سەدسالا پىنجى بەرى زانى دا ژياينە و كاريگەرەكا مەزن ل سەر پىشەقچوونا شانۆيا گرىكى و ئەدەبىياتا جىھانى ھەبوويە.

يورپىيىدىس بەرپرسى "خۇكوزيا" تراژىدىيى/خەمگىنىي يە، بۇ بكارئىنانا گۇتتا نىچەى يا توند. نەبوونا، د "زدايكبوونا خەمگىنىي" دا، نىزىكى ھەر شۇقەكرنەكا خەمگىنىي تايبەت قى ھەلسەنگاندنى شىلى دكەت. ديار دببىت كو نىچە زۇر ژ راستىن شانۇيا يۇنانى دوپر راپەستىايە كو تنى ب زەحمەت مرۇف دىپر بببىت كا بۇچى وى وەك قەھرەمانى خۇ كەسەك ھەلبىزارتە كو تنى سىيانەيا وى يا مايى، ئۆرپىستيا،^۶ ب زەحمەت دىشەت ژ لايى مە قە وەك تراژىدىيەك بەيتە دىتن، چونكى ئەو ب دامەزراندنا

۱. يورپىيىدىس (Euripides): (۴۸۰-۴۰۶ ب.ز.): يورپىيىدىس ب نوكرنا خۇ يا شانۇيا تراژىدى نافدارە. وى گەلەك جاران كاردەكتەرەن ژن و كەسەن ژ چىنا خورائ دكرنە نافەندا شانۇيەن خۇ. ژ شانۇيەن وى يىن نافدار: "مىدىا"، "ھىپۇلىتۇس" و "باكخاى". ۲. ئىسخىلۇس (Aeschylus): (۵۲۵-۴۵۶ ب.ز.): ئىسخىلۇس ب بابى شانۇيا تراژىدى يا گرىكى دەيتە نىاسىن. وى شىوازى دىالۇگى د نافبەرا دوو ئەكتەرەن دا ئىنايە شانۇيەن. ژ شانۇيەن وى يىن نافدار: "ئۆرپىستيا" (سەن شانۇ بىكقە)، و "پرومىسيۇس زنجىركرى". ۳. سۇفوكلىس (Sophocles): (۴۹۶-۴۰۶ ب.ز.): سۇفوكلىس ب نافراندا كاردەكتەرەن بەيز و كوپر دەيتە نىاسىن. وى شىوازى سە ئەكتەرەن ئىنايە سەر شانۇيەن. ژ شانۇيەن وى يىن نافدار: "ئۇدىپ شاھ"، "ئانتىگۇنى"، و "ئىلىكترا". ئەف ھەر سە نفىسەرە رۇلەكى گرنگ د پىشەفەبرنا ھونەرئ شانۇيەن دا لىستەن و كارىگەرەيا وان ھەتا نەل سەر ئەدەبىيات و شانۇيەن بەردەوامە. وان بابەتەن گرنگ يىن وەك قەدەر، ئەخلاق، و پەيوەندىپەن مرۇقى د شانۇيەن خۇ دا دەستىشان كرىنە. و.كوردى.

^۷ (ئۆرپىستيا - Oresteia): ئۆرپىستيا نافى سە شانۇيەن تراژىدى نە يىن كو ب ھەف قە گرپىدايى نە و ژ لايى ئىسخىلۇس (Aeschylus) قە ھاتىنە نفىسەن. ئەف سە شانۇ د سالا ۴۵۸ بەرى زايىن دا ل ئەسنا ھاتنە پىشكىشكرن. ئۆرپىستيا ئىكەم و تنى سىگۇشەيا (ترىلوژى) تراژىك يا تەمام يا گرىكا كەفنە كو گەھشەتە دەستە مە. سە شانۇيەن ئۆرپىستيا ئەفەنە: ۱. ئاگامىمىنۇن (Agamemnon) ۲. كۇئىفۇرى (Choephoroi) يان قوربانىدەرەن گۇر (The Libation Bearers) ۳. ئىومىنىدىس (Eumenides) كورتيا جىرۇكى: ئاگامىمىنۇن: ئەف شانۇ باسا قەگەرەيا شاھ ئاگامىمىنۇن ژ شەرئ تروپايى و كوشتا وى ژ لايى ژنا وى كلىتەمىنۇسترا و ئەفەندار و ئايگىستۇس قە دكەت. كۇئىفۇرى: ل فىرى، ئۆرپىستىس، كورى ئاگامىمىنۇن، تۇلا بابى خۇ ژ دىكا خۇ و ئايگىستۇس دىستىنەت و وان دكۇزىت. ئىومىنىدىس: ئۆرپىستىس ژ لايى خوداوندىن تۇلەلدارى (Furies) قە دەيتە نىچىركرن ژ بەر كوشتا دىكا خۇ. ل داويى، ئەسنا دادگەھەكى ل ئەسنا دامەزرىنەت دا كو برىار ل سەر چارەنفىسا ئۆرپىستىس بەدەت. گرنگيا ئۆرپىستيا: ۱. ئەف سىگۇشە باسا گوھۇرىنا سىستەما تۇلەلدانى بۇ سىستەما داپەرودەرىن دكەت. ۲. تىما سەردەكى يا بەرپىسارەتيا تاكەكەسى و گرپىدانا وى ب ياساين جفاكى قە يە. ۳. رۇلى ژنان و پەيوەندىپەن ناف مالباتى ب شىوہىەكى كوپر تىنە نىشاندان. ۴. ئەف بەرھەم كارىگەرەيا مەزن ل سەر ئەدەبىيات و ھونەرە شانۇيەن يا رۇژنافا ھەبوويە. ئۆرپىستيا نە تنى وەك بەرھەمەكى ئەدەبى يىن گرنگە، لى ھەرەسا دۇكىومىنتەكى گرنگ يى دىرۇكى و جفاكى يە كو تىشكى ددەتە سەر باوەرى، سىستەما دادومەرى، و ژيانا سىياسى يا گرىكا كەفن. و.كوردى.

دېمۇكراسيى ل ئەسلىي دوماھى دەپت، ب ئەنجامى دەنگى ئەپۇلۇ يى برىاردەر د بەرژەوندى ئۆرپىستىسى دا. ئەو تىشتىن كۆ دىت نىچە راکىشابن ئەفەنە: ئىكەم، ئەو راستىيە كۆ ئەفە سىيىنەيەكە، و فاگنەر د پىرۇسەيا تەمامكرنا يا خۇ دا بوو، كارتىكرى ژ نموونا يۇنانيان - و ھەروەسا پىتر ھەز ژ ئىسخىلۇس دكر ژ ھەر دوو يىن دى (گوستىلكا نىيەلۇنگ، ھەرچەندە ژ چار پىشكان پىك دەپت، فاگنەر نافى 'سىيىنەيەكە ب ئىفارەكا پىشەكى' لى كرىيە، ژبەر كۆ بەشى ئىكى، زىپى راپىن، ب شىوہىيەكى سەرەكى رۈونكەرە). دووم، كۆرس رۇلەكى گەلەك مەزىنەر د ئەسكىلۇس دا دلزىت ژ جەگىرىن وى. و سىيەم، و تا رادەيەكى ئەنجامى ئەفە چەندى، دەرۈوناسىيا تاكەكەسى د ئۆرپىستىيا دا پاشقەكىشىيە، 'ئەفسانە' پىشەنگىيە وەردگىرىت.

د نافبەرا 'ئەفسانە' و 'دەرۈوناسىي' دا يە كۆ نىچە جوداھىا گرنگ دىبىنىت د نافبەرا خەمگىنىيا راستەقىنە و يا سەختە دا، ھەرچەندە وى ب فى رەنگى نەگۈتىيە. وى قەت نەدشيا ئىمكانىيەتا رۇمانەكا پىر خەمگىن قەبىل بىكەت، بۇ نموونە. ئەفسانە دووبارە بۇ مە چىرۇكەكى دلزىت كۆ ئەم ھەمى دزانىن، و د خەمگىنىي دا ئەفە ب رىپىن مۇزىكى دەپتە كرن، ھەرچەندە پىرسىيارەك ھەيە، يا كۆ نىچە پاشى بەرى خۇ ددەتى، دەربارەى كا مۇزىكا يۇنانى چاوا بوو، ژبەر كۆ مە زانىنەكا كىم دەربارەى وى يى ھەي. لى ب كارتىكرنا مە د ئاستەكى دا كۆ بتىن مۇزىك دىپت بىكەت، ئەف چەندە دەپلىت كۆ ئەم بگەھىن تىگەھشتەكى ژ سىرۇشتى وى تىشتى ئەم دىبىن، كۆ داويى، بۇ ناساندنا گرنگىرىن زارافى پەرتووكا 'ژدايكبونا خەمگىنىي'، دىۋىنىسۋىيە. و دەمى ئەم دەست ب تىگەھشتەنا ھىزا فى زارافى و وى تىشتى ئەو بۇ نىچەى دگەھىنىت دكەين، دگەل تەمامكەرەى وى 'ئەپۇلۇي'، ئەم دىپىن دەست ب شۇپاندنا سىراتىيژيا وى يا گشتى بىكەين، ئەگەر نە قەبىلكرن بىت ژى، و بىبىن كۆ وى زۇر دقيا كەرەستىن دەربارەى وان دىفىسى دەستكارى بىكەت دا كۆ مىتا-تراژىدىا/ پىشت خەمگىنىي خۇ بئافرىنىت - چىرۇكەكا پىر خەم، لى نە خەمگىنىيەك، ژبەر كۆ وى سىران نەگۈت بوو.^۸

^۸ (دىۋىنىسۋس - Dionysus) و (ئاپۇلۇ - Apollo) دوو ژ گرنگىرىن خوداۋەندىن گرىكا كەفەن. ھەر ئىكە ژ وان تايىبەتمەندى و رۇلىن جودا د مىئۇلۇژيا گرىكى دا ھەنە:

ب كورتترين شېۋە، و نه ب دويشچوونا تەمام يا فەگېرانا نىچەى يا نەدىار: دېۋىنىسۇسى و ئەپۇلۇيى د دەستېپكى دا ھىز يان جۇرپىن ب رامانەكا مېتافىزىكى. ب رەنگەكى ئەو دژى ئىكودوو نە، و نىچە، كو ھەم بەرەف دووبەرەكيان دەت كېشان و ھەم دخواست

۱. **Dionysus** (دېۋىنىسۇس): خوداۋەندى مەى، كەيف و خۇشى، بەرمەكت و ژيانى يە. كورئ **Zeus** و **Semele** يە. تايبەتمەندىپىن ۋى: پەيوەندىدارئ بەرھەمەپانانا مەى و رېۋەسمېن ۋى. نىشانا ژيان و مرنى، ژ نوى ژدايكبوونى. خوداۋەندى شانۇ و ماسكان. پەيوەندىدارئ سروسىت و گيانەۋەران، ب تايبەتى پلىگان. رېۋەسمېن ۋى ب جار گەلەك بېسنور و سەرخۇش بوون. ئىلھام و ئافراندىن. ئازادى و سەربەستى. ھەست و ئەزموونىن دەروونى. د ھونەرى دا، ب مۇزىك و رەقس دەپتە نىشاندىن.

۲. **Apollo** (ئەپۇلۇ): خوداۋەندى پۇناھى، مۇزىك، ھونەر، پېشېبىنى و زانىنى يە. كورئ **Zeus** و **Leto** يە، خويشكا ۋى **Artemis** ە. تايبەتمەندىپىن ۋى: پەيوەندىدارئ رۇژى و پۇناھى. خوداۋەندى تىر و كەفانى. پارېزەرى گەنجان و ۋەرزىكاران. رېكوپىكى و بالانس. كۇنتروۇ و خۇگرتن. جوانى و ھەقسەنگى. لۇژىك و زانست. د ھونەرى دا، ب پەيكەرسازى و ۋىنەكېشانى دەپتە نىشاندىن. سەرۋىكى مېوزېن ھونەر و زانستى. خودانى پېشېبىنى و ۋالڧەكرى (ۋەك د پەرسىگەھا **Delphi** دا).

بەراۋەدكرن: ۱. كەسايەتى: **Dionysus** ب گشتى ۋەك خوداۋەندەكى گەرم و پىر جۇش دەپتە دىتن، لئ **Apollo** زېدەتر ۋەك خوداۋەندەكى سار و ب كۇنتروۇ دەپتە نىاسىن. ۲. كاريگەرى ل سەر مرۇفان: **Dionysus** مرۇفان ھاندەت كو خۇ بەردەن و كەيفى بكن، لئ **Apollo** وان ھاندەت كو ب ئاقل و نزم بژىن. ۳. ھونەر: **Dionysus** زېدەتر ب مۇزىك و شانۇيى فە گرېدايى يە، لئ **Apollo** ب ھەمى جۇرپىن ھونەرى فە گرېدايى يە، ب تايبەتى مۇزىك و ھۇزانقانى ۴. سرۇشت: **Dionysus** نىزىكى سروسىت كېقى و نەكۇنتروۇلكرى يە، لئ **Apollo** نىزىكى سرۇشتى رېكوپىك و كۇنتروۇلكرى يە. ۵. رېۋەسم: رېۋەسمېن **Dionysus** ب گشتى پىر كەيف و بېسنور، لئ پىن **Apollo** زېدەتر جدى و ب رېكوپىكن. ب كورتى: ئەف ھەردوو خوداۋەندە دوو لايىن جودا پىن ژيانى نىشان ددەن: كەيف و ئاقل، ئازادى و نزمى، ھەست و لۇژىك. د چاندا گرىكى دا، ھەردوو لايىن ژيانى گرىگ بوون و تېكەلكرنا وان ۋەك كلىلا ژيانەكا باش دەتە دىتن. گرىگيا فان ھەردوو تېگەهان: ۱. ھەقسەنگى: **Nietzsche** دېژىت كو ھونەر و ژيانا باش ژ ھەقسەنگيا نافېبرا فان ھەردوو ھىزان پىك دەپت. ۲. شۇفەكرنا چاندى: ئەف تېگەھە دەپتە بكارئىنان بۇ شۇفەكرنا چاندا گرىكى و بەرھەمىن وان پىن ھونەرى. ۳. كاريگەرى ل سەر ھونەر و ئەدەبىياتى: گەلەك ھونەرەند و نڧىسكاران ئىلھام ژ فان تېگەهان ۋەرگرتىە. ۴. فەلسەفە: ئەف تېگەھە د فەلسەفا ئىستېتىكى (جوانىناسى) و ئەخلاقى دا گەلەك گرىگ بوون. ۵. ساپكۇلۇژى: د دەرووناسيا مۇدېرن دا، ئەف تېگەھە بۇ تېگەھشتا كەسايەتيا مرۇقى دەپتە بكارئىنان. ئەف ھەردوو تېگەھە نە دژى ئىكن، لئ دوو ھىزىن تەمامكەرن كو پىكفە دىشېن بېنە ئەگەرى ئافراندىنا بەرھەمىن ھونەرى پىن مەزن و ژيانەكا دەولەمەند. و.كوردى.

وان ژ ناف ببهت (لهوما، دبیت، بانگهشا وی د 'نهفهیه مروځ' دا کو 'ژدایکبوونا خه مگینئ' 'بیهنا هیگلی ژئ دهیت ب شیوهیه کی نازاردەر' وان وهک دژمنئ ئیک نابینیت، وهک گهلهک شروځه کهر دهرزن. ئهو نه دشیان ببن، دهمی مروځ دبینیت کا ئهو راستی چ نه. ژ بهر کو دیونیسووسی په یوه نندیداره ب سروشتی راستی ځه، دهمی کو ئه پوځی گریدایی په ب شیوازیډ دهرکهفتنا وی ځه. ل ځیری نیچه خو ددهته میتافیزیکه کا تهمام، یا کو، ژ هندهک لایه نان ځه، ژ شوپنهاوهری هاتیه وهرگرتن. وهک وی رهسبینی مهزن، ئهو کاکل و جهوههری جیهانی وهک جوړه کی لافایا/ناگری میتافیزیکی دبینیت، یا کو ژ فیانه کا نه بسترکت/راز بهر پیک دهیت، نه یا کهسه کی تایبته، و نه بو نارمانجه کی؛ تهنه هه ژانین بی دوماهیک و بی نارمانج و مهرهم. و وهک شوپنهاوهری، ئهو سروشتی فیانی وهک ئیشدار دبینیت - ل ځیری ئهو پشت ب تیگههی مه یی ناسایی گریددته، کو تیدا مروځ تشتهک دځیت نه گهر ئهو نه ل بهر دهستی وی بیت و ئهو وی دځیت. لی وی هیشتا هزر و تیگههه کی زیده تر رهنګین ژ شوپنهاوهری ههیه، چونکی ئهو بهحس رپستیا سهرهتایی دکته وهک گیزهکا ئیش- کهیف، لی دگهل ئیشی کو ههردهم زال دبیت. نه گهر ئیک نه رازیبوونی دهربرپیت کو نهفه ب زحمته واته دار دبیت، کو فیان دځیت یا کهسه کی بیت، نیچه دی رازی بیت؛ د مامه له کرنا دگهل راستی دا، ئهم نه چارین کو تیگههین خو یین ناسایی ب شیوهیه کی زیده فرهه بکار بینین، چونکی ئهو تنی یین کو ل بهر دهستی مه نه. لهوما ئهو دخوازیت کو ئهم هزرهکا گشتی ژ وی تشتی کو ئهو بهحس دکته وهربرګین، لی بی کو ئهم زهختی ل سهر وی بکهین بو هویرکاریان، کو ئهو ب پشتراستی نادهت. ژ فی لای ځه میتافیزیکا "ژدایکبوونا خه مگینئ" نه د رهوشه کا بهرچاف خرابتر دا په ژ یا گهلهک میتافیزیکیډی، ههرچه نده ل شوینا ناماده کرنا بهلگه یان بو وان، وهک بو نمونه نه فلاتون یان سپینوزا کربوو، ئهو رازی دبیت تنی کو دیتنا خو راگههینیت. یان ئهو چاوا مروځ د دهسپیکي دا ههست پی دکته. راستی ئهو کو پیکهاته یا "ژدایکبوونا خه مگینئ" د لای میتافیزیکی دا زیده تر دځیت وی تشتی کو کانت ناف لی کربوو "بهلگه یا تیپهر یان ترانسیندینتال". ئهوا کو کانت ب وی دهربرپنا شیلکه ر مه بهست کربوو تشته کی وها یه، ب گوتهنن گشتی: نه گهر تشتهک هه بیت، چ تشتی دی دځیت راست بیت دا وی پیکهه بګونجینیت؟ د کاری خو یی مهزن "رهخنه یا نهقلی په تی" دا

كانت ب گەلەكى ب رېڭا بەلگەيىن تېيەپ/ترانسىندېنتال چووبوو دا رەخنەگرتى ل سەر
هەبوونا جىھانەكى د جە و دەمى دا، و يا خۇيىن كو وئ ئەزموون دكەن، پووج بكتە.

د "ژدايكبوونا خەمگىنىي" دا دياردەيا كو نيچە وەك پېدقى ب رافەكرنى دبىنىت -
شروڤەيەك يا كو وئ پېكفە دگونجىنىت - كەيفا تراژىكە. ب گۆتنەكا دى، ئەو ميژويلە
ب پرسيارا كو ب شيوەيەكى نەرىتى ھاتىە پرسياركرن كا بۆچى ئەم ژ نيشاندانا ئازارى
ب رادەيەكى مەزن كەيفى وەردگرين. ژ دەمى ئەرستۇيى قە، بەرسف د چارچۇقەيا
دەرووناسىي دا ھاتبوو دان، لئ نيچە وان ب تەمامى نەبەس دبىنىت بۇ قى مەبەستى.
ئەو دەزرىت (د "ژدايكبوونا خەمگىنىي" دا و بۇ دەمەكى كورت پىشتى وئ)، تىشتەك زۆر
بەرچاف ھەيە دەربارەى جوداھيا دناقبەرا وئ كەيفى دا كو ئەم ژ ھونەرپىن دىتنى و
داستانا ھۆزانكى وەردگرين، ژ لايەكى قە، و يا كو ژ موزىك و شانۇيا تراژىك (كو ب
راستى تنى ئەو يا كو دگەل موزىكى تىتە دانان) ژ لايى دى قە بۇ مە تىتە پەسەندكرن،
كو ئەم نەچار دبىن شروڤەيەكى بدەين دەربارەى وان ھىزپىن بنگەھىن يىن جودا كو
وان زىندى دكەن. ب قى رەنگى ئەو دگەھىتە وئ باوەرىي كو ھەبوونا ئەپۇلۇنى و
ديۇنىسۇسى ھەيە.

كەيفۇشيا داستانا ھۆزانكى يان پەيكەرتاشىي دئ ب بانگكرنا كەيفخۇشيا مە يا ل ديمەنان
بەيتە شروڤەكرن، نەمازە ئەگەر ئەو بەشداريى د زەلاليا خەوانان دا بكن. ھەر تىشت د
وان دا كەسايەتيا ھەرى زىدە ھەيە، لىوارپىن ھەرى رەق. لەوما ئەو خاپىنۇكە، چونكى
وەك نيچەى گۆتى، راستى ئىكە و نەپارقەكرى يە. لئ د سەردەمى بەرى-پەر خەمگىنى
يى يۇنانى دا، دەمى كو ھۆمىرۇسى چىرۆكپىن كو وان پېدقى بوو ببەيسن بۇ وان دگۆتن،
ئەو ب پىشكىشكرنا جىھانەكى كو قەھرەمانپىن جودا تىدا تاقىكرنپىن كو ب كەيفا
خودايان يىن كو ل وان تەماشە دكرن ھاتبوونە راستقەكرن، دھاتن دلدانكرن. ژيان دبىت
بۇ مروڤان تراژىك/پەر خەمگىن ھەست پى كىرپا، لئ ئەو كۆمىدىكە خودايى بوو؛ و
مەزناھيا قەھرەمانپىن يۇنانى ب نەبوونا كىنداريا وان يا ل سەر بوونا خۇ وەك
كەيفخۇشيا خودايان دەيتە نيشاندان. چەند باشە ئەقە ھەمى دبىت بن، ئەو ل سەر
بنگەھا كۆمەكا ئەفسانەيان ھاتبوو ئافاكرن، د ھەمى رامانپىن پەيڤى دا. ئەوا كو روويدايى
دەمى داستان ب خەمگىنىي ھاتىيە گوھۆرىن ئەو بوو كو پەرنەسىي كەسايەتپى (گۆتتا

شۆپنھاوهری، کو جار جار ژ لایئ نیچهی فیه هاتیه بکارئینان) جهی خو دا کۆرسی، کهسایهتیپن دیار کو ناسنامهیین خو د ناف جهماوهری دا نوقم دکرن. ئەف چهنده تنی د بن هندەک مەرچین نهئاسایی دا پیکفه دگونجیت - هەر کهسی کو فیری دهووبه‌ری زانکویی بوویی دی ئیکسەر ل شیقین یانهیین یاریا راگیري بهزیت، نازیه‌کی کهفن دی ب کهسەر ل مه‌شین ب مه‌شخه‌لان ل نورنبیرگی بهزیت، و ئەندامه‌کی کۆمه‌له‌یا کۆرالی/سرۆدان دی ل گۆتتا دوماهیا سه‌مفونیا نه‌هی یا بیته‌وئن بهزیت.

همی ئەف چهنده په‌یوه‌ندی‌دارن ب وی ره‌وشی یا کو نیچه وه‌سف دکەت، ب بکارئینانا په‌یفا ئەلمانئ 'Rausch'، یا کو ب کیماسی رامانا سه‌رخو‌شیی یه. ب ئاشکرایي جوداهیین کوالیتی هه‌نه د نافه‌را قان ره‌وشان دا. لئ ههمی ئەو رپک نه بو دانانا مه د تیکه‌لیه‌کا نیریکتر دا دگهل راستی ژ یا کو ئەم ب ئاسایی تیدا نه - سه‌رکه‌فتنا هندەکان ل سه‌ر یین دی دقیت ب رپیا کاریگه‌ریپن وان بیته تو‌مارکرن. و د ئەزموونا خه‌مگینی دا یه، یا کو ل هه‌ردوو لایین رۆناهیین سه‌ر شانویی (هه‌رچه‌نده باشتره ئەم وان ژ ناف به‌ین) ده‌یته هه‌سته‌پکرن کو ئەم باشتین تیکه‌هشتن ژ سروه‌شتی راستی وهر‌دگرین. ئەم 'شه‌هره‌زایا سیلینۆس'ی^۹ فیر دبین، کو:

'باشترین تشت ژ ههمی تشتان تشته‌که یی کو ب ته‌مامی دهر‌فه‌ی ده‌ستی ته یه: نه‌هاتن ژدایکبوون، نه‌بوون، هیچ نه‌بوون. لئ دووم باشتین تشت بو ته - ئەوه کو تو زوی بمری. یان ما وه‌سا یه؟'

ل قئ خالی وه‌سا دیار دبیت کو نیچه ره‌شبینیه‌کی وهر‌گریته یا کو ئەگه‌ر نه هه‌مان بیت، نه کیمتره ژ یا شۆپنھاوهری. لئ ئەو دیار دکەت کو، هه‌تا دهمی ئاگه‌دار ژ ی ژ قئ شه‌هره‌زایا تال، یۆنانیان، ل شوینا کو بخوازن بمرن، ژیان هیشتا ب گهر‌متر ژ به‌ری

^۹ سیلینۆس نافئ کهسایه‌تی‌ه‌کی یه د ئەفسانه‌یین گریکی دا. ئەو ژ ره‌گه‌زئ ساتیرانه، کو نیف مرؤف و نیف په‌زن. سیلینۆس ب گشتی وه‌ک مامۆستا و هه‌قالی خودای شه‌راب/مه‌ی دیۆنیسۆسی (باخۆس) ده‌یته نیاسین. تایه‌تمه‌ندیپن وی: ب زانیی و حیکمه‌تی ده‌یته نیاسین. بیر و که‌چه‌له، لئ هه‌ر دم سه‌رخۆشه. ل سه‌ر که‌ره‌کی جه بو جهی دجیت گه‌له‌ک جارن د ئەفسانه و چیرۆکین گریکی دا ده‌یته دیتن. سیلینۆس رۆله‌کی گرنگ د ئەفسانه‌یا گریکی دا دلیزیت، و ژ لایئ گه‌له‌ک هونه‌رمه‌ند و نفیسکارین که‌فن فیه هاتیه نه‌خشاندن و به‌حسکرن. و. کوردی.

هەمبەيز کر. چاوا وان شيا ئەفئى کارى مەزن ئەنجام بدەن، و بۆچى، ب ھەر حال، دقئیت ئەفە وەك کارەك مەزن بئتە ھژمارتن، ل شوينا پويچيا بەردەوامىي ب ھەبوونەك كۆ مروؤف دزانیت دئ تەنھا ئیشدار بىت؟ بەرسف دەئیت، وەك مە بەرئ دىتى، د دوو قۇناغان دا. يەكەم، یۇنانیئ سەردەمى ھۆمىرۆسى دژيان دا كو خوداوەندان كەیفخۆش بکەن: 'هەمان ھاندەرى كو گازى ھونەرا [ئەپۆلۆيى] دكەت بۆ ھەبوونى، تەمامكەر و خوداكرنا ھەبوونى، ھەروەسا جیھانا ئۆلیمپۆسى ئافراندا يا كو 'فیان' ھیللینى نەیینۆكەكا گوھۆپكەر بۆ خۆ پئ ڤاگرت.' ژبەر كو خوداوەند گەلەك چيژئ ژ دیمەنا ئیشاندنا مروؤقان وەردگرن، مروؤقئ ھيژا ب دلگەرمى ئامادەنە وئ بکەن: 'ئەم دشیین نھا شەھەرزاییا سیلینۆسى بەروفاژى بکەین و بیژین دەربارەى [گريکيئ قەھرەمان]: "خراپترین تشت بۆ وان دئ ئەو بیت كو زوى بمرن، دوووم خراپترین تشت دئ ئەو بیت كو ھەر بمرن." و نیچە راستەوخۆ بەردەوام دبیت ب ئامازەدانا ب گازندا ناخیلیسى 'یا ل سەر کورتیا ھەبوونى.

ئەف گافەكا گەلەك مەزنە ژ لایئ نیچەى فە كو ب قى رەنگى بەلگە بىنیت؛ و چ دژایەتیئ مە ل سەر وئ ھەبن ژى، ئەفە دیار دكەت كو چ پرس نینە كو نیچەى دژى

^{۱۰} ناخیلیس كەسەك گەلەك گرنگە د چیرۆكئ كەفناړئ یۇنانیان دا. ئەو نە تنئ قارەمانەك شەپكەرە، لئ بەلئ كەسایەتیەكا تژى ژ ھەست و دلۆقانیئ ژى بوو: دایكا وى يا خودایی، تیتیس، فیا وى نەمر بکەت، لەورا وئ ئەو كرە د ناف ئافەكا پیروژ دا، لئ پانیا وى يا راستئ نەكەفتە د ناف ئافئ دا ئەفجا ئەفە بوو ئەگەرئ كو پانیا وى بوو خالا لاوازا وى. خیرۆن، كەنتاوری ژیر، بوو مامۆستایئ وى، ئەو فیرى شەپكرئ، مۆزیکئ و دەرمانسازيئ كر. ئەف فیركرنە بوو ئەگەرئ كو ناخیلیس ببیتە قارەمانەك تەمام. بەشداریا وى د شەپئ ترؤیئ دا: ل دەستپیکئ، وى نەفیا بچیتە شەپى، دایكا وى دزانى كو ئەگەر ئەو بچیتە شەپى، دئ مریت لئ پشتى كو ئۆدیسسیۆسى ئەو دىتى، ناخیلیس چوو بۆ شەپى ھەفالتیا وى و پاترۆكلۆس: پاترۆكلۆس ھەفالى وى یئ ھەرە نيزيك بوو، دەمئ ھيكتۆرى، پاترۆكلۆس كۆشتى، ناخیلیس گەلەك خەمگین بوو، فئ چەندئ ئەو ھاندا كو تۆلا خۆ ژ ھيكتۆرى فەكەت. ل پاریس، براىئ ھيكتۆرى، تیرەك ئافیتە پانیا ناخیلیسى، ئەف تیرە بوو ئەگەرئ مرنا وى، وەك كو دایكا وى گۆتبووئ. لەورا نافئ وى بوویە سیمبۆلئ قارەمانیئ و میرخاسیئ، گەلەك نفیسكار و ھونەرمەندان چیرۆكا وى ب كار ئینایە د بەرھەمئ خۆ دا. ھەتا نۆكە ژى، دەمئ ئەم بەحسئ كەسەكئ بھۆز دكەین، ئەم دبېژن "وەك ناخیلیسە". ناخیلیس نمونەپەكە ژ وان قارەمانئ كو ھەم بھۆزن و ھەم خودان كئیماسینە. چیرۆكا وى نیشان دەت كا چاوا مروؤف دشیئ د ھەمان دەم دا ھەم مەزن و ھەم لاواز بىت. و. كوردی.

ئەپۇلۇ بىت. ئەف دىمەنن مەزن، ھەرچەندە دبىت خاپىنۇك بن ژى، خۇ ب گەشيا خۇ راست دكەن. "لى چەند كىم جارن سادەيى، ئەو نوقمبونا تەمام د جوانيا خاپاندنى دا، دەيتە بدەستفەئىنان! چەند بى گۆتن بلندە، ژ بەر فى ئەگەرى، ھۆمىرۇس، بى كۇ، وەك تاكەكەس، پەيوەندىدارە ب وى چاندا گەلى يا ئەپۇلۇيى پا وەك چاوا ھونەرمەندى خەونان بى تاكەكەس پەيوەندىدارە ب شىانن خەوندىتنى بىن گەل و سىروشتى ب گشتى،" نىچە بەردەوام دبىت. د مسۆگەر كرنا دووبارە يا ل سەر خەون و رەوشىن خەونان دا ئەو دىار دكەت كۇ، دگەل ھەمى مەزناھيا وى، ئەف رەوشە دقەت نە ھەردەمى بىت. لى دەمى ئەو فى چەندى قەبىل دكەت، ئەو ب ئاشكرائى، رىزبەندىا ئاسايى يا پىشۇيخستنى د نافبەرا ژيانا ھىيار و خەوندىتنى دا بەروفاژى دكەت. "ھەر چەند ئەز پتر ھايدار دبم ژ وان ھاندەرىن ھونەرى بىن ھەمى-ھىزدار د سىروشتى دا، و تىدا خولىەكا گەرم بۇ خاپاندنى، و بۇ رزگار بوونى ب رپيا خاپاندنى دبىنم، ئەز ھىشتا پتر ھەست دكەم كۇ ئەز نەچارم وى گریمانەيا مېتافىزىكى بکەم كۇ يا ب راستى ھەي، يەكبوونا سەرەتايى، يا كۇ ھەردەم دئىشيت و ناكۆكە، ھەروەسا پىتقى ب دىتنەكا دلخۆشكەر، وەھمەكى خۇش ژ بۇ رزگار بوونا خۇ يا ھەردەم ھەيە."

ئەپۇلۇيى د ھونەرى دا، ئەوا كۇ ھەفتايى خاپىنۇكيا رەوشا مە يا ئاسايى يە. ئەم د رەوشەكا خاپىنۇك و وەھمى دا دژىن، لەوما خەون 'خاپاندنا خاپاندنى/وہما وەھمى' نە، و نە خرابتر ژى ژ بەر فى چەندى. لى خاپاندن ب سىروشتى خۇ نە جىگىرن، و گەلەكى وەھا بى ئارامى د لىگەريانا خۇ يا راستى دا وەك يۇنانى نەچار بوون ببىن كۇ ئەو نەدشيان ب وان رازى بمىنن. شەھرەزاييا سىلېنۇسى جارەكا دى خۇ دىار كر، و وان پىدقى ب رەوشەكا دى ھەبوو، يا كويرتر و بەرفرەھتر. پىشكەفتنا تراژىدىي/خەمگىنىي، كۇ تىدا كۆرس (كومەكا سترانېيژانن سترانى پىكفە دبىژن) سەرەكى بوو، ھەتا د دەستپىكى دا تنى پارچە بوو، وان ئاگەھدار كر ژ سىروشتى 'ئىكبوونا سەرەتايى'، و وەسا ئەو گەھاندن كۇ كەيفخۇش ببى ب ژنافچوونا تاكەكەسى د ناف گشتى دا. ئەفە قۇناغا دوويى يە د گەھشتنا وان دا ژ بۇ پەژراندنا ھەبوونى . ھەمان ئەفسانە د تراژىدىي دا دەيتە بكارئىنان وەك د داستانان دا، لى تۇنا ئەزموونى ب شىوہىەكى بنگەھىن ھاتىە گوھۇرىن. بۇ كۇ مروۇف رەشبین بىت ب واتەيا نەرىتى نە

تنى ترسنۆكى يە لى بى مفايە ۋى: چ رېك نىنن ژ بۇ رەقىنا ژ دراما ھەردەم ئىشدار يا ھەبوونى، لەوما مەرۇف پى شادبىت، ب نەمانا خو، ھەر چەندە دەمكى بىت ۋى. ئەگەر مەرۇف ھەول بەدەت، وەك ھەمى فەيلەسۇفان كرىن، ھەتا شۇپنھاومەرى ۋى، كو پاساو و بەنەيەكا ئەخلاقى بەدەتە ھەبوونى، نەسەرکەفتنا ھەولئ دى ب شەرمزارى ديار بىت، و پەنا دى ھىتە برن بۇ خەيالېن ھەر دزىدەتر ژ بۇ رزگاركرنا ئىشېن مە، يېن كو نەچار و بى دەرمانن. پلانېن ئەخلاقى بۇ باشكرنا رەوشا مەرۇفایەتې ب كرىارېن چارەسەرى وەك مىزكرنئ يە د دەريايئ دا. ئەگەر مەرۇف بشىت د ھەمان دەم دا ئەخلاقەكى راگەھىنىت و بى ترس ل جىھانئ بنىرپىت يا كو راستى چاوايە، بى ھىشى دى تنى ئەنجام بىت. ل دوماھىكا بەشى ۷، نىچە ھەلوپىستى ب كورتى دىئىت:

تىگەھشتن كرىارئ دكوژىت، كرىار گرېدايى پەردەيەكا وەھمى يە - ئەفەيە يا كو ھاملىت فېرى مە دكەت، نە ئەو شەرۇفەكرنا گشتى يا ھاملىت وەك كەسەكى خەيالپەرەست كو، ژ بەر زىدەبارى يا رامانئ، ژ زىدەبارى يا ئەگەرەن، نەشېت كرىارئ بکەت. نە رامان، نە ئەو! - تىگەھشتنا راستەقىنە، تىگەھشتنا راستىا ترسناك، گرانتەر دبىت ژ ھەر ھاندەرەكى كرىارئ، ھەم بۇ ھاملىت و ھەم بۇ مەرۇفئ دىۋنىسى. چ دلدانەك ئىدى بكار ناھىت، خواستن دى ژ جىھانئ دەرەز بىت بەرەف مرنئ، ژ خودايان ۋى وئشەتر؛ ھەبوون، يا كو ب رۇناھى د خودايان دا يان د 'وئشەترەكا نەمر دا فەدايى، دەھتە ئىنكار/ماندەل كرن. ھايدارى راستىي ژ دىتەكا تنى، ھەمى تشت يى كو مەرۇف نوکە دشت بىنىت ترس و پووچى و ھىچاتى يا ھەبوونى يە؛ نوکە ئەو تىدگەھىت ژ نىشاندارىيا چارەنقىسا ئۆفلىيى، نوکە ئەو تىدگەھىت ژ زانەبوون/شەھرەزابوونا سىلېنۋسى، خودايئ دارستانان: ئەو وى پاشقە دئىخىت.

ل فېرى، د فى ھەرەشەيا ھەرە مەزن ل سەر ئىرادەيى، جادووگەرەكا رزگاركر و چارەسەرەكر نىزىك دبىت - ھونەر. تنى ئەو دشتى قان ھزرىن پاشقەئىخستى ل سەر ترس و پووچى يا ھەبوونى بگوھۆرپىت بۇ ھزرىن لگەل ژيانئ گونجاي: ئەفە نە يېن بلند - كەفكرنا ترس ب رىيا ھونەرى؛ و كۆمىدىايى - ئازادبوونا ھونەرى ژ پاشقەئىخستنا پووچى و ھىچىي. كۆرا ساتىر يا دىئىرامب) **The satyr chorus**

of the dithyramb) ۱۱ رزگار كرنا هونەرا يۇنانى يە؛ شىتېيىن ل ژۇر ھاتىنە وەسفكرن د جىھانا ناقىن يا فان رەگەزىن دىۋىنىسى دا ھاتىنە قەمراندن.

ئەو تىگەھشتنا كو ھاملىتى ھەي (ھەر چەندە ئەو نەشىت، ب دىتتا نىچەي، كارەكتەرەك بىت د تراژىدىيەكەي دا، ژ بەر كو دراما يا ھەقناف و ناقى وى چ مۇزىك نىنە) زانىنا سرۇشتى نەگوھۇرپار يى تىشتانە، و لەوما دقۇت وەك 'زانەبوون/دانايى- ھكەمەت' بەھىتە رىزداركرن، و دزى 'زانىن' ساكار و ئاسايى بەھىتە راوەستاندن. ب ئەلمانى ھەردوو زاراپ Weisheit و Wissenschaft نە. تراژىدى/خەمگىنى ئانكو، بۇ نىچەي، كارەكەي زانىنى يە، ھەر چەندە ئەو مە زىدەتر ژ ھەر تىشتەكەي دى دلقينىت. ئەم ب وى دەھىنە قەگوھاستن بۇ رەوشەكا زانەبوونى، لى ئەو ب رىيەكەي وەھا بۇ مە تىتە پىشكىشكرن كو ئەم گەلەك جودا ژ ھاملىتى كاردانى دكەين. ئەو، وەسا دىشېن ئەنجام بگرىن، روى ب روى راستيا دىۋىنىسى يا نەخۇش دبىت ب شىۋەيەكەي خاف، و لەوما دقۇت بەھىتە ژناقېرن. ئەم راستيا دىۋىنىسى د موزىكەي دا دبىنن، سەر ھەمىيان د مۇزىكا خەمگىنىي دا، ب رىيەكەي كو نە تىن بەرگرى لى دەھىتە كرن لى بەرخۇدان ژى ناھىتە كرن. ئەقە ژ بەر رىكخستىن ھویر د ناقبەرا دىۋىنىسى و ئەپۇلۇنى دا يە، يىن كو نىچەي ل چەندىن جھان د پەرتووكا خۇ دا ديار دكەت، نەخاسمە دەمى ئەو پاشى باسى فاگنەرى دكەت.

ئەو ناگەھىتە روونىي، ھەتا روونىا ئالۇز ژى، ل سەر بابەتى، لى ب دىتتا من ھزرا گشتى نە گەلەك زەحمەتە بۇ تىگەھشتنى، سەرەراي نەھەفكرتن و ئالۇزىن پىشكىشكرنا

۱۱ "كۇرسا ساتىرىن دىثىرامبى" ۱. دىثىرامب (Dithyramb): جۇرەك سترانى يان ھەلبەستا كەقنا گرىكىيە كو بۇ پەسكركنا خودايى مەي و بەرەكەتى (دىۋىنىسۇس) دھاتە گۇتن. ئەف جۇرئ ھونەرى ل سەدسالا ھەفتى بەرى زايىنى دەرەكەفت. ۲. ساتىر (Satyr): د ئەفسانەيىن گرىكى دا، بوونەوەرەكەي نىف-خودايى و نىف-مروۋقە كو نىقى ژۇرى يى لەشى وى وەكى مروۋقە و نىقى ژىرى وەكى بزىيە. ساتىر وەك پەپرەوېن دىۋىنىسۇس دھاتە ھەژمارتن. ۳. كۇرس (Chorus): كۇمەكا سترانىيژ يان دەنگىيژن كو پىكقە دەنگ قەدەدن. د شانۇيا كەقنا گرىكى دا، كۇرسى رۇلەكا گرنگ ھەبوو د قەگۇتتا چىرۇكان و دەرېپىنا ھەستان دا. ئانكو، "كۇرسا ساتىرىن دىسسىرامبى" نامازىيە بۇ وى كۇمى كو ژ ساتىران پىك دھات و سترانىن دىسسىرامب دگۇتن. ئەقە بەشەكەي گرنگ بوو ژ ئايىنا كەقنا گرىكى و پاشى بوو بنگەھى دەرەكەفتا شانۇيا خەمگىنىا گرىكى. ئەف دەستەواژە پەپوھندى ب دىرۇكا چاند و ئەدەبىن گرىكا كەقنار قە ھەيە و گرنگىيەكا مەزن ھەيە د تىگەھشتنا ژىدەرىن ھونەرا شانۇ و مۇزىكا رۇزناقايى دا. و.كوردى.

ۋى. ھەمى ھونەر ب شېۋەيەكى يان يى دى دگەھىتە مە، ھەر ۋەكى چاۋا ھەمى ئەزموون ھاتىنە پۆلىنكرن ئامادەنە بۆ بكارئىنانا مە. ئەقە دبىت مانا ۋى بىت كو ئەم قەت، ھەتا كو ئەم ژ بەرھنگارىيىن خۆ يىن دگەل راستىي دەر باز دبىن، ناكەقىنە پەيۋەندىا راستەوخۆ دگەل ۋى. ديۋنىسۆس، ۋەكى نيچە ل دويماهيى دبىژىت، ب دەنگى ئەپۆلۋى دئاخفىت، و ل دويماهيى ئەپۆلۆ ب دەنگى ديۋنىسۆسى دئاخفىت. ل دويماهيى خودا، ئەگەر ئەم بقىن وان ۋەكى ۋى بىيىن، ھەفكار دىن دەمى ئەم دگەھىنە ئەزموونا تراژىك/پېر خەمگىن يا تەمام. لى ئەپۆلۆ تىن ھەيە تا ۋى رادەيى كو پىدقى يە ھەبىت. تراژىدى/خەمگىنى، د بلندترىن ئاستى خۆ دا، نىزىكى نەبەرگىرىكى يە.

کەسێن ب هیز نه تنی بۆ دابینکرنا پیدفیان، به لکی بۆ خوێشی وەرگرتنا ژ خەمگینی
 ژى د پیدفینه. ئەو دەمى کو ئەوان شیان تیدا بژین، ب کورتى دەر بازبوو، هەرچەندە
 نیچە دبێژیت کو ئەفە ژ بەر نەبوونا بەختى بوو، نه ژ بەر پیدفیهکا دیرۆکی. ئەوا
 روویدای ئەو بوو کو یی سیی ژ سێ تراژیدیانفیسین گریکی، خەمگینی کوشت ب
 ئافراندا بەر هەمان کو تیدا، هەرچەندە کیم کەسان پێ زانی، زانین (Wissenschaft)
 ژ حکمەت و دانایی (Weisheit) هاتە پێشخستن. ئەفە د شانۆگەر پێن یورپییدی دا
 (چونکی ئەو خرابکارە) ب کیمبوونا گرنگیا کۆرسى و زیدەبوونا کارەکتەرین تاکەکەسى
 یین کو هزر دکن دشی ناکۆکیین خوێ ب بەلگەئینانی، یان وەك نیچە دبێژیت، ب
 دیالکتیکی چارەسەر بکن، دیار دبیت. هەر دەمى مرۆف باوەریا خو ب ئەقل و
 هزرکرنی بینیت، ل شوینا هەستا نافخوویی یا ب ریکا موزیکی، مرۆفی ئیمکانیەتا زانینا
 راستەقینە ژ دەست دایە، ئەوا کو هەردەم دفت تراژیک و پڕ خەمگین بیت. یورپییدس
 هاتە هاندان بۆ ئەفە دەستکەفتا کارەساتبار ب نموونە، و بەلکی ب رینمایا سوکرات. و
 بۆ گەلەك خوینەرەن، بلندیا "ژدایکبوونا خەمگینی" د بەشین دەستپێکی یین پەرتووکی
 دا دەیت، ل وێر نیچە شروڤەیا خوێ یا چاوانیا ژناقبرنا خەمگینی ژ لای
 سوکراتگەرایى فە پێشکیش دکەت. سوکراتیزم یان سوکراتگەرایى دیاردەیهکا دووبارەبووی
 یا کو پاکترین دەرپرینا خو د کەسایەتیا وی کەسى دا دبینیت یی کو ناف ل سەر هاتیه
 دانان، تراژیدی ژ ناف بر و باوەریهکا هزار سالی یا پێشکەفتن ب رپیا ئەقلى، هەفتایى
 مەزن یا راست و باش و جوان، و ئیمکانیەتا تێگەهشتنا تەمام و ب فی رەنگی
 کونترۆلکرنا جیهانى و چارەنەفیسین مە دامەزراند. راستیا دیرۆکی، ل قیرى ژى وەك ل
 جەین دی یین پەرتووکی، دشت ل کیمترین بها بیت. لئ ئەو ریکا کو نیچە مزارا خوێ
 پێشکیش دکەت نه تنی ب خوێ جوان و پڕ ژ هەیهجانە، لئ هەروەسا بیگومان ئەم
 قەناعەت پێ دئینین ب هەبوونا جۆرەکی دیتن یی کو د زیدەترین دژایەتی دا یە
 دگەل وی تشتی یی کو نیچە نافى دیونیسى لئ دکەت.
 ژ بۆ نیچەى، هەر دەرکەفتنەکا مەزن و ئەرینی یا وی تشتی کو بۆ مرۆفان پڕ ب بهایە،
 کۆپیهکا تارى یان هەر نەبیت کیمتر هەیه. ئەگەر ئەف کۆپیه ب درستی بیتە

تیځه‌هشتن، دبیت بې زیان یان هه‌تا پیدفی بیت. ب فی شیوهی، د ږه‌وشا مه یا ئاسایی یا هشیاریی دا گومان نینه کو ئه‌قل و هزرکرن چالاکیی ب نرخن. لی ئه‌و ییږ گریډایي جیهانا خاپاندن، یان دیاربوونئ نه، و بې هیز یږن کو مه فیږی سروشتی راستیی بکه‌ن. سوکراتیزما ئیستیټیکی/سوکراتگه‌راییا جوانیناسی، دژمنی هه‌ره مه‌زن یی نیچه‌ی د قو‌ناغا ئیکي یا هزرکړنا وی دا بوو، دپتنه‌کا به‌روفازی وهر‌دگریټ؛ و نه‌نجامی هونه‌ری یی کاره‌ساتی ئه‌وه کو ئه‌م به‌ره‌مان دبیین کو تیدا ئه‌م ب کویراتیه‌کا دره‌وین ده‌ینه خاپاندن، وه‌ک ژ هه‌لوپستی گه‌شبینی یی که‌فتار دیار دبیت یی کو ئه‌و به‌رده‌وام دکه‌ن. کی دشیټ ئه‌و ږه‌گه‌زی گه‌شبین نه‌بینیت یی د دیالیکتیکی دا، یی کو ب هه‌ر نه‌نجامه‌کی دلخوه‌ش دبیت و تنی د زه‌لالی و هشیاریا سار دا دشیټ بیهنی بکیشت؛ ئه‌و ږه‌گه‌زی گه‌شبین یی کو، دهما که‌فته د ناف خه‌مگینی دا، هیډی هیډی ده‌فه‌ریږن وی ییږ دیونسی داگیر کړن و ئه‌و به‌ره‌ف خوه‌کوژی بر - بازدا نا وی یا مرنی بو ناف شانویا بوژ‌ژوازی/ چینا بلند یا سه‌رمایه‌داران . تنی پیدفی ئه‌م ل گوټنن سوکراتی بنیږن: 'باشی زانینه، هه‌می گونه‌ه ژ نه‌زانینی په‌یدا دبن، مروفی باش یی به‌خته‌وهره.' د فان سی فورمولین گه‌شبینی ییږ بنه‌رمت و بنگه‌ه دا مرنا تراژیدی/ خه‌مگینی فهارتیه. چونکی نوکه فهاره‌مانی باش دفیټ دیالیکتیکی بیت، دفیټ گریډانه‌کا پیدفی و دیار د نافه‌را باشی و زانینی، باوهری و ئه‌خلاقی دا هه‌بیت؛ دادوهریا مه‌زن یا ئیسخیلوسی بو ږه‌نسیپه‌کی ساده و بیسه‌رم یی 'دادوهریا هو‌زان/هه‌لبه‌ستی' هاتیه کی‌مکړن، دگه‌ل 'خودای ژ نامیره‌ی' یی وی یی هه‌میشه‌یی.

^{۱۲} "خودای ژ نامیری" یان "خودای ژ ماکینه‌یی". ئه‌فه تیځه‌هکه کو د نه‌ده‌بیات و شانوی دا ده‌یته بکارئینان: ئه‌ف تیځه‌هه نامازی دده‌ته چاره‌سهرکړنا کیسه‌یه‌کی یان گوهورینا ږه‌وشه‌کی ب شیوه‌یه‌کی نه‌چافه‌ریکری و نه‌لوژیکی، ب ږیکا ده‌ستیوهر‌دانا هیزه‌کا ده‌رفه یان که‌سه‌کی نوی. ږه‌هین دیروکی: ئه‌ف تیځه‌هه ژ شانویا گریکا که‌فن هاتیه. د وان شانویان دا، خودایه‌ک ده‌اته خوارئ (ب ږیکا نامیره‌کی) و کیسه چاره‌سهر دکر. نفیسکار جارنا فی ته‌کنیکی بکار‌دینن دا کو چیروکه‌کی ب دوماهی بینن یان کیسه‌یه‌کی چاره‌سهر بکه‌ن کو ب ریکن دی نه‌شین چاره‌سهر بکه‌ن. گه‌له‌ک ږه‌خنه‌گر فی ته‌کنیکی وه‌ک لاوازیه‌کا نفیسینی دبیین، چونکی ئه‌و دبیزن کو ئه‌ف ئیک نه‌لوژیکی په و باوهری ب چیروکی ناهیلیت. نموونه: د فیلمی "War of the Worlds" دا، مروف نه‌شین بونه‌وهران بشکینن، لی د دوماهی دا ئه‌و ب فایروسه‌کی دمرن کو ل سهر ئه‌ردی یی هه‌ی. ئه‌فه نمونه‌یه‌که ژ "deus ex machina". جارنا ئه‌ف گوته‌ن د ژیا نا روژانه دا ژی ده‌یته بکارئینان، دهما کو تشته‌ک ب شیوه‌یه‌کی نه‌چافه‌ریکری چاره‌سهر دبیت. کاریگه‌ری ل سهر بینه‌ر/خوانده‌فان: ئه‌گه‌ر باش به‌یته بکارئینان، دشیت سهرسورمانی چیکه‌ت. لی ئه‌گه‌ر خراب به‌یته بکارئینان، دشیت بیزاری چیکه‌ت. هنده‌ک

ئەفە بەلگەيەك گەشە، و ب شېۋەيەك گەش ھاتىيە پېشكىشكرن. و سەرھەراي سەرھەشكى و خۆسەپاندنا وئ، د پېشكىشكرنا سوكرات و يورپيدسەكى دا كو د گەلەك لايەنان دا ئەم ب زەحمەت دشين ناس بكەين، ئەو دەنگفەدانەك د دلئ ھەر كەسەكى دا چىدكەت يئ كو ژ كېمخويناتيا زىدەگاڤيئ رۇتيني يئ ئەخلاقى دەربارەي باشى، بەختەوهرى و زانىنى تېكچووى و بېزار بوويە.

لئ پېدڤيە ئەم بېرا خۆ بينين كو ئەفە ھەمى بەشەكە ژ بەلگەيەك يا كو گەلەك جاران بن ئاف دكەڤيت، لئ جارەكا دى و جارەكا دى سەر ئاف دكەڤيت، ب وى رەنگى كو ئەگەر ئەزموونين مە يئ تراژيك/پەر خەمگين - ئەزموونين مە يئ درامايا تراژيك - ب نرختەر ئەزموون بن يئ مە ھەين، وئ دەمى پېدڤيە جىھان وەكى نيچە دېژيت ھاتبىتە پېكئيان. د 'ھەولدانەك بو خۆ/رەخنەگرتنى' دا ئەو قى بەرھەمى وەكى پارچەيەك ژ **Artisten_Metaphysik** نیشان دكەت^{۱۳}، يا كو رەنگە ب دروستى

چاندە زىدەتر رازى دېن كو تشت ب پېكئ سەير چارەسەر بېن، لئ ھندەكېن دى زىدەتر گرنگى ددەنە لۇژيك و باوهرېپئېنانئ. "deus ex machina" نامرازەكە كو دشت كارىگەر بېت ئەگەر ب ھوشيارى بھيتە بكارئيان، لئ دڤت نفىسكار ھىيار بن كو زىدە بكار نەئين، دا كو باوهرىا خواندەفانى/بېنەرى نەھيتە وندا كرن. و كوردى.

^{۱۳} ھونەرەمەند و مېتافىزىك دوو بواري جودا نە كو گەلەك جارا د ئاف ئيك دا دچن: ھونەرەمەند: كەسى كو ھونەرى دئافرىنيت، وەك وئەكئش، مۇزىكفان، ھەلبەستفان، ھتد. مېتافىزىك: بەشەك ژ فەلسەفى يە كو ل سەر سروسئ راستى، ھەبوونى و گەردوونى دئاخڤيت. پەيوەندى دئافبەرا وان دا: ھونەرەمەند گەلەك جارا ھەول ددەن كو پرسیاريئ مېتافىزىكى د ئاف بەرھەمىن خوە دا بەرسف بکەن. مېتافىزىك دشت زىدەر ئىلھامى بېت ژ بو ھونەرەمەندا. ھونەرەمەند ب رېكا ئافراندا بەرھەمىن خوە، دشت تشت نەديار و مېتافىزىكى بەرجەستە بکەن. مېتافىزىك زى وەك ھونەرى، ھەول ددەت كو تشت نەديار تېگەھيت و شروڤە بکەت. راستى و خەيال: ھونەرەمەند دشت راستى و خەيالى تېكەل بکەن دا كو دېمەنەكى نوى ژ راستى نیشان بدەن. مېتافىزىك زى گەلەك جارا ل سنورى راستى و خەيالى دگەرەيت. ھونەرەمەند ب رېكا بەرھەمىن خوە پرسیاريئ كوير ل سەر زيان و ھەبوونى دكەن. مېتافىزىك زى ھەر د قى وارى دا يە، لئ ب شېۋەيەك زانستى و فەلسەفى. ھونەرەمەند دشت ب رېكا بەرھەمىن خوە، خەلكى ھانبدەن كو ل سەر پرسیاريئ مېتافىزىكى بەزرن. مېتافىزىك زى دشت كارىگەرەي ل سەر شېۋازى ھونەرەمەندا چېكەت. ھونەرەمەند زمانەكى تايبەت بكار تين (وئەنە، دەنگ، پەيف) دا كو تشت مېتافىزىكى دەرېرن. مېتافىزىك ب گشتى زمانەكى زانستى و فەلسەفى بكار تينيت. ھونەرەمەند دخوازن كو ھەست و ھزريئ خەلكى بلڤين. مېتافىزىك دخوازيت كو تېگەھشتنا مە ژ راستى كويرتر بکەت. شېۋاز: ھونەرەمەند دشت ئازادانە بەزرن و دەرېرنى بکەن. مېتافىزىك ب گشتى رېبازەكا زانستى و لۇژىكى دشوپنيت. ھونەرەمەند بەرھەمىن بەرجەستە دئافرين. مېتافىزىك تيوريا و بوچوونان پېشكىش دكەت. ھونەرەمەند و مېتافىزىك دشين ئيك تەمام بکەن. ھونەرەمەند دشت بېر و بوچوونين

ودهكى 'ميتافيزيكا هونهرمه ندى' هاتيه ودرگيران. ئانكو، ئهو قه بويل دكهت كو پهرتووك 'رؤمانسى' يه ب وى رهنكى يى كو دهما ئهو هات 'هولدان' ئ بنقيست، ئهوى ژى نه فرمت دكر. بلندكرن و مهزكرنا هونهرى ب ديتنا وى وهك ريكهك بؤ ديتنا راستى، بؤ وى يا خراب بوو، و دببت كو راست بيت. د هه مان دهمدا، ئهفه مه بهرهف هزركرنى دببت ل سهر سروشتى پهيوه ندىا د نافبهرا ئهزمونا مه يا ئازارى د ژيان و هونهرى دا بهزرين، ب ريكهكا تايهت و كوير، ههتا كو ئهم ژ ههيه جانين پهرتووكى يين گهرم، سار نه بين و نابيت ئهم پيغه بهينه گريدان.

د ههر قوناغهكا ژيانا خوه دا نيچه پتر خه مگين بوو ب وى چه ندى كا دى چ ل هه مبه ر هه بوونا ئيش و ئازارا ههر دم ل ههر دهرى كهت ژ ههر پرسه كا دى. وهك كه سه كى ب هه ستياريه كا زيده، و يى كو پتر يا ژيانا خوه يا گه هشتى تنى ئيش، ههم يا فيزيكى و ههم يا دهر وونى، ديتى، ئهوب سروشتى خه مگين بوو كو ئهفه نه بيته زال ل سهر هزركرنا وى ب شيويه كى نيگه تيف و نه رينى. نه بوونا تاليى د نفيسي نى وى يين پاشين دا، دهما ئهو د ئازاركا بهردموام دا بوو، تشتهكه مرؤف لى حهيران دمينايت، سهرمراى كا مرؤف چ دهر باره لايه نين وان يين دى دببژيت. لى ههما وهسا خويا دببت كو ژيانى تولهيه كا ههرى دلره ق ژ وى ودرگرت ژ بهر مسؤگه ركرنا وى، د وى قوناغا ژيانا خوه دا دهما وى "ژدايكبوونا خه مگينى" نفيسى، و كه ساپه تيا خوشحال و تيربووى بوو، ل سهر وى ريژميا ئازارى يا كو ههر دم د جيهانى دا دهيتيه ديتن. چونكى وهسفر نين وى يين ئيشى د "ژدايكبوونا خه مگينى" دا بى گومان خوه دى لايه نه كى جوا نكرنى نه يى كو سانا هى يه مرؤف ژى بيزار بببت. ئهو ب ديتنا وى يا ژ كورسيى بؤ ديمه نى گهر دوونى دناف و دهنكن، ههر وهكى ئهو دهر باره تشتهكى دناخفيت يى كو ههر دم بؤ كه سه كى دى رويددهت، بى كو خوه تى ودر بدهت، و ههما ههر دم بؤ قه هره مانه كى يونانى يى ئه فسانه يى. لى ب رامانا ئه وى كو وان دهر باز كرى، ئهو دگه هيته فورمؤلا خو كو "جيهان تنى وهك ديارديه كا ئيستيتيكى (جوانيناسى) دهيتيه راستكرن"، بى كو ئاماژه بؤ وى ههبيت كو ئهو ل سهر تشتهكى كيلتر ژ ههر تشتى دناخفيت.

ميتافيزيكى ب شيويه كى هه ستيار و كاريگه ر پيشكيش بكن، د دهمه كى دا كو ميتافيزيك دشيت بنگه هه كى تيوريك ژ بو نافراندين هونهرى پهيدا بكهت. وكوردى.

ھەر چەندا وی پتر ئیش و ئازار کیشا، ئەو پتر نە ب دلسۆزیا بۆ خود، یا کو ئەو ب
 ئاشکرایى ژى ئازاد بوو، لى ب دلسۆزى بۆ کەسین دى قە ھات گریدان، تشتەکی کو دیار
 بوو ئەو ھەردەم د مەترسیا تەسلىمبوونا وی دا بوو. بەرھەمىن وی یین پاشین، بۆ
 پرانیا دەمی، ل سەر چەوانیا پوی ب پوی بوویا ئیشا خود بیدەنگن، ھەر وەکی ئەو نە
 پرسەك بیت، د دەمەکی دا کو ئەو دەمدەم قەدگەرن سەر پرسیارا چاوا سەرەدەری
 دگەل ئازارا کەسین دى بکەت - دلۆقانى بۆ مروقى دبیتە دوماھیک ئەزموونا زەردەشتى،
 ئەم دشیین وی وەرگرین کو نیزیکبوونا د ناقبەرا زەردەشت و نیچەى دا ل قیرى د
 لوتکەیا خود و ئاستى خود یى ھەرە بەرچاڤ دایە.

لږ د دمه‌کي دا کو هه‌ر که‌س پېدفيه‌ خوه ژ نوقم‌بوونئ د خه‌مگيني دا ژ به‌ر ره‌وشا گشتي يا جيهانئ بپاړيزيت، ما نه چاره‌سهریه‌کا ترسناکه کو مروف بېژيت دقيت مروف هه‌ول نه‌دمت وي سقک بکه‌ت، لږ به‌روفاژي هه‌ول بده‌ت کو وي وده‌ک تشته‌کي جوان ببينيت؟ و، دووباره دبېژم، ما نه‌فه نه تشته‌که يي کو ژ لايي زه‌لامه‌کي فه ده‌يته گوتن يي کو تا راده‌يه‌کي ژ نازاري دوير بيت، و هه‌تا ب شيوه‌يه‌کي سهره‌کي ب وي ناشنا بووبيت دهما وي د به‌ره‌مه‌ين هونه‌ري دا ديتبيت نه د ژيانئ دا؟ ل قئ خالي نيچه ب راستي ديار دبیت، بؤ جاره‌کي، زاروکي سهرده‌مي خوه بيت، ديتنه‌کا خيزاني يا تستان وهردگريت، يان هه‌تا وه‌شانا گالته‌جاړي يا خيزاني يا کو د "کومارا نوئ" يا دبليو. ه. مالوک دا ده‌يته ديتن^{۱۴}، ل ويړئ که‌سايه‌تيا ئيستيتيکي (جوانيناسي) دبېژيت کو تنئ تشتي پېدفي بؤ ته‌مامکرنا ته‌ماشه‌کرنا پرا ويستمينسته‌ر^{۱۵} ل دهمي روژنافابوونئ ديتنا به‌له‌نگازده‌کي يه يا کو خوه ژ سهر پري ده‌افېژيته ناف چه‌مي تايمز.

هه‌تا نه وده‌ک کو نيچه دبېژيت، وده‌ک کو وي زوي کري، کو هنده‌ک جوړين ئيستيتيزمي نه نه‌چارن نه‌گهر ژيان به‌يته خوړاگري کرن؛ نه‌و دهرباره‌ي سه‌لماندنا وي دناخفيت، و مروف دشيت باش بپرسيت: کي دبېژيت کو ژيان هاتيه سه‌لماندن و مافدارکرن؟ ما

^{۱۴} (کومارا نوئ - The New Republic) په‌رتووکه‌که ژ لايي نفيسکاري ئينگليزي William Hurrell

Mallock هاتيه نفيسين. هاتيه وه‌شاندن د سالا ۱۸۷۷. نه‌ف په‌رتووک په‌خنه‌يه‌که ل سهر جفاکا فيکتوريابي و بير و بوچوونين وي دهمي. Mallock د قئ په‌رتووکي دا په‌خنه ل ژماره‌کا که‌سايه‌تيين نافدار يين وي سهرده‌مي دگريت، وده‌ک Matthew Arnold و Thomas Huxley. په‌رتووک ب شيوه‌يي ديالوگان هاتيه نفيسين، کو تيدا کومه‌کا که‌سان ل سهر بابته‌ين جفاکي، ثولي و فله‌سه‌في دناخفن. نه‌ف په‌رتووک ب په‌خنه‌يا خوه يا توژ و گالته‌جاړيا خوه هاته ناسين. Mallock د قئ په‌رتووکي دا هه‌ول دده‌ت کو نيشان بده‌ت کا جاوا بير و بوچوونين نوئ يين وي سهرده‌مي دشين کاريگه‌ريي ل سهر بنياتي جفاکي چېکه‌ن. وکوردی.

^{۱۵} (پرا ويستمينسته‌ر - Westminster Bridge) : پرا ويستمينسته‌ر پرده‌ک ل سهر چه‌مي تايمز ل لهنده‌ن، ئينگلستانئ. نه‌ف پرده جهي خوه يي گرنگ هه‌يه د ديروک و چاندا بریتانيايي دا. هاتيه نافکارن د نافبه‌را سالتين ۱۷۵۰-۱۷۶۲. ب دريژاها ۲۵۰ مه‌تران دريژه و ۱۲ مه‌تران فرده‌ه. ژ لايي خوه‌شبيني فه نافداره، نه‌خاسمه‌ ژ به‌ر کو ل نيزيکي په‌رله‌مانئ بریتانيايي يه. هه‌لبه‌ستفانئ نافدار ويليام ووردزوورث هه‌لبه‌سته‌کا نافدار ل سهر قئ پري نفيسيه ب نافئ " Composed upon Westminster Bridge, September ۳، ۱۸۰۲. وکوردی.

ئەف داخوازىيە نە بەرمایى يە ژ وئ دیتنى کو ئەو ژ لایى ئەخلاقی فە ھاتىيە سەلماندن و مافدارکرن، ب وئ گریمانەيى کو ئەو ب گشتى دشىت بەيتە سەلماندن و مافدارکرن؟ ئەز نزانم کا دئ بەرسفەکا تیرکەر و تژی دئ بۆ فان پرسىاران ھیتە دان، بەلئ دئ گەلەك نەدادپەرورەرى بیت ئەگەر نیچە ب ساکار/سادەيى ب دلپەقى و بئ ھەستى يان سادىزمى بەيتە تاوانبارکرن. د دەستپیکى دا، پەرتووکا وى بۆ مەزناھيا ھونەرى ھاتىيە نقىسین، ب تايبەتى خەمگىنيى، و ھەر چەند وى زیدەتر ئازار ل سەر وى تشتى کو ھونەر پیدى بوو پئ رابیت کۆم دکر، ھونەر ھند زیدەتر گەش دبوو ژ بەر سەرکەفتنا د وئ ئەركى دا.

و نە وەسايە کو دیتنا جیھانى وەك دیاردەيەکا جوانکاری تنى مەسەلا دیتنا وئپە وەك مروّف ب ئاسایى دبىنیت و نافى 'ھونەر' لئ دکەت. ئازار ب دیتنا وئ ب فى رەنگى دەيتە گوھۆرین، ھەرچەندە دبیت ھىشتا بەيتە پرسىارکرن کا ئەفە چەند دلخوشیەكى ددەتە ئازارکیشانى. بەلئ ئەفە پرسىارکە کو دفتى ژ ھەر کەسەكى کو پەسنا تراژیدیایى/خەمگىنيى ددەت بەيتە کرن، و ھەر نەبیت نیچە نە سوچدارە ب درەوينيا ئاخفتنى دەربارەى پەسەندکرن بەايین بلند کو ژ ئازار و مرنا کەسايەتیی تاکەکەسى پەيدا دبن.

ھەمى شروّفەکرنا وى، زەحمەتە بەلئ گرنگە ھەردەم بەيتە بىرا مە، ل سەر مېتافىزیکەكى ھاتىيە ئافاکرن کو تئ دا جوړین کو ئەم ب ئاسایى ل سەر ھەبوونى بکار دئین خاپینۆکن. تراژیدى/خەمگىنيى ھالەتەكى سەرخوشی پەيدا دکەت کو تیدا ئەم نە تەماشەفانین ملکەچین یین 'شەبەنگا جادووگەرەن يا ھەبوونى'، لئ بەشدارین، ھەرچەندە ھەتا رادەيەكى پارىزکرى، د ناف وئ تیکەليا کەيف-ئازارا گەش دا کو، د ھالەتئ خو یئ نە جوداکرى دا، راستی پیک دئینیت.

پاراستن ب رپيا وان کەسان فە دەيتە کرن یین کو ب ئیکسەر پەيوەنديا وان دگەل فئ پاراستيا داوى يا تشتان دەيتە ژنافەرن. د پارچەيەكى دا کو گرنگيا ئەزموونا فاگنەرى بۆ ھزرکرن نیچە ل سەر فئ بابەتى ھەمى دیار دکەت، ئەو دپرسیت کا گەلۆ مروّف دشىت کەسەكى وئپە بکەت یئ کو بشیت پەردا سیی يا تریستان و ئیزۆلدئ ببىنیت، بئ ھاریکاریا پەيف و وئپەيى، تنى وەك لقینەکا مەزن يا سیمفونى، بئ کو ب بەلاقبوونا لەرزۆك يا پەرین گیانى وان ژ ناف نەجیت؟

چاوا ئەف مەرۇفە دىشېت، پىشتى كو گوھى خۇ دانايە سەر دلخ ڧيانا گەردوونى و ھەست ب ھەزا گورپا ژيانى كرىيە وەك لەھىيەكا گورپ يان وەك چەمەكى بچويك يى مژاوى كو دكەڧىتە ناف ھەمى دەمارپىن جىھانى، ژ نشكى ڧە نەھىتە ھوپردەكرن و پارچەپارچەكرن؟ چاوا دىشېت، د ناف شووشا بەلەنگازا تاكەكەسىا مەرۇڧايەتیی دا، دەنگڧەدانا بى ژمار قىژى و ھەوارپىن كەيف و ئازارنى ژ 'مەودايەكى فرەھ يى شەڧا جىھانى' [ڧەگۆتتەك ژ ترىستانى] بېھىزىت، بى كو ب لەزگىنى و نەچارى بەرەڧ مالا خۇ يا سەرەتايى نەرەڧىت د ناف ڧىكاندنا سەمايا مېتافىزىكى يا شقانى دا؟

وھسا ئەم دىتتەكا سەرنجراڧاڧىش دىبىنن كو ترىستان وەك كەسايەتى د پەردا سىيى يا شانۇگەرىيى دا دمرىت ژبەر كو ئاگەھدارىيەكا راستەوخۇ يا رەوشا جىھانى ھەيە، د دەمەكى دا كو ئەو وەك پرىزمەك/ئاوېزەيەك - شوېشەيەك بۇ مە كار دكەت، كو ب رپيا وى ڧە ئازارا گەش دەھىتە راگەھاندن. يان، بۇ گوھۇرپىنا وېنەيى، ترىستان دمرىت دا كو ئەم بژىن. ڧەھرەمانپىن تراژىك و پىر خەمگىن ڧوربانپىن گۆرىكرنى نە، و ئەم 'رزگار بوونى' بدەست ڧە دىنپىن، زارافەكە ھەم ڧاگنەرىيى و ھەم مەسىحىيە كو نىچە زوى پەشىمان بوو ژ بكارئىنانا وى، ھەرچەندە وى ب خۇ بەردەوام ئەو ب كىرھاتى ددىت، ھەتا كو چ تىشتەكى مېتافىزىكى-ئىلاھىياتى پى نەھاتبا مەبەستكرن.

دبېژن كو ئەف بانگەشە يا زىدەرۇيە، و دى ب زەحمەت ل بەر تافىكرنپىن ژيانى خۇ راگرىت. ما نە پىرۇڧەيپىن ئۆركىسترا/كوما مۆزىكى يىن ترىستانى بى دەنگى بلند ھاتىنە كرن، و گوھدارپىن وان ژى مانە ساخ دا چىرۇكا خۇ ڧەگىرپن؟ سەرەراى وى، ھەمى دزانن كو ترىستان نموونەيەكا تايبەتە، و ب راستى ژى ھەر نەبىت مەرۇڧى دكەتە ھالەكى سەير دا.

ما چ دەربارەى وى موزىكا بىدەنگ يا كو ئەم گوھ لى دگرىن بى كو ژيانا خۇ بكەينە تالوكى، بەلكو ب ھەستەكى زىدەتر يى ژىندارىيى؟ لى ديسان نىچە خۇ گرى ددەت ب وى بىرۇكى كو نىزىكە ھەمى مۆزىك، بىگومان ھەمى يا كو بنگەھى وى مىلۇدى و ھارمۇنىك/ھەڧ ئاواز و ھەڧسەنگە، دىۋنسىيە؛ و تنى مۆزىكا رېتىمىك/كېشدار يا ئەپۇلۇنىيە. ئەڧە ژى ديار دبىت كو سەير و سەمەرە.

د بکارئینانا گشتی دا (ژ نیچهی هاتییه وەرگرتن، لئ چەند لاواز بوویه؟) بەرهمه‌مەکی وەک (Stravinsky's Le Sacre du Printemps) ^{۱۶} یا سترافینسکی دئ گەلەک زێدەتر وەک دیوونسی هیتە دیتن ژ پارچەیه‌کا بیانۆیی یا براهمس (Johannes Brahms) ^{۱۷} یا دویمایی.

پرسیار ب پێویستی دێت کە ئەم تا چ پادەیی دشیەم خۆپارگیا بکارئینانا نیچە یار ديار خۆسەر یار زارافان، و نیشانانان و یار ئیکجار زێدەکرێن نیزیکی دینبوونی بکەین، دا مفا ژ کاکل و پوچا گۆتێن و یار وەرگیرن.

ئەف پرسیار، ب هەمی پامان و مەرەمان، ئەو یار کۆ نیچە ب خۆ د 'هەولانان' خۆ دا دپرسیت. ب راستی، ئەفە نافەرۆکا و یار پارچا سەرنجراکێش یار رەخنەلیگرتنا خۆیی یار کۆ هیشتا دشیەت ب نەیی پەسندار خۆ بەدەت دا قان بابەتان ب خۆ قەگۆلیت. نیچە دپرسیت، کە چاوا مەن شیا ب قی شیوی خۆ گرێدای کۆمەکا بیردۆزێن شەرمزار و شەرمۆکەر بکەم؟ ديار دبیەت کۆ ئەو د و یار رەوشا هەری دایە یار کۆ بۆ گەلەک مامۆستایان

^{۱۶} "بهارا پیرۆز یار سترافینسکی" سترافینسکی (Stravinsky): ئیگۆر سترافینسکی (۱۸۸۲-۱۹۷۱) ئیک ژ گرنگترین و کاریگەرترین ئاوازنانەری (کۆمپۆزەر) مۆزیکێ یێن سەدسالای بیستی بوو. ئەو ب رەگەز پووسی بوو، لئ پتر ژیانان خۆ ل فەرەنسا و ئەمریکا دەرپاز کر. Le Sacre du Printemps: ئەفە نافە فەرەنسی یار بەرهمەمی و یار ب ئینگلیزی دبیژنی "The Rite of Spring". ب کوردی، مە وەرگیرا "بهارا پیرۆز". "بهارا پیرۆز" بالێیه‌کە (شانۆیه‌کا مۆزیک و سەمای یار) کۆ سترافینسکی ل سالا ۱۹۱۳ نفیسی. ئەف بەرهمە ب ئیک ژ گرنگترین و شۆڕشگێرتین بەرهمەمین مۆزیک کلاسیک یار نوی دهیتە هەژمارتن. بەرهمە ل سەر ئایینێن کەفن یێن پووسی هاتییه ئافاکرن و باسا فوربانیکرنا کچەکا گەنج دکەت بۆ خودایی بهاری، دا کۆ بەرهمەتی بینیتە ئەردی. دەما ئەف بەرهمە بۆ جارا ئیک هاتە پێشکێشکر ل پارێسی، بوویه سەدەما شۆکەکا مەزن و هەتا ئاژاوه د ناف تەماشەفانان دا جیپوون. هۆکارێ قی یەکی ژ ئەو بوو کۆ مۆزیک و سەما گەلەک نوی و نەناسایی بوون بۆ یار سەردەمی. "بهارا پیرۆز" بوویه خالەکا وەرچەرخانی د دیرۆکا مۆزیک کلاسیک دا. قی بەرهمەمی پێ قەکر بۆ گەلەک شیوازیێن نوی یێن مۆزیک و کاریگەرێه‌کا مەزن ل سەر دانەرێن پستی خۆ هیلا. ئەف بەرهمە نیشانا گوهرپێن مەزن د هونەر و چاندا سەدسالای بیستی دا یار و هیشتا ژ وەک بەرهمەمەکی گرنگ و کاریگەر دهیتە دیتن د جیهانا مۆزیک کلاسیک دا. وکوردی.

^{۱۷} یوهانس براهمس (Johannes Brahms) یار کۆمپۆزیتورەکی/دانەرەکی مۆزیکێ یار ئەلمانی بوو، کۆ د سەدی ئۆزدی دا ژیاپە (۱۸۳۳-۱۸۹۷). ئەو ب ئیک ژ مەزنتین موزیکفانین سەردەما رومانتیکی دهیتە هەژمارتن. براهمس نافدار بوو ب بەرهمەمین خۆ یێن سەمفونی، موزیک ژووری، و ستران. هەندەک ژ بەرهمەمین و یار ناسیار ئەفەنە: ۱. جوار سەمفونین و یار ۲. کونچیرتویا پیاوێ ژمارە ۲. ۳. ریکفیم ئەلمانی. هەروەسا براهمسی کارتیکرەکا مەزن ل سەر پێشەقوونا موزیک کلاسیکی یار رۆژنافی هەبوو. ئەو ب شیوازی خۆ یار تاییبەت ناسیار بوو، کۆ تیدا فورمین کلاسیکی و هەستین رومانتیکی تیکەل دکر. وکوردی.

ناسياره، يېن کو ل وئ دنېرن کا وان چەند سال بەرى نھا بؤ وانەيا خو نقيسيه و دکەفتە ناقبەرا مەرەقمایينى دا کا چاوا کەسەکی ب قى شیوهى گۇتارېن بى مانا نقيسين دشیّت پاشى ھزرەکا باش ھەبیت و کەیفخوشیا کو ئەوان ھندە پېشکەفتینە کو دشین ب کەنیەکا تال ل کارېن خو یېن بەرى بنېرن - ئەف ھەستە، دگەل ھەستەکا نزم کو، سەرەرپای ھەمى بى پامانبوون و نەگۇنجانى، ئەو نيزیکى تشتەکی دبوون کو ھىژايە پېفە بەیتە گرتن، ب مەرچى کو ئەو بشین ژ خەلتەیان/ زبل و پيساتیى رزگار ببن. نیچە ب تۆرەیی خو رەخنە دکەت ژ بەر کو ئەو پەرستگەھا شۆپنھاوەر و فاگنەرى بوو، ب وئ ئاماژى کو ئەگەر کەسەک ھەردوو یان پیکفە وەر بگريت، ئەو تشتى کو دى بیگومان ب داویى بکەت ئەوہ کو وان ب ئیک و دوو فە زیدە بکەت، ئەنجام دى بیتە زایینا خەمبارى/ ژدایکبوونا خەمگینیى. گەلەک راستى د قى دیتنى دا ھەنە. ھەر کو مروّف ھزرىن بنگەھین یین کو د ژدایکبوونا خەمگینیى دا ھاتینە دەربرین بىژیت، نەگۇنجانا گەلەک ژ وان دیار دبیت.

لى ئەم دبیین، وەك دیار نیچەى ژى دیت، کو ئەو خودانى ھیزەکی یە کو ژ کیماسیا بەلگەئینانى، نەشیانا دەربرینى، و رەتکرنا وئ یا ھەر تشتەکی ژبلى زیدەرەویان دەرپاز دبیت.

نە ب ریکەفتە کو وئ پلەیا خو وەك ئیک ژ پەرتووکیى بنگەھین یین سەد و پینجى سالیى دویماهیى پاراستیە. ھەر ئەو رەقیا سادەکرین وئ، بیگومان ب نەدادپەرورەرى، بوویە ئەگەرئ راکیشانا خەلکى کو ژ کارین زیدەتر ھشیار بیزار یان گېژ دبن. چونکى ھەرچەندە دى نەگۇنجای بیت، ب گۆردى پەرتووکیى ب خو، کو مروّف وئ دیوئیسى بناف بکەت، لى لقینا وئ و رەوتا وئ یا گشتى تاییبەتمەندیەک ھەپە کو وئ نيزیکى وئ دکەت ب چەندا کو بەرھەمەکی گۇتارئ دشیّت نيزیک ببیت.

کورتکرنا وئ زەحمەتە، نە ب وى رەنگى کو یا کارین نیچەى یین پاشتر، کو ب شیوہیەکی بەرفرەھ پەندینە/داناینە؛ ھەر چەوايیت، زایین و ژدایکبوونا خەمگینیى نە وەسایە. لى ھیزەکا وئ یا باوهریى و وزیەکا دلخۆشکەر ھەپە کو وئ دکەتە ناف وئ دەستەیا بجویک یا پەرتووکان کو تیدا نافگین دیار دکەت کو پەيامى دیار و فەر دکەت، یان ھەتا جەئ وئ دگريت. کیم ژ خویندەفانین وئ دشین تشتەکی زۆر دەربارەى نافەرۆکا وئ یا ھویر بدەن یان کیم ژ وان فاگنەرى دنیاسن، یان گرنگیى بى ددەن، یان بەلکى خەمگینیا

يۆنانى. نە ژى ئەو د وى پلەيى دانە كو بشىن راستيا شىرۇفەكرنا سۆكراتى و كارىگەريا
وى يا دىرۆكى-جىھانى، وەك د نافەندا پەرتووكى دا ھاتىيە كورتكرن، ھەلسەنگىنن.

لى ديسان كارىگەريا وى بۆ وان نايىتە ژبىركرن، و پىرسىاركىرن ژ وان كا چاوا ئەو ژ
لايى وى فە ھاتىنە كارىگەركىرن وەك وى چەندى يە كو تۆ بېرسى كا چاوا مروف ژ
لايى پارچەيەكا موزىكى يا بھىز فە ھاتىيە كارىگەركىرن. مروف نەشيت بىژىت، يان دى
نە ژىرانە بيت كو ھەول بەدت. تنى ئەو ھەول مروف تىستان ب رەنگەكى جودا دبىنىت
يان ھەست پى دكەت، ھەر نەبىت بۆ دەمەكى.

ما ئەفە وى رامانى ددەت كو نابىت ئەم ھەول بەدىن كو خالىن وى يىن تايىبەت چارەسەر
بكەين، يان شىرۇفەيىن وى يىن ئايدىالى (نموونەى) ھەلسەنگىنن؟ ئەز نە د وى
باوهرىي دامە، ھەرچەندە سى رىك ھەنە بۆ نىزىكبوونا ژداىكبوونا خەمگىنىي كو
ب دىتتا من ھەولدانەكە بۆ وى چەندى ب شىوھىيەكى نەدروست. ئىكەم، ئەو شىرۇفەكەرن
كو رىز ب رىز د ناف دا دچن، نىشان ددەن كا نىچە ل كىرى شاشى كرىيە، چ دىت
بھىتە رىزگاركرن و چ دىت ب ئىكجارى ب بىراردەرى بھىتە ھافىتن. ئەفە وەرگرتنا
ژداىكبوونا خەمگىنىي وەك دىرۆك ب رژدى بھىتە وەرگرتن، و ديار دبىت كو ئەفە نە
ژىرانەيە. جار ب جار نىچە مسۆگەر كر كو دەما وى باس ل كەسايەتتىن مەزن دكر،
وى ئەو وەك نىشانە بۆ تايىبەتمەندىن كو وى د وان دا ددىتن بكار دئىنان، لى نە
پىدقى بوو كو ئەوان ئەو تايىبەتمەندى ھەبن ب وى رادەيى، يان ب وى شىوھىي پاقژ،
كو وى ددا پال وان.

ھەرچەندە جاران ئەفە گەلەك سەر لى تىكەدەرە، وەك د حالەتى يۆرىپىدىسى دا، لى ئەوا
كو پىشتى ھنگى دبىژىت ديار دكەت كو ئەم دىشىن بەھسەكى دەربارەى ھەر بابەتەكى
كو نىچە پى مژويلە بشۆپىنن، ب بكارئىنانا قان نافىن راستەقىنە تنى وەك
كۆد/سفرەيانن و نە زىدەتر.

دووم، ئەو كەس ژى يىت ھەين كو ب تەكنىكىن ھەلوەشاندىن فە نىزىكى ژداىكبوونا
خەمگىنىي دبىن، و لەوما ھەندە ب ھویرى گرنگىي ددەنە دەقى كو دىشىن گەلەك ناكۆكىن
سەرنجراكىش دەرئىنن، كەلن و قالاھىيان د بەلگەئىنانى دا ئاشكەرا بكەن، و ھەروەسا،

كو ب ديتنا وان نيشان ددەت كو، وەك ھەمى جار، چينەك، يان زنجيرەپەك چينين، واتەيى ل بن يان ل پشت وى تىشى ھەيە يى كو نيچەى نفيسى كو نيشان ددەت واتەيا سەر پوويى پەرتووكى ب پژدى سەر لى تىكدەرە ھەرچەندە ئەف رىبازە دىت، د ھندەك ھالەتان دا، شروڧەيىن ب بەا بدەستقە بينيت، ئەز باوەر ناكەم كو د فى ھالەتى دا وەسا دكەت. ئەگەر نيچەى ھەول دابا شروڧەپەكا ھشك پيشكىش بكەت دا بابەت جودا بيت.

لى گەلەك ديارە كو ژدايىكبونا خەمگىنيى كارەكە كو دلگەرميا وى دكەتە كارەكى بى باشى و ھوشيارى كو چىپوون ل سەر پەيڧىن وى يىن راستەقىنە تنى وەستاندن و ماندىبونا ھەول ديار دىت. جۇرپىن جودا يىن زىرەكى پىدڧىنە بۇ نىزىكبونا دەقان/نفىسىنان، و جۇرئ ھەرە بنگەھىن ئەوە كو ھەست دكەت كەنگى نافەرۇكەكا ناشكەرا يا ب دىمەن ھەڧگرتى ل دژى نافەرۇكەكا ڧەشارتە، كو ژ ناف دەرەكەڧىت يان پارچە پارچە دكەت شىوازى دىتنى كو بۇ مە ھاتىە پيشكىشكرن؛ و كەنگى، ب بەروڧاژى، نفىسىن ئەنجامى ھالەتەكى ھەيەجان و دلخۇش و بەلكو ھزر و ھەستىن تىكەل و پىكەلە، كو پترىن تىشى كو ئەم دىشپ ھىڧى بكەين شروڧەپەكە كو ھەتا ژ دەستى بەيت پتر ژ وى ھەيەجانى بپارىزىت د دەمەكى دا كو دان ب تىكەلىى دا دەيت. د رستەيا ئىكەم يا پەرتووكى دا، كو ژئ ھاتە ڧەگۇتن، نيچە دنڧىسىت دەربارەى دىتنا راستەوخۇ، و نە تنى ب رپيا ھزركرنا لۆژىكى، كو ھونەر پەرەسەندنا خۇ يا بەردەوام ژ دووانەيا ئەپۇلۇنى و دىۋنىسى وەردگريت. ئەف 'تىگەھشتنا راستەوخۇ' دگەھىتە ھەستى نيچەى يا بەيى وى تىشى كو وى دىتى، كو نە تىشتەكى سادەپە، لى بەلكو تىكەلەپەكا دەولەمەندە ژ دلخۇشىپىن وى يىن نھا.

ڧەكۇلىنا ھوپر يا زمانى كو ئەو تىدا ھەول ددەت بۇ خۇ پوون بكەت كا ئەو چ دگەھىنن، كو د خۇ دا دگريت، وەك بۇ ھەر كەسەكى ب فى شىوھىي كارەكى دا بەشدارە، گەلەك پالدان و پاكىشان ھەيە دا وان بينىتە شىوھىيەكى لىكگرتى، دى تنى بيتە ئەگەرئ ڧالاکرنا تىكست/ نفىسىن ژ وى جۇرئ دلڧەكىشىى كو ب راستى ھەى، بى كو چ تىشتەكى دى ل شويىنا وى دانىت. ئەز ھەولا نادەم چاڧ نقاندنى بۇ نيچەى بكەم كو ب سستى نفىسىپە، تنى دخوازم نيشان بدەم كو، ژبەر كو ديارە شىوازى پيشكىشكرنى د ژدايىكبونا

خه مگينی دا یی تادهر/ ته فلیههف و کارتیکهره، باشتهر ئهم وی ب وان مهرجان فه بیل بکهین یان وی ب جه بهیلین.

سیهم، ئهم راستی وی جوړی شروقه کرنی دهین یی کو هینده ب مهرمه ل سهر مسوگهر کرنا ئالوزین سهرگیزکهر یین کاری کو پیشنیار دکهت کو ئهم، ههتا ژ دهستی مه بهیت، گرنگی نه دهینه نافه پروکی و تنی ههست ب گوهورپنا بهردهوام بکهین. ل گور فی دیتنی، نیزیکی بی رامانی یه کو مروف کهنگه شه یا وی بکهت کا نیچه چ نفیسی، ل بهر بهرزه وندی شیوازی کو تیدا هاتیه پیشکشکر. ئهز دیژم کو نهفه کیتمترین سهر لی تیکدر و رییه بو خراب سهردهریکرنا دگهل ژدایکبوونا خه مگینی، ژ بهر کو کار گرنگی ددهت چاندنا ههسته کی د مه دا یا ئیکبوونا سهرتایی یا ئالوز یا ههبوونی، و نهو، ههتا رادهیه کی، ب رییا خو بهردانا ناف گیزا فایکهلین وی یین بهیز فه دهیته راگه هاندن. لی دشیت زیده دویر بجیت. نهو بهراوردکرنین یین کو نیچه دکهت، ههتا ئهگهر ب شیوهیه کی بهردهوام نه هینه گرتن زی، هیشتا گهلهک بهرچافن. کهسی کو دهمه کی نیزیکی ژدایکبوونا خه مگینی نه خواندبیت رهنگه نهشیت شروقهیه کا دروست ژی بددهت، ژ بهر کو نهو تیکهلین تیدا ههین دگه هه خوینه ریین وی، و نهو پاشی یین خو دروست دکهن. لهوما نهو تشتی کو مروف دکهت نهوه کو هندهک بیر و تیگه هیین بهرچاف بهینیته بیرا خو، لی دهیلیت کو گهلهک بادانین تایبته یین گهنگه شی پاشفه بچن. ژ وی لایی فه، ژدایکبوونا خه مگینی دشیت بو مه ببیته نوینه ری گهلهک نه زمونین سهرنجراکیش و بهرچاف، هونه ری، هزری و رهوشه نبیری یان یین دی یین کو مه ههین.

نهفه گاف هافیتنه ل سهر نهرده کی تالوکه دار/مهترسیداره، ژ بهر کو دیار دبیت کو ری ددهته رادهیه کی سستی کو ئهم ب ئاسای ناهیلین. لی پاشی گهلهک تشت دهرباردی ژدایکبوونا خه مگینی هه نه کو تنی ژ بهر کوالیتیه یا نه ئاسای یا نه زمونونا نافه ندی کو نهوین ب وی دلدار دبن دپاریژن دهینه په سهندکرن.

لى جارهكا دى، و بۇ جارا دوماھىكى، ئەو ئەزموون چىيە - و بۇ قەگەرىپانا سەر
پرسىيارەكى كو من د دەستپىكى دا كر، ئەو مەرج چنە كو ژدايكبوونا خەمگىنىي دى
پى ھىتە ھەلسەنگاندن؟ باشتىن رى بۇ بەرسقۇدانا وى پرسىيارى ئەوہ كو مرۇف وى
وہك شروڧەيەكا پىشبينىكەر ل سەر ھندەك رېزىن نافدار يىن ھەلبەستى بىينىت كو
بىگومان ئىلھام ژى وەرگرتىنە. ئەو د دەستپىكا پەرتووكا (Duino Elegies) دا يا
(Rainer Maria Rilke)^{۱۸} دھىن (وەرگىران ژ لايى ستىفن مىشىل قە، ب ھندەك
گۆھۆرىنپىن بچويك):

چونكى جوانى چ نىنە ژ بلى دەستپىكا تىرۇرى/ساويى، يا كو ئەم ھىشتا بىشىن ھەلبىگرىن، و
ئەم ھندە ژى دترسىن ژبەر كو ئەو ب ئارامى مە بچويك دبىنىت و ناخوازىت مە ژناف بىبەت.

ئەو ھزرا كو جوانى - جۆرەك جوانى - دقۇت ھندە نىزىكى تىرۇرى بىت نە نوى يە؛
يان باشتىر، بكارئىنانا 'جوانىي' بۇ وەرگرتنا وى تىشتى كو ب نەرىتى ھاتىبوو دابەشكرن
بۇ مەزناھى و جوانىي نوى يە، ھەرچەندە تىرمىنۆلۇژى/ وىژەيا ھونەرى - زارافەناسيا
ئەپۇلۇ و دىۋانىسۇسى دبىت بەيتە دىتن كو ب شىۋەيەكى سست دگۇنجىت دگەل وى
جوداكرنى. لى ئەوا كو پلانا ژدايكبوونا خەمگىنىي ھندە بى دوماھىك دلفەكىش و
بەرھەمدار دكەت كارلىككرنپىن د نافبەرا ھەردوويان دانە، د دەمەكى دا كو بەرى ھنگى
ئەو وەك دوو شىۋازىن سەربخۇ يىن ئەزموونى دھاتنە دىتن. جوانى، ب دىتنا نىچەي

^{۱۸} رېنەر ماري رىلكە (Rainer Maria Rilke) ھەلبەستفانەكى نافدار يىن زمانى ئەلمانى بوو كو ل دەستپىكا
سەدئ بىستى ژىايە (۱۸۷۵-۱۹۲۶). "دوينۆ ئىللىجى" (Duino Elegies) يەك ژ گرنگترىن بەرھەمىن وى يە.
"دوينۆ ئىللىجى": ۱. پىكەتايە ژ دەھ ھەلبەستىن درېژ. ۲. رىلكە دەستپىكرنا نفىسىنا فان ھەلبەستان ل سالا ۱۹۱۲
ل كەلایا دوينۆ ل ئىتاليانىي كر، لى نەشیا وان تەمام بكەت ھەتا سالا ۱۹۲۲. ۳. ئەف ھەلبەستە ب شىۋەيەكى
كوپر باسى ھەبوونا مرۇقى، ئەفنىن، مرنى و پەيوەندىا مە ب جىھانا مېتافىزىكى قە دكەن. ۴. تىدا ھزرىن
فەلسەفى و رۇحانى يىن كوپر ھەنە، و گەلەك جاراب ب زمانەكى سىمبولى/ھىمايى و ئالۇز ھاتىنە نفىسىن. ۵.
فرىشتە (ملائكەت) رۇلەكى گرنگ د فان ھەلبەستان دا دلېزىن، وەك سىمبولىن جىھانا رۇحانى و يىن كو دىشېن
ھەردوو جىھانان (مادى و رۇحانى) بىينىن. ۶. "دوينۆ ئىللىجى" ب ئىك ژ گرنگترىن و كارتىكەرتىن بەرھەمىن
ھەلبەستا مودېرن يا ئەوورۇپى دھىتە ھەژمارتن. ئەف بەرھەمە كارتىكرنەكا مەزن ل سەر ھەلبەستفان و
نفىسكارپىن پىشتى رىلكە ھەبوو و ھىشتا زى وەك بەرھەمەكى گرنگ يىن ئەدەبىياتا جىھانى دھىتە دىتن. وگوردى.

يا دەستپېڅى، ھەم ئامازدەبەكە بۇ ترسناكيا ژيانى و ھەم دلداڤەكە بۇ وى. و نەدشيا يا دوويى بيت ئەگەر د ھەمان دەم دا يا ئېځى نەبايە. ھونەر، د بلندترین ئاستى خۇ دا، راستى دېڭىزىت و دكەت كو مړوف بشپىت وى ھەلبىگريت. ھەر تىشتى دى د ژدايىكبوونا خەمگىنىي دا كەفتىە بن فى بىرۇكى، لەوما دىشتى ل بەرامبەر گەلەك پەرخەنيان خۇ راگريت، گەلەك ژ وان ل سەر وان خالان كو ديار دېن نافەندىنە. بۇ نموونە، ديارە كو ب فەرمانا سىستەمەكا پۆلېنكرنى، نيچە ب خرابى ژ ئارمانجى دەرپاز بوو دەما ھەردوو خودايېن ھونەرى ب شېوھىيېن ژانران فە گرېدان، ب وى شېوھىيې پەھا. وى، د كرنا وى دا، خۇ سپارتە پەرستنا خۇ يا ھەمى ژيانى يا مۆزىكى. ژبەر كو ئەو شېوازى ھونەرى بوو كو پتر رامان بۇ وى ھەبوو - 'بى مۆزىك، ژيان دا شاش/نەدروست بيت،' وى د دوماھىكا كارى خۇ دا د رۇژئاقابوونا خوداوندان دا نقىسى - وى ب گشتى ئەو كواليتيە دايى يا كو وى ھەرى زېدە قەدر ددا د ھەر ھونەرەكى دا. بېگومان دلگەرميا وى بۇ ئىستىتىكا شېپېنھاوهرى ژى سوچدار بوو: ئەو كەفتە داف/تەلەكى كو شېپېنھاوهر تنى ب ھىزا نەدياريى ژى دوور كەفت. ئەگەر مۆزىك، ب سرۇشتى خۇ، دەرپىنا راستەوخۇ يا ئىرادى بيت، ھىنگى دقېت بى شكەست كاريگەريا گوھورىنا مادھى ھەرى زەحمەت بكەت. ئەفە نافەرۇك و كاكلا 'مېتافىزىكا ھونەرمەندى' يا ژدايىكبوونا خەمگىنىي يە. ئەم دىشېن بەرھنگارى وى بېين، و ديسان وى بانگەشى پەسەند بکەين كو مۆزىك، ھندەك مۆزىك، بەلكى يا فاگنەر زېدەتر ژ يا ھەر كەسەكى دى، ئەزموونېن ھىزا بنەرەتى و كەپفخوشىي رادگەھىنيت. كا گەلو ئەفە وى رامانى ددەت كو پەيوەندىەكا نيزىكتر ھەيە دگەل راستىي يان نە، ئەفە بابەتەكى دى يە، لى بۇ گەلەك ژ مە، كو نيچە نموونەيەكە ژ وان، ئاسايى يە كو ھزر بکەين كو وەسايە. وى دەمى مايى ژ ژيانا خۇ ب ئارمانجىكرنى بوراندى كو خۇزى ھندە زېدەرپۇيى نەكربا، لى، وەك گەلەك جاران د مېتافىزىكى دا، ئەگەر ئەو زېدەرپۇيى نەبا، دا نيزىكى دلنابوونى بېن كو ئەم ژ وى تىگەھشتى بېپار دماين.

ھەروەك ھەمى كەس ل سەر پازى نە، د سەدسال نۇزدى دا داخوازېن ل سەر ھونەرى ھاتىنە كرن بەرەبەرە زېدە بوون. كەسى كو ژ ھەميان زېدەتر كار كر بۇ بەرسقدانا وان داخوازن فاگنەر بوو، و كەسى كو ژ ھەميان زېدەتر كار كر، بۇ دەمەكى كورت، بۇ ھەولدا نا نيشاندانا كا چاوا و بۇجى ئەو سەرکەفتى نيچە بوو. ديسان ژى، مەزناھيا ھەر

ئېك ژ وان دەسكەفتان سەربخۆيە ژ يا دى، ھەرچەندە ئەگەر كەسەك نە ھەستىار بىت
بۇ ئېكى، نە گونجايە كو ئەو دى ژ يا دى ھەيران بىت. لى ئەگەر كەسەك تەھەمولا
گورييا فاگنەرى نەكەت، ھېشتا مومكەنە كو ئەو ژ مېتافىزىكا دلگەرم يا پەرتووكا ئېكى
يا نيچەى يا خاف و زىرەك بەيتە لقاندىن.

مايكل تانەر

كەمبىرىج، ئەيلوولا ۱۹۹۲

"ژدایکبوونا خه مگینیی"
ژ گیانی مۆزیک

هەولدانەك بۆ خۆ-پەخەنەكەرنى

I

هەر تىشتەك بوويە ھۆكارى ئىسىنا ڧى پەرتووكا گومانبار، دڧىت پىرسىارەكا گەلەك گىرنگ و راکىشەر بىت، و يا كەسايەتى بىت. ئەڧە د دەمى كو - سەرەپراى وى دەمى - ھاتىە ئىسىن، دەمى ھەيەجانا شەپى ڧەرەنسى-پروسى يى ۱۸۷۰-۷۱. دەمى گورمەگورما شەپى وورث^{۱۹} ل سەر ئەورۇپايى بەلاڧ دبوو، ئەڧىندارى مژويل يى تىشتىن نەدىار كو دى بىتە بابى ڧى پەرتووكى، ل گۆشەيەكى ئەلپان پوونىشى بوو، د ناف ھىز و گومانان دا - لەوما زى ھەم خەمگىن و ھەم بى خەم - ھىزىن خۆ ل سەر گىرىكىان دىڧىسىن - نافەرۇكا ڧى پەرتووكا سەير و تا رادەيەكى زەحمەت كو ئەڧ پىشگۆتتا درەنگەكتى (يان پاشگۆتن) دى ئەل زىدە بىت.

چەند ھەفتىيىن پىشتى ھىنگى، ئەو ب خۆ ل بن دىوارىن مېتىزى ھاتە دىتن، ھىشتا د خەباتى دا بوو دگەل نىشانان پىرسىارى يا كو وى ل پىش "خۆشيا" گومانبار يا گىرىكىان و ھونەرا گىرىكى دانابوو؛ ھەتا دومايىي، د مەھەكى يا ھەرى پىر گومان دا، دەمى ئاشتى ل ڧىرساى دەھاتە گەنگەشەكرن، وى زى دگەل خۆ ئاشتى چىكر و، ھىدى ھىدى ژ

^{۱۹} "شەپى وورث" (Battle of Wörth) يان ب نافى دى "شەپى ڧروشىلەر" (Battle of Froeschwiller) ئىك ژ شەپىن گىرنگ يىن شەپى ڧەرەنسى-پروسى (۱۸۷۰-۷۱) بوو؛ ئەڧ شەپە ل ۶-ئەباخا ۱۸۷۰-ئى ل دەڧەرا ئەلزاى-لورىن (Alsace-Lorraine) ل باكورى رۇژئافايى ڧەرەنساىي رويدا. لايەنن شەپى: ئىك لايەن؛ ھىزىن پروسىا و ھەڧەيەمانن وى يىن ئەلمانى. لايەنى دى: ھىزىن ڧەرەنسى سەرکردەيىن سەرەكى: پروسىا؛ ڧرىدريش وىلھېلم، شاھزادەيى پروسىايى (پاشى بوو ئىمپىراتورى ئەلمانىيائى ڧرىدريش سىيەم). ڧەرەنسا: مارشال ماك ماھون (Marshal Mac-Mahon) ئەنجام: سەرکەڧتەنەكا مەزن بۆ ھىزىن پروسى و ئەلمانى. ئەڧ شەپە بوو ئەگەرئ پاشەكشەيا ھىزىن ڧەرەنسى ژ دەڧەرى. رى ڧەكر بۆ پىشكەڧتەنە ھىزىن پروسى و ئەلمانى بەرەڧ نافا ڧەرەنساىي. زىانن مەزن گەھشتەنە ھىزىن ڧەرەنسى، كو كارتىكرەنەكا نەرىنى ل سەر مورالى وان كر. ئەڧ سەرکەڧتن بوو بەشەك ژ زىنجىرەكا سەرکەڧتنان كو د داوئى دا بوونە ئەگەرئ سەرکەڧتەنە پروسىا د شەپى دا. پىشتى شەپى، دەڧەرا ئەلزاى-لورىن كەڧتە د بن دەستەھلا ئەلمانىيائى دا. ئەڧ شەپە يەك ژ روويدانن گىرنگ بوو كو ڤىك ڧەكر بۆ ئىكگرتتا ئەلمانىيائى/شاھنشىنا ئەلمانىيائى و گوھورىنا ھەڧسەنگىا ھىزى ل ئەورۇپايى. و.كوردى.

نەخشىەكا كود مەيدانا شەرى دا گرتبوو چاك دبوو، شىۋى دوماھىيى دا "ژدايكبونا خەمگىنىي ژ گيانى مۆزىكى". ژ مۆزىكى؟

مۆزىك و خەمگىنىي؟ گرىك و مۆزىكا خەمگىنىي؟ گرىكى و فۆرم/شىۋەيى ھونەرا رەشبينىي؟ نەتەۋەيى ھەرە زۆر سەرگەفتى، ھەرە جوان، ھەرە زۆر ھەسوودلىكرى يى مروفايەتتى، ئەۋىن ھەرە زۆر شىايى مە بۇ ژيانى پاكىشن - ما ئەۋ بوون يىن پىدقى ب تراژىدىيى/خەمگىنىي ھەبوۋى؟ يان ژى زىدەتر - ھونەر؟ بۇ جى؟ - ھونەرا گرىكى/يۇنانى؟ ...

دبىت خواندەقان تىبگەھىت كال كىفە نىشانا پرسىارا مەزن يا قىمەتا ھەبوۋى ھاتىە پاكىرن. ما رەشبينى ب نەچارى نىشانا كەتنى يە، رزىنى يە، لادانى يە، يا غەرىزەيىن ۋەستىاي و لاۋاز؟

- ۋەك دەمەكى دگەل ھىندىان بوو، ۋەك ديار ئەم "مودىرنىن" ئەۋروپى ژى ۋەسانە؟ ما رەشبينىەكا ھىزى ھەيە؟ مەيلەكا ھىزى بۇ تىشتى زەحمەت، ترىسناك، خراب، ئارىشەدار د ھەبوۋى دا، ژ تەندروستىي، ژ ساخلەمىا زىدە، ژ زۇرىا ھەبوۋى پەيدا دبىت؟ ئەرى ما مومكىنە مروف ژ زۆر-ھەبوۋى ئازارا بكىشىت؟ ۋىرەكىەكا پاكىشەر و مەيدانخۋاز، تىزىين كو ھەز ژ ترىسناكىي دكەت ۋەك چاۋا مروف ھەز ژ دوژمنى دكەت، دوژمنى ھىژا، يى كو مروف دىت ھىژا خۇ پى تاقى بكەت؟ خۋازتتا فىربوونا رامانا "ترسى" ژى؟

بۇ وان يۇنانىيىن سەردەمى ھەرە زۆر باش، ھەرە زۆر بەيىز، ھەرە زۆر ۋىرەك، رامانا ئەفسانەيا تراژىك/پەر خەمگىن چ بوو؟ و يا دياردەيا مەزن يا دىۋىنىسۇسى؟ و يا خەمگىنىيا ژى ژدايكبوى؟ و ژ لايەكى دى قە، ئەۋا بوۋىە ئەگەرئ مرنا تراژىدىيى/خەمگىنىي: سۆكراتگەرايىا ئەخلاقى، دىالكتىك، شەرم و خۇشيا مروفئ تىۋرىك - ما نە دبىت ئەۋ سۆكراتگەرايىە ب خۇ نىشانا داكەتنى بيت، ۋەستىان، نەخۇشكەتن و ھەلۋەشيانا ئانارشىست/ ئازاۋەخۋازى يا غەرىزەيان بيت؟ و ما نە دبىت "خۇشيا گرىكى" يا يۇنانىيىن پاش دەم تى گەشى و رۇناھىيا رۇژئاقابوۋى بيت؟ فىانا ئىپىكورى يا دژى رەشبينى تى پارىزكارىەكا نەخۇشان بيت؟ و زانست ب خۇ، "زانستى مە" - ھەمى زانست چ رامانى ددەت ۋەك نىشانەكا ژيانى؟ ما نە دبىت نىزىكبونا

زانستى تىنى ترس بىت، پەقەت بىت ژ دەشبینى؟ شېۋەيەكى نازك يى خۇ-پاراستنى
بىت دژى - راستى؟ و، ژ لايى ئەخلاقى فە، تىشتەكى وەك ترسنۆكى و درەوى بىت؟ ژ
لايى نە-ئەخلاقى فە، پارچەيەك ژ زىرەكى و ژىرىي بىت؟ ئۆھ سۆكرات، سۆكرات، ما
ئەفە بوو، نەينىا تە؟ ئۆھ، يارىكەر/گالتەكەرى فەشارتى، ما ئەفە بوو، يارى/گالتەيا تە؟

ئەوا من ھىنگى گرتى، تىشتەكى ترسناك و مەترسىدار بوو، ئارىشەيەكا ب قۇچ بوو، نە ب زەرورەت گايەك، لى ھەر نەبىت ئارىشەيەكا نوى - ئەز ئىرۇ دى بىژم كو ئەو ئارىشەيەكا زانستى ب خۇ بوو - زانست بۇ جارا ئىكى وەك ئارىشەدار و گومانبار ھاتە دىتن. لى ئەو پەرتووكا كو وىرەكى و گومانىن من يىن گەنجىنى تىدا ھاتنە دەرپرېن - چ پەرتووكەكا نەمومكىن دىفا ژ ئەركەكى ئەوھا نەگونجاي بۇ جىلى/گەنجى دەرکەفىت! ئافاكى تنى ژ ئەزموونىن زوى-گەھىتى، زىدە كەسايەتى، ھەمى نىزىكى سنۆرېن راگەھاندنى، و پىشكىشكىرى د ناف چارچۇقەيا ھونەرئ دا - ژ بەر كو ئارىشەيا زانستى ناھىتە نىاسىن د ناف چارچۇقەيا زانستى دا - پەرتووكەك، بەلكى، بۇ ھونەرمەندان كو ژ شىانېن شۇقەكارى و پاشقەنىرىنى ژى ھەز دكەن (جۆرەكى نە- ئاسايى يى ھونەرمەندان، ئانكو، نە يا ب ساناھى يە بۇ دىتنى، لى مرقى ھەزەكا زۆر ژى نىنە ژ بۇ دىتنا وان ...)، تىزى داھىنانىن دەرروناسى و نەپىنىن ھونەرمەندان، ل سەر بنگەھى مېتافىزىكا ھونەرمەندەكى؛ كارەكى جىلى تىزى وىرەكى جىلى و خەمگىنى جىلىنى، سەربخۇ، ب سەرھىكى خۇ-باوەر ھەتا دەمى دىار دكەت كو خۇ رادەستى دەستەلاتى و رىزگرتى دكەت، ب كورتى، "پەرتووكا ئىكى"، ھەتا د خرابترېن رامانېن پەقى دا، ب ھەمى كىماسىپىن جىلى ئەو ئىشاندى سەرەپى ئارىشەيىن وى يىن كالمىران، ب ترسناكى دىژكرى و ب ھەيەجان گرنگ؛ ژ لايەكى دى قە، ب دىتنا سەرکەفتنا كو وەرگرتى (ب تايبەتى ژ لايى ھونەرمەندى مەزن قە يى كو وەك بەشەك ژ دىالۆگەكى بۇ وى ھاتبو ئامادەكرن، رىچارد فاگنەر)، پەرتووكەكا سەلماندى، ب رامانا كو بەس باش بوو بۇ "باشترېن ھەرمەندى سەردەمى". ب قى چەندى، دىت ب رادەيەكى بىدەنگىا ھىيار ژ لايى من قە پى بەھتە رەفتاركرن. سەرەپى ھندى، من نەقىت تەمامەن قەشىرم كا چاوا ئەو نەا بۇ من نەخۇش دىار دبىت، چاوا ئەو بۇ من سازدە سال پىشتى ھىنگى يا سەيرە - بۇ چاقەكى كالتەر، سەد جار پتر جوداكەر لى نە ساردتر، نە بىيانىتر بۇ ئەركى كو د قى پەرتووكا وىرەك دا بۇ جارا ئىكى ھاتىە دەستىكرن - دىتنا زانستى د بن عەدەسەيا/ئاوېنەيا ھونەرمەندى دا، لى ھونەر د بن عەدەسەيا/ئاوېنەيا ژيانى دا.

بۇ جارهگا دى بېژم: ئىرۇ ئەز وى وەك پەرتووكەكا نەمومكىن دىبىنم - ب خراب ھاتىيە نقيسين، نەشارەزا و شەرمزار، وینەيپن وى دىنانە و تىكەلەھف، ھەستىار، ل ھندەك جەھان شىرىن ھەتا رادەيا ژنانەبوونى، نە يەكسان د لەزى دا، بى ھەر ھەزەكى بۇ پاقزىا لۆزىكى، ھندە پىشتراست ژ باوەريپن خۇ كو خۇ ل سەر ھەر پىدفيەكا سەلماندىن دىبىنيت، و ھەتا گومانبار ژ دروستيا سەلماندىن، پەرتووكەك بۇ دەستپىكەران، "مۆزىك" بۇ وان يپن كو ب ناقى مۆزىكى ھاتىنە ئىماد/تەعمىدكرن و يپن كو ژ دەستپىكى پەيوەندىدارن ب ئەزموونىن خۇ يپن ھەقپار و كىم يپن ھونەرى، نىشانەك بۇ پىسمامىن ئىكى د ئارتىبوسى دا - پەرتووكەكا خۇبلند دىتن و دەمارگىر كو ژ دەستپىكى دخواست "خەلكى گشتى" يى "پەروەدەكرى" ژ "خەلكى" زىدەتر دەربىخيت؛ لى پەرتووكەك كو، وەك كارتىكرنا وى نىشان دايە و بەردەوام نىشان ددەت، شىانەكا سەير ھەيە بۇ قەدىتە ھەف-كەيفخۇشىن خۇ و راكيشانا وان بۇ رىكىن نەينى و جەپن دىلان/سەمايى يپن نوى. يا كو لفىرى ھاتىە دەربىرىن، ب ھەر حال - و ئەقە ب مەراق و نەرازىبوون ھاتە قەبوولكرن - دەنگەكى سەير بوو، قوتابىي خودايەكى ھىشتا "نەناس"، ب كلاقى زاناي قەشارتى، د بن گرانى و بى-خۇشيا دىالكتىكى يا ئەلمانى دا، ھەتا د بن رەفتارىن خراب يپن فاگنەرى دا؛ ل فىرى گيانەك ھەبوو ب پىدفيپن سەير، ھىشتا بىناف، بىرھاتەكا تژى پرسىار، ئەزموون، راز، كو ناقى دىونىسۇس وەك نىشانە پرسىارى يا دى لى ھاتە زىدەكرن.

ئەقە دەنگى - وان ب گومان گۆت - تىشتەكى وەك گيانەكى نەدىار و نىزىكى ماينادى^{۲۰} بوو، ب زەحمەتى و ب ھەرمەكى د زمانەكى بىانى دا كەلكەلەندى، نىزىكى نەپىشتراستىي

^{۲۰} "ماينادى - Maenadic" تىگەھەكە كو پەيوەندى ب چاندا گرىكىا كەفن و ئايىنى دىونىسوسى قە ھەيە: مايناد (Maenads): د ئەفسانەيا گرىكى دا، میناد ژنن پەپرەوپن خودى دىونىسوس (Dionysus) بوون. ناقى وان ژ پەيھا يونانى "ماينەستھاي" (mainesthai) ھاتىە، كو تى واتەيا "دېوانە بوون" يان "ز خۇ دەرکەفتن" تايەتمەندىپن مینادان: ب سەما و رىپورسەپن دىونىسوسى قە دھاتنە ناسىن. د دەمى ئاھەنگان دا، وان خۇ دگەھاندنە حالەتەكا ژ خۇ دەرکەفتن و جۇش. جاران ب توندوتىزى و ھەقالبەندىا سروشتن دھاتنە

كا دخوازيت راگههينيت يان فەشیریت. دقيا با ئەف "گیانی نۆی" ستران گۆتبان، نه ئاخفتبا! چ شەرمەك بوو كو من نهویریا بیژم ئەوا من هنگی دقیا وەك هەلبەستقان بیژم: دبیت من شیابا ئەو كار كریا! یان هەر نهبیت وەك زمانزانەك: - هەتا ئیرۆ زی نیریکی هەر تشت د قی واری دا هیشتا ژ لایێ زمانزانان قە نههاتیە فەدیتن و دەرئێخستن! ب تایبەتی ئاریشهیا كول قیرێ ئاریشهك هەیه - و كو گریك/یۆنانی، هەتا كو بەرسقا مه نینه بۆ پرسیارا "دیۆنیسۆسی چییە؟"، دئ تەمامەن نهنیاس و نهخیال کری مینیت.

ناسین. گیانی ماینادی: ئەف دەستەواژە ناماژە ددەتە حالەتەكا گیانی یا تایبەت. أ. حالەتەكا ژ خۆ دەرکەفتن و جۆش. ب. هەستەكا کویر یا گرێدایی ب سروشت و هیزین وئ قە. ج. ئازادبوون ژ کۆتوبەندی جفاکی و نەریتی. گەلەك جارێ ئەف تیگەهە بۆ وەسفکرنا کەسایەتیی سەربەست، پێ جۆش، یان یێن كول دژی نەریتان دەرکەفن، دەیتە بکارئێنان. دبیت وەك سەبۆلەك بۆ ئیلهام، ئافراندن، یان ئازادیا دەربریێ بەیتە دیتن. هەندەك فەیلەسوف و نفیسکاران ئەف تیگەهە بکارئێنایە بۆ گەنگەشەکرنا پەيوەندیا د ناڤهرا ئەقل و هەستان دا. دبیت وەك رەخنەپەك ل سەر ژيانا زێدە رێکخستی یان کۆنترۆلکری بەیتە دیتن. "گیانی مەینادی" دشیێت وەك میتافورەك بۆ ئازادیا دەرروونی، خۆشیا ژيانی، یان حالەتەكا گیانی یا تایبەت بەیتە تیگەهشتن كو تێدا مرؤف خۆ ژ کۆتوبەندان ئازاد دکەت و ب تەمامی خۆ ددەتە هەست و تەجروبهیان. وگوردی.

ئەفجا دىۋىنىسۇسى چىيە؟ ئەفە پەرتووكە بەرسقەكى فەدگىرىت - "ئەۋى دزانىت" يى دناخقىت، قوتابى و پەيرەۋى خودايى خۇ يە. بەلكى ئەز نھا دى پتر ھىيار بىم، كىمتر زمانپاقژ، د گەنگەشەكرنا پرسىيارەكا دەروونناسىي يا ھوسا زەحمەت دا ۋەك ژىدەرى خەمگىنىي د ناف گرىكىان دا. پرسىيارەكا بنگەھىن ئەۋە كا چاۋا يىونانىان پەيوەندى ب ئىشى را ھەبوو، ئاستى ھەستىارىيا وان - ئەرى ئەۋ پەيوەندى بەردەوام بوو؟ يان ب شىۋەيەكى بنگەھىن ھاتە گوۋرپىن؟ - پرسىيار ئەۋە كا ئەرى خواستنا وان يا زىدەبوۋىي بۇ جوانىي، بۇ ئاھەنگان، خۇشيان، ئايىپىن نوى، ژ كىماسىيەكى، ژ بىلەشبوۋىي، ژ خەمۇكىي، ژ ئىشى پەيدا بوو. ئەگەر ئەفە ب راستى ۋەسا بىت - و پىرىكلىس (يان ئوسىدىدىس) دى مە ھاندەت كو باۋەر پى بگەين د ئاخافتنا خۇ يا مەزن يا سەرەخۇشىي دا - دى ژىدەرى خوازتنە بەروفاژى چى بىت يا كو بەرى ھنگى پەيداۋىي، خواستنا كرىتىي؛ بىرا باش، ھىك يا گرىكىي كەفن بۇ رەشپىنىي، بۇ ئەفسانەيا تراژىك/ پىر خەمگىن، بۇ ۋىنەيى ھەر تىتى ترسناك، خراب، فەشارتى، كافلكەر و كوشتۇك يى كو د بنگەھ و بنىاتى ھەبوۋىي دا ھەي؛ ئەفجا دى ژىدەرى تراژىدىيىي/خەمگىنىي چ بىت؟ بەلكى خۇشى، ھىز، ساخلەميا زىدە، زۇريا زىدە؟ و ئەفجا، دى رامانا ۋى دىناتىي چ بىت، ب زمانى فيزيۇلۇژى/لەشناسىي، يا كو ژى ھەردو ھونەرپىن تراژىك/پىر خەمگىن و كۇمىك/پىكەنىناۋى پەيدا بوون، دىناتىا دىۋىنىسۇسى؟ چىيە؟ ما دىناتى نە ب نەچارى، بەلكى، نىشانە داكەتنى يە، پاشقەچوۋىي يە، يا قۇناغا دوماھىي يا چاندەكى يە؟ ما تىشەك ب فى شىۋە ھەيە - پرسىيارەك بۇ دەروونپىزىشكان - ۋەك نىرۋىس/ دەمارپىن ساخلەمىي؟ يىن گەنجىنى و لاۋىنىيا خەلكى؟ ئەۋ تىكەلىا خودى و بىزنى، ساتىر) بۇنەۋەرى ئەفسانەيى، بىزە پى يە (۲۱، بۇ كىفە ئامازە دكەت؟ چ ئەزمونەك ژ خۇ، چ

۲۱ (ساتىر - Satyr): ساتىر بۇنەۋەركە ژ ئەفسانەيا گرىكى يە: ساتىر نىف-مروۋف و نىف-پەز (بىز يان بەران) ۵. ژ نىفى ژۇر ۋەك مروۋى يە، لى ژ نىفى ژىر ۋەك پەزى يە. گەلەك جاران ب سترىپىن دىژ، گوۋىن تىژ، و قلوچان تىنە ۋىنەكرن. ساتىر ب ھەزا خۈە يا مەزن بۇ كەيف و خۈەشىي تىنە نىاسىن. ئەۋ ھەز ژ فەخوارنا شەرابى، سترانگۇتن، سەما و كەيفخۈەشىي دكەن. ساتىر ھەروەسا ب شەھوۋەتا خۈە يا مەزن تىنە نىاسىن، نەخاسمە بۇ ژان. ساتىر گەلەك جاران د گەل دىۋىنىسۇس (خودايى شەراب و كەيفخۈەشىي) تىنە دىتن.

ھاندەرەككى گرىكى نەچار كر كو كەيفخۇشيا ديۇنيسۇسى و مرۇقى سەرەتايى وەك ساتيرەك خەيال بىكەت؟ و دەربارەى سەرھەلدانا كۇرسا تراژىك: د وان سەدسلان دا دەمى لەشى گرىكى گەشە دكر، دەمى گيانى گرىكى ب ژيانى دەرژيا، ما نە دبىت لەرزىننن ژ نىكەككى بەربەلاڧ بووبن؟ ما نە دبىت دىتن و خەيال ژ لاين جفاكئ تەمام، ژ لاين كۆمەلنن ئايىنى يىن تەمام قە ھاتىن پارقەكرن؟ و چ دبىت ئەگەر گرىكيان، ب دروستى د زۇريا گەنجاتيا خۇ دا، قيانا خەمگىنىي ھەبا، ئەگەر ئەو رەشبين بان؟ ئەگەر دىناتى ب خۇ بوو، ب كارئىنانا گۆتەكا ئەفلاتۇنى، يا كو مەزىنترىن بەرەكەت ئىنانە سەر يۇنانى؟ و ئەگەر، بەروفاژى، گرىكيان، ب دروستى د دەمى ھەلوەشيان و لاوازا خۇ دا، ھەردەم پتر گەشبين، رۋويەكى، شانۇگەرى بوون، ھەردەم پتر دلگەرم بوون بۇ لۇژىكى و شۇقەكرنا لۇژىكى يا جىھانى، و ب قى رەنگى ھەم پتر "خۇش" و ھەم پتر "زانستى" بوون؟ ئەفجا چى؟ ما نە دبىت ئەم گرىمان بىكەين - ل بەرامبەر ھەمى "ھزرىن نوپژەن/نوى" و پىشداوهرىيىن تاما دىموكراتىك - كو سەرەكەفتنا گەشبينىي، ئەقلى نھا سەردەست، مفاگەريا كردارى و تىۋرىك، وەك دىموكراسى ب خۇ، يا كو ھەفدەمە دگەل وئ، نىشانەپەكە ژ ھىزا كىمبووى، ژ پىربوونا نىزىك، ژ وەستيانا لەشى؟ و ب دروستى نە رەشبينىي؟ ئەرى ئىپىكۇرۇس گەشبين بوو - ب تايىبەتى ژ بەر كو وى نازار كىشا؟ ئەم دىيىن بىيىن كا چ بارەككى گران يى پرسىيارىن زەحمەت قى پەرتووكى ھلگرتىە - دا ئەم زەحمەتتىرىن پرسىيارا وى زىدە بىكەين! د بن عەدەسە/ئاوینەيا ژيانى دا، رامانا ئەخلاقى چىيە؟.

و ھندەك جاران ژى ئەو وەك ھەفالىن پان (خودايى دارستان و شقانان) ژى تىنە دىتن. د شانۇيا گرىكى يا كەفن دا، ساتىر پۇلەككى گرنگ دلىستن. و "شانۇيا ساتىرى" جۆرەككى تايىبەت ژ شانۇيى بوو كو تىدا ساتىر وەك كارەكتەرىن سەرەكە دەھاتنە دىتن. ئەفرۇ، پەيڧا "ساتىر" گەلەك جاران بۇ وەسفكرنا كەسەككى كو گەلەك ھەز ژ كەيف و خەشىي دكەت، نەخاسمە يىن سىكىسى، تى بكارئىنان. ساتىر گەلەك جاران د ھونەرا گرىكى و رۇمانى يا كەفن دا تىنە دىتن. و د سەردەما رىنپىسانسى دا ژى، گەلەك ھونەرمەندان وینەيىن ساتىران چىكرنە. ب كورتى، ساتىر بۇنەوەرەككى مېئۇلۇزى يە كو نىشانا كەيفخەشى، شەھوت و سروشى يە. ئەو بەشەك ژ چىرۇك و ھونەرا كەفنا گرىكى. و كوردى.

ھەر ژ دەستپېځې، د پېشگوټنا رېچارد فاگنهری دا، هونهر - و نه ئەخلاق - وەك چالاکیا راسته‌قینه یا میتافیزیکی یا مروّفی هاتیه پېشکیشکرن؛ د پهرتووکې ب خو دا، پره‌نسیپې ږاکیشهر چەند جارەن هاتیه دهنگدان، ب کارتېکرن کو هه‌بوونا جیهانې تنې وەك دیاردهیه‌کا جوانیناسی/ئیسیتیتیک هاتیه راستدارکرن و سه‌لماند. د راستیې دا، پهرتووکا ته‌مام تنې ئېك ږامانا هونه‌ری یا ئاشکرا و قه‌شارتی د پشت هه‌می ږوویدانان دا دزانیت - "خودایه‌ك"، ئەگەر ته بهییت، لی بېگۆمان تنې خودا-هونه‌رمه‌نده‌کې ته‌مامه‌ن بېه‌زر و بې ئەخلاق، یې کو هه‌م د ئافراندن و هه‌م د کافلکرنې دا، هه‌م د کرنا باش و هه‌م د کرنا خراب دا، دخوازیت هه‌مان خو‌شی و سه‌ربلندی ئه‌زموون بکه‌ت؛ یې کو، ب ئافراندا جیهانان، خو ژ نازارا زوړی و زوړ-زوړی، ژ نازارا ناکوکیین خو یین نافخوویی رزگار دکه‌ت. جیهان: ل هه‌ر دهمه‌کې رزگارکرنا سه‌رکه‌فتی یا خودی، دیتنا هه‌رده‌م گوهوړی، هه‌رده‌م نوی یا بوونه‌ومرئ هه‌ره زیده‌ نازاردیتی، دژوار، ناکو‌ک، یې کو دشیت تنې د خه‌یالی دا رزگاری و ئازادی بېینیت. دبیت ئەم هه‌می قی میتافیزیکا هونه‌رمه‌ندی وەك دلخواز، بې کار و خه‌یالی بېینین - یا گرنگ دمرباره‌ی وئ ئه‌وه کو ژ هه‌ر نوکه گیانه‌کې دیار دکه‌ت یې کو دئ هه‌می مه‌ترسیان قه‌بویل که‌ت دا دژی شروقه‌کرن و گرنگیا ئەخلاق یا هه‌بوونې ږاوه‌ستیت. ل قیړئ ئەم دبینین، به‌لکی بو جارا ئېکې، ره‌شبینیه‌کا (پېسیمیزم) ژ دهرقه‌ی باشی و خرابی‌ئ هاتیه ږاگه‌هاندن، ئەم دبینین کو ئەو "نه‌ړینیا هه‌لوپستی" هاتیه فؤرموله‌کرن یا کو شوپېن‌هاومرئ چ جار نه‌وه‌ستیا ژ هافیتنا نه‌فره‌ت و بروسکین خو یین هه‌ره زیده‌ هار ل سه‌ر - فه‌لسه‌فه‌یه‌ک کو ب وېرت ئەخلاق کی‌م بکه‌ت و وئ د جیهانا دیارده‌ی دا جه‌ بکه‌ت، و نه تنې د ناف 'دیارده‌یان' دا (ب ږامانا ته‌کنیکی یا زارافی وەك ژ لای ئایدیالیستان قه‌ هاتیه بکارئینان)، لی د ناف 'خاپاندان' دا، وەك وده‌م، شاشی، ته‌فلیه‌فی، شروقه‌کرن، ده‌ستکاری، و هونه‌ری دا.

به‌لکی کویراتیا قی هه‌لوپستا دژ-ئەخلاقى باشتړین ب ږیکا بیده‌نگیا هشیار و دژمنکارانه یا کو د هه‌می پهرتووکې دا ل هه‌مبه‌ر مه‌سیحیه‌تې هاتیه گرتن بهیته‌ پېشان -

مه‌سیحیه‌ت وه‌ك زیده‌ترین پېشخستنا بابه‌تی ئه‌خلاقى كو مرؤفایه‌تیى چ جارا گوڤ لى نبووېه. ب راستى، چ تشت نه‌شیت پتر دژى شرؤفه‌كرن و سه‌لماندنا ئیستیتىكى یا جیهانئ بیت یا كو د فئ پهرتووكئ دا هاتیه‌ فېركرن ژ بیروباوهرېن مه‌سیحى، یا كو تنئ ئه‌خلاقیه و تنئ دخوازیت ئه‌خلاقى بیت، ب پېقه‌رېن خو یین ره‌ها: راستیا خودئ، بو نموونه، یا كو هونه‌رئ، هه‌مى هونه‌رئ، دده‌ته قه‌له‌مدان د وارئ دره‌وى دا - نه‌و وئ چه‌ندئ رهن دكه‌ت، مه‌حكوم دكه‌ت و نه‌فره‌تان لى دكه‌ت. د فئ سیسته‌مى هزر و بهایان دا، یى كو دفت دژى هونه‌رئ بیت نه‌گهر بخوازیت ب ههر شیوه‌یه‌كى لگهل پره‌نسیپن خو هه‌فكرتى بیت، من هه‌رده‌م هه‌ست ب دژایه‌تیه‌كئ دگهل ژیانئ دكر، نه‌فره‌ته‌كا هار و تۆله‌لداى ژ ژیانئ بخو: چونكى هه‌مى ژیان ل سهر دیمهن، هونه‌ر، خاپاندن، دیتنگه‌ه، پیدفیا په‌رسپه‌كتیف و شاشیى هاتیه‌ ئافاكرن. ژ ده‌ستپېكئ، مه‌سیحیه‌ت، ب شیوه‌یه‌كئ بنه‌ره‌ت و سه‌ره‌كى، به‌رجه‌سته‌بوونا بېزارى و دژایه‌تیا ژیانئ بوو، تنئ ب شیوه‌یه‌كئ فه‌شارتى و نه‌دیار، وه‌ك باوهرى ب ژيانه‌كا 'دى' یان 'باشتر'.

نه‌فره‌تا ژ 'جیهانئ'، مه‌حكومكرنا هه‌ستان، ترسا ژ جوانى و تامئ، جیهانه‌كا سهر- سروشتى یا داهینای دا باشتر بشیت ره‌خنه‌ ل فئ جیهانئ بگريت، ب بنگه‌ه چه‌زه‌كا نه‌بوونئ، یا فه‌حه‌سیانئ هه‌تا 'شه‌مبیان شه‌مبیان' - هه‌مى ئه‌ف تشته، دگهل بریارا مه‌سیحیه‌تی یا بئ مه‌رج بو قه‌بوولكرنا تنئ به‌هایین ئه‌خلاقى، بو من وه‌ك مه‌ترسیدارترین و بېزاركه‌رتین دهربرېنن 'فیانا داكه‌فتنئ' ده‌اتنه‌ دېتن، ب كیماسى نیشانه‌كا نه‌خوشیا هه‌ره‌ زیده‌ كویر، وه‌ستیان، توره‌یى، داماندن/بېهیزى و هه‌ژاریا ژیانئ. چونكى د به‌رامبه‌ر ئه‌خلاقى دا (ب تایبه‌تى ئه‌خلاقا مه‌سیحى یا بئ مه‌رج)، ژیان دفت هه‌رده‌م و بېگومان د شاشیى دا بیت، ژ به‌ر كو ژیان تشته‌كئ بنگه‌هین بئ-ئه‌خلاقه - د داوین دا، د بن گرانی بېزارى و ره‌تكرا هه‌تا-هه‌تایی دا، دفت ژیان وه‌ك تشته‌كئ نه‌خواراو و بئ-بها د خو دا به‌یته هه‌ستپېكرن. ئه‌خلاق بخو - نه‌رئ ئه‌خلاق نه‌شیت 'فیانه‌كا ره‌تكرا ژیانئ' بیت، غه‌ریزه‌یه‌كا فه‌شارتى یا ژنافبرنئ، پره‌نسیپه‌كئ رزینئ، بئ-قیمه‌تكرنئ، بوختان/ره‌شكرنئ، ده‌ستپېكا دوماهیى؟ و، ژ به‌ر هندئ، مه‌ترسیا هه‌مى مه‌ترسیانه‌؟

ئەفجاء، ب فئ پەرتووكا گومانبار، غەريزا من، غەريزهيهكا ئەرپنى بۇ ژيانى، دژى
ئەخلاقى راوہستيا و بيروباومرەك و نرخاندنەكا ژيانى يا بنگەھين دژبەر داھيئا، يا
ھونەرى يا سافى و دژ-مەسيحى. ئەز دى چ ناف لى كەم؟ وەك زمانزانەك و خودانى
پەيغى، من ئەو نافكر، نە بى ھندەك ئازادى - چونكى كى دزانيت نافى راستەقىنە يى
دژە-مەسيح چيە؟ - ب نافى خودايەكى يونانى: من نافى وى كرە ديؤنيسۆسى.

ئەرى پۆھنە كا من چ ئەرك ب قى پەرتووكى ب وڭرەكانە دەستپىكر؟ ... چاوا ئەز نوكة پەشيمانم كو هنگى من نەوڭريا (يان نەشيام خو مەزن بكەم؟) كو زمانەكى نوى بكاربىنم، د هەمى وارپن هەڭگرتى دگەل وان هزرپن نوى و نوكرنپن مەترسىدار - كو من خو وەستاند ب فورمولەيپن شۆپنھاومر و كانتى دا دەرپرپن ژ پېزانين و نرخاندنپن سەير و نوى بكەم يپن كو ب بنگەھ دژى گيان و تاما كانت و شۆپنھاومرى بوون! ئەرى، د دوماھىكى دا، هزرپن شۆپنھاومرى دەربارەى تراژىديايى/خەمگىنيى چ بوون؟ د بەشى دوويى يى "جىهان وەك ئىرادە و دىمەن" دا، ئەو دىڭژىت: "ئەوا كو ھەر تىشتەكى تراژىك/پر خەمگىن، ب ھەر شۆدەيەكى دەرېكەڧىت، مەيلا وى يا تايبەت بەرەڧ بلىدىى ددەت، ئەو زانىنا نوى يە كو جىهان و ژيان نەشپن چ رازىبوونەكا راستەڧىنە بدەن، و ژ بەر ھندى نە ھىژايە ئەم پېڧە بەيپنە گرىدان. ئەڧەيە گيانى تراژىك؛ ژ بەر ھندى، ئەو بەرەڧ دەستبەردارىى دبەت." ناخ، چەوا ديونىسۆس ب شۆدەيەكى جودا دگەل من ناخفت!

چەند ئەز هنگى ژ وى دەستبەردارىى دوير بووم! - لى پەرتووك تىشتەكى گەلەك خرابتر ژى د ناف خو دا دگريت، تىشتەكى كو ئەز نوكة ژى پتر پەشيمانم ژ ھندى كو من ئامازەيپن ديونىسۆسى ب فورمولەيپن شۆپنھاومرى ڧەشارتن و خراب كرن: ئەو راستىە كو من پرسا گرىكى يا مەزن، وەك من ديت، ب تىكەلكرنا وى دگەل هزرپن ھەرە مەزن يپن نوى خراب كرا! كو من ھىڧى ئىخستەنە جەپن كو چ ھىڧى تپدا نەبوون، ل جەپن كو ھەر تىشت گەلەك زەلال دوماھىكەك نيشان ددا! كو من، ل سەر بنگەھى مۆزىكا ئەلمانى يا ھەرە نوى، دەست ب چىرۆكېڭىيى كر دەربارەى 'گيانى ئەلمانى'، ھەرودكى ئەو ل سەر خالا ديتن و دووبارە ديتنا خو بيت - د دەمەكى دا كو گيانى ئەلمانى، يى كو نە ب گەلەك بەرى هنگى ڧيانا داگىركنا ئەورۇپا و ھىژا سەركرديەتيكرنا ئەورۇپا ھەبوو، د وەسيەتا خو يا دوماھىكى دا، ل دوماھىي دەست ژ ئەركى بەردابوو، د بن بەھانەيا مەزنكرى يا دامەزراندنا ئىمپراتورىەتەكى، و ڧەگوھاستنەك بەرەڧ نافنجىبوون، دىموكراسى و 'هزرپن نوى' دكر! د دەما ناڧبەرا وان دا، د راستىى دا، ئەز يى ڧىر بوويم

كو بى ھېشى و بى دۇلقانى/ب دلرەقى بەس د دەربارەى وى 'گیانى ئەلمانى' دا بەزرم،
و ھەروەسا دەربارەى مۇزىكا ئەلمانى يا ھەفچەرخ، يا كو رۇمانتىكە/رۇمانسى يە ژ سەرى
ھەتا بنى، و نە-يۇنانىترىن شېوھىي ھونەرى يى مومكىنە؛ لى ھەروەسا بېھۆشكەرەكە
ژ خرابترىن جۆر، دووجار بمەترسى بۆ گەلەككى كو ئەقىندارى سەرخۆشىي يە، يى كو
نە-زەلالىي وەك باشىەككى پىرۆز دكەت، دگەل تاپبەتمەندىيىن خۆ يىن دووانەى يىن كو
ھەم سەرخۆشكەرە و ھەم مېشك-تەقلىھەفكەرە. وەك بېھۆشكەرەككى. - و ديسان - جودا،
ھەلبەت، ژ ھەمى وان ھىقىيىن بى سەبر و بكارئىنانىن بۆ پىرسىن ھەفچەرخ يىن كو من
پى پەرتووكا خۆ يا ئىككى خراب كرى، پىرسىارا مەزن يا ديۇنىسۆسى دىمىنىت، ھەروەسا
دەربارەى مۇزىكى: دى چاوا مۇزىكەك ھەبىت يا كو نە رۇمانتىك بىت د ژىدەرى خۆ
دا، وەك مۇزىكا ئەلمانى - لى ديۇنىسۆسى بىت؟.

لى، ھەي زەلامى باش/براىى من يى باش، رۇمانتىزم چىيە ئەگەر نە پەرتووكا تە بيت؟
 ما دبىت نەفرەتا كوپر يا "سەردەمى ھەقچەرخ"، "راستىي" و "ھزرىن نوپژەن" پتر ژ
 وئ بېتە برن يا كو د مېتافىزىكا تە يا ھونەرمەندى دا ھەي - يا كو دى باشتر باومىرى
 ب ھىچى، ب شەيتانى ئىنيت، ژ "نوگە"؟ ئەرى دەنگەكى كوپر يى ھەرس و ھىرشا
 وپرانكەر د ناف ھەمى ھونەرا تە يا دەنگى يا كۇنتراپوپىنتى (پېكفە لىدانا دوو ئاوازي
 مۇزىكى كا چەند دگەل ئىك دگۇنجن) و گوھ-پراكىش دا گوھلى نابى، برىارەكا ھار/تۆرە
 دژى ھەر تىشەكى "ھەقچەرخ"، فىانەك كو نە گەلەك دوپر ديار بيت ژ نىھىلىزما
 پراكتىكى، و يا كو ديار بيت دبىژىت: 'ئەز دى باشتر بىژم كو چ راستى نىنە ژ وئ
 چەندى كو تو راست بى، كو راستيا تە سەربەكەفىت! گوہ بدە خو، ھەي رەشىنى دەلال،
 پوتپەرەستى من يى ھىژا يى ھونەرى، ب گوھەكى قەكرىتر، ل پارچەيەكى تنى ژ
 پەرتووكا تە، ئەو پارچەيا كوشتنا ئەژدەھايى يا نە-بى زمانخوشى، يا كو دبىت ب
 شىوہىەكى خاپىنەر وەك سترانبىژى سىربەنبازى بېتە بھىستىن بو گوھ و دلېن گەنجى
 بىگۇنەھ. ئەرى ئەو نە باودريا كەفن يا باش يا رۇمانتىكى يا ۱۸۳۰ى يە، يا كو د پىشت
 ماسك/دەمامكا رەشبىنيا ۱۸۵۰ى دا قەشارتە؟

و ل پىشت وئ، پىشگۇتتا دومايىكا رۇمانتىك يا ناسيار - شەكەستن، ھەرفىن، قەگەپىان
 و كەتن ل بەر باودرىەكا كەفن، ل بەر خودايى كەفن... چى؟ ما پەرتووكا تە يا رەشبىنىي
 ب خو نە پارچەيەكە ژ دژ-ھىلېنىزم/چاند و شارستانىيەتا گرىكى و رۇمانتىسىزمى ؛
 ما ئەو ب خو نە تىشەكە "ھەم سەرخۇشكەر و ھەم مېشك-تەفلىھەلكەر"، مادەيەكا
 بىھۇشكەرە ب ھەر حال، ھەتا پارچەيەكە ژ مۇزىكى، ژ مۇزىكا ئەلمانى؟ لى گوھدارى
 بىكە:

دا ئەم نەشەكى بلند دەربەكەين و سەرھلدەين دگەل چاقدىرىيەكا ھوسا نەترس، دگەل
 مەيلەكا ھوسا قەھرەمانى بو تىشتى مەزن. دا ئەم گاڤا وپرەك يا وان كوژمىن ئەژدەھايان
 دەربەكەين، سەرھلدانا شانازى يا كو ئەو پىشتا خو ددەنە ھەمى بىروباومىن لاوازن يىن
 كو د ناف وئ گەشبىنىي دا درىژ دبن/ قەشارتىنە، دا "ب فىانەكا ھەتاهەتايى/برىاردانى
 بژىن" د ھەر تىشەكى دا ئەو دكەن. ما نە دقېت مرقۇقى پىر خەمگىن د وئ چاندى دا،

يىڭى كۆپ پەرۋەردىيا خۇيا كەسايەتى بۇ رۇدىيەت و ترسى ھاتىيە راھىيان، ب نەچارى
ھەز ژ ھونەرەكا نوى يا دلشەكرنا مېتافىزىكى بىكەت، خەمناكى، وەك ھېلىنا خۇ، و
گازى بىكەت وەكى فاوستى^{۲۲} كرى:

'و ئەرئ ما نە دقېت ئەز ب مەزنترىن ھەزفە بخوازم
كو ئەوئ بوونەوەرئ ھەرە تايبەت بىنمە ژيانئ؟'

'ئەرئ ما نە پېدقې بوو؟' نەخېر، سى جاران نەخېر! ھوین رۇمانتىكىن گەنج: نە
پېدقې بوو! لى گەلەك ئەگەرە كو دى وەسا بدوماھىك ھىت، كو ھوین دى وەسا بدوماھىك
ھېن، 'دلدايى/ دلخوەشكرى' وەك ھاتىيە نقىسىن، سەرەراى ھەمى خۇ-پەرۋەردىيا وە د
گرانى و ترسى دا، 'ب مېتافىزىكى دلدايى' ب كورتى، وەك رۇمانتىك بدوماھى دەپن،
مەسىحى ... نەخېر! دقېت ھوین پېشىي ھونەرئ دلخوەشكرنا قى جېھانئ فېر بېن -
دقېت ھوین فېرى كەنېنئ بېن، ھەى ھەقالېن مېن يېن گەنج، ئەگەر ھوین بېرپارئ ددەن
كو ھوین گەشېن نەبئ؛ بەلكى وەك كەنۇكان ھوین دى ھەمى دلدان/دلخوەشكرنېن

^{۲۲} فاوست نافەكئ گەلەك نافدارە د ئەدەبىيات و چاندا رۇژنافايى دا. ئەف نافە ژ چېرۇكەكا كەفئ يا ئەلمانى
ھاتىيە، لى پاشى بوويە بابەتئ گەلەك بەرھەمېن ئەدەبى و ھونەرى. چېرۇكا سەرەكى: فاوست زانايەكە كو ژ
ژيانا خۇ يا ئاسايى نەرازيە، ئەو پەيمانەكئ دگەل شەيتانى (ب نافى مېفىستوفېلىس) چېدكەت، ئەو گيانئ خۇ
دەدەتە شەيتانى د بەرامبەر زانېن و خۇشېن دنيايى دا. لەورا فاوست بوويە سېمبۇلئ مرۇفئ كو دخوازىت ژ
سئورېن خۇ دەرباز بېيت. چېرۇكا وى نېشان ددەت كا چاوا خواستېن مە دشېن مە بېنەنەرىكېن خراب. گەلەك
نقىسكارېن نافدار ل سەر فاوستى نقىسىنە. يۇھان فۇلفگانگ فۇن گۇتە بەرھەمەكئ مەزىن ب نافى "فاوست"
نقىسىيە و ھەرۋەسا كرىستوفەر مارلۇيى ژى شانۇگەرەك ل سەر قى چېرۇكى نقىسىيە. پەيفا "فاوستى" بوويە
دەربېنەك بۇ كەسئ كو تىشەكئ گرانېھا ددەت د بەرامبەر دەستكەفئەكا دەمكورت دا. گەلەك فېلم، مۇزىك و
تابلۇ ل سەر چېرۇكا فاوستى ھاتىنە چېكرن. چېرۇكا فاوستى پرىسپارېن كوير ل سەر رامانا ژيانئ، زانېن و
ئەخلاقى دئىخىتە پېش ھەرۋەھا ئەو مە ھاندەدەت كو ئەم بەزرىن كا ئەرئ زانېن و ھېز چ بها ھەيە ئەگەر
مرۇف گيانئ خۇ ژ دەست بەدەت. دەمئ كەسەك دېتېزىت "مېن پەيمانەكا فاوستى چېكر"، مەرەم ژئ ئەوە كو وى
بىرپارەكا گەلەك مەترسىدار دايە. چېرۇكا فاوستى نېشان ددەت كا چاوا خواستېن مرۇفئ بۇ زانېن و ھېز
دشېم وى بېنە رېكېن مەترسىدار. ئەف چېرۇكە ھېشتا ژى گرنگە و د زانېنگەھا زاخۇ ل بەشى زامانئ
ئىنگلىزى دەپتە خواندن، چىكو ئەو مە ھاندەدەت كو ئەم بەزرىن ل سەر بېھايى راستەفېنە يىن زانېن و
دەستەلاتى. و. كوردى.

میتافیزیکی ھافیزنە بەر شەیتانی - و میتافیزیک بەری ھەمی تستان! یان، بۆ گۆتئی
ب زمانی جانەوەر/دیوئی دیوئیسى یی ب ناڤی زەردەشت:

بلند بکەن دلین خو، براییین من، بلند، بلندتر! و پئیین خو ژی ژبیر نەکەن! بلند بکەن
پئیین خو ژی، گەلی سەماکەر/دیلانکەرین باش، و باشتەر ژی: ل سەر [پئیین خو]
راوەستن!

ئەفە تاجی کەنۆکی، ئەفە تاجی تزییان: لی من ب خو ئەف تاجە دەینات سەر سەری
خو، من ب خو کەنینا خو پیروژ راگەھاند. من نەشیا ئیرو کەسەکی دی یی بەیزتر بۆ
فی چەندی ببینم.

زەردەشتی سەماکەر/دیلانکەر، زەردەشتی سڤک، یی کو ب باسکین خو ئاماژی ددەت،
ئامادە بۆ فرینی، ئاماژی ددەتە ھەمی بالندەیان، ئامادە و ھازر، ب دلخوشی سڤک.
زەردەشتی پیشبین، زەردەشتی کەنۆک، نە بی سەبر، نە بی مەرچ، یی کو ھەز ژ بازدان
و سەپروسەمەرەیان/نازداریان دکەت؛ ئەز فی تاجی ددانم سەر سەری خو!
ئەف تاجی کەنۆکی، تاجی تزییان: بۆ ھەوہ، براییین من، ئەز فی تاجی دەافیزم! من
کەنین پیروژ راگەھاند: ھوین مروڤین بلند، فییر بین - کەنینی/بکەن!

(زەردەشتی ھوسا ئاخفت، بەشی چاری، 'ل سەر مروڤی بلند')

سیلس-ماریا، ئۆبەرئەنگادین

ئاب/تەباخ ۱۸۸۶.

پېشگوتنا رېچارد فاگنەرى

بۇ دویر كەفتن ژ ھەمى گومان، ھەيەجان و تىگەھشتىن شاش يېن كو دى ژ فې پەرتووكى پەيدا بن، ب سەردانا تايەتمەندىا جەماودى مە يى ھونەرى، و ھەروەسا داکو بشىم فان پەيڧىن دەستپىكى ب ھەمان كەيف و رامانا كوير بنقىسم يا كو ھەر رووپەلەكى پەرتووكى ديار دكەت، چىپوونا دەمژمىرېن باش و بلند، ئەز وى دەمى دھزىنم يا كو تو، ھەقالى من يى بەرېز، دى فې گۆتارى وەرگى. چاوا تو، بەلكو پىشتى گەشتەكا ئىڧارى د ناف بەفرا زڧستانى دا، دى بەرېخۆدەى نافى 'پرومىسيوسى' نازادكرى^{۲۳} ل سەر بەرگى پەرتووكى، نافى من خوينى، و دى ئىكسەر باودەر كەى، چ تىشت د ناف فې پەرتووكى دا ھەبن، نفىسەرى تىشتەكى گرنگ و لەز ھەيە بۇ گۆتنى، و ھەروەسا دەمى وى ھزر دكر ئەوى دگەل تە دئاخفت، ھەر وەكى تو ئامادە بى، و تىنى شيا وان تىشتان بنقىسىت يېن گونجاي بن دگەل ئامادەبوونا تە. تو دى بىرا خۇ ئىنى كو دەمى پەرتووكا تە يا مەزن يا دەربارەى بېتھوفنى^{۲۴} ھاتىە بەلافكرن، د نافبەرا ترس

^{۲۳} پرومىسيوس (Prometheus) يەك ژ گرنگىر كەسايەتپىن ئەفسانەيا گرىكى يە: پرومىسيوس تاپتان بوو (نىڧ-خودا). نافى وى ب يونانى تى واتەيا "پېشپىنكەر" يان "يى كو بەرى دەمى دھزىت". چىرۇكا ناگرى: پرومىسيوس ب دى ناگر ژ خودايان بر و دا مروڧان. ئەف كىريار وەك دىارەكا مەزن بۇ مروڧايەتپى دھىتە دىتن، چونكى ناگر سمبول زانين و پېشكەفتنى يە. زىوس (سەرۆكى خودايان) گەلەك ژ كىريارا پرومىسيوس تۆرە بوو. وى پرومىسيوس ب زىنارەكى فە گرېدا ل سەر چىايەكى. ھەر رۇژ تەپرەكى (ئەگرى يان قەرتالى) دھات و جەرگى وى دخوار، و شەڧ جەرگ دوبارە شىن دبوو. د ھندەك فەرزان دا، دىژن كو پرومىسيوس مروڧ ژ ناخى ئافراندى. وى گەلەك جارن پىشتەفانیا مروڧان دكر د ھەمبەر خودايان دا. پىشتى گەلەك سالان، ھىراكلىس (Heracles يان Hercules) پرومىسيوس ژ زىنارى رزگار كر. پرومىسيوس سمبول زانين، داھىنان و بەرخودانا ل دى دەستەلاتى يە. ئەو وەك قەھرىمانى چاندى و پېشكەفتنى دھىتە دىتن. چىرۇكا پرومىسيوس بووئە ئىلھامدەر بۇ گەلەك بەرھەمىن ئەدەبى، ھونەرى و فەلسەفى. گەلەك نفىسكار و ھونەرمەندان بەھسى وى كرىنە، وەك گوتە (Goethe)، شىللى (Shelley) و بايرۇن (Byron). چىرۇكا پرومىسيوسى گەلەك جارن بۇ گەنگەشەكرنا بابەتپن وەك سەربەستى، بەرپرسىارى و پېشكەفتن دھىتە بكارتىنان. ھەروەسا ئەو پرسىاران ل سەر پەيوەندىا د نافبەرا مروڧ و خودايان (يان دەستەلاتى) دا پەيدا دكەت. ب كورتى، پرومىسيوس كەسايەتپەكى ئالۆز و گرنگە د ئەفسانەيا گرىكى دا، و كارتىكرنەكا مەزن ل سەر ھزر و جاندا رۇژئافى ھەبووئە. و.كوردى.

^{۲۴} بېتھوفن (Ludwig van Beethoven) ئىك ژ مەزىنترىن و نافدارترىن كومپوزىتورىن مۇزىكا كلاسىكى يى رۇژئافى يە: ژدايكبوون: ۱۷۷۰ ل بۇن، ئەلمانىا. مرن: ۱۸۲۷ ل ڧىەننا، نەمسا. ژيانا وى دكەڧىتە سەردەما

و شكۆداريا شەپىزى كو نوى دەستپىكرى دا، من ھزرىن خۇ كۆم دكرن. لى ھەر كەسى بەھزىت كو ئەف پەرتووكە جوداھيا دناقبەرا ھەيەجانا نىشتەمانپەرورەرى و خوەشيا ھونەرى دا، دناقبەرا پەردىيەتا ئازا و ياريا دلخۇش دا نىشان ددەت، ئەو دى يى شاش بىت: ئەگەر ئەو ب راسىتى قى گۇتارى بخوين، ئەو دى ب سەرسۆرمایى بىين كا ئەم چەند ب پەردى مەزىلى پەرسەكا ئەلمانى يا گرنگ دبىن، گىزافەك و خالەكا ھەرچەرخانى ل نەقەرەست/نەقەندا ھىشپىن ئەلمانىا.

لى بەلكى ئەو كەسە دى نەخۇش بن دەمى دبىن پەرسەكا ھونەرى ئەف چەندە ب جەدى/پەردى ھاتىيە ھەرگرتن، ئەگەر ئەو ھونەرى تىن ۋەك تىشەك كەيفخۇش يى نە گرنگ بىين، دەنگى زەنگەك يى بى گرنگى ل تەنشت "جەدىيەتا ژيانى": ھەرۋەكى كەس نەزانىت كا ئەف ناكۆكىيە دگەل "جەدىيەتا ژيانى" چىيە. بلا ئەف كەسىن جەدى بزانن كو ئەز باۋەر دكەم ھونەر ئەركى ھەرە بلند و چالاكىا راستەقىنە يا مەتافىزىكى يە د قى ژيانى دا، ب ۋى رامانى يا كو ئەو زەلامى ھىژا، پالەوانى من ل سەر قى رپكى، يى كو ئەز قى پەرتووكى پىشكىشى ۋى دكەم، دبىزىت.

بازل، دوماھىكا ۱۸۷۱ئى.

كلاسىك و دەستپىكا سەردەما رۇمانتىك. بىتھۇفەن نافدارە ب سەمفونى، سۇناتا، و كوارتېتىن تىلى. نافدارترىن بەرھەمىن ۋى: سەمفونى ۵، سەمفونى ۹ (ب نافى "سەروودا شادى")، سۇناتا مەھتابى، و گەلەكىن دى. بىتھۇفەن رۇلەكى گرنگ د گۇھۇرىنا موزىكى ژ سەردەما كلاسىك بۇ رۇمانتىك دا لىست. ۋى شىۋازىن نوى يىن دەرپرېن و ئافكارنا موزىكى پەيدا كرن. بىتھۇفەن د ژىي گەنجايەتلى دا دەستپىكر كو بىستنا خۇ ژ دەست بەدەت. سەرەپى كو د داۋيا ژيانا خۇ دا تەمام كەر بوو، ۋى بەردەۋامى دا كومپوزىسىۋى. ناسيارە ب كەسايەتەكى ئالۇز و جاران توند. ژيانا ۋى يا تايبەت گەلەك جاران نە ب سەرگەفتى بوو، لى ئەف كارتىكرن ل سەر موزىكا ۋى كر. كارتىكرنەكا مەزن ل سەر كومپوزىتورپىن پىشتى خۇ كرىيە. بەرھەمىن ۋى ھىشتا ۋى بەشەكى گرنگ ژ رېپىرتۋارا كلاسىكى نە. نافدارترىن گۇتن: "موزىك دەنگى بلندترە ژ ھەمى گۇتنان". "بۇ دلېن ھەستىار، موزىك پىدقىيەكە". بەرھەمىن گرنگ: ۹ سەمفونى. ۲۲ سۇناتايىن پىانۇيى. ۱۶ كوارتېتىن تىلى. كۇنچىرتۋېن پىانۇ و فېۋلىننى. ئۇپىرا "فېدلىۋ". بىتھۇفەن نە تىن ۋەك كومپوزىتورەك/ئاۋازدانەرەك، لى ھەرۋەسا ۋەك سىمبولەكى داھىيان و سەربەستىا ھونەرى دەپتە دىتن. ژيان و بەرھەمىن ۋى بوونە ئىلھامدەر بۇ گەلەك ھونەرەند و بىرمەندەن. بىتھۇفەن ھىشتا ۋى ۋەك ئىك ژ مەزنىن كومپوزىتورپىن ھەمى دەمان دەپتە ھەژمارتن، و كارتىكرنا ۋى ل سەر پىشقىچوونا موزىكا كلاسىكى گەلەك مەزنە. وگوردى.

ژدایکبوونا خەمگینی

I

دەمى ئەم سەرکەفتى بىن د تىگەهشتنا راستەوخۆ دا، ئەم دى زۆر بدەست فە ئىنين بۆ زانستا جوانیناسى، و نە تنى ب رپکا هزرکنا لۆژىكى/بەلگەکاریا ژیرانە، کو هونەر پەرەسەندنا خۆ یا بەردەوام ژ دووانیا ئەپۆلۆنى و دیۆنیسی وەردگريت؛ هەر وەکی چاوا زیدەبوونا جۆرین زیندەوهران گریدایى دووانیا رەگەزانە، دگەل ناکۆکیین وان یین بەردەوام و ئاشتەبوونین دەمکی یین د نافبەرا وان دا.. ئەف زارافە ژ گریکیان هاتینە وەرگرتن، یین کو نەینین کویر یین بیروباوەرین خۆ یین هونەری بۆ هزرا هشیار/هۆشمەند ئاشکرا کرین، نە ب تىگەهان لى ب شیوەیین زەلال و رۆهن یین خودایین خۆ. ئەم سوپاسیا هەر دوو خودایین هونەری، ئەپۆلۆ و دیۆنیسۆس، دکەین کو ئەم تىگەهشتین کو ل جیهانا گریکی ناکۆکیەکا مەزن هەیه، هەم ژ ئالیی ژیدەر و هەم ژ ئالیی ئارمانجان فە، دنافبەرا هونەرا ئەپۆلۆنى یا پەیکەرتاش و هونەرا دیۆنیسی یا مۆزىكى یا نە-دیتنى دا. ئەف هەر دوو مەیلین گەلەك جودا تەنشتا ئىك دچن، ب گشتى د ناکۆکیەکا توند دا دژى ئىك و دوو، هەقدوو هان دەدن بۆ ژدایکبوون/ئافراندىن هېشتا ب هیزتر، بەردەوامیى ددەنە ملمانەیا ناکۆکیى یا کو تنى ب روالەت ب پەيڤا 'هونەر' هاتیه پرکرن؛ هەتا، دوماهیى، ب موعجیزەیهکا میتافیزیکی یا 'ئیرادەیا' هیلینى، هەردوو دیار دبن کو پیکفە گریدایى نە، و د فى گریدانى دا ئەو دیار دبن کو د داویى دا بەرهەمى هونەری یى کو هەم دیۆنیسی یە و هەم ئەپۆلۆنى یە دئافرىنن - خەمگینیا ئەتیکى.

بۆ گەهشتنا تىگەهشتنەکا باشتەر یا فان هەر دوو مەیلان، دا ئەم پىشى وان وەك دوو جیهانىن هونەری یین جودا یین خەون و سەرخۆشیى ببینین، دوو رەوشین فیزیۆلۆژى یین کو ب هەمان شیوە دژى ئەپۆلۆنى و دیۆنیسی نە. ل گۆر لوکریتیوس، د خەونان دا بوو کو شیوەیین سەیر یین خودایان بۆ جارا ئىكى ل بەر گیانین مروڤان دەرکەفتن؛ د خەونان دا بوو کو پەیکەرتاشى مەزن بۆ جارا ئىكى لەشىن دلقین یین بوونەوهرین

سەر-مرۇقى دىتن؛ و ھەلبەستفانى ھىلىنى، ئەگەر ئى ھاتبا پرسىياركرن دەربارەى نەينىيىن ئافراندىنا ھۆزانى، دا ئاماژى ب خەونان دەت، و بەلكو دشيا گوھداريىن خۇ فىر بكتە ھەر وەكى چاوا ھانس ساكس د'دى مايسترسىنگەر^{۲۵} دا مە فىر دكتە:

ئەركى ھەلبەستفانى يە، ھەقالى من،

كو خەونىن خۇ تۇمار بكتە و تىبگەھىت.

خاپاندىنا ھەرە راست يا مرۇقاھىتەيى ديار دبىت

كو بۇ وى د خەونان دا ئاشكرا دبىت:

ھەمى ھۆزانقانى و ھەلبەستسازى

تنى شروڧەكرنا خەوانە.

وھما جوان يا جىھاننىن خەونان، د ئافراندىنا وان دا ھەر مرۇڧەك ھونەرەندەكى تەمامە، پىشمەرچا ھەمى ھونەرەين دىتنى يە، و ب راستى، وەكى ئەم دى بىنىن، يا بەشەكى گىرگ ژ ھۆزانى يە. ئەم خوەشىى ژ تىگەھشتنا راستەوخۇ يا ڧۆرمى وەردگرين، ھەمى شكل دئاخفن دگەل مە، و چ تشتەك نىنە نە گىرگىت بىت يان نە پىلڧى بىت.

^{۲۵} ھانس ساكس (Hans Sachs) كارەكتەرەكى گىرگە د ئوپېرا "دى مايستەرزىنگەر ڧۇن نورنبېرگ" (Die Meistersinger von Nürnberg) دا، كو ژ لايى كومپوزىتورى ئەلمانى رىچارد ڧاگنەرى (Richard Wagner) ڧە ھاتىە نفىسىن: ھانس ساكس كەسايەتەكى دىرۇكى يە، كو ب راستى ئى ھەبووئە. ئەو ھەلبەستفان و پىلاڧدرووئەك بوو ل باژىرى نورنبېرگ د سەدى شازدى دا. ساكس ئىك ژ كارەكتەرەين سەرەكى يە د ئوپېرايىن دا. ئەو وەك مايستەرزىنگەرەكى (مامۇستايى ستران) ب ئەزموون و رىژدار دەيتە نىشاندىن. تاييەتمەندىيىن كارەكتەرى: ژىر و دادپەرورە، دلۇقان و تىگەھشتى. خودان ھزرىن نوى و ڧەكرى دەربارەى ھونەر و ژيانى. چىرۇكا ئوپېرايى: ساكس رۇلەكى ئاقبۇزىقانى دلىزىت د ئاقبەرا كەڧنەپەرستى و نويخوازيىن دا. ئەو ھارىكاريا گەنجەكى (ڧالتهر) دكتە كو بەشدارى پىشېركا ستران ببىت، سەرەراى كو ئەو نە ئەندامى سەندىكا مايستەرزىنگەرەنە. ھانس ساكس چەند ستران و مونولوگىن گىرگى د ئوپېرايى دا ھەنە. ستران و ئاخافتىن وى گەلەك جاران ڧەلسەفى و كويرن. ساكس نوينەرەيتيا ھەڧسەنگىي د ئاقبەرا نەرىت و داھىنانى دا دكتە. ئەو گىرگىي دەتە ھونەر وەك تشتەكى زىندى و گەشەدار، نە وەك ڧالەبەكى نەگوھۇر. ھانس ساكس گەلەك جاران وەك كارەكتەرى ھەرە خۇشەويست يى ڧى ئوپېرايى دەيتە دىتن. ژىرى و دلۇقانىا وى بىنەرەن كارتىكەر دكتە. ب كورتى، ھانس ساكس د "دى مايستەرزىنگەر" دا كارەكتەرەكى كىلىي يە كو نوينەرەيتيا ژىرى، داھىنانى، و ھەڧسەنگىي دكتە. رۇلا وى گىرگە ھەم بۇ پىشڧەبىرنا چىرۇكى و ھەم ئى بۇ گەھاندىنا پەيامىن كوير يىن ئوپېرايى. و كوردى.

لى ھەتتا دەمى ئەف راستىا خەونى ب مەزىنترىن ھىز بۇ مە دەيتە پىشكىشكرن، ھىشتا ئاگاھىيەك و رۇناھىيەكا كىم مەى يى ھەى كو ئەو و دەھمەكە. ئەفە ئەزموونا منە، ب كىمى، و ئەز دىشېم گەلەك بەلگەيان بىنم، ژ وان گۇتنىن ھەلبەستفانان، بۇ سەلماندا بەربەلاڧىا وى، نۇرمالبوونا وى. مرۇڧىن فەلسەفى/فەيلەسۇف ھەست ب وى چەندى ژى دكەن كو د بن راستىا كو ئەم تىدا دژىن دا جىھانا دووىي يا گەلەك جودا فەشارتى يە، و لەوما جىھانا مە و دەھمە؛ و شۇپنھاومر ب راستى دىژىت كو شىانا دىتنا مرۇڧ و تىشان وەك خەيال يان وىنەيىن خەونى د ھندەك دەمان دا نىشان شىانا فەلسەفى يە. ب فى رەنگى ئەو كەسى كو بەرسقدارە بۇ ھاندەرپىن ھونەرى، بەرسقا راستىا خەونان ددەت وەك چاوا فەيلەسۇف بەرسقا راستىا ھەبوونى ددەت؛ ئەو ب ھوپرى تەماشە/چاڧدىرىي دكەت، و خوەشىي ژ تەماشەكرنا خۇ وەردگرىت؛ چۆنكە ب رىكا قان وىنەيان ئەو ژيانى شروڧە دكەت، ب رىكا قان پرۇسەيانە ئەو خۇ بۇ ژيانى پەرورەدە دكەت.

نە تنى وىنەيىن خۇش و دلخۇشكەر ئەو ب تىگەھشتەنەكا گشتى ئەزموون دكەت: يىن جددى، يىن تارى، يىن خەمگىن و يىن كوپر، ئاستەنگىن نىشكافە، يارىيىن قەدەرى، چاڧەرپىيىن ترسناك، ب كورتى ھەمى 'كۇمىدىا خودايى'^{۲۶} يا ژيانى، دۆژەھ ژى يى دناڧدا،

^{۲۶} كۇمىدىا خودايى (Divine Comedy) بەرھەمەكا ھەلبەستى يا مەزىنە كو ژ لايى ھەلبەستفانى ئىتالى دانتى ئەلىگىيرى فە ھاتىيە نڧىسىن. ئەف بەرھەمە ئىك ژ گرنگترىن بەرھەمىن ئەدەبىياتا جىھانى يە. نافەرۇكا وى: چىرۇك گەشتەكا خەيالى يە كو دانتى گەشتى دكەت دناڧ دۆژەھ، بەرزەخ و بەھەشتى دا، ھەر بەشەك ژ قان سى بەشان نافەكى تايبەت ھەيە: دۆژەھ (Inferno)، بەرزەخ (Purgatorio)، و بەھەشت (Paradiso). رىبەرپىن دانتى: ڧىرجىل، ھەلبەستفانى رۇمانى، وى د ناف دۆژەھ و بەرزەخى دا دبەت. بىاترىچە، ئەڧىنداريا دانتى يا جوانى، وى د ناف بەھەشتى دا دبەت. بەرھەم نە تنى وەسفا جىھانا پىشتى مرنى يە. ئەو رەخنەيى ل سىياسەت و ئۇلداريا سەردەمى خۇ دگرىت. گەلەك سىمبۇل و ئىشارەتپىن ئۇلى و فەلسەفى تىدا ھەنە. گرنگىا وى يا ئەدەبى: ئەف بەرھەم ب زمانى ئىتالى يا گەلەرى ھاتىيە نڧىسىن، نە ب لاتىنى. وى كارىگەرەيەكا مەزىن ل سەر پىشكەڧتەن زمانى ئىتالى كر. گەلەك نڧىسكار و ھونەرمەند ژ وى ئىلھام وەرگرتەنە. بەرھەم ژ ۱۰۰ بەشان پىك تىت، ھەر بەشەك ۳۳ ستراىە (ژبلى بەشا ئىكى يا دۆژەھى كو ۲۴ ستراىە). ھەمى ب ھەڧ ۱۴،۲۳۳ رىز نە. ھەلبەست ب شىواژى "تېرزا رىما" ھاتىيە نڧىسىن، كو شىواژەكى تايبەتە ب سى رىزان. گەلەك زاراڧ و دىمەنپىن ژ ڧى بەرھەمى كەتەنە د ناف چاندا گەلەرى دا. وىنەيىن دۆژەھ و بەھەشتى يىن كو د ڧى بەرھەمى دا ھاتىيە كىشان، بوونە بنگەھ بۇ گەلەك كارپىن ھونەرى. ئەف بەرھەمە بۇ گەلەك زمانان ھاتىيە وەرگىرپان ھەر و ھەر

د بەر چاڤين وى را دەر باز دبیت، نه تنى وەكى لیستكەكا سیبەران - چۆنكە ئەو ژى د
 ڤان دیمەنان دا دژیت و ئازاران دكیشیت - و ھەروەسا نه بى وئ ھەستا زوى دەر باز
 دبیت يا وەھمى؟ و بەلكو گەلەك كەس، وەكى من، دشین بینن بىرا خو کو گازى خو
 كرىنە بو ھاندانى، د ناف مەترسى و ترسین خەونى دا، و ب سەرکەفتن:
 'ئەقە خەونە! ئەز دخوازم بەردەوام خەونان ببینم!' ھەر وەكى چاوا گەلەك جارن بو
 من ھاتىە گۆتن دەر بارەى كەسین كو شىاینە ئىك و ھەمان خەون بەردەوام بكەن بو
 سى و پتر شەڤین ل دويف ئىك:

راستىین كو ب زەلالى نیشان ددەن كو ناخى مە یى ھەرە کویر، بنگەھى مە یى ھەڤشك،
 خەونان ب خوەشیەكا کویر و پیدڤیەكا دلخۆش خەونان ئەزموون دكەت.

ئەقە ھەمان پیدڤیا دلخۆش يا ئەزموونین خەونان ھەروەسا ژ لایى یوونانیان قە د
 كەسایەتیا ئەپۆلۆ دا ھاتىە دەر بپین: ئەپۆلۆ، خودایى ھەمى ھیزین پلاستىكى، ھەروەسا
 خودایى پېشبینى یە. ژ ژلایى رەھ و پېشالا پەڤى قە 'یى دبرىسكىت/یى دبرقیت'
 خودایى پۆناھى، ئەو ھەروەسا دەستەلاتدارە ل سەر وەھما جوان يا جیھانا خەيالئ يا
 نافخۆیى. راستیا بلندتر، تەمامیا ڤان رەوشان د بەرامبەر راستیا رۆژانە يا نه تەمام
 تیگەھشتى دا، ھشیاریا کویر يا سروشتى يا چارەسەرکەر و ھاریکار د خەو و خەونان
 دا، د ھەمان دەم دا ھەڤتایى ھیمایى یى ھیزین پېشبینى و یى ھونەرى ب گشتى یە،
 ب رېكا وان ژیان ھەم گونجای و ھەم ھیزای ژیانى دبیت. لى دڤیت وینەیی مە یى
 ئەپۆلۆ وئ ھىلا نازك ژى بگريت ناف خو يا كو وینەیی خەونى نابیت ژى دەر باز ببیت
 بىى كو نەخۆش ببیت، د وئ رەوشى دا وەھم دى مە وەك راستیەكا مەزن خاپینیت؛
 ئەو پیدڤى وئ سنۆرا ئاستەنگكەر/سنۆردارە، وئ ئازادیى ژ ھەست و سۆزین كیمتر
 كۆنترۆلكرى، وئ ئارامیا ژیر يا خودایى پەیکەرتاش. دڤیت چاڤى وى وەكى رۆژى بیت،
 وەك گونجای دگەل ژیدمرا وى؛ ھەتا ئەگەر ئەو ھار ببیت و نەرازیبوونى نیشان بدەت

تېتە خواندن و ڤەكۆلین ل زانكو و دبستانان دا ل سەر دەڤتە كرن. كۆمیدیا خودایى نه تنى چیرۆكەكا
 سەرنجراكیشە، لى بەلى بەرھەمەكە كو مرقى ھاندەمت بەزريت ل سەر ژیان، مرن، گونەھ و لیپورینى. ئەف
 بەرھەم ھیشتا ژى كاریگەرەكا مەزن ل سەر ئەدەبیات و ھونەرى جیھانى ھەیه. و. كوردی.

ژی، ئەو ھېشتا گرنگیا وەھما جوان ھەلدگریت. و ب فی رەنگی ئەم دشیین دەربارە
ئەپۆلۆی بېژین ئەوا کو شۆپنھاوهری دەربارە مرۆفی کەفتی د ناف پەردەیا مایا دا
گۆتی (جیھان وەک ئیرادە و دیمەن^۱ [ل. ۲۵۲]):

"ھەر وەکی چاوا بەلەمقان د بەلەما خو یا بچویک دا د رۆینیت، باوهری ب کەرەستەیی خو
یی نازک دئینیت د ناف دەریایەکا بابەلیسک دا یا کو، بئ سنۆر ل ھەر ئالیەکی، بلند دبیت و
دکەفت د ناف پیلین چیا یی یین قیزۆکی/زیرینی دا، وەسا د نافەراستا جیھانەکا تزی ئازار دا
تاکەکەسی مرۆف ب ئارامی د رۆینیت، پشگیری ژئ دەیتە کرن و باوهری ب پەرنسییا
تاکەگەراییەتی (بنەمایئ تاکەکەسی) // principium individuationis دئینیت.^{۲۷}

^{۲۷} **Principium individuationis** : دەستەواژەیکە لاتینی یە کو ب راما "پەرنسییئ تاکەکەسکرن" ددەت
یان "بنەمایئ کەسایەتی". ئەف چەمکە د فەلسەفی دا گەلەک گرنگە و ژ لایئ گەلەک فەیلەسوفان فە ھاتیە
گەنگەشەکرن. ئەف چەند خالین گرنگ دەربارە فی دەستەواژئ: ئەف تێگەھە ئامازئ ددەتە وان تایبەتمەندیان
کو تشتەکی یان کەسەکی ژ یین دی جودا دکەن. ئەو بەحس وان فاکتەرەن دکەت کو دبە ئەگەرئ ھەبوونا
تاکەکەسی. د فەلسەفا کەف دا: ئەرستۆ (Aristotle) بەحس فی بیرۆکی کر وەک "تۆ تی ھین ئینای" (to
ti ēn einai) کو ب راما "ئەو چ بوو کو ببیت". ھەروەسا سکۆلاستیکی سەدین نافین گەلەک گرنگی دا فی
بیرۆکی. د فەلسەفا نوی دا: جۆن لۆکی (John Locke) گۆت کو تاکەکەسی ژ بەردەوامیا ھشیاری پەیدا
دبیت. گۆتفرید لایبنیز (Gottfried Leibniz) بەحس "بنەمایئ نەھەقشێوەیان" (principle of
indiscernibles) کر. ئارسەر شۆپنھاوهر (Arthur Schopenhauer): شۆپنھاوهری گەلەک گرنگی دا فی
بیرۆکی د بەرھەمی خو "جیھان وەک ئیرادە و دیمەن" (The World as Will and Representation)
دا. ئەوی دگۆت کو دەم و جە بنەمایئ تاکەکەسکرن نە. کارل یونگ (Carl Jung): یونگی ئەف بیرۆکە د
دەرووناسیا خو دا بکار دئیان. ئەوی دگۆت کو تاکەکەسکرن پڕۆسەیکە کو تیدا کەس خو ژ کۆمەلگەھ جودا
دکەت و کەسایەتیا خو یا تایبەت پەیدا دکەت. د فەلسەفا رۆژھەلاتی دا: د ھندویزم و بودیزم دا، "مایا"
(maya) یان وەھم، دەیتە دیتن وەک ئەو تشتی کو دبیتە ئەگەرئ جوداھیی د نافبەرا تشتان دا. ھەروەسا
ئارمانجا فان ئاینان ئەو کو مرۆف ژ فی وەھم دەرباز ببیت و ئیکبوونا راستەقینە ببینیت. گرنگی د ئەخلاق
و سیاسەتی دا: ئەف تێگەھە کارتیکرنەکا مەزن ل سەر بیرۆکین مە یین دەربارە کەسایەتی، بەرپرسیاری و
مافان ھییە. ئەو پرسیاری گرنگ دەربارە پەیوەندی د نافبەرا تاک و کۆمەلگەھ دا پەیدا دکەت. ھندەک
فەیلەسوفان پەرخە ل فی بیرۆکی گرینە و گۆتینە کو ئەو زیدە گرنگی ددەتە جوداھیی و کیم گرنگی ددەتە
ئیکبوونی. ئەف تێگەکە کارتیکرنەکا مەزن ل سەر ئەدەبیات، ھونەر و موزیک کریە، نەخاسە د سەردەما
رۆمانتیکی دا. "Principium individuationis" تگەھەکی ئالۆزە کو ھېشتا ژ د ناف فەلسەفە،
دەرووناسی و زانستین جفاکی دا دەیتە گەنگەشەکرن. ئەو پرسیارین بنگەھین دەربارە سروشتی کەسایەتی
و ھەبوونی پەیدا دکەت. وگوردی.

ب ڤراستی، مروّف دښت بېژیت دهربارهی ئهپولوی کو باومريا نهههژۆك ب وی ڤرنسیپی و نارامیا بېدهنگ یا مروّفی كهفتی د ناف دا دهربرپنا خو یا ههره بلند د وی دا دیتیه، و ئهه دښپین ههتا ئهپولوی وهسف بکهین وهك وینهی خودایی یی شکۆدار یی ڤسا و بنهمایین تاکهکهسی، ژ ئاماژه و نیرینین وی ههمی دلخۆشی، ژیری و جوانیا 'وههمی' دگهل مه دئاخفن.

د ههمان ڤارچهیی دا شوپنهاومر ترسا مهزن وهسف کریه یا کو مروّفی دگريت دهمی ئهه نشکافه ڤیکا خو وندا دکهت د ناف فۆرمین نیاسینی یین دیاردهیی دا، ژبهه کو ڤرنسیپی ئهگهرا بهس، د ئیک ژ فۆرم/شیوهیی خو دا، دیار دبیت کو ڤاوهستیای/ههلاویستییه.

ئهگهر ئهه قی ترسی زیدهکهینه سهه وی کهیفخۆشیا بی سنوور یا کو، ب هاندانا ههمان ڤارچهبوونا ڤسا و بنهمایین تاکهکهسی، ژ ناخی مروّفی یی ههری کویر، ب ڤاستی ژ سروشتی، بلند دبیت، ئهه دی نیرینهکی وهرگرین بۆ ناف سروشتی دیونیس، یا کو ب ساناهیتیرین شیوه بۆ مه دهیته تیگههشتن د ههفتایا سهرخۆشیی دا. د بن کارتیکرنا فهخوارنا بیهۆشکهه یا کو ژ لایی ههمی مروّف و گهلین سهههتایی فه هاتیه پهسنکرن، یان د نیریکبوونا بهیز یا بهاری دا، یا کو ب دلخۆشی ههمی سروشتی دبریت، ئهه ههستی دیونیس هشیار دبن، و دهمی ئهه پتر بهیز دبن، سوڤیکتیفته دبیته ژبیرکرهکا تهمام یا خو. ل ئهلمانیا یا سهدین نافین ژی، ههمان هیژا دیونیس کۆمین سترانبیژ و سهماکهه شانندن، یین کو بهردهوام زیده دیوون، ژ جههکی بۆ جههکی دی دگهریان: د فان سهماکههین سهنت جوون و سهنت فیتوس^{۲۸} دا ئهه دښپین کۆرسین باخی

^{۲۸} (قهديس یوحهنا - Saint John و قهديس فیتوس - Saint Vitus): (قهديس یوحهنا - Saint John): ئهف نافى دوو کهسان یین گرنګ د مهسیحیهتی دا: یوحهنا یی تافیرکهه: ئهوی کو مرګینیا هاتنا عیسی دا و وی تافیر کر. یوحهنا یی شاگرد: یهك ژ دوازه شاگردین عیسی بوو. (قهديس فیتوس - Saint Vitus): قهديسهکی مهسیحی یی سههسالا سییی بوو. ئهه ب تاییهتی دهیته نیاسین وهك ڤاریزهه سهاکهههان، زارۆکان و نهخوهشین دهمارگیریی. وکوردی.

يېن گريكيان ناس بكهين، دگهل ديرؤكا وان يا بهرئ ل ئاسيا بجويك، ههتا بابل و ساسيا يا ئورجياستيك^{۲۹}.

هندك كهس، يان ژ كيما ئەزموونئ يان ژ كيما ھۆشمەنديئ، ب دلسۆزى يان بيزارى خو ژ دياردهيئ ب قى شيوى دوير دكەن وەك ژ 'نەخوشيئ گەلى'، پشتگيريى ب ھەستەكا ساخلەميا خو؛ ئەف رەبەنئ بەلەنگاز تېناگەھن كا چەند ب نەخوشى و تاريى 'تەندروستيا' وان دەنگ دەت دەما كو ژيانا گەش يا كەيفخوشئ ديؤنيسى ب دەنگەكى بلند/گورمەگورمئ ل دەف وان دەرباز دبیت.

نە تنئ گريدانا دناقبەرا مرؤف و مرؤف دا ب سېرەنديا ديؤنيسى دەيتە مۆكرن: سروشتئ بيانى، دژمن يان بئدەست ژى، ليكنيزيكبوونا خو دگهل كورئ خو يئ وندابوويى، مرؤفى، پېرؤز دكەت. ئەرد ب دلخوشى دياريئ خو پيشكيش دكەت، و گيانەوهرين ھۆف يئ زناران و چۆلئ ب ئاشتى نيزيك دبن. ئەرەبانا/گاليسەكيا ديؤنيسۆسى ب گول و تاجگولان ھاتىە داگرتن؛ د بن نيرئ وئ دا پلنگ و پەنئير/پلنگين رەش دەھشن. ئەگەر مە قياپا 'سروودا كەيفخوشيئ' يا بيتھؤقئى كرا تابلؤيەك، و مە خەيالا خو نەگرتبا ژى دەمئ كۆمەلئ خەلكئ ب ترس سەرئ خو دانان د ناف تۆزئ دا؛ ئەفە دئ مە نيزيكى ديؤنيسى كەت. نۆكە مرؤقى كۆلە و بەندە ئازادە، نۆكە ھەمى سنۆرين ھشك و دژمنئ كو تەنگافى، زۆردارگەريئ يان 'شيويئ بيشەرميئ' دناقبەرا مرؤف و مرؤقان دا ھاتينە ئافاكرن دەھلەھشن. ئەا، دگهل مزگينيا ھەفناھەنگيا جىھانى، ھەر مرؤفەك ھەست دكەت كو نە تنئ ئيگرتى، ليكنيزيكبوويى، و ئيك دگهل جيرانئ خو ھەست پئ دكەت، لئ ئيكە دگهل وى، ھەر وەكى پەردەيا مايا ھاتبیت دپاندن و ئەا ب پەرؤيئ دپاي ل بەر ئيكەتيا سەرەتايى يا نھيئى داھاتبیت. ب سترانگۆتن و سەماكرنئ، مرؤف خو وەك ئەندامەكى جفاكەكا بلندتر دەردبريت: وى ژبير كرىە كا

^{۲۹} (بابل - Babylon) و جەژنا ساكيا يا ئورجياستيك - Orgiastic Sacaea)؛ (بابل - Babylon)؛

باژيرەكى كەفن و گرنگ بوو ل مېزۆپۇتاما (عيرافا نۆكە). ئەو نافەندا ئيمپراتۆريەتا بابلى بوو و ب شارستانىەتا خوە يا پيشكەفتى دھاتە نياسين. (جەژنا ساكيا يا ئورجياستيك - Orgiastic Sacaea)؛ ئەفە جەژنەكا كەفن بوو ل بابل. د قئ جەژنئ دا، خەلك دەستورى ھەبوو كو ب ئازادى رەفتارئ بكن و گەلەك جارن ب رەفتارئ سىكىسى و قەخوارنا مەيئ دھاتە نياسين. د قئ جەژنئ دا، رۆلئ جفاكى دھاتنە گوھورين، بۆ نمونە كۆلە دبوونە خودان و خودان دبوونە كۆلە. وگوردى.

چاوا بمهشیت و بئاخفت، و نامادهیه کو ب سهماکرنی بفریت بۆ ئەسمانان. ئاماژەدیی
وی سێرەبنیدی دەرەبەر. هەر وهکی چاوا گیانه‌وهر نها دئاخفن، و ئەرد شیر و هنگشین
ددهت، ئەو نها دەنگین سەر سڕۆشتی دەر دئێخیت: ئەو ههست دکەت وهکی خودایه‌کی،
ئەو ب خۆ نها ب سەر خۆشی و بلندی دمه‌شیت هەر وهکی چاوا وی خودا ددیتن د
خه‌وانان دا دمه‌شیان.

مروّف نه چ هونه‌رمه‌نده، ئەو بوویه به‌ره‌مه‌کی هونه‌ری: هیزا هونه‌ری یا هه‌می
سروشتی خۆ ئاشکرا دکەت بۆ رازیبوونا هه‌ره بلند یا ئیکه‌تیا سه‌ره‌تایی د ناف له‌رزینین
سه‌رخۆشیی دا. هه‌فیرئ هه‌ره هیزا، مه‌رمه‌ری هه‌ره بها، مروّف، ل فیرئ ده‌یته
هه‌فیرکرن و برین، و ل گه‌ل لیدانین چه‌کوچئ هونه‌رمه‌ندی جیهانی یئ دیوئیس،
قیژینیا نه‌ینین ئیلائیوسی^{۲۰} قه‌ده‌نگ ددهت،^۱ ما گه‌لی کۆمه‌لان، هوین خۆ نزم دکەن؟
ما هوین هه‌ست ب ئافیرنه‌ری جیهانی دکەن؟^۱

^{۲۰} ئیلائیوسی (Eleusinian) په‌یوه‌ندی ب باژیرئ ئیلائیوسی یئ که‌فنا قه‌ هه‌یه، کو ل نیزیکی ئاسینا،
پایته‌ختا یونانا ئیرۆ، بوو. لئ ب تابه‌تی، ئەف په‌یقه ده‌یته بکارئینان بۆ به‌سکرنا رێوره‌سمین ئایینی یین
نه‌ینی کو ل ویرئ ده‌اتنه ئەنجامدان. ئەف رێوره‌سم ب نافئ "نه‌ینین ئیلائیوسی- Eleusinian
mysteries" تینه‌ نیاسین. نه‌ینین ئیلائیوسی: ئەف رێوره‌سم ژ گرنگترین رێوره‌سمین ئایینی یین گریکا
که‌فن بوون. ئەو ب هزاره‌ان سالا، هه‌تا سه‌رده‌می رۆمانیان، هاتنه ئەنجامدان. ئەف رێوره‌سمه‌ گرێدایی خوداوه‌ندا
چاندنئ دیمیتیر و کچا وئ پیرسیفونئ بوون. تابه‌تمه‌ندی رێوره‌سمان: ئەف رێوره‌سم گه‌له‌ک نه‌ینی بوون
و تنئ که‌سین تابه‌ت دشیان تیدا به‌شدار ببن. به‌شداران سۆز دخوارن کو نه‌ینین رێوره‌سم به‌لاف نه‌کەن. ژ
به‌ر فئ چهن‌دئ، زانیاریین مه‌ل سه‌ر نافه‌روکا وان کێمن. ده‌یته باوه‌رکرن کو ئەف رێوره‌سم له‌ سه‌ر مرن و ژ
نوی قه‌ ژیانئ بوون. به‌شداران هیقی دکرن کو پشتی مرنئ ژیان‌ه‌کا باشت‌ر بده‌ست بئێخن. رێوره‌سم دبێژن ژیان
نوی و گه‌شبینی ددانه به‌شداران. نه‌ینین ئیلائیوسی کاریه‌ره‌کا مه‌زن له‌ سه‌ر ئۆل و فه‌لسه‌فه‌یا گریکی کرن.
گه‌له‌ک که‌سایه‌تیین نافدار یین گریکی و رۆمانی به‌شدار د فان رێوره‌سمان دا کرن. شوینوارین فان رێوره‌سمان
هیشتا د ئەده‌بیات و هونه‌را رۆژئافایی دا ده‌یته دیتن. د سه‌دسالا چارئ دا، پشتی کو مه‌سیحیه‌ت بوو ئۆلئ
فه‌رمی یئ ئیمپراتۆریا رۆمانی، ئەف رێوره‌سمه‌ هاتنه قه‌ده‌غه‌کرن. په‌ره‌ستگه‌ها ئیلائیوسی هاته وێرانکرن و
رێوره‌سمین وئ هاتنه راوه‌ستاندن. شوینوارین ئیلائیوسی ئیرۆ چه‌کی گرنه‌ ژ بۆ ئارکیۆلۆژی و گه‌شتیاریین.
قه‌کۆله‌ر هیشتا هه‌ولده‌ن کو زێده‌تر له‌ سه‌ر فان رێوره‌سمین نه‌ینی بزائن. نه‌ینین ئیلائیوسی نموونه‌یه‌کن ژ
وئ چهن‌دئ کا چاوا ئۆل و باوه‌ریین که‌فن دشین بۆ دمه‌کی درێژ کاریگه‌ری له‌ سه‌ر جفاکه‌کی بکه‌ن. هه‌ره‌چهنده
ئهم نه‌شێن هه‌می تشتی له‌ سه‌ر فان رێوره‌سمان بزانیین، لئ کاریگه‌ریا وان له‌ سه‌ر چاندا گریکی و رۆژئافایی
به‌رده‌وامه‌. و. کوردی.

ههتا نها مه ئهپۆلۆنى و دژى وى، ديۆنىسى، وهك هيزين هونهرى يين كو ژ سروشتى بخوه دهردهكهن بيى نافگيريا هونهرمهندى مروڤ، و د وان دا ههزين هونهرى يين سروشتى راستهوخۆ دهينه جيبهجي كرن، بهرچاڤ گرتينه. ژ ئاليهكى فە وهك جيهانا ويئەيىن خەونان، كو كه مالا وان ب هيچ رهنهگهكى گرپدايى دهستكهفتين هزرى يان چاندا هونهرى يا تاكهكهسى نينه. ژ ئاليى دى فە وهك راستيهكا شهيداىى، كو ديسان گوھ نادهته تاكهكهسى، لى ههتا دخوازيت كو تاكهكهسى ژناف ببهت و وى ب ههستهكى سؤفيانه يى ئيكبوونى رزگار بكهت.

د بهرامبەر ڤان رهوشين هونهرى يين راستهوخۆ د سروشتى دا، ههر هونهرمهندهك "لاساىيکهه/چاڤليکهه" ه - يان هونهرمهندهكى خهونين ئهپۆلۆنى يه يان هونهرمهندهكى شهيداىيا ديۆنىسى يه يان ژى - وهك د خهنگينا گريكى دا - هونهرمهندهكى خهونان د ههمان دم دا هونهرمهندهكى شهيداىي يه. دڤيت ئهم وى هوسا بهزرينين دهما ئهو د سهرخوهشيا ديۆنىسى و نهمانا خوهيا سؤفيانه دا، تنى و جودا ژ كۆرسين كهيفخوهش، دكهڤيته خوارى، وهك رهوشا وى يا تايبهت، ئيكبوونا وى دگهل نافهرۆكا ههره هوير يا جيهانى د ويئەيهكى خهونى يى سيمبوليك دا بوو وى دهيتە ئاشکراکرن.

پشتى مه ئهڤ بنهمايىن گشتى و دژبهريين خوه دانان، وهرن ئهم چافهكى باڤيژينه سهر گريكيان، دا كو ئهم بزانيان كا ئهو پالدهريين هونهرى يين سروشتى تا چ رادهى و تا چ ئاستهكى د ناف وان دا پيشكهفتى بوون. ئهڤه دى مه گههينيته تىگههشتنهكا كويرتر و ههلسهنگاندنهكا باشتري پهيوهنديا هونهرمهندى گريكى دگهل نموونهيىن وى يين سهرهكى. ب گوتنا ئهرستويى، "لاساىيکهه-چاڤليکهه سروشتى".

سهرهراى ههموو ويژهيا وان يا خهونان و گهلهك چيروکين وان يين خهونان، ئهم دشين تنى تهخمين بکهين كا سروشتى خهونين گريكيان چاوا بوون، لى ئهم دشين قى چهندي

ب باومرپهكا باش بكهين. ب ديتنا وئ ھويربينيا وان يا سەرسوورھېنەر، دگەل وئ دلخوھشيا وان يا گەش و قەكرى د رەنگان دا، ئەم نەشتېن خوە ژ وئ گريمانى بگريڻ/دوير بكهين كو سەبەبكارىيەكا ژيرانە يا ھېل و سنووران، رەنگ و كۆمان ھەبوويە كو نەشتېن پشترە شەرمەزار دكەت، رېزبەندىيەكا ديمەنان وەك يا د باشتريڻ بېھقەدانين وان دا. كەملىبونا وان، ئەگەر بەراوردكرن گونجاي بيت، دئ بېگومان پېكئ دتە مە كو ئەم گريكييڻ د خەونان دا وەك ھاميرى پېناسە بكهين، و ھامير وەك گريكيەكئ د خەونان دا - ب رامانەكا كويرتر ژ وئ كو مروقەكئ نويخواز دشتيت خوە د خەونين خوە دا دگەل شېكسپيرى بەراورد بكەت.

ژ ژلايەكئ دى قە، دەما ئەم وئ دەرزا مەزن يا كو گريكييڻ ديؤنيسى ژ بەربەرئڻ ديؤنيسى جودا دكەت بەرچاف دگريڻ، پېدقئ نينە ئەم پشتا خوە ب گريمانان قە گرئ بدەين. ژ ھەمى گۆشەيڻ جىھانا كەفن - بئى كو ئەم گوھ بدەينە جىھانا نوى بؤ دەمەكى - ژ رۆمايئ ھەتا بابلى ئەم دشتيڻ ھەبوونا ئاھەنگيڻ ديؤنيسى نيشان بدەين، كو د باشتريڻ ھالەتى دا پەيوەنديا وان دگەل ئاھەنگيڻ گريكى وەك پەيوەنديا ساتيرئ(بۆنەودرئ ئەفسانەيى) رىھدارى يە، يئ كو ناف و تايبەتمەندييڻ خوە ژ بزنى وەردگريت، دگەل ديؤنيسۆسى بخوھ. نزيكى ل ھەر جھى، نافەندا وان ئاھەنگان كېمبوونەكا زېدە يا ديسپلينا سېكسى بوو، كو پېلئڻ وئ ھەمى ياسايڻ رېژدار ييڻ ژيانا مالباتئ نوقم دكرن. ھۆقتريڻ جانەودرئڻ/ديؤئ سروشتى ل فېرئ دھاتنە بەردان، ھەتا ئەو تېكەلا نەخوھش يا شەھوھت و ھۆفيتيئ يا كو من ھەردەم وەك "شەربەتا جادووگەران"^{۳۱} ديتيە. وەسا

^{۳۱} "شەربەتا سېچربازان- witch's brew" دەرپېنەكە كو ژ چيرۆك و ئەفسانەيڻ كەفن ھاتىە. د راستيئ دا، ئەف نە شەربەتەكا راستەقېنە يە، لى مەفھوومەكە كو چەند رامانان دگريت: د چيرۆكان دا، ئەفە تېكەلەكە كو سېچرباز چېدكەن. ب گشتى، دھيتە ديتن كو ژ پېكھاتەيڻ سەير و نەئاسايى ھاتىە چېكرن. جاران د قازانەكئ مەزن دا تېتە كەلاندن. دھيتە بكارئنيان بؤ ھەر تېكەلەكا سەير يان نەئاسايى. جاران ژى بؤ رەوشەكا تېكەل و ئالۆز دھيتە گۆتن دشتيت بېتە بكارئنيان بؤ پلانەكا ئالۆز يان تېكەل. ھەرودھا بؤ كۆمەكا بير و رامانين نەريك و پېك. د گەلەك فيلم و پەرتوووكيم زارۆكان دا دھيتە ديتن. ئيك ژ سيمبۆلئڻ سەردكى ييڻ سېچربازانە. د چيرۆكان دا، تېكەلەلا وئ دشتيت ژ تشتيڻ وەك: گيا، بەشېڻ گيانەودەران، ئاف، خوڭ، ھتد پېك بېت. ھەر پېكھاتەيەك دشتيت رامانەكا تايبەت ھەبېت. د چيرۆكان دا، ئارمانج دشتيت جۇراوجۇر بيت: ژ بؤ چارەسەريڻ، گوھۆپنا كەسەكى، يان ژى زيانگەھاندنئ. د دېرۆكئ دا، گەلەك جاران ژنيڻ كو زانينا وان ل سەر گيا و دەرمانان ھەبوو، ب سېچربازيڻ دھاتنە تاوانباركرن. ئەف دەرپېنە دشتيت بھيتە بكارئنيان بؤ رەخنەگرتنا

ديار دبیت کو بو دهمهکی، ههچهنده، گریکی بتهمامی ژ دلخوهشیپن تاداریپن یپن فان
ئاههنگان پاراستی و ئیمناهیگیری بوون، زانیان وان ب ههمی پئیپن ئهردی و دهرای
گههسته گریکیان. پهیکهري ئهپولوی ب ههمی شانازیا خوه بلند بوو و سهري گورگیني
دریژی هیژا دیوئیس ی نهشرین و بهر بهری کر، ئه و هیژا هه ره مهترسیدار یا کو دفیابا
دگهل وی ململانی بکته. د هونهري دۆريک^{۳۲} دا بوو کو ههلوپستې پتهکرنی یا مهزناهی
ئهپولوی هاته نهمرکر.

ئهف بهرههلهستی یه زیدهتر بهروفاژی/گومانبار بوو، ههتا نهگونجای ژ ی بوو، دهما
پالدهرین وهکفهف ژ کویراتی چاندا گریکی دهركهفتين. نوکه ههمو تشتی خودای
دیلای دشیای بکته ئه و بوو کو چهکی ویرانکه ژ نهیاری خوه یی بهیز بستینیت ب
ئهجامدانا لیکتیگههستهکا دهگونجای - گرنگترین دم د میژوویا ئولا گریکی دا. ل
هه ره جههکی ئه م لی بنیرین، ئه م دشیپن گوهورینین ژ ئهجامی فی رویدانی ببینین.

تشتهکی کو مروف ژ ئهرازی بیت یان تینهگههیت. هندهك چاران ئهف دهربیرین ب شیوهیهکی تنزی (قهشمهري)
بو ئهزمونین کیمیایی یپن ئالوز دهپته بکارئینان. "شهرهتا سیحریازان" دهبرینهکه کو دشیپت د گهلهك
رهوشان دا بهپته بکارئینان، ژ چیرۆکین فۆلکلوری ههتا ئاخفتنا رۆژانه. ب گشتی، ئهف دهربیرین ئامازئ ددهته
تشتهکی سهیر، نهناسایی، یان ئالوز. و. کوردی.

^{۳۲} هونهرا دۆريک: هونهرا دۆريک ئیک ژ سئ شیوهیپن سهرمکی د هونهر و بیناسازی گریکا کهفن دا. ئهف نافه
ژ خهلكی دۆريان هاتیه، کو ل باکورئ یونانی دژیان. ئهف شیوه د سهدهسالا ۱۷هه یهري زایینئ دهستپیکر و ههتا
سهردهما رۆمانیان بهردهوام بوو. ب تایبهتی ل باشورئ ئیتالیا، سیسیلیا و باکورئ یونانی بهلاف بوو.
تایبهتمهندیپن سهرمکی: سادهیی و هیژ: شیوهیی دۆريک ب سادهیی و هیژا خوه دهپته ناسین. ستوون: ستوونین
دۆريک کورت و ستوورن، بی بنگههن و سهري وان ساده یه. نهخشاندا دۆريک ب نهخشین سئ خهتین ستوونی
و بهش نافهرا وان دهپته ناسین. پهراستهگهه: پهراستهگههین دۆريک ب گشتی دریژ و نزمین، ب ریژهیهکا تایبهت
د نافهرا دریژی و فرههیا وان دا. نمونهیپن نافدار: پهراستهگهها پارتیپن ل ئهتینا: ئهفه نمونهیا هه ره
نافدار ه ژ ئافاسازی دۆريک. پهراستهگهها زیوس ل ئولیمپیا. پهراستهگهها پۆسهیدۆن ل پاستوم، ئیتالیا. گرنگیا
هونهرا دۆريک: کارتیکرن: شیوهیی دۆريک کارتیکرنهکا مهزن ل سه ر بیناسازی رۆژئافایی کریه. نیشانا
ناسنامهیی: ئهف شیوه بوویه نیشانا ناسنامهیا گریکیان د سهردهمی کهفن دا. بنیاتی تیۆریا بیناسازی: گهلهك
بنهمایپن بیناسازی دۆريک بوونه بنیاتی تیۆریا بیناسازی د سهردهمین پاشتر دا. شیوهیی دۆريک ب گشتی ژ
شیوهیپن ئیونیک و کۆرینسی سادهتر و گرانهتر. هه ر سئ شیوه پیکفه "ریژا کهفناار" یا بیناسازی گریکی و
رۆمانی پیک تین. هونهرا دۆريک، ب سادهیی و هیژا خوه، بهشکی گرنگه ژ کهلهپورئ هونهری و بیناسازی
گریکا کهفناار. ئه و نه تنی نیشانا سهردهمهکی یه، لی ههروهسا کارتیکرنهکا بهردهوام ل سه ر بیناسازی رۆژئافایی
ههیه ههتا رۆژا ئیرو. وکوردی.

ئەو لىكتىگەشتىن بوو دىنابقەرا دوو نەپاران دا، ب زەلالى سنۆرىن وان ديار كرن ئەوۋىن پىتقى بوو ژ وئ دەمى پىقە رىزى لى بگرن، و دەمەكى ديارىن رىزگرتى بگوھۆرن.

د بنگەھ دا دەرز نەھاتبوو پركرن. لى ئەگەر ئەم بەرچاڧ بگرين كا ھىزا ديۋنيسوسى چاوا خوھ د بن مەرجىن وئ پەيماننا ئاشتىي دا ديار كر، و بەراوردىيەكى دگەل جەژنا بابلى يا ساكايى و زفراندنا مرۋقى بۇ رەوشا پلنگ و مەيموونان دروست بگەين، ئەم دى راما نا وان ئاھەنگىن نوى يىن رزگاركرنا جىھانى و رۇژىن شىوھگوھورىنى تىبگەھين. ل قىرى بوو كو سرۋشتى بۇ جارا ئىكى پىرۋزباھيا خوھ يا ھونەرى وەرگرتى، ل قىرى بوو كو ھەرەسا پرەنسىپا تاكەكەساندى/تاكەگەرىي (پرنسىپوم ئىندىقىدواتىۋنيس) بوويە دياردەيەكا ھونەرى. ئەو "شەربەتا جادوۋگەرانا" يا ترسناك يا شەھوت/خەز و ھۆقىتىي نوکە ھىزا خوھ ژ دەست دابوو، و تنى تىكەلى و دووالىيەتيا تايبەت يا ھەستان د ناف شەيدايىن ديۋنيسوسى دا وئ دەھىنيتە بىرا مرۋقى، ھەرۋەك كا چاوا دەرمان، ژەھرىن كوژەك دەھىن بىرا مرۋقى - ئەو دياردە كو ئىش و ئازار ۋەك خوھشى دەھىتە ھەستىكرن، كو دلخوھشى قىزىنن ئازاردار ژ سىنگى دەردئىخيت. د دەما خوھشيا ھەرە مەزن دا ئەم قىزىنا تىرسى يان زارىنا ھەسرەت بۇ تىشەكى بى فەگەر وندابوويى دبەيزىن. ئەو ئاھەنگىن گرىكى تايەكى ھەستىار يى سرۋشتى ديار دكەن، ۋەك كو ئەو ل سەر پارچەبوونا خوھ بۇ تاكەكەسان ل جەھ وئ بگرىت. سترانگۇتن و لىنىن وان شەيدايان/خۆشكەرانا، ب ئىلھامگرتنا خوھ يا دووانەى، تىشەكى نوى و نەبەستى بوو د جىھانا ھۆمىرۋسى و گرىكى دا. و مۇزىكا ديۋنيسۋسى ب تايبەتى ھەستىن سەھمى و تىرسى پەيدا دكرن.

ديار بوو كو مۇزىك بەرى ۋەك ھونەرەكى ئەپۇلۇنى دھاتە نياسىن، لى تنى ژ بەر رىتما/كىشا وئ، يا كو ۋەك دەنگى پىلانن رىكوپىكىن ل كەنارى دەريايى دكەن، ھىزا ئافراندىنا وئ بۇ نىشاندىنا دۇخىن ئەپۇلۇنى ھاتىي پىشخستن. مۇزىكا ئەپۇلۇ ئافاھىسازيا دوو رىكى بوو يا كو ھاتبوو گوھورىن بۇ دەنگان، لى تنى بۇ دەنگىن پىشنىاركەر ۋەك يىن ساتىر-satyr/بۇنەۋەرى ئەفسانەى يى بزە پى. ھەول دھاتە دان كو ئەو ئىك رەگەزى كو نە-ئەپۇلۇنى دھاتە ھەژمارتن بەھىتە دەرئىخستن، ئەو رەگەزى

كو مۇزىكا ديۋىنىسۇسى ژى پېك دەت - ھىزا زال يا دەنگى، ھەرىكا ئىكگرتى يا مېلۇدىئ/ئاوازى و جىھانا بېھەمپا يا ھارمۇنى/ھەقسەنگى.

د دىئىرامبا/سترانا گۇتارى يا پېر ب سۆز و گەرموگورا ديۋىنىسۇسى دا، شىبانىن مروفى يىن ھىمايى دگەھنە لۆتكەيا خۇ يا ھەرە بلند: ھەستەكئ بەرئ نە ھاتى تاقىكرن ھەول ددەت خۇ دەرپرېت - وېرانكرن و ژناقېرنا پەردەيا مايا^{۲۳}، ئىكبوون وەك ژىدەرى فۇرمى، يى سىروشتى بخۇ. نوکە دقيا با نافەرۇكا سىروشتى دەرپرېنا خوە يا سىمبولىك/ ھىمايى بدىت. سىستەمەكا نوى يا ھىمايان پىتقى بوو، ھەمى ھىمايىن لەشى، نە تنى ھىمايىن دەقى، چاقى، پەيىقى، لى ھەروەسا لقىنا رىتمىك/كىشدارىي يا ھەمى ئەندامىن لەشى د لقىنا تەمام يا سەمايى دا. پاشى ھەمى ھىزىن دى يىن ھىمايى، ھىزىن مۇزىكى - رىتم/كىش، دىنامىك/لقىن و ھارمۇنى/ھەقسەنگى - دى نشكىفە دەرپرېنەكا بەيز پەيدا كەن. دا بشىين قى ئازادكرنا تەمام يا ھەمى ھىزىن ھىمايى تىگەھىن، پىتقى مروف گەھشتىتە وئ لوتكەيا نەفىكرن/ماندەلكرنا خۇ يا كو ل دوىف دەرپرېنا ھىمايى د وان ھىزان دا دگەرېت: پەرستىار دىئىرامبا/سترانا گۇتارى يا پېر ب سۆز و گەرموگورا ديۋىنىسۇسى ب قى رەنگى تنى ژلايى ھەفالىن خۇ قە دەيتە تىگەھشتن! گەلۇ ب چ سەرسورمانىەكى گرىكى ئەپۇلۇنى دى لى نېرى! و سەرسورمانا وى دى ھىشتا زىدەتر ببا ب تىكەلبوونا وئ دگەل ترسى، يا كو ل دوماھىكى دا نە ھندە سەير بوو بۇ وى، كو تنى ھىيارىا وى يا ئەپۇلۇنى، وەك پەردەيەكى، ئەو ژ دىتنا جىھانا ديۋىنىسۇسى قەشارتبوو.

^{۲۳} "پەردەيا مايا - Veil of Maya": ئەف دەستەواژە ژ فەلسەفەيا ھندى و بودىزمى ھاتىە. ل قىرى، "Maya" نە نافى كەسەكى يە، لى تىگەھەكە كو رامانا وئ "خاپاندن" يان "وھەم" ە. ئەف دەستەواژە دىيىت كو دنيايا مە يا بەرچاف نە راستىا تەمامە. ھەروەسا ئەو دىيىت كو ئەم ب چاقىن خوە راستىي نابىنين، لى تنى وېنەيەكى نە تەمام ژى دبىنين. "پەردە" ل قىرى نىشاننا تىتەكى يە كو راستىي ژ مە قەدشېرىت. د فەلسەفەيا ھندى دا: ئەف تىگەھە دىيىت كو دنيايا فىزىكى كو ئەم دبىنين تنى خەيالەكە و نە راستىا دوماھىكى يە. ئارمانجا مروفى ئەو كو قى پەردەيى بدرىت و راستىا دوماھىكى ببىنىت. د بودىزمى دا: ئەف تىگەھە گرىدايى يە ب نەزانىن قە كو دبىتە ئەگەرئ ئىش و ئازارى. بوذامروف فىر دكر كو مروف پىدىقى يە قى پەردەيى ژ بەر چاقىن خوە راکەت دا كو بگەھىتە رۇناھىي. د فەلسەفەيا رۇئنافايى دا: ھندەك فەيلەسوفىن رۇئنافايى ژى ئەف تىگەھە بكارئىنايە، وەك ئارسەر شۇپناھەر. وان ئەف تىگەھە بكارئىنا دا كو بەھسى سىنورپىن زانىنا مروفى بکەن. ب كورتى، "پەردەيا مايا" تىگەھەكە كو دىيىت دنيايا كو ئەم دبىنين نە راستىا تەمامە، و ئەم پىدىقى نە كو ژ قى خاپاندن دەرپاز ببىن دا كو راستىا دوماھىكى ببىنين. و كوردى.

دا كو ئەم قى تېبگەھىن، دىقەت ئەم، وەك كو بېژى، كەفر ب كەفر، ئاڧاھىا ھویر يا چاندا ئەپۇلۇنى بېخىنە خوارى ھەتا كو ئەم بشىن بىنگەھىن وى يىن ژېرىن بىبىن. تىنى ھىگى ئەم دى كارىن وان پەيكەرېن مەزن يىن ئۆلىمى يىن خودايان بىبىن كو ل سەر سەربانىن قى ئاڧاھى راپوۋەستىيەن، كىرارىن وان، يىن ب نەخشىن گەش ھاتىنە نىشاندىن، خەملاندنا كەنارى يىن وى. ئەگەر ئەپۇلۇ ۋى دىناڧ وان دا راپوۋەستىيەت، وەك خودايەك دىناڧ يىن دى دا، بى ھىچ داخوازىەكا پلەيەكا تايبەت، نابىت ئەم خۇ بدەينە خاپاندن. ھەمان ھەست يى كو د ئەپۇلۇ دا ھاتىە ھىماكرن، ھەمى ئەو بوو جىھانا ئۆلىمى ئاڧراندى، و ب قى رەنگى ئەم دىشېن ئەپۇلۇ وەك بابى وى بەھژمىرىن. كا ئەو پىدشفا مەزن چ بوو يا كو ئەو جفاكا گەش يا بوونەوۋەرىن ئۆلىمى^{۳۴} بەرھەم ئىناى؟

ھەر كەسى كو نىزىكى ڧان ئۆلىمىپىان بىبىت ب ئۆلەكا جودا د دىل خۇ دا، ل دوپڧ ئەخلاقەكى بلند بگەرەت، ھەتا پىرۋى، گىاندارىا ھەوايى، خىرخوازى و دلۇڧانى، دى زوى نەچار بىت پىشتا خۇ بدەتتى، بېھىقى و بىزارىڧە. چ تىشت ل ڧىرى نىشانا دونىاتەركى، گىاندارى يان ئەركى نادەت - ھەر تىشت بەھسى ھەبوونەكا دەولەمەند و

^{۳۴} ئۆلىمى: ئۆلىمى ئامازى دەمتە خوداۋەندىن سەرەكى د ئۇلا گرىكا كەڧن دا. ئەڧ خوداۋەند ل سەر جىيائى ئۆلىمىپۇس دۇيان، كو بلندىرىن جىا بوو ل يۇنانا كەڧن. خوداۋەندىن ئۆلىمى: دوازدە خوداۋەندىن سەرەكى ھەبوون كو دھاتنە ناڧكرن ب ئۆلىمىپىان. ناڧى ھىندەكان ۋ وان ئەڧە نە: زىۋوس (سەرۋكى خوداۋەندىن)، ھىرا، پۇسەيدۇن، دىمىتېر، ئاتېنا، و ئەپۇلۇ... ھەتد. تايبەتمەندىن وان: ئەڧ خوداۋەند دھاتنە دىتن وەك كەسىن نەمر و گەلەك ب ھىز. ھەر ئىك ۋ وان خودانى ھىز و بەرپرسىارىن تايبەت بوو. خەلكى يۇنانا كەڧن بۇ وان نڧىژ دكر و ڧوربانى پىشكىش دكرن. كارتىكرن ل سەر چاندى: چىرۋك و ئەڧسانەيىن ل سەر ڧان خوداۋەندىن گەلەك بەرەلاڧ بوون د چاندا گرىكى دا. گەلەك بەرھەمىن ھونەرى، وەك پەيكەر و وپنە، ل سەر ڧان خوداۋەندىن ھاتنە چىكرن. بكارئىنانىن دى: ئىرۋ، پەيڧا "ئۆلىمى" دھىتە بكارئىنان بۇ تىشتىن گرىدايى يارىيىن ئۆلىمىپىك. ھەروەھا، ئەڧ پەيڧە دھىتە بكارئىنان بۇ ۋەسڧكرنا تىشتىن گەلەك مەزن يان ب ھىز. گرىگىا وى د مېزوۋىي دا: باۋەرىا ب خوداۋەندىن ئۆلىمى بەشەكى گرىگىا بوو ۋ چاند و ئۇلا يۇنانىا كەڧن. ئەڧ باۋەرىە كارتىكرنەكا مەزن ل سەر ھونەر، وپژە و ڧەلسەڧەيا گرىكى كرىە. ب كورتى، "ئۆلىمى" ئامازى دەمتە خوداۋەندىن سەرەكى يىن يۇنانا كەڧن كو ل سەر جىيائى ئۆلىمىپۇس دۇيان. ئەڧ تىگەھە گرىگىەكا مەزن د چاند و مېزوۋىيا گرىكىدا دا ھەيە و ھىشتا ۋى كارتىكرنا وى ل سەر چاندا مە يا ئىرۋ ھەيە. وكرودى.

سهرکهفتی دکهت، تیدا ههر تشت هاتیه خودایاندن، چ باش بیت یان خراب. و ب فی رهنکی دبیت تهماشهفان ژ فی زیدهگافیا فانتازی یا ژیانئ نه ئارام ببیت، و مهرهق بکته کا ئەف زهلامین گهر چ فهخوارنا سحری فهخوارینه دا ژیانئ هنده خوئش ببینن کو، ل ههر ئالیهکی بنیپن، هیلین،^۱ د ههستیاریهکا شیرین دا دلقت، وینهیی نمونهیی یی ههبوونا وان، ل وان بکهنیت. لی دقت ئەم گازی فی تهماشهفانی بکهین، یی کو نوکه پشتا خو دایئ: نهچه، لی پشیی گوھ بده کا حیکمهتا/زانه بیژی-داناییا گهل گریکی چ دبیزیت دهربارهی فی ژیانئ، یا کو ل بهر ته ب فی خوئشیا نهشروقهکری فهکری یه. ل گور چیروکا کهفن، قرال میداس^{۲۵} دهمهکی دریز ل دوپف سیلینوسئ زیر، ههفالی دیونیسوسئ، گهریابوو بیی کو بگریت. دهمئ سیلینوس دوماهیکی کهفتیه دهستئ وی، قرال/شاهی ژئ پرسى کا باشتین و خوهزیلیکریترین/خوازاویتیترین تشت بو مروفایهتی چییه. دایمؤن بیدهنگ، رهق و بیلقین راهوستیا، ههتا کو دوماهیکی، ب زورا قرال/شاهی، ب دهنکهکی زل/تیژ کهنی و ئەف پههقه گۆتن: 'نهژادی بیچاره و دهمکورت، زاروکین قهدهر و زهمهتی، بوچی هوین من نهچار دکهن تشتهکی بیژم یی کو دی گهلهک باشت بیت بو وه ئەگهر هوین نهبهیزن؟ باشتینئ ههمی تشتان تشتهکه یی کو

^{۲۵} شاه میداس: میداس شاهئ وهلاتئ فریگیا بوو، کو ل روژنأفایئ تورکیا یا ئیرو بوو. ئەو د ئەفسانهیین گریکی دا نافداره. چیروکا دهستئ زیری: روژهکی، میداس ئالیکاریا دیونیسوس (خوداوهندی مهی) کر. دیونیسوس گۆت کو دی خوهستهکا وی بجه ئینیت. میداس خوهست کو ههر تشتی دهستئ وی لی کهفیت ببیته زیر. خوداوهندی ئەف هیز دا وی، لی زوی میداس پهشیمان بوو. ههر تشتی وی دهست لی ددا دبوو زیر، ههتا خوارن و فهخوارن ژئ. کچا وی یا ب نافئ ماریگۆلد ژئ دهمئ دهستئ خوه لی دای بوو پهیکهرهکی زیری. میداس لافا ژ دیونیسوس کر کو فی هیزئ ژئ بستینیت. دیونیسوس گۆت کو ئەو دشیت خوه د رویبارئ پاکتۆلۆس دا بشوت دا کو ژ فی هیزئ رزگار ببیت. پشتی فی چهندی، ئەو رویبار ب زیری هاته داگرتن. وانهیا چیرۆکی: ئەف چیرۆک مه فیر دکته کو تهماعی و چافبرسیاتی دشین زیانئ بدهنه مروقی. ههروهها، ئەو نیشان ددهت کو پاره و دوهلهمهندی نه ههر تشتن د ژیانئ دا. ئیرو، دهما کهسهک بیژیت "دهستئ میداسی یی هه"، مهرم ئەوه کو ئەو کەس د کارئ خوه دا گهلهک سهرکهفتی یه. لی ههروهها دشیر رامانا نهرفنی ژئ هههیت، وهک کهسهکی کو تنئ ل پارهی دهرزیت. کارتیکرن ل سهر چاندئ: چیرۆکا میداس د گهلهک بهرهههین هونهری و ویزهیی دا هاتیه گۆتن. ئەف چیرۆک بوویه بهشهک ژ کهلهپوورئ جیهانی و د گهلهک چاندان دا دهیته زانین. ب کورتی، چیرۆکا شاه میداس ئەفسانهیهکا گریکی یه کو بهحسئ زیانین توماعی و چافبرسیاتی دکته. ئەف چیرۆک هیشتا ژئ د روژا مه دا دهیته بکارئینان بو هشیارکرنا خهلی ل سهر گرنگیا ههبوونا ههفسهنگی د ژیانئ دا و نهبوونا گریدایی ب پاره و دوهلهمهنیدی فه. وکوردی.

ژ دەستى وه دهره: نه ژدايك ببن، نه ههبن، چ نهبن. لى دوويهه باشتري تشت بو وه - نهوه كو زوى بمرن.¹

ئهري ئهف حيكمهتا/زانهبيژى-دانايا گهليرى چ پهيوهندى ب جيهانا ئوليمپى يا خودايان قه ههيه؟ وهك چاوا ديتنا شهيدايى يا شهيدى ئيشكيشايى ب ئيش/نازارى وي قه ههيه.

نوکه چيايى جادووگهريى يى ئوليمپى ل بهر مه قه دبیت، هه مى رههين خوه ديار دکهت. گريکيان ترس و سههمين ههبوونى دزانين و ههست پى دکرن: دا بشين ب گشتى بژين، دقيا وان ژدايكبوونا خهونا گهش يا ئوليمپيان دناقههرا خو و وان ساما دا دانايا. نهباوهريا ترسناک يا هيزين تيتانى/تاي تانى يين سروشتى؛ مؤيرا يا بى دلوفانى/دلرهقى يا کو ل سهر هه مى زانينا مرؤقى سهروهريى دکهت؛ نهو تهيرين کو ههفالى مهزن يى مرؤقان، پرؤميتيوس، نازار ددان؛ قهدهرا ترسناک يا ئووديپى ژير؛ نهفرهتا مالباتا ناترييدان، يا کو ئوريستيس نهچار دکر کو داياک خوه بکوژيت - ب کورتى هه مى فلهسهفهيا خودايى دارستانان، دگهل نموونه يين وي يين نهفسانهيى، يين کو بوونه نهگهري ههرهسا ئيتروسکين خههگين - گريکيان دوباره و دوباره ل سهر فان ههميان سهرهکفتن، يان لايهن کيم ژ وان قهشارتن و نههيلان ديار بن، ب رپيا جيهانا نافين يا هونهري يا ئوليمپيان. دا بشين بژين، گريکى ب کويرايى نهچار بوون فان خودايان بنافرين. نهه دشين ودها هزر بکهين کا نهو چاوا پهيدا بوون؛ ههستا نهپولونى يا بهرهف جوانيى، گاف ب گاف، ژ ريژهبنديا دهستپيکى يا تيتانى/تاي تانى يا خودايين ترسى بهرهف ريژهبنديا ئوليمپى يا خودايين خوشتى بر، ههر وهك چاوا گول ژ دارين ستريان شين دبن. نهگهر نه هوسا بوايه، چاوا دشيا ژيان ژ لايى نهژادهكى هنده ههستيار، هنده بلهز د خوازيين خو دا، و ب شيويهكى يهکتا شيانا نازارکيشانى هه، هاتبا ههلگرتن، نهگهر نهوا د خودايين وان دا، ب رهوشهنبيرهکا بلندتر، نههاتبا ناشکراکرن؟ ، ههمان ههستا کو هونهر دنافرينيت، تهمامکهه و خوداياندا ههبوونى، ههروهه جيهانا ئوليمپى ژى نافراند يا کو 'قيانا' هيلينى پى نهينؤکهکا گوهرپيدايى ل بهر خو راگرت. ب فى رهنگى خودايان پاساوهك بو ژيانا مرؤقى پهيدا کرن ب ژيانا وي بخوه - تنى فؤرم/شيويهى رازيکهه يا تيؤديسيى! ههبوون د بن روناهايا گهش يا خودايان دا وهك فان دهاته ههستپيکرن کو بلندترين نارمانجا مرؤقايهتپى يه، و خهه ما راستهفينه يا مرؤقى

ھۆمىرۇسى ژ جودابوونا ژى دەھات، ب تايپەتى دەما ئەو جودابوون/دوپرکەفتن نىزىك دبوو. ئەم دىشېن نوکە حىکمەتا/ ژىربېژىيا سىلېنۇسى بەروفاژى بکەين و دەربارەى وان بېژىن: 'خراپترىن تىشت بۆ وان دى ئەو بىت کو زوى بمرن، دوووم خراپترىن تىشت ئەوہ کو ھەر بمرن'. ئەگەر ئەف زارىن/گازندە جارەکى بېھنە گوۆتن، ئەو دى دىسان ھىتە بھىستن... ژ ناخىلى کورتژى، يى کو ل سەر گوھۇرېنا وەک بەلگ و فەگوھاستنا نەژادى مروۆقان، ھەرەسا سەردەمى قارەمانان، شىنى دگرىت. نە نەھىژايى مەزنترىن قەھرەمانى يە کو ھەسرەتا بەردەواميا ژيانى بکېشىت، ھەتا وەک کارکەرەکى روۆانە. 'فيان' د قوناغا ئەپۆلۆنى دا، ھندە ب ھىز ھەزا ژيانى دکەت، و مروۆقى ھۆمىرۇسى خۆ ھندە دگەل وى ئىک دبىنىت کو ھەتا گازندە ژى دبىت سترانا وى يا پەسندانى.

ل قىرى دقېت ئەم نامازى بدەين کو ئەو ھەفناھەنگيا/ھارمۇنيا کو مروۆقېن سەردەمىن نوى ھندە ھەز لى دکەن، بەلى ئىکبوونا مروۆقى دگەل سروشتى، يا کو "سىللەر" پەپقا ھونەرى يا 'ساکار/خۆشباوەر' لى کریە، ب ھىچ رەنگەكى نە رەوشەکا ھندە سادە، ئاشکەرا، نەچارە کو ئەم بېگومان ل بەر دەرگەھى ھەر چاندەکى راستى وى بھېن، وەک بەھەشتەکا مروۆقايەتى. ب تنى سەردەمەکى دىشا ئەو دىتن ھەبا يا کو "ئىمىلى روسۆ" وەک ھونەرمەندەک ببىنىت، و خوە بخاپىنىت کو د ھۆمىرۇسى دا ئەو راستى ھونەرمەندەکى-ئىمىلى يى ب فى شىوہى ھاتىہ کو ل سەر سىنگى سروشتى ھاتىہ مەزىنکر. ھەر دەما ئەم راستى ساکاریي/خۆشباوہرىي د ھونەرى دا بھېن، دقېت ئەم بزىنن کو ئەم د ئامادەبوونا کاریگەريا ھەرە مەزن يا چاندا ئەپۆلۆنى دا نە، يا کو ھەردەم دقېت قەلەمرەوہکا/ئىمپراتۆرىيەتا تاپتانان ژۆر قە بېخىت/ژناقىبەت و جانەوہران/دېوان بکوژىت، و يا کو دقېت ب سەرکەفتى ژ کویراتىہکا ترسناک دەرکەفیت د تىرامانا خوە يا جىھاننى و شيانا خوە يا ھەرە مەزن يا ئازارکېشانى دا، ب پەنابرنا بۆ خەيالىن ھەرە بھىز و تامدار. لى چەند کىم جارن ئەو ساکاری/خۆشباوہرى، نوقمبوونا تەمام د جوانيا خەيالى دا، ھاتىيە بدەستقەئىنان! چەند بلند و مەزنە، ژ بەر فى ئەگەرئ، ھۆمىرۇس، يى کو، وەک تاکەکەسەک، پەيوەندىدارە ب وى چاندا گەلى يا ئەپۆلۆيى را ھەر وەكى چەوا ھونەرمەندى خەونان يى تاکەکەس پەيوەندىدارە ب شىانېن خەونان يىن گەلى و يىن سروشتى ب گشتى.

ساكاريا/خۇشباوهر يا ھۆميرۇسى تنى دىت وەك سەرکەفتنا تەمام يا خەيالا ئەپۇلۇنى
بەيتە تىگەھشتن: ئەفە ژ وان خەيالانە يىن کو سرۇشت گەلەك جاران بىكاردىنىت دا
كو ئارمانجىن خوە بدەست فە بىنىت. ئارمانجا راستەقىنە ب خەيالەكى دەيتە فەشارتن:
ئەم دەستىن خوە درىژى تشتەكى دكەين، و سرۇشت مە دخاپىنىت دا كو يا دى بدەست
فە بىنىت. د ناف گرىكىان دا 'ئىرادە' دخواست كو خوە ببىنىت، د گوھۇرىنا شكلى يا
ژىركارىن/داهىنەرىي و جىھانا ھونەرى دا؛ دا كو خوە مەزن بکەن، دقيا ئافراندىن وان
خوە ھىژايى مەزىنەرىي ببىن، دقيا وان خوە د قادەكا بلندتر دا ببىن، بىي كو ئەف
دىتن وەك فەرمانەك يان رەخنەيەك بەيتە دىتن. د قى قادا سپەھىتىي/جوانىي دا بوو
كو وان نەيىن/رەنگفەدانىن خوە دىتن، ئۆلىمىي. ب قى نەيىن/رەنگفەدانا جوانىي
'ئىرادە' ھىللىنى شەر دگەل شىانمەندىي/بەرھەرىي، يا كو ھەقتا يە دگەل
شىانمەندىي/بەرھەرىي ھونەرى، بۇ ئازاركىشانى و ژىريا ئازاركىشانى كر، و وەك بىرھاتنەك
سەرکەفتنا خوە ھۆميرۇس رادووستىت، ھونەرمەندى ساكار/خۇشباوهر.

بەلكو لىكچوونا خەونى تىشتەكى ل سەر فى ھونەرمەندى خۇشباۋەر بۇ مە بىزىت.
 دا ئەم بىننە بىرا خۇ ئەۋى خەۋىن بىن و چاۋىيا وى، د ناف وھەم/ئاشۇپا جىھانا خەونى
 دا و بى تىكدانا وى، گازى خۇ دكەت: "ئەفە خەۋە! ئەز دخوازم بەردەوام بىم د خەونى
 دا!" ئەگەر دقېت ئەم ژ فى چەندى بگەھىنە ئەنجامى كو خۇشپەكا كوپر يا نافخۇپى
 ھەيە د تەماشەكرنا خەۋان دا، يان ژ ئالىي دى فە، بەرى كو ئەم بىشپىن ب وى خۇشپا
 نافخۇپى يا تەماشەكرنى خەۋان بىنن، دقېت ئەم سەرى پىشى رۇژى و
 دەستپودەردانىن وى يىن ترسناك ب تەمامى ژ ناف بىبەن، ئەم دىشپىن فان ھەمى
 دياردەيان كىم-زىدە ب فى رەنگى شۇفە بگەين، ب رىنپىشاندا ئەپۇلۇپى، شۇفەكەرى
 خەۋان:

ھەرچەندە ژ ھەردوۋ نىقېن ژيانى - ھىيارى و خەو - يا پىشى دەپتە دىتن كو باشتىر،
 گرنگىر، بەرچاقتىر و ھىزايى ژيانى يە، بەلى يا راستى ئەۋە يا كو ب تىنى دىت،
 ھەرچەندە دبىت ۋەكى پارادۇكسەكى/ھەفدزىيەكى بەپتە دىتن، ھەلسەنگاندەكا
 بەرۋفاژى يا خەونى بپارىزم د پەيۋەندىيا وى دگەل بىنپاتى نەپنى يى ھەبوۋا مە، كو
 ئەم دياردەپىن وى نە.

ھەر چەند ئەز پىتر ھايدار/ھىيارى دبىم ژ وان ھەستپىن ھونەرى يىن ھەمى-دەستەلات
 د سىروشتى دا، تىدا خولپەكا گەرم بۇ ۋەھم و رىزگارپوۋ ب رىكا ۋەھمى دبىنم، ئەز
 ھەست دكەم كو پىتر ھاتىمە ھاندان بۇ چىكرنا گرېمانەيا مېتافىزىكى كو يا راستەقىنە
 ھەي، ئىكبوۋا سەرتەپى، يا ھەردەم ئازارا دكېشپىت و دژبەر، ھەروھە پىدقې ب دىتنا
 دلخۇشكەر، ۋەھمى خۇشپەخش ھەيە بۇ رىزگارپوۋا خۇ يا بەردەوام: ۋەھمەك/ئاشۇپەك
 كو ئەم، ب تەمامى كەتپەنە د ناف دا و ژى پىك ھاتىن - ۋەك بەردەوامبوۋەكا د دەم،
 جە و ھۇكارپى دا، ب گۇتەنەكا دى - پىدقې ۋەك راستىيەكا ئەزموۋى بىنن.

ئەگەر ئەم بۇ كىلىكەكى چاقتىن خۇ ژ "راستىا" خۇ بگۈھىزىن و دۋىر بگەين، ئەگەر
 ئەم ھەبوۋا خۇ يا ئەزموۋى، ۋەك يا جىھانى ب گشتى، ۋەك ھىزەكا ئىكبوۋا سەرتەپى
 يا د ساتەكى دا ھاتىە ئافراندىن بىنن، ھىكى دقېت ئەم خەونى ۋەك ۋەھما
 ۋەھمى/خەپالا خەپالى بىنن، و ب فى چەندى ۋەك رازىبوۋەكا بىندىر يا خواستنا

سەرەتايى بۇ ۋەھمى. ژ بەر ھەمان ئەگەرئ يە كو نافەرۇكا ھەرە نافخۇيى يا سرۇشتى خۇشەكا ۋەسا نەگۈتى ژ ھونەرمەندى سادە و كارى ھونەرى يى سادە ۋەردگريت، كو ئەو ژى ھەر "ۋەھما ۋەھمى/خەيالا خەيالى" يە.

رافائىل^{۳۶}، كو ئەو ب خۇ ژى ئىك ژ وان سادەيىن نەمر بوو، د ئىك ژ تابلۇيىن خۇ يىن رەمىزى دا، ئەو كىمكرنا ۋەھمى بۇ بىتنى ۋەھم، كىرارا سەرەتايى يا ھونەرمەندى سادە و ھەروەسا يا چاندا ئەپۇلۇنى، ۋىنە كرىە. د تابلۇيا ۋى يا گوهورىن دا، نىقا ژىرى يا تابلۇيى، دگەل كورى جنۇكەلىبووى، ھەلگريى ۋى يىن بى ھىقى، شاگردىن تەقلەھف و ترسيى، رەنگفەدانا ئازارا ھەردەم و سەرەتايى، بىياتى تاكانە يى جىھانى ديار دكەت: "ۋەھم" لقيرى رەنگفەدانا ناكۇكيا ھەردەم، يا بابى ھەمى تىتانه. ژ قى ۋەھمى، نھا ۋەك ھەلمەكا ئەمىروزيى، جىھانەكا نوى و خەيالى يا ۋەھمى دەرەكەفیت كو ئەۋىن د ۋەھما ئىكى دا كەتىن تىتەكى ژى نابىن - فرىنەكا گەش د خۇشتىن كەيفخۇشىى و تەماشەكرنەكا بى ئىش يا ژ چافىن فرەھ قەكرى دتەيسىت.

لقيرى، د بلندترىن ھىماگەرىيا ھونەرى دا، ئەم ۋى جىھانا ئەپۇلۇنى يا جوانىى و بىياتى ۋى، زانەبوونا ترسناك يا سىلېنۇسى، دىبىن، و ئەم ب شىۋەھىكى سىروشتى پىدقېبوونا ھەقدوو يا وان تىدگەھىن.

^{۳۶} رافائىل سانزىۋ (۱۴۸۳-۱۵۲۰) ئىك ژ گرنگترىن ھونەرمەندىن دەما نويىبوونا-پىنسىانسا ئىتالى بوو. ئەو ۋەك ۋىنەكش، نەخشەساز و ئافاكەر دھاتە ناسىن. كارىن ۋى ب شىۋازەكى تايبەت يى نازك و رىكوپىك دھىنە ناسىن. چەند تايبەتمەندىن گرنگ يىن ھونەرا رافائىلى: شىۋازى كەفن: رافائىل گەلەك كارتىكرى بوو ژ ھونەرا گرىكى و رۆمى يا كەفن. ۋى ئەف شىۋاز ب رەنگەكى نوى و زىندى بكارئىنا. پىكھاتنا ئىكگرتى: ۋىنەيىن ۋى ب رىكخستەنەكا باش و ئىكگرتى يا كەسان دھىنە ناسىن. رەنگكرنا ژىر: رافائىل شەرەزايەكى مەزن بوو د بكارئىنانا رەنگان دا، ب تايبەتى د چىكرنا تۇنىن نەرم و رىكوپىك دا. ۋىنەكشيا كەسان: ۋى گەلەك ۋىنەيىن كەسپن نافدار يىن دەما خۇ كىشان، كو ب زىندىبوون و راستيا خۇ دھىنە ناسىن. بابەتىن ئۆلى: گەلەك ژ كارىن ۋى بابەتىن ئۆلى نە، ب تايبەتى ژ پەرتووكا پىرۇز. ھندەك ژ كارىن ۋى يىن نافدار: "دىمەنن گوھۇرىنا عىساي": ئىك ژ مەزنترىن تابلۇيىن ۋى يە، كو تىدا عىسا دگەل ھندەك قوتابىيىن خۇ ل سەر جىياھىكى ديار دبىت. "قوتابخانا ئەسىناي": ئەف تابلۇ كۆمەكا ھەرمەند و زانايىن گرىكى نىشان ددەت، و ئىك ژ نمونەيىن ھەرە باش يىن پىكھاتنا ئىكگرتى يە. "مەرىمە سىستىنى": ئەف تابلۇيا مەرىمە پاك دگەل زارۇكى ۋى عىساي نىشان ددەت، و ب نازكى و جوانيا خۇ دھىتە ناسىن. كارىگەرىيا رافائىلى ل سەر ھونەرا رۇئافايى گەلەك مەزن بوو و ھەتا نۆكە ژى بەردەوامە. شىۋازى ۋى بوويە نمونەيەك بۇ گەلەك نقشىن ھونەرمەندان پىشتى ۋى. و. كوردى.

لئى ئەپۇلۇ، ديسان وەك خوداۋەندىكرنا پىرەنسىپا تاكەكەسىپ دەرەكەفەيت. ب تىنى ب رېپا
 ۋى قە ئارمانجا ھەردەم بەدەستقەھاتى يا ئېكبوونا سەرەتايى، رزگار بوون ب رېپا ۋەھمى،
 دگەھىتە تەمامبوونى. ب ئامزەپىن بىلد ئەو بۇ مە ديار دكەت چاۋا ھەمى جىھانا
 ئازارنى پېدقۇ يە داکو تاك بشىت دىتتا رزگار كەر بئافرىنىت، و پاشى، نوقمى تەماشەكرنا
 ۋى، ب ئارامى د بەلەما خۇ يا ھەژىاي دا د ناف پېلان دا رۋىنىت.

ئەگەر بەھتە دىتن كو ئەف خوداۋەندىكرنا تاكەكەسىپ ب ھەر شىۋەپەكى فەرمان و
 رېنىشاندرە، ئەو ب تىنى ياساپەك دزانىت، تاك؛ ئانكو پاراستنا سنوورپىن تاكى، نافگىرى
 ب رامانا گرىكى. ئەپۇلۇ، وەك خوداپەك ئەخلاقى، داخوئا نافگىرىپىن ژ پەپەرەۋىن خۇ
 دكەت و، بۇ پاراستنا ۋى، خۇناسىنى. و ب قى رەنگى شىرەتپىن "خۇ بنىاسە" و "تشتان
 ب زىدەمى نەبە/نەكە!" دگەل پېدقۇيا جوانىپى يا ئىستىتىكى/جوانىناسىپى پېكقە دژىن،
 د دەمەكى دا كو لووتبەندى و زىدەمەۋى وەك گىيانىن ب راستى دژمن پىن ئىمپراتۋرىيەتا
 نە-ئەپۇلۇنى دەپنە ھەژمارتن، و ب قى چەندى تايىبەتەندىپىن سەردەمى بەرى-
 ئەپۇلۇ نە، سەردەمى تاپتانان^{۳۷}، و جىھانا دەرەقەى يا ئەپۇلۇ، جىھانا بەرەبەريان^{۳۸}. ژ
 بەر ھەژزىكرنا ۋى يا تاپتانى بۇ مرۇقى بوو كو دقيا پىرۇمىسىۋس ژ لاپى تەيران قە
 ھاتبا پارچەكرن؛ ژ بەر زانەبوونا ۋى يا زىدە د چارەسەركرنا مەتەلۇكا سفىنكىس دا
 بوو كو دقيا ئۆدپ بەھتە ھافىتەن ناف گىژاڧا تاۋانان دا؛ ب قى رەنگى خوداپى دېلفى
 رابردوۋيا گرىكى شىۋە دكر.

گرىكىپىن ئەپۇلۇپى ھەرەسا كارىگەرىا دىۋنىسۋسى وەك 'تاپتانى/تاپتانى' و 'بەرەبەرى'
 ددىتن، نەشيان ژ خۇ قەشپىر كو ئەو ب خۇ ژى ژ ھندورقە خزمىن وان تاپتانان و
 قەھرەمانىن كەتى بوون. ب راستى، ئەو نەچار بوون ھەست ب تشتەكى زىدەتر ژى
 بكەن: ھەبوونا وان يا تەمام، ب ھەمى جوانى و ميانرەۋيا خۇ قە، ل سەر بنگەھەكى

^{۳۷} تاپتان - Titans ئەفسانەپىن گرىكى دا خوداۋەندىپن كەفن بوون كو بەرى خوداۋەندىپن ئۆلەمىۋسى
 دەستەلەت ھەبوون. ئەو ب ھىز و مەزناھىا خۇ دەھاتنە ناسىن. د زمانى نوکە دا، پەيڧا "تاپتان" بۇ كەسىن يان
 تشتىن گەلەك مەزن و ب ھىز دەھتە بكارنىنان. و كوردى.

^{۳۸} بەرەبەرى - ھۇقى - Barbarian د دەستپىكى دا، گرىكىپىن كەفن ئەف پەيڧە بۇ ھەر كەسەكى كو گرىكى
 نەبا بكاردىننا. پاشى، رۇمانىيان ئەف پەيڧە بۇ گەلپن دەرەقەى شارستانىيەتا خۇ بكاردىننا. د زمانى نوکە دا،
 پەيڧا "ھۇقى- بەرەبەرى" بۇ كەسىن نەشارستانى، توندوتىژ يان بى رەۋىشت دەھتە بكارنىنان. و كوردى.

فەشارتى يى ئازار و زانىنى ھاتبوو ئافاكرن، كو جارەكا دى ژ ئالىي ديۇنيسۇسى قە بۇ وان ھاتە ئاشكراكرن.

و ھا! ئەپۇلۇ نەشيا بى ديۇنيسۇس بۇيتا! تايىتانى! و 'بەربەرى' د داويى دا، ھەر وەكى ئەپۇلۇي پىدقى بوون! و دا ئەم نھا تەسەوور بىكەين چاوا دەنگى سەرخۇش يى ئاھەنگىن ديۇنيسۇسى ب شىوہىەكى پاكىشتەر ل دۆر قى جىھانى، يا ل سەر وەھم و نافگىرىي ھاتى ئافاكرن و ب شىوہىەكى دەستكرد ھاتى سنوورداركرن، دەنگقەددا - چاوا قىژ و ھاوارا وان ھەمى زىدەپەويىن سرۇشتى د خۇشى، ئازار و زانىنى دا دەربىر، و ھەتا د ھاوارا ھەرە تىژ دا: تەسەوور بىكە كا ھونەرمەندى ئەپۇلۇنى يى زەبوورخويى، دگەل نۆتەيىن چەنگا خۇ يا خەيالى، بەرامبەر قى سترانا گەلىرى يا شەيتانى چ واتە ھەبوو!

پەرىپىن ھونەرىن 'خەيالى' د بەرامبەر ھونەركى دا كو راستى د سەرخۇشيا خۇ دا دەردبرى سىپى بوون- زانەبوونا سىلېنۇسى گازى كر "وہى! وہى! ل ئۆلىمىپىن كەيفخۇش. تاك، دگەل ھەمى سنوورداركرن و نافگىرىيىن خۇ، د خۇزىيركرنا حالەتى ديۇنيسۇسى دا نوقم بوو و فەرمانىن ئەپۇلۇنى ژىير كرن. زىدەپەوى وەك راستى ھاتە دياركرن، ناكۆكى؛ خۇشيا ژ ئازارى زايى/ژدايكبووى ژ دلى سرۇشتى پەيىقى. و ب ئەنجام، ل ھەر دەرى داگىركنا ديۇنيسۇسى سەركەفتى بوو، يا ئەپۇلۇنى ھاتە نەرىكرن و ژناقبرن. لى ھەر وەسا ديارە كو ل كىزان جەي بەرخۇدان ل بەرامبەر ئېرىشا ئىكى ب سەركەفتى ھاتە كرن، رىژ و مەزناھيا خودايى دىلفى ب شىوہىەكى ھىكتر و ھەپەشەنامىز ژ ھەر دەمى ھاتە دەربىر. ب راستى، ئەز دىشيم دەولەت و ھونەرا دۆرىك ب تى وەك وارگەھەكى بەردەوام يى ئەپۇلۇنى شىرۇقە بىكەم؛ ب تى بەرخۇدانەكا بى پادەستان ل دژى جەوھەرى تايىتانى و بەربەرى يى ديۇنيسۇسى دشيا مانا درىژخايەن يا ب قى شىوہى ھونەركى ب نەفرەت دوير، ئەوا ب قەلايان دۆرىچكرى، ھوسا راھىنانەكا شەركەر و توند، ھوسا دەولەتەكا زالم و بى دلۇقانى شىرۇقە بىكەت.

ھەتا قى خالى من تىيىنيا خۇ يا سەرتايى بەرفرەھ كر: چاوا ديۇنيسۇسى و ئەپۇلۇنى، د زنجىرەيەكا ژدايكبوونىن نوى دا، ب ھىزكرنا ئىكودوو، سرۇشتى گرىكى كۆنترۇل/سانسۇر كر: چاوا جىھانا ھۆمىرى ژ "چەرخى برۇنژى"، دگەل شەرىپىن وى يىن تايىتانى و فەلسەفەيا وى يا گەلىرى يا ھىك، د بن سنووردارىپىن ھەستى ئەپۇلۇنى يى

جوانى دا پېشكەفت؛ چاوا ئەف مەزناھيا سادە ديسان ژ لايى لەھيا ديؤنيسؤسى يا نيزىكبوى قە ھاتە داگيركرن، و چاوا، د بەرامبەر قى ھىزا نوى دا، يا ئەپۇلۇنى گەھشتە مەزناھيا ھىك يا ھونەر و ديتنا جىھانى يا دۆرىك. ئەگەر دىرۇكا پۇنانا كەفن د شەپى ئافبەرا فان ھەردوو پەرنەسىپىن دژمن دا دكەفیتە چار قۇناغىن سەرەكى يىن ھونەرى، دقیت ئەم ل ئارمانجا داوى يا قى پۇرسەيا پېشكەفتنى بگەرپن، نەكو ئەم قۇناغا داويى يا گەھشتى، قۇناغا ھونەرا دۆرىك، وەك لووتكە و ئارمانجا وان ھەستىن ھونەرى ببىنن. و نۆمە ئەم دىشپىن كارى ھونەرى يى بلند و رىزدار يى تراژىدى/خەمگىنيا ئەتىكى و دىسىرامبا دراماتىك وەك ئارمانجا ھەفپشك يا ھەردوو ھەستان ببىنن، كو زەواج/ھەفژىنيا وان يا نەپنى، پشتى دەمەكى درىژ يى ناكۆكىپن سەرەتايى، ل دوماھىكى دا ب ب قى شىوہى ب زارۇكەكى ھاتە پىرۇزكرن، كو د ھەمان دەم دا ھەم ئەنتىگۇنە^{۳۹} (كچا ئۇدىپۇسى) و ھەم كاساندر^{۴۰} (شاھزادەيا ترؤى) بوو.

^{۳۹} ئانتىگۇنە: ئانتىگۇنە كچا ئۇدىپووس شاھى تىپاي بوو د ئەفسانەيىن گرىكى دا. چىرۇكا وئ: پشتى مرنا براپىن وئ، ئىك ژ وان ھاتە قەدەغەكرن كو بھىتە قەشارتن. ئانتىگۇنە برىار دا كو براپىن خوە بقەشپىرىت، سەرەراى قەدەغەيا شاھى.. قى كرىار ئەو ئىخستە بەرامبەر ياساپىن دەولەتن. لەورا، ئانتىگۇنە بوويە نىشاننا بەرخوەدانى ل ھەمبەر دەسلەتا نەراست. ئەو نموونەيا كەسەكى يە كو باوهرىپن خوە د سەر ياساپىن دەولەتن پادگىرىت. و كوردى.

^{۴۰} كاساندر: كاساندر كچا پىرامۇس شاھى ترؤيا بوو د ئەفسانەيىن گرىكى دا. كاساندر ژ ئەپۇلۇ ھىزا پىشپىنىكرن وەرگرتبوو. لى ئەپۇلۇ نفرىن لى كر كو كەس باوهرىپ ب پىشپىنىپن وئ نەكەت. چىرۇكا وئ: وئ پىشپىنيا تىكچوونا ترؤيا كر، لى كەسى باوهر نەكر. پشتى كەفتنا ترؤيا، ئەو ھاتە كۆلەكرن و برن بۇ گرىكى. لەوا كاساندر بوويە نىشاننا كەس كو راستىن دىبىنىت لى كەس گوھ نادەتن. چىرۇكا وئ دىبىت كا چەند زەحمەتە مروف راستىكا نەخوہش ببىنىت و نەشپت كەسى قانع بكەت. ھەردوو ژن، ئانتىگۇنە و كاساندر، جەك گرىگ د ئەفسانەيىن گرىكى دا ھەيە. ئەو نىشاننا ژنپن ب ھىزن كو ل دژى دەسلەت و چارەنقىس خوە راوہستىان، سەرەراى كو ئەنجامىن وان يىن تراژىك بوون. چىرۇكىن وان ھىشتا ژى د وىژە و ھونەرا ئىرۇ دا تىنە بكارئىنان بۇ نىشاننانا خوراگرى و بىنەختىن. و كوردى.

ئەم نوکە نېزىكى ئارمانجا راستەقىنە يا فەكولىنا خۇ دىبن: ئەوا تېگەھشتا زاناين دىونىسۇسى-ئەپۇلۇنى و بەرھەمىن وان يىن ھونەرى، يان لايەنى كىم بدەستقەئىنانا ھەستەكى ژ نەينيا وئ ئىكبوونى نوکە ئەم دى پېشىي ژ خۇ پرسىن: د جىھانا ھىلىنى دا ئەو تۇف ئىكەم جار ل كىقە دەرکەفت كو پاشى گەھشتە تراژىدى/خەمگىنى و دىسىرامبا درامايى؟ جىھانا كەفن ب خۇ بەرسقەكا وئەنى ددەت، دەما باب و كال و ھەلگىرېن مەشخەلېن ھەلبەستا گرىكى، ھۆمىرۇس و ئارخىلوخۇس، تەنشت ئىك ل سەر پەيكەر، بەردىن گرانېھا و ھتد پېشكىش دكەت، ب باومەرىكا ديار كو بتنى ئەف ھەردوو ھىژاى رېژى بوون، ھەردوو ب تەمامى و ب ھەمان شىوہ ئۆرىجىنال/پەسەن، كو ژ وان لەھىەك ئاگرى دەرەكەفت كو ب سەر ھەمى جىھانا گرىكى يا پىشتى وان دا بەلاف دبوو.

ھۆمىرۇس، خەونىبىنى پىر و د خۇ دا چووى، نمونەنى ھونەرمەندى سادە يى ئەپۇلۇنى، نوکە سەرسام دبىت دەما سەرى پەر ھەست يى پەپەرەوى شەرپان يى خوداوندېن ھونەران دبىنىت، يى گو ب دىوانەنى د ژيانى را دەرېاز دبىت؛ و ئىستەتىكا نوى شىايە تنى قى شىرۇقەنى پېشكىش بکەت كو ل قىرى ھونەرمەندى "بابەتى-دەرەكى/ئۆبجىكتىف" روى ب روى ل گەل ئىكەم ھونەرمەندى "خۇيى/سابجىكتىف" راوہستىايە. ئەف شىرۇقە بۇ مە گەلەك ب كىر ناھىت، چونكى ئەم ھونەرمەندى خۇيى تنى وەك ھونەرمەندەكى خراب دىياسىن، و د سەرانسەرى ھونەرى دا ئەم ژ ھەر تىشتى پتر داخوازا سەرکەفتنا ل سەر خۇيى، رزگارېوونا ژ "خۇ"، و بېدەنگىرنا ھەمى قىان و ئارەزوويىن تاکەكەسى دكەين؛ راستى ئەم نەشىين ئافرانەنەكا ھونەرى يا راستەقىنە، چەند بى گىرنگى بىت ژى، بى بابەتېبوونى، بى تېرامانەكا پاقتى و بى بەرژەوہندى بەزىنىن.

ژ بەر قى ئەگەرە، دقېت ئىستەتىكا/جوانىناسىا مە پېشىي چارەسەرىا قى پرسى بکەت كا چاوا پىكان/گۇنجای دبىت كو ھۆزانفانى لىرىك^{۴۱} وەك ھونەرمەند بەھىتە ھژمارتن:

^{۴۱} ھەلبەستا لىرىكى (يان: ھۆزانا ھەستىارى) ھەلبەستا لىرىكى جۆرەكى ھەلبەستى يە كو تايەتمەندىين وئ ئەقەنە: ۱. دەرېبىنا ھەست و سۆزان: ھەلبەستفان ھەست و سۆزىن خۇ يىن كەسۇكى ب رىكا پەيقان دەرېبىت.

ئەو كەسىڭە، د ئەزموونا ھەمى سەردەمان دا، ھەردەم دېيىت "ئەز" و مە ب رېكا ھەمى پلەيىن رەنگىن يىن ھەست و ئارەزوويىن خۇ را دىت. ئەفە ئەو ئارخىلوخۇسە كو مە دترسېنىت، دەمى ئەو ل تەنشتا ھۆمىرۇسى راوېستىيى، ب ھاوارا رك و بىزارىا خۇ، ب دەرپرېنىن سەرخۇشانە يىن ئارەزووى؛ ئەرى ئەو، ئىكەم ھونەرمەندى كو ئافى "خۇيى" لى ھاتىە كرن، نە ب ئەنجام ھونەرمەندى راستەقىنە نىنە؟ ئەفجا، چاوا وى ئەو رېزگرتنا كو ژ لايى پەرستگەھا دېلفى فە، مالا ھونەرا "بابەتى-دەرەكى/ئۆبجىكتىف"، ب چەندىن گۆتتىن گەلەك سەير ھاتىە دان، بدەست خۇفە ئىنا؟ شىللەر ھندەك رۇناھى ئىخستە سەر پىرۇسەيا نقىسىنا ھەلبەست خۇ د تىيىنەكا دەرۋونى دا كو وى ب خۇ نەدشيا شىرۇفە بىكەت لى ئەۋى ئەو نەدا سەكەندى و ژى نەدترسىا.

دەربارەى رەۋشا بەرى نقىسىنى، ئەو نابىيىت كو ھزرىن رېكخستى يان زنجىرەيەك ژ ھزرا ل بەر يان د ئاف خۇ دا ھەبوون، لى بەلى ھالەتەكا مۇزىكى يا ھەستان. ("بۇ من، ھەست د دەستپىكى دا نە خودان بابەتەكى دياركەرى يە. ئەفە تىنى پاشى پىك تىت. كەش و ھەۋايەكى مۇزىكى يى ھەستان بەرى وى دەيت، و ھزرا ھەلبەستى تىنى پىشتى وى دەيت.")

ئەگەر ئەم دياردەيا ھەرە گرنگ د ھەمى ھەلبەست كەفنا دا لى زىدە بىكەن، ئانكو ئىكبوون، يان راستەر ناسناما - كو وان وەك تىشتەكى سىرۇشتى دەھژمارت - يا ھەلبەستقانى لىرىك دگەل مۇزىكزەنى، بەرامبەر وى ھەلبەست مە يا نوى وەك پەيكەرەكى خودايى يى بى سەر ديار دىبىت، ئەم دىيىن نوکە ب كارئىنانا مېتافىزىكا

۲. زمانى ھەستىار: زمانەكى رەۋان و موزىكال ب كار تىنىت دا كارىگەرى ل سەر خواندەفانى بىكەت. ۳. كورتى: ب گىشتى يا كورتە و چرە، ب بەراورد دگەل جۆرىن دى يىن ھەلبەستى. ۴. ئاۋازدارى: گەلەك جاران دگەل ئاۋازى دەيتە گۆتن، لەوما ئافى "لىرىك" ژى را ھاتىە، كو ژ ئامىرى مۇزىكى يى كەفن "لىرا" ھاتىە. ۵. بابەت: دكارىت ل سەر ئەفەن، سىرۇشت، فەلسەفە، يان ھەر بابەتەكى دى بىت كو ھەستىن ھەلبەستقانى بىزىنىت. ۶. كەسايەتى: ب گىشتى ژ دەنگى كەسەكى ئىكانە (من-ئەز) دەيتە گۆتن. د دىرۇكا ئەدەبىياتى دا، ھەلبەست لىرىكى جەكە گرنگ ھىە و گەلەك ھەلبەستقانىن ئافدار وەكى سافۇ، پىتپاراك، و شىكسپىر ب فى جۆرى ھەلبەستى نقىسىنە. د ئەدەبىياتا كوردى دا ژى، گەلەك نمونەيىن ھەلبەست لىرىكى ھەنە، نەمازە د بەرھەمىن ھەلبەستقانىن كلاسىك وەكى مەلەيى جىزىرى و فەقىي تەيران دا. و كوردى.

ھونەرماندى يا ل ژۇر ھاتى دەسڧىر، ھەلبەستقانى لىرىك ب قى رەنگى شىرۇڧە بىكەين.

پېشىي، ۋەك ھونەرماندەك دىۋىنىسۇسى، ئەو ب تەمامى دگەل ئىكەتيا سەرەتايى، ژان و ناكۇكىيىن ۋى ھاتىە يەكگرتن، و كۆپىيەك ۋى ئىكەتيا سەرەتايى ۋەك مۇزىكى بەرھەم دىنىيت، ئەگەر ئەم بشيىن ب دروستى مۇزىكى ۋەك دووبارەكرن و ژنوى دارشتنا جىھانى ناف بىكەين؛ لى نوكە، د بن كارتىكرنا خەونا ئەپۇلۇنى دا، ئەف مۇزىكە بۇ ۋى ۋەك ۋىنەيەك ۋى خەونى يى رەمى دەيتە دياركرن. ئەو رەنگەدانا ئازارا سەرەتايى د مۇزىكى دا، يا ئازاد ژ ۋىنە و تىگەھان، يا ب ۋەھمى ھاتى رىزگاركرن، نۇكە ۋىنەيەك دوووم يى ئاۋىنەيى ۋەك رەمەك يان نمونەيەكا تاكانە دئافرىنىت.

ھونەرماند ژ بەرئ خۇيا خۇ د پىرۇسەيا دىۋىنىسۇسى دا ژدەست دايە: ئەو ۋىنەيى كو نوكە ئىكبوونا ۋى دگەل دلى جىھانى بۇ ۋى ئاشكرا دكەت دىمەنەك ۋى خەونى يە كو ھىمايى ناكۇكى و ژانا سەرەتايى، ھەروەسا خۇشيا سەرەتايى يا د خاپاندنى دا دكەت. لەوما 'ئەزا' ھەلبەستقانى لىرىك ژ كويراتيا ھەبوونى دەنگ دەت: 'خۇيا' ۋى ب ۋى رامانا كو ئىستەتىكناسىن/جوانىناسىن نوى بكار دىنن دەرەۋەكە.

دەما ئارخىلۇخۇس، ئىكەم ھەلبەستقانى لىرىك د ناف گرىكيان دا، ئەقىنا خۇ يا ھار و ھەروەسا بىزاريا خۇ ژ كچىن لىكامبىس رادگەھىنىت، نە ئەو ھەستى ۋى يە كو د شىلويەكا ئۆرژىاستىك دال بەر مە دىلانى دكەت: ئەم دىۋىنىسۇس و مىنادان دىبىنن، ئەم ئارخىلۇخۇسى سەرخۇش يى د خەۋى دا چوۋى دىبىنن - ھەروەكى يورىپىدىس د باكخاى دا دەسڧ دكەت، د خەۋى دال چەرىگەھەكا جىايى يا بلند د نىڧرۇيى دا - و نوكە ئەپۇلۇ دەيت نك ۋى و ب دەفەيى لى دەت. ئەفسوونا مۇزىكى يا دىۋىنىسۇسى يا مۇقى رازايى/د خەۋى دا نوكە پىرسكىن ۋىنەيان بەلاف دكەت، ھەلبەستىن لىرىك كو، د لووتكەيا پىشكەفتنا خۇ دا، دى نافى " تراژىدىا و دىسىرامبىن دراماتىك " ۋەرگرن. پەيكەرساز، ۋەك خرمى خۇ يى نىزىك ھەلبەستقانى داستانى، خۇ د تەماشەكرنا پاقر يا ۋىنەيان دا ۋندا كرىە. بى ۋىنەيەك تاكانە ژى، مۇزىكەرنى دىۋىنىسۇسى ب خۇ تىشەك نىنە ژبلى ژ ئازارا سەرەتايى و دەنگەدانا ۋى يا سەرەتايى. داھىنەرى لىرىك ھايدارە ژ

جيهانهكا وېنه و هېمايان كو ژ فې رهوشا نهېنى يا دهربرپنا خو و ئېكبوونى دهردهكفېت، جيهانهك كو ب تهمامى د رهنك، هوكرى و لهزاتىي فه ب تهمامى جودايه ژ جيهانا پهيكهرساز و ههلبهستفانې داستانى.

د دهمهكى دا كو يى دويماهيى ب خوڅى و ساناهى د ناف فان وېنهيان دا و تنى د ناف واندا دژيت، و چ جاران ژ تيرامانا وان ب قيانهكا كوير ههتا هوپرترين هوپركارى ناوهستيت؛ د دهمهكى دا كو هرتا نهو وېنهىي ئاخيلى يى هار وهك خاپاندنهكا ساكار دبينيت كو ب دهربرپنا وى يا هار كهيفخوش دبيت ب وى خوڅيا خهونى يا د خاپاندنى دا، دا كو نهف نهيناسى خاپاندنى وى ژ ئېكبوون و تېكهلبوونى دگهل فيگورين خو بپاريزيت؛ وېنهين ههلبهستفانې ليريك چ نينن ژبلى ههلبهستفان بخو، و تنى جودابوونين بابتهتى يين وى نه، لهوما، وهك نافهندي لئوك يى وى جيهانى، نهو دشيت بيژيت 'نهز' لئ نهف خو نه يا مروقى هشيار، راستيا نهزموونى يه، لئ بهلكى تنى خويا راستهقينه و ههتاههتايى يه كو ل بنگهه ههلبوونى دژيت، ب رپكا وېنهين وى زانايى ليريك راستهوخو ههتا بنگهه ههلبوونى دبينيت.

دا نه نوكه بهزرين كا چاوا، د ناف فان وېنهيان دا، نهو ههروهسا خو وهك نه-زانا دبينيت، وهك 'بابته' ساجيكتيفائى خو، ههمى جقاتا ههستين خوڅى و لقينين قيانى يين كو بهرهف بابتهكى تابيهت فه چوينه كو بو وى راستهقينه ديار دبيت؛ نهگهر نوكه ديار ببيت كو زانايى ليريك و يى نه-زانا يى پېقه گرېدايى ئيك ين، و كو يى پېشىي نهو پهيقا بجويك 'نهز' بكار دثينيت دا ناماژى ب خو بكهت، نهف خاپاندنه ئيدى نهشيت مه بخاپينيت، وهك بېگومان نهوين كو ههلبهستفانې ليريك وهك ههلبهستفانې خوڅى پېناسه كرينه خاپاندينه.

د راستيى دا ئارخيلوخوسى مروف، يى ب ههستان داگيركرى، يى كو چهز دكهت و رك /نهفرهتى دكهت، تنى ديتنهكه يا زانايى يه كو ژ بهرى ژ ئارخيلوخوس بوون راوهستيايه و ل شوينا وى بوويه زانايى-جيهانى، و كو ب شيوهيهكى هيمايى ژانا خو يا سهرهتايى د وى هيمايا ئارخيلوخوسى مروف دا دهربرپت: د دهمهكى دا كو نهو ئارخيلوخوسى

مرؤف يى كو ب خوڭى دخوازيت و ئارەزوو دكەت چ جاران، چ جاران نەشيت ببيتە
 ھەلبەستفان. لى نە پېدقى يە كو ھەلبەستفان ليريك تنى دياردەيا ئارخيلۇخوسى
 مرؤف ل بەر خو ببينيت وەك رەنگفەدانا ھەبوونا ھەتاهەتايى؛ و تراژيدىا/خەمگىنى
 دسەلمينيت كا چەند جىھانا ديتنى يا ھەلبەستفان ليريك دشت دوير بيت ژ وى
 دياردەيا ھەرە نىزىك.

شۆپنھاوەر، كو نەشيا ژ خو فەشېريت ئەو دژواريا كو ھۇزانقانى ليريك د پەيوەندىا
 تەماشەكرنا فەلسەفى يا ھونەرى دا پېشكىش دكەت، باوەر دكەت كو وى رېيەكا رەقى
 ديتىە كو ئەز نەشېم دويىف وى بكەفم. تنى وى، د مېتافىزىكا خو يا كوير يا مۇزىكى
 دا، ئەو ئامراز ھاتىنە دانى داکو بگەھىتە چارەسەر يەك. ئەز ھىقيدارم كو من ل قىرى
 ئەو ھەمان دژوارى ل گۆر گيان و رېزا وى چارەسەر كرىن. لى وى جەوھەرئى تايبەت
 يى سترانى ب قى رەنگى وەسەف كر:

ئەفە بابەتئى قىانئى يە، ئانكو قىانا وى بخو، كو ھىياريا سترانىبىژى داگىر دكەت، جاران وەك
 قىانەكا ئازاد و رازى (شادى)، لى ھىژ پتر جاران وەك قىانەكا ئاستەنگدار (خەم)، ھەر دەم وەك
 ھەست، ئەقىندارى، رەوشەكا دلئى تىكچوويى. لى لگەل قى، و د ھەمان دەم دا، سترانىبىژ، ب
 ديتنا سرۇشتى دۆرھىلى، ھايدار دبىت ژ خو وەك بابەتئى زانىنا پاقر، بى قىان، كو ئاشتيا وى
 يا بەختەوەر و نەھەژۇك نوکە د بەرامبەر زەختا قىانئى يا ھەردەم سنووردار و ھەژار دا ديار
 دبىت. ھەستا قى ئاكوكى، ئەف گۆھۇرىنا نۆبەدار، ب راستى ئەوہ يا كو د ھەمى سترانى دا
 دەھتە دەربرېن و ئەوہ يا كو رەوشا ليرىكى ب گشتى پىك دئىنيت. د قى دەوشى دا زانىنا پاقر
 دەھت نك مە، وەك كو بۆ رزگاركرنا مە ژ قىان و زەختا وى بيت. ئەم پەپرەويى دكەين، لى
 تنى ژ بۆ چەند خولەكان؛ قىان، ئارەزوو، بىرئىنانا ئارمانجىن مە يىن كەسۆكى، ھەر دەم مە
 جارەكا دى ژ تىرپامانا ئاشتىانە دوير دئىخيت؛ لى ديسان و ديسان دۆرھىلئىن بەدەو/جوان يىن
 پاشەرۇژى، كو تىدا زانىنا پاقر و بى قىان خو بۆ مە پېشكىش دكەت، مە ژ قىانئى دور دئىخن.
 ژ بەر قى چەندى د ستران و رەوشا ليرىكى دا، قىان(بەرژەوہندىا كەسۆكى يا ئارمانجىن مە)
 و تىگەھشتنا پاقر يا دۆرھىلان يىن كو خو پېشكىش دكەن ب شىوہىەكئى سەير دگەل ئىك
 تىكەل دىن. پەيوەندى د نافبەرا ھەردوويان دا تىنە لىگەريان و ھزركرن/خەيالكرن؛ رەوشا
 سۆبجىكتىف/خوڭى، كارىگەريا سەر قىانئى، رەنگى خو ددەتە ژىنگەھا تىگەھشتى، و ژىنگەھ

رهنگی خو ددهته رهوش. سترانا راسته‌قینه کۆپی یان شوینپیا ههمی فی رهوشا هزری یا تیکهل و بارقه‌گری یه. (جیهان وهك ئیراده و دیمهن، [ر. ۲۵۰])

کی دشیته تینه‌گه‌هیت کو د فی وه‌سفی دا هه‌لبه‌ستا لیریک وهك هونه‌ره‌کی نه‌ته‌مام هاتیه تایبه‌تمه‌ندکرن کو کیم جارن دگه‌هیته ئارمانجا خو، و هنگی زی تنی ب ریکا بازدا‌نه‌کی - نیف-هونه‌ره‌ک، کو جه‌وه‌ره‌ی وی د تیکه‌لبوونا سه‌یر یا خواستن و ته‌ماشه‌کرنا پاقر، ره‌وشین نه-ئیس‌تیتیکی و ئیس‌تیتیکی دا یه؟

ئهم، د جهی وی دا، دووپات دکه‌ین کو دزبه‌ریا سابجیکتیف و ئوبجیکتیف/ خوئی و بابه‌تی-ده‌ره‌کی، کو شوپنهاور وهك پیفانه‌ک د پۆلینکرنا خو یا هونه‌ران دا بکار دئینیت، د ئیس‌تیتیکی دا جه‌ نینه، ژبه‌ر کو سابجیکت، تاکی کو دفیته و ئارمانجین خوین خو‌په‌ریس پيش دئخیت، ژ به‌ر کو ئارمانج دشین تنی وهك دزبه‌ری هونه‌ری به‌ینه دیتن و نه وهك ژیده‌ری وی. لی هه‌تا وی راده‌یی کو بابه‌ت هونه‌رمه‌نده، ئهو ئیدی ژ فیانا خو یا تاکه‌که‌سی هاتیه ئازادکرن و بوویه نافگینه‌ک کو ب رپیا وی فه تنی بابه‌تی ب راستی هه‌ی جه‌ژنا رزگاربوونا خو ب رپیا وه‌همی/خاپاندنی پیرۆز دکه‌ت.

چونکی ئه‌فه دفیته ژ هه‌ر تشتی به‌ری بو مه‌ ئاشکرا بیت، بو کیمکرن و مه‌زنکرنا مه، کو ههمی کۆمیدیا هونه‌ری نه بو مه‌ ده‌یه‌ پيشکیشکرن، نه بو باشکرن یان په‌روه‌رده‌کرنا مه، نه زی ئهم ئافرینه‌رین راسته‌قینه یین وی جیهانا هونه‌ری نه: لی ئهم دشین بو پشکا خو وەرگرن کو ئهم وینه و پرۆژیه‌ین هونه‌ری نه بو ئافرینه‌ری راسته‌قینه یی وی جیهانی، و کو مه‌زنترین ریزداریا مه د رمانا به‌ره‌مه‌ین هونه‌ری دا یه - چونکی تنی وهك دیارده‌یه‌کا ئیس‌ته‌تیکی هه‌بوون و جیهان هه‌تاهه‌تایی تینه راستدارکرن - د دهمه‌کی دا کو بیگومان هایداریا مه یا رمانا خو ب زۆر ژ هایداریا شه‌رفانین ل سه‌ر په‌رده‌یی هاتینه نه‌خشاندن یا شه‌ری هاتی وینه‌کرن جودا نینه.

ب فی رهنگی ههمی زانینا مه یا هونه‌ری ب ته‌مامی خاپینۆکه، چونکی ئهم، وهك بابه‌تین زانه‌ر، نه ئیک ین دگهل وی هه‌بوونی یی کو، وهك تنی ئافرینه‌ر و ته‌ماشه‌فانی وی کۆمیدیا هونه‌ری، خوشیه‌کا هه‌تاهه‌تایی بو خو ئاماده دکه‌ت. تنی هه‌تا کو زانا دگهل

هونهرمه ندی سهره تایی یی جیهانی د کریارا ئافراندا هونهری دا تیکهل دبیت ئەو
تشتهکی ژ نافهرۆکا ههتا ههتایی یا هونهری دزانیت؛ چونکی د وئ رهوشی دا ئەو ب
شیوهیهکی سهر دسهیت وینهیی سهر یی چیرۆکی پهریان یی ئافهریدهیی کو دسپت
چاڤین خو بزفرینیت و ل خو بنیریت؛ نوکه ئەو د ههمان دهم دا بابەت و بهربابهته-
خویی و دهرهکی/ ساجیکت و ئوبجیکفه، د ههمان دهم دا ههلبهستفان، ئەگتهر و
تهماشهفانه.

دەربارەى ئارخىلوخۇسى^{۴۲}، قەكۈلىنا زانستى ئاشكرا كرىيە كۈى سترانا گەلپىرى ئىخستە ناف ئەدەبىياتى، و ژ بەر قى كرىارى جەگى تايبەت ل تەنشتا ھۆمىرۈسى د ھەلسەنگاندنا گشتى يا گرىكيان دا بۆ ھاتە دان. لى كا سترانا گەلپىرى چىيە ل بەرامبەر داستانا تەمام يا ئەپۇلۇنى؟ چ نىنە ژبلى نىشانا ھەردەم يا ئىكبونا ئەپۇلۇنى و دىۋىسۇسى؟ بەلاقبوونا وى يا گەلەك بەرفرەھ د ناف ھەمى گەلان دا، كۈ د دەربىرىن بەردەوام نوى دا دەيتە خورتكرن، بەھسى ھىزا ھەستى دووانە يى ھونەرى يى سروشى بۆ مە دكەت، كۈ شوپنوارى خۇ د سترانا گەلپىرى دا دەپلىت ھەر وەك چاوا لقىنپىن ئۇرچىاستىك (سەرخۇش) يىن مللەتەكى د مۇزىكا وى دا دەيتە نەمركن. ب راستى، دقپىت ئەقە زى ب شىۋەيەكى دىرۈكى بەيتە سەلماندىن كۈ ھەر سەردەمەكى ب بەرھەمى يا سترانىن گەلپىرى ھەروەھا ب شىۋەيەكى ھەرە بەپىز ژ لايى رەوتىن دىۋىسۇسى قە ھاتىيە ھاندان، كۈ دقپىت ئەم ھەردەم وەك بىيات و مەرجى بەرى سترانا گەلپىرى بىينىن.

^{۴۲} ئارخىلوخۇس (ب دەوروبەرى ۶۸۰-۶۴۵ بەرى زايىنى) ھەلبەستفانەكى گرىكى يى كەفن بوو. ئەو ژ گزىرتا پارۇس بوو. ئارخىلوخۇس ب گرىگىن ھەلبەستفانە لىرىك (سترانى) يى يۇنانى دەيتە ھەژمارتن، پىشتى ھۆمىرۈسى. وى گەلەك شىۋازىن نوى يىن ھۇزانى داھىيان، وەك ھەلبەستا ئىلچى (يا خەمگىن) و ھەجو (رەخنەيا ب كەنى). ھەلبەستىن وى ب پىرى ل سەر ژيانا وى يا كەسۈكى، ئەقېن، شەر و رەخنەيىن جفاكى بوون. وى زمانەكى ساكار و زىندى بكاردىنا، نە وەكى زمانى بلىند يى داستانان. كارپىن وى باندۇرەكا مەزن ل سەر ھەلبەستفانپىن پىشتى خۇ ھەبوو، ھەتا سەردەما رۇمانيان ژى. ئەو ھەم سەرباز بوو ھەم ھەلبەستفان بوو. ژيانا وى يا پىر بوویدار باندۇر ل سەر ھەلبەستىن وى ھەبوو. مخابن، پىرانيا بەرھەمىن وى وندا بوونە. تىنى چەند پارچەپىن كورت ژ ھەلبەستىن وى مانە. ئىك ژ ھەلبەستىن وى يىن نافدار:

"دل، دلى من يى تىكچووى،

خۇ راكە ژ ئىشى.

بەرامبەر دژمانان راوہستە،

و ب مېرخاسى بەرخۇ بدە."

ئارخىلوخۇس ب پىكا ھەلبەستىن خۇ يىن كەسۈكى و راستگۇ، پى قەكر بۇ پىشقەچوونا ھەلبەستا لىرىك ل گرىكا كەفن. ھەرچەندە گەلەك ژ بەرھەمىن وى نەمانە، لى باندۇرا وى ل سەر وپىژەيا گرىكى و جىھانە ھىشتا بەردەوامە. و. كوردى.

لى سەرى پېشى دىقېت ئەم سترانا گەلىرى وەك ئاۋىنەيەكا مۇزىكى يا جىھانى بىينىن، مېلۇدىئاۋازىن سەرەتايى، كو نھا ل دەرپرېنەكا ھەفتا د خەونى دا دگەرېت و وى د ھەلبەستى دا دەرپرېت. مېلۇدى، ئەفجا، ھەم سەرەتايى و ھەم گشتگىرە، ژ بەر ھندى دىت گەلەك ئۇبجىكتىفكرنېن جودا د تىكستېن جودا دا ھەلگىرىت. ئەو ھەروەسا گەلەك گرنگىر و پىتفىترە د ھەلسەنگاندنا سادە يا خەلكى دا. ئاۋاز ھۆزانى ژ دابىك دكەت، جار ل دويىف جارى؛ ئەفە ب دروستى ئەو تىشتە كو فۇرما بەندەكى يا سترانا گەلىرى بۇ مە دىبىزىت: دياردەيەك كو ھەردەم ئەز سەرسۇرماى دكرم، ھەتا كو من د داويى دا ئەف روونكرنە دىتى.

ئەگەر ئەم كۆمەكا سترانىن گەلىرى وەك 'سترانىبىژى ئەفسانەيى يا كورې'^{۴۲} د رۇناھيا قى تىۋرىي دا بىينىن، دى گەلەك نمونىن ئاۋازى بەردەوام يى بەرھەمەينەر بىينىن كو پرشكىن وپنەيان دنافىزىت يىن كو، د گەشبوونا خۇ دا، گوھۇرېنېن خۇ يىن نىشكافە، لەزا خۇ يا ھار، ھىزەكى ديار دكەن كو ب تەمامى بيانى يە بۇ وەھما داستانى و ھەرىكا وى يا نارام. ژ دىتنگەھا داستانى فە ئەف جىھانا نەيەكسان و نەپىكوپىك يا وپنەيان د ھەلبەستا لىرىك دا ب سادەيى دىقېت بەلپتە شەرمەزاركرن: و بىگومان داستانىن ئەپۇلۇنى يىن جەزىنېن ئەپۇلۇنى د سەردەما تەرپاندەر دا ب راستى ئەو چەندە دكر.

^{۴۲} "Des Knaben Wunderhorn" (ب كوردى: "سترانىبىژى ئەفسانەيى يا كورې" يا "سترانىبىژا سەپىر يا زارۇكى") كۆمەلەيەكا سترانىن گەلىرى يىن ئەلمانى يە. ئەف كۆمەلە د نافبەرا سالىن ۱۸۰۵ و ۱۸۰۸ دا ھاتە بەلافكرن. ئەف كۆمەلە ژ لايى دوو ھەلبەستفانېن رۇمانتىك يىن ئەلمانى، ناخىم فۇن ئارنىم و كلېمېنس برېنتانو، ھاتە بەرھەفكرن. كۆمەلە ژ نىزىكى ۷۲۳ سترانىن گەلىرى يىن كەفن بىك دەپت. ئەف ستران ژ دەمىن جودا يىن دىرۇكا ئەلمانىا ھاتىنە بەرھەفكرن. ئەف كۆمەلە رۇلەكى گرنگ د زىندىكرنا چاندا گەلىرى يا ئەلمانى دا لىست. وى باندۇرەكا مەزن ل سەر بزاڤا رۇمانتىك ل ئەلمانىا ھەبوو. سترانىن قى كۆمەل ل سەر گەلەك بابەتان نە، وەك ئەفېن، سروسشە شەرە ئايىن و ژيانا رۇۋانە. زمانى سترانان ب پترى سادە و گەلىرى يە، كو نىشانان چاندا دەفكى يا ئەلمانى يە. گەلەك ئاۋازدانەرېن نافدار، وەك گوستاف مالەر، يۇھانېس براھمىس و فېلىكس مېندېلسۇن؛ ژ قى كۆمەل مفا وەرگرتن بۇ بەرھەمەين خۇ. ھەرچەندە كۆمەلە گەلەك بناڤودەنگ بوو لى ھندەك رەخنەگران گۆت كو بەرھەفكەران دەستكارى ل ھندەك سترانان كرىە. ئەف كۆمەلە بوويە ژىدەرەكى گرنگ بۇ لىكۇلىنېن فۇلكلورى و زاماناسى ل ئەلمانىا. نافى كۆمەل: نافى "Wunderhorn" (سترانىبىژى ئەفسانەيى/سەپىر) ھىمايەكە بۇ دەولەمەندى و سەپىرېوونا چاندا گەلىرى يا ئەلمانى. ئەف كۆمەلە نە تەنى بەشەكى گرنگ ژ مىراتا چاندى يا ئەلمانى يە لى ھەروەسا كارتىكرنەكا مەزن ل سەر پىشەقچوونا ھونەر و وىژەيا ئەلمانى و ئەورۇپى كرىە. و. كوردى.

د ھەلبەست سترانا گەلپىرى دا، ئىنجا، ئەم دىبىنن كو زمان ھەمى ھەولا خۇ ددەت داکو چاڭ ل مۆزىكى بىكەت: ژ بەر قى چەندى، دگەل ئارخىلوخۇس، ئەم دەستپىكا جىھانەكا نوى يا ھەلبەستى دىبىنن كو ب كوپرتىن شىو دژى جىھانا ھۆمىرۇسى رادوھستىت. ب قى رەنگى مە پەيوھندىا بتنى گونجاي يا د نافبەرا ھەلبەست و مۆزىكى، پەيف و دەنگى دا وەسف كرىه: نۆكە تژى ھىزا مۆزىكى، پەيف، وینە و تىگەھ ل دەرپرېنەكى دگەرن كو ھەقتايى مۆزىكى بىت. ب قى رامانى ئەم دىبىن دوو رەوتىن سەرەكى د دىرۇكا زمانى يا گەل گرىكى دا ژىك جودا بىكەين، كو تىدا زمان يان چاڭ ل جىھانا وینە و دىاردەيان دكر يان چاڭ ل جىھانا مۆزىكى دكر.

دقېت ئەم بتنى جوداھىيىن زمانى يىن د رەنگ، ئافاھيا رستەيى/ھەقۇكى و دەرپرېنان دا د نافبەرا ھۆمىرۇسى و پىندارى دا بەرچاڭ بگرىن داکو رامابا قى دژبەرى تىبگەھىن؛ ئەفە ئىكسەر ديار دبىت كو د نافبەرا ھۆمىرۇسى و پىندارى دا دقېت مىلۇدىيىن بلورا ئۆرجىاستىك يا ئۆلىمپۇسى ھاتبەن لىدان - ھەتا د سەردەمى ئەرستوىى دا ژى، د ناف مۆزىكەكا گەلەك پىشكەفتىتر دا، ، دقيا قى مووزىكى ھەپەجانەكا سەرخۇش ھاندبا، و بىگومان د كارىگەريا خۇ يا سەرەتايى دا خەلكى وى سەردەمى ھاندا بىت داکو ب ھەر ئامرازەكا دەرپرېنى يا بەردەست چاڭ ل وى بىكەت.

ئەز ل قىرى دىاردەيەكا ناسىار يا دەمى مە يى نۆكە تىنمە بىرا خۇ، ئەوا كو ژ لايى ئىستىتىكا مە فە دەپتە رەتكىرن. جار ل دويف جارى، ئەم دبەيزىن كو گوھدارىن تاكەكەس ژ لايى سىمفونىيەكا بىتھۇفنى فە دەپنە ھاندان كو ب وینەيان ل سەر وى بئاخفن، ھەرچەندە ھەر بەراوردكرنەكا جىھانىن وینەيى يىن جۇراوجۇر يىن كو ب قى رەنگى ژ لايى پارچەيەكا مۆزىكى فە ھاتىنە ئافراندىن ديار دكەت كو ئەو گەلەك جۇراوجۇرن يان ھەتا دژى ئىكن.

ب كارئىنانا ھزرا وان يا لاواز بۇ فان بەراوردكرنان، و پشتگوھكرنا دىاردەيا كو ب راستى پىدقى روونكرنىيە، بەشەكى گرىنگە ژ وى ئىستىتىكى يە. ب راستى، ھەتا ئەگەر دانەرى مۆزىكى دەربارەى پىكەتەيەكى ب وینەيان ئاخفتبىت - بۇ نمونە، ئەگەر وى سىمفونىيەك ناف كرىت 'پاستورال' و بەشەكى وى وەكى 'دىمەنا رووبار' يان ئىكا دى

ودكى 'كۆمبۇونا كەيفخوۋشا گوندىيان' دەسەف كىربىت - ئەف تىن ھېما نە، ھىزىن ژ مۇزىكى يى ژداىكبۇوى، و نە تىشتىن چاڧلىكىرى يىن مۇزىكى نە. ئەف ھىز تىشتەكى فېرى مە ناكەن دەربارەى نافەرۇكا دىونىسۇسى يا مۇزىكى، و ودكى وېنە چ بەھايەكى تايبەت نىنە.

دڧىت ئەم نە ئەف پىرۇسەيا دەرنىخستنا موزىكى د وېنەيان دا بۇ گەلەكى گەنج، نوى و ب زمانى نافىرنەرى فەگوھىزىن، بەرى كو ئەم بىشېن ھىزەكى ل سەر چاوانيا پەيدابۇونا سترانا گەلېرى يا ستروفىك چىبەكەين، و چاوا شىانا زمانى ب گىشى ژ لايى پىرنىسپى نوى يى چاڧلىكرنا مۇزىكى فە ھاتىە ھاندان.

ئەگەر ئەم بىشېن ھەلبەستە لىرىك بىبىنن ودى دەركەفتنا چاڧلىكرىا مۇزىكى د وېنە و تىگەھان دا، ئەم دىشېن نۇكە بېرسىن: 'چاوا مۇزىك د نەيىنكا وېنە و چەمكەن دا دەركەڧىت؟' ئەو ودى ئىرادە ب رامانا شوپىناوۋەرى دەركەڧىت، وەك دژى ھالەتا ئىستىتىكى يا تەمام تىرامانى و بى ئىرادە. دڧىت ئەم ل فېرى ب شىۋەيەكى ژۇر ھویر جوداھىيى بکەين د نافەرا تىگەھىن جەۋھەرى و دەركەفتنى دا: ب جەۋھەرا خوە يا مۇزىكى نەگونجايە كو ببىتە ئىرادە، ژ بەر كو ب وى رەنگى دى ب تەمامى ژ قادا ھونەرى ھىتە دەرنىخستن، ژ بەر كو ئىرادە ب دروستى ئەۋە يا كو نە ئىستىتىكى يە؛ لى ئەو وەك ئىرادە دەركەڧىت. چونكى بۇ دەربىنا دەركەفتنا خوە د وېنەيان دا، ھەلبەستقانى لىرىك پىدڧى ب ھەمى لقىنېن دلئەنگىي يە، ژ پچىچا دلدارىي ھەتا قىژدەقىزا دىنبوونى؛ پالداى بۇ ئاخفتنا دەربارەى مۇزىكى ب ھىمايىن ئەپۇلۇنى، ئەو ھەمى سىروشتى، و خۇ د ناف دا، وەك يا ھەردەم ئىرادەكرى، خوازىار، و ھىڧىكرى دبىنىت. لى ھەر چەند ئەو مۇزىكى د وېنەيان دا شىروڧە دكەت، ئەو ب خوە د ناف پىلېن ئارام يىن تەماشەكرنا ئەپۇلۇنى دا رىدزىت، ھەرچەندە ھەمى تىشتى كو ئەو ژ رىكا مۇزىكى فە لى دىنرىت دىت د لقىنەكا لەز و پالداى دا بىت.

ب راستى، ئەگەر ئەو خوە ژ رىكا ھەمان نافگىنى فە ببىنىت، ئەو وېنەيى خوە دبىنىت د ھالەتى ھەستەكى نەئارام دا: ئارەزووىا وى يا خوە، خوازىا وى، ئاخىنېن وى و كەيفخوۋشيا وى دبىنە ھىمايەك ب كىزانى ئەو مۇزىكى بۇ خوە شىروڧە دكەت. ئەفەيە

دیاردەیا ھەلبەستفانی لیریك: وەكى زانایەكی ئەپۆلۆنی ئەو ۆزیکى ژ رېكا وینەیی ئیرادەیی قە شروقه دکەت، د دەمەکی دا کو ئەو ب خو، ب تەمامی ژ چاقبرسیا ئیرادەیی یی رزگاربووی، چافى پافژ و روون یی روژئیە.

د سەرانسەری قى گەنگەشەیی دا، من پشت ب وى ھزرى بەستیه کو ھەلبەستا لیریك گریډایی گیانی مۆزیکییە ب ھەمان رادەیی کو مۆزیک ب خود، د سەروریا خوہ یا رھا دا، پیدقى ب وینە یان تیگەھان نینە لى دشیت ھەردووکان قەبیل بکەت. ھەلبەستا لیریك نەشیت تەشتەکی دەربەریت کو نە ژ بەری نھا ب بەرفرەھترین شیوہ، ب دروستترین رەوايى، د ناف مۆزیکى دا ھەبیت یا کو ھەلبەستفانی لیریك پالدايە بۆ بکارئینانا زمانى وینەیان. ژ بەر قى ئەگەرئى، ھیماگەریا جیھانى یا مۆزیکى نابیت ب تەمامی ژ رېكا زمانى قە بێتە شروقهکرن، چونکی ئەو ب شیوہیەکی ھیمایى نامازە ددەتە ناکۆکیا سەرەتایی و ئازارا سەرەتایی د ناف ئیکبوونا سەرەتایی دا، و ب قى ئاوايى ھیمایى ددەتە وارەکی ژ پشت و بەری ھەمی دیاردەیان. د بەراوردی دا دگەل قى چەندئى، ھەمی دیاردە تنى ھیما نە: لەوما زمان، وەکی ئامراز و ھیمایى دیاردەیان، نەشیت چ جارا نافەرۆکا/کاکلا ھەرە نافین یا مۆزیکى ئاشکرا بکەت لى، دەمى ھەولددەت چاف لى کرنا مۆزیکى بکەت، ھەردەم د تەماسەکا/پەپوھەندیەکا روکەشى دا دمینیت دگەل وى، و ھیچ برەکی رەوانبیزی لیریکی نەشیت رامانا وى یا کویرترین گافەکی نیزیکتر بکەت.

ئېكسەر دقېت ئەم گازى ھەمى پىرەنسىپىن جوانىي بىكەين كو مە ھەتا نوکە باس كرېن دا كو ئەم بشېن رېكا خو د ناف لابىرىنتى“/ھزار رېكان دا ببىنېن(جھەك و سىستەمەك ئالۆزە كو گەلەك رېك و دەر باز بوون تېدا ھەنە و دەرکەفتن ژى گەلەك زەحمەتە). كو ب فى رەنگى دقېت ئەم باسى سەرھەلدانا خەمگىنيا يونانى/گرىكى بىكەين. ئەز باوەرناكەم كو ئەز بانگەشەپەكا زېدە دكەم دەمى ئەز دېژم كو پىرسا فى سەرھەلدانى ھېشتا ب رژدى نەھاتىە چارەسەرکرن، ھەر چەندە گەلەك جارن پارچەپېن كەفن يېن نەرىتا كلاسكى ھاتىنە پېكفە دورىن ب شىوھەپېن جوړاوجوړ، و دىسان ھاتىنە ژېكفەكرن.

“ لابىرىنت يان تەفنىپېچ: لابىرىنت جھەكە يان دىزايەنكە ب گەلەك رى و رېچكېن ئالۆز كو مروف دىت تېدا بزفريت و وندا ببىت. پەيڤا “لابىرىنت” ژ گرىكا كەفن ھاتىە، ژ پەيڤا “لابىرىنتۇس”. د ئەفسانەپېن گرىكى دا، لابىرىنت ئافاھىەك بوو ل كرىتى كو مىنۇتاوور (جانەوەرەكى نىڤ-مروف و نىڤ-گا) تېدا دھاتە فەشارتن. ھاتىە گۇتن كو دايدالۇس ئەف لابىرىنت چىكرىە ب فەرمانا شاھى كرىتى، مىنۇس. ھەرەسا لابىرىنتىن ئىك-رېك: تەنھا ئىك رېك ھەپە كو دگەھىتە نافەندى و فەدگەرپىت. لابىرىنتىن پىر-رېك: گەلەك رېك و بژارە ھەنە، ھندەك ژى دىشېن مروفى بگەھىنە نەجامى، ھندەك ژى نە. بكارئىنان د جىھانا راستى دا: د باخچەپان دا وەك دىزايەنكە خەملاندنى. د ھندەك پەرستگەھ و جەپن ئايىنى دا وەك سىمبۇلەك بۇ گەشتا روحي د زانستى دا بۇ لېكۇلىنا رەفتارى گىانەوهران. رامانىن مېتافۇرى: دىت سىمبۇلا ژيانى بىت، ب ھەمى ئالۆزى و بژارېن وى فە. نىشانان گەپانان ل دويف خۇناسىنى يان راستى. ھەرەسا ئامازە بۇ رەوشەكا ئالۆز كو ژېدەرکەفتن ژى دژوارە. د ئەدەبىيات و ھونەر دا، گەلەك جارن وەك مېتافۇر يان سىمبۇل ھاتىە بكارئىنان. د رۇمانان دا دىت نىشانان گەپانان فەھرەمانى بۇ ناسناما خو بىت. د ھونەرېن دىتنى دا، وەك سىمبۇلەك ئالۆزى و نەدىارىن دھېتە بكارئىنان. د فەلسەفە دا، ھندەك فەپلەسۇف لابىرىنت وەك نىشانان ئالۆزى ھەبوونى و گەپانان مروفى ل دويف رامانى دىبن. د ساىكۇلۇژى دا، دىت نىشانان گەپانان ل دويف خۇناسىنى و فەكۇلىنا ناخى مروفى بىت. لابىرىنت تېگەھەكە كو د گەلەك وارېن جودا دا تېتە دىتن و بكارئىنان، ژ ئەفسانەپان ھەتا ھونەر و زانستى. ئەف تېگەھە ب گشتى ئامازە ددەتە ئالۆزى، گەپانان و فەدېتنى. لەورا، د فى دەق دا، نفيسەر پەيڤا “لابىرىنت” بكار تىنېت دا كو ئامازە بدەتە ئالۆزى و زەحمەتيا تېگەھشتا سەرھەلدان و ژېدەرېن تراژىدىا يونانى. ئەو دېژىت كو ئەف بابەتە ھندى ئالۆزە كو وەك لابىرىنتەكە يە و دقېت مروف ب ھۇشيارى و بالكىشى تېدا بگەپىت دا كو بگەھىتە تېگەھشتەكا دروست. و كوردى.

ئەف نەرىتە ب شىۋەيەكى زەلال دىيىت كۆرەلدى/خەمگىنى ژ كۆرسا تراژىك/پەر
خەمگىن دەرگەفتى، و دەستپىكى دا بىتنى كۆرس بوو و نە تىشتەكى دى. ئەفەيە يا
كو مە نەچار دىكت كو ئەم بگەھىنە نەفەرۇكا فى كۆرسا پەر خەمگىن وەك دراما سەرەكى
يا راستەقىنە، و كەلىشىپىن/دەرزىن ئىستىتىكى يىن بەربەلاش پىشتىگەھ ب ھافىزىن:
كو ئەو تەماشەقانى ئايدىالە/نەمۇنەيى يە، يان كو ئەو نوپنەراتيا جەماوەرى دىكت ل
بەرامبەر قەلەمرەوى نەجىب-بىلند/شاھنشىنا نۆبل يا درامايى.

ئەف شىۋەكەرنە دووماھىي، ھەر چەندە ھىندەك سىياسەتمەدار دىيىن كو يا ھىزاىە - و
پىشنىار دىكت كو ياسا ئەخلاقى يا نەگۈھەر يا ئەتىنىپىن دىمۇكرات د كۆرسا
جەماوەرى دا دھاتە نىشاندىن، كو ھەردەم د ھەلسەنگاندان كىرپارپىن پەر ھەست و
زىدەگەشپىن پاشايان دا دروست بوو - دىكت كو ژ گۈتەنەكە ئەستۋى ھاتىتە وەرگرتن:
لى نەشيا كارتىكرن ل سەر پىكەتەيا سەرەكى يا تراژىدى ھەبىت، كو دەستپىكىن وى
يىن ئۆلى ب تەمامى بىرۇكا بەرامبەرگەرنە خەلكى و نەجىبان رەت دىكت، ھەروەسا ئەو
ھەمى وارپىن كاروبارپىن سىياسى و جفاكى ژى دەردىخن؛ لى ب ئامازەدان بۇ فۇرما
كلاسىكى يا كۆرسى وەك ئەم ژ ئىسخىلۇس و سۇفۇكلىس دزانىن، دىكت ئەم وى ژى وەك
كوفر بزانىن كو مەرف باسى بىرۇكا پىشپىنىكرنە 'نوپنەراتيا دەستۋورى يا خەلكى'
بىكت، ھەر چەندە ھىندەكەن دى ژ فى كوفرى نەترسىانە.

نوپنەراتيا دەستۋورى يا خەلكى ل ل نك دەولەتپىن كلاسىكى نەھاتىبوو نىاسىن، و ھىشى
ئەوە كو تراژىدىپىن/خەمگىنىپىن كەفن چ جارن 'پىشپىنى' يىن ھوسا نەكرىن.
گەلەك زىدەتر ژ فى شىۋەكەرنە سىياسى يا كۆرسى، بىرۇكەيا كو ئەى. دەبلىو. شلىگىل^{۴۰}
پىشكىشكىرى نەفادارە، كو پىشنىار دىكت كو ئەم كۆرسى وەك كورتكرن و چىكرنە كۇما
تەماشەقانىن بىيىن، 'تەماشەقانى ئايدىال'ى.

^{۴۰} ئاۋگوست فىلېلم شلىگەل (August Wilhelm Schlegel) (۱۷۶۷-۱۸۴۵) رەخنەگر، وەرگىر، ھەلبەستفان
و زانايەكى زانان يى ئەلمانى بوو. ل ھانۇفەر، ئەلمانى يى زىدەكەرنە، ل زانكۇيا گۈتىنگەن يى خواندى.
مامۇستايى وىژەيى ل زانكۇيا يىنا، پروفېسۇر ل زانكۇيا بۇن. گرنگىرەن بەرھەم؛ وەرگىرانا بەرھەمىن شىكسىر
بۇ زمانى ئەلمانى، وانەيىن وى ل سەر وىژە و ھونەرى، رەخنەيىن وى ل سەر وىژەيا ئەورۇپى. ئىك ژ
دامەزىنەرنەن بزاڤا رۇمانىك ل ئەلمانىا، رۇلەكى گرنگ د ناساندان شىكسىرى بۇ خويندەقانىن ئەلمانى دا

ئەف دېتە، دەمى دگەل بېرۆكەيا دېرۆكى يا نەرىتى كۆ تراژىدى د دەستېكى دا بتنى كۆرس بوو دەيتە بەراوردكر، خۆ ب رەنگى خۆ يى راستەقىنە ئاشكرا دكەت، دەرپرېنەكا خاف و نەزانستى لى گەش، لى گەشبوونا وى تنى ب رپيا فۆرما چر يا دەرپرېنا وى ھاتىە پاراستن، ھەزكرنا راستەقىنە يا ئەلمانى بۆ ھەر تىشتەكى كۆ نافتى وى ئايدىيال' ە، و سەرسۆرمانا مە يا دەمكى.

ئەم دى ب راستى سەرسۆرماى بېن دەمى ئەم تەماشەفانىن شانۆيى - يېن كۆ ئەم باش دزانين - بەرامبەر وى كۆرسى بكەين، و ژ خۆ بېرسىن كا ئەرئ راستە دىت مروف ژ وان تەماشەفانان تىشتەكى وەك كۆرسا تراژىك ئايدىيال بكەت. ئەم د ناخى خۆ دا فى چەندى رەت دكەين، و ھەروەسا ئەم ژ وپرەكيا بانگەشا شلىگىل و سروشتى تەمام جودا يى تەماشەفانىن ئەلمانى سەرسۆرماى دېن. مە ھەردەم باودر كىرېو كۆ تەماشەفانى راستەقىنە، ھەر كى بېت، دقېت ھەردەم ھىيار بېت كۆ ئەو كارەكى ھونەرى دېنېت نە راستىيەكا تەجروبي، ل دەمەكى كۆ كۆرسا تراژىك يا گرىكيان پېدقېيە ھەبوونەكا فېزىكى بدەتە كەسايەتېن ل سەر شانۆيى. كۆرسا ئۆكياىنۇسان ب راستى باودر دكەت كۆ ئەو تاپتانى پىرۆمىسيۇس دېنېت، و خۆ ھەر وەكى خودايى سەر شانۆيى راستەقىنە دزانيت. و ئەرئ ئەفە دقېت باشتىن و پاقتىرېن جۆرئ تەماشەفانى بېت، يى كۆ، وەك ئۆكياىنۇسان، باودر دكەت كۆ ئەو پىرۆمىتيۇس ب راستى و ئامادىي د لەشى دا دېنېت؟ و ئەرئ دى نىشانەكا تەماشەفانى ئايدىيال بېت كۆ بىرەفېتە سەر شانۆيى و خوداى ژ دەستى ئەشكەنجەكەرېن وى رزگار بكەت؟ مە بەرئ باودر كىرېو ب تەماشەفانەكى ئىستېتىكى، و مە تەماشەفانى تاكەكەسى وەكى يى ھەرە شارماتر ددېت ھەتا ئەو بىت

ھەبوو. پېشەنگى لىكۆلېنېن بەراوردكارى يېن وېژەيى بوو. باودريا وى ب گرنگيا چاندا نەتەومىي ھەبوو. گرنگى دا شېوازئ نفىسىن و چاوانيا وەرگىپرانى. پىشتەفانىا ئازاديا ھونەرى و داھىنانى دكر. دگەل فرىدريك شلىگەل، كۇفارا "Athenaeum" دەرئېخست. ھەفكارى دگەل گەلەك ھەرمەند و ھەلبەستفانېن سەردەمى خۆ كر. كارېن وى يېن وەرگىپرانى ھىشتا وەك نمونەيېن باش دھىنە دېتن. تىۆرېن وى يېن رەخنەيى باندۆرەكا مەزن ل سەر پېشقەچوونا رەخنەيا وېژەيى ھەبوون. لىكۆلېنېن وى يېن بەراوردكارى پىك فەكرن بۆ لەكە نوى يى خاندنېن وېژەيى. ب زىرەكى و فرەزانينا خۆ دھاتە نياسىن. شىانېن وى يېن زمانى گەلەك بلىند بوون. ھەفكرىيەكا دۆستانە دگەل ھندەك ژ ھەفالىن خۆ يېن وېژەيى ھەبوو. A. W. Schlegel رۆلەكى گرنگ د پېشقەبىرنا ھەر و وېژەيا ئەلمانى و ئەورۆپى دا لىست. كارېن وى يېن وەرگىپران رەخنەيى ھىشتا ژى كارتىكرنەكا مەزن ل سەر خاندنېن وېژەيى ھەنە. و. كوردى.

كارى ھونەرى ۋەك ھونەر بىيىت، ب شىۋەيەكى ئىستىتىكى؛ و نوكة گۇتتا شلىگىلى دىيىتە مە كو تەماشەفانى ئايدىالى تەمام رى ددەت كو جىھانا ل سەر شانۋىي نە ب شىۋەيەكى ئىستىتىكى، لى ب شىۋەيەكى فىزىكى و ئەزموونى كار لى بكتە.

'ئۆھ، ئەف گرىكى! مە ئاخىنك كىشا. 'ئەو ئىستىتىكا مە سەروبن دكەن! لى پىشتى ئەم پى راھاتىن، مە گۇتتا شلىگىلى دووبارە دكر ھەر دەمى باس كۆرسى دەتە كرن. لى نەرىتا گەلەك ب ھىز يا كو من بەرى باس كر، د فى حالەتتى دا شلىگىل رەت دكەت: كۆرس ب تى، بى شانۋ - ئانكو فۇرما سەرەتايى يا تراژىدىي/خەمگىنىي - و كۆرسا تەماشەفانى ئايدىال ناگونچن پىكفە. ئەرى دى چ جۇرى ژانرەكى ھونەرى بىت كو چەمكى تەماشەفانى ۋەك بنگەھ ۋەربىگرىت، و فۇرما وى يا راستەقىنە 'تەماشەفان ب خۇ' بىت؟ بىرۇكا تەماشەفانى بى شانۇگەرى تىشتەكى بى رامانە. ئەز دترسم كو ژداىكبونا خەمگىنىي نەشىت ب ئاماژەدان بۇ رىزگرتنا زىرەكيا ئەخلاقى يا جەماۋەرى بھىتە شروڧەكرن، نە ژى ب ئاماژەدان بۇ تىگەھى تەماشەفانى بى شانۇگەرى، و ئەز فى پرسى گەلەك كوپرتر دىنم ژ وى چەندى كو ب فان شروڧەكرنىن سەرىپىيى بھىتە دەستلىدان.

شروڧەكرنەكا بى ھەژمار ب نرختەر دەربارەى رامانا كۆرسى ژ لايى شىللەرى^{۶۱} قە ھاتە پىشكىشكرن د پىشگۇتتا نافدار يا 'بووكا مېسسىنا'^{۶۲} دا، كو تىدا ئەو كۆرسى ۋەك

^{۶۱} Schiller - فریدريك شىللەر (۱۷۵۹-۱۸۰۵) ھەلبەستفان، نقىسەر و ھەلبەسوفەكى ئەلمانى يى نافدار بوو. ئەو ل باژىرى مارباخ ل ئەلمانى ژ دايك بوو. نافدارترىن بەرھەمىن وى "Wilhelm Tell" (فېلېلم تىل) و "Die Räuber" (دز) نە. ئەو ئىك ژ گرنگترىن كەسايەتتىن سەردەمى كلاسىكا ئەلمانى يە. وى ھەفكارىەكا نىزىك دگەل يۇھان فۇلفگانگ قۇن گۇتەى ھەبوو. بەرھەمىن وى ل سەر ئازادى، جوانى و ئەخلاقى نە. كارىن وى باندۇرەكا مەزن ل سەر وىژە و ھىزا ئەورۇپى ھەبوو. و. كوردى.

^{۶۲} "Bride of Messina" (بووكا مېسسىنا) شانۇگەرىەكە ژ لايى فریدريك شىللەر ھاتىە نقىسىن و د سالا ۱۸۰۳ دا ھاتىە بەلافكرن. نافەپۇكا وى: چىرۇكا دوو برايانە كو ئەفنىندارى ھەمان كچى دىن، بى كو بزائن ئەو خوىشكا وانە. شىللەر تىدا ھەولدايە كو شىۋازى شانۇيا گرىكى يا كەفن زىندى بكتە. شانۇگەرى ل سەر چارەنقىسى، تۇلەدانى و مەللانىيا د نافىبرا ئەرك و ھەستان دا يە. ئەف بەرھەم ئىك ژ نمونەيىن گرنگ يىن شانۇيا كلاسىكا ئەلمانى يە. شىللەرى كۆرسەك (گروپەك ستراىنىژ)ان ب كارىنا، ۋەك د شانۇيا گرىكى يا كەفن دا. ھندەك رەخنەگران گۇتن كو شانۇگەرى زىدە درىژ و گرانە، لى گەلەكان پەسنا ھونەرمەندىا وى كر. ئەف بەرھەم باندۇر ل سەر پىشقەچوونا شانۇيا رۇمانتىك ل ئەورۇپا كر. ھەردوو بابەت - شىللەر و بەرھەما

دیوارەکی زیندی دبینیت کو خەمگینی ل دۆر خۆ دکیشیت دا کو خۆ ب تەمامی ژ جیهانا راستەقینە فەقەتینیت و ئەردی خۆ ی ئایدیال و ئازادیا خۆ یا ھۆزانی بپاریزیت. شیللەر قی چەندی وەك چەکی خۆ یی سەرەکی بکار دەھینیت د شەری خۆ دا دژی تیگەھن باو/ناسایی یی سروشتگەرای، دژی وەھمپەرستیا کو ب گشتی ژ ھۆزانا دراماتیک دەیتە خوازتن. ل دەمەکی کو، بۆ شیللەری، د شانۆیی دا رۇناھیا رۆژی ب خۆ زی بتنی دەستکرد و چیکرییە، ئافاھی بتنی سیمبۆلیکە/ ھیمایینە و زمانی کیشدار ئایدیال کریە، وەھم ھیشتا زال دبن؛ بۆ شیللەری، نە بەسە کو ئەم تنی وەك ئازادیەکا ھۆزانی قەبیل بکەین ئەوا کو د راستیی دا جەوھەری ھەمی ھۆزانی یە. داخلکرا کۆرسی گاڤا ھەرە گرنگە بەرەف راگەھاندنا ئاشکرا و دلسۆز یا شەری دژی ھەمی سروشتگەرای د ھونەری دا.

ئەقە ئەو جۆری شروڤەکرنی یە، وەسا دیار دبیت بۆ من، کو سەردەمی مە یی خۆ- مەزندان گۆتتا 'شەبە-ئایدیالیزم' یا رەتکەر بۆ بکار دئینیت. ئەز ژ لایەکی دی قە دترسم کو ئەم د پوتپەرستیا خۆ یا سروشتی و راستەقینە دا گەھشتینە جەمسەری بەرامبەر یی ئایدیالیزما خۆ - قەلەمرەوی/شاھنشین-ئیمپراتۆریەتا مۆزەخانەیی مۆمی.

وی "بووکا میسینا" - بەشەکی گرنگ ژ میراتا ویژەیی یا ئەلمانیا و ئەوروپا نە. وان پۆلەکی گرنگ د پیشقەبرنا ھزر و ھونەرین سەردەمی خۆ دا لیست. و. کوردی.

ئەف ۋى بى ھونەرن، ۋەك ھندەك رۇمانىن گەلپىرى يېن رۇژا ئېرۇ: ئەز تىنى داخواز دكەم كو ئەز نەھىمە ئىشاندىن ب ۋى بانگەشەيى كو د قى ھونەرى دا "ئايدىيالىزما درەوينى" ^{۴۸} شىللەرى و گۆتەي ^{۴۹} ھاتىە ژ نافېرن.

بېگومان راستە، ۋەك شىللەرى ب دروستى دىتى، كو ئەو ئەردى كو كۇرسا ساتىرىن گرىكى، كۇرسا خەمگىنيا سەرەتايى، ل سەر دمەشيا، ئەردەكى 'ئايدىيال' د، ئەردەكە كو گەلەك بلىد ھاتىە راکرن ل سەر رېكىن راستەقىنە يېن مروڧىن فانى. ژ بۇ قى كۇرسى گرىكيان پەيكەرەكى ھەزۇك يى دەولەتەكا سىروشتى يا داھىناى ئاڧا كر، و ل سەر ۋى زىندەۋەرىن سىروشتى يېن تايبەت بۇ ۋى داھىناى دانان. ل سەر قى بىنگەھى تراژىدى/خومگىنى پەيدا بوو، و ب راستى ۋى ژ بەر قى چەندى بوو كو ژ دەستپىكى قە ژ نىشاندا تەمام يا راستى ھاتە ئەفۇيكرن. لى ئەفە نە جىھانەكە كو ب ھەرەمەكى ھاتىە خەيالكرن دا كو د نافېرا ئەرد و ئەسمانى دا جە بگرىت؛ لى بەلى ئەو جىھانەكە ژ راستەقىنى و باۋەرپىكرنا ۋەكەقە، ۋەك چاۋا كو ئۆلىمپۇس ب ئاكنجىيىن خۇ قە بۇ ھىللىنان بوو. ساتىر، كۇرىستى دىۋنىسۇسى، د جىھانەكى دا دژىت كو ھەبوونا ۋى ب سانكسىۋنا ئۆلى يا مېت و رېتۋالان/رې و رەسمان ھاتىە دان. كو تراژىدى/خەمگىنى ب

^{۴۸} Pseudo_idealism (ب كوردى: ئايدىيالىزما درەوين يان ئايدىيالىزما سەختە) تېگەھەكە كو ب گشتى د وارئ فەلسەفە، پەخنىيا ۋىژمى و جفاكانسىي دا دەيتە بكارنىنان. ئەف تېگەھە نامازى ددەت ب ھەلوپستەك يان بىروباۋەرىەك كو ب رووگەش ئايدىيالىستى (بلىندەرز) ديار دبىت، لى د راستى دا كورور نېنە و بىنگەھەكى راستەقىنە نېنە. تايبەتمەندى: خۇنىشاندا درەوين: كەس يان گرۇپ خۇ ۋەك ئايدىيالىست نىشان ددەن، لى كرىيارىن وان نە ل گۇر وان باۋەرىان. كىمبوونا كرىيارىن راستەقىنە: پتر گرنگى ب گۇتتان دەيتە دان نە كو ب كرىياران. نەبوونا تېگەھشتەكە كورور: كەس دىشېن بەحسا بىروباۋەرىن بلىد بىكەن بى كو ب راستى وان فېم بىكەن. ئەف تېگەھە دىشېت د وارېن جودا دا بېيتە بكارنىنان، ۋەك سىياسەت، ئەدەبىيات، يان ھونەر. گەلەك جاران، پەخنىگر قى تېگەھى بكاردىنېن بۇ پەخنىگرنا كەس يان بىزافىن كو ب باۋەرىا وان راستگۇ نېن د ئايدىيالىن خۇ دا. گرنگە كو مروڧ جوداھىي بىكەت د نافېرا ئايدىيالىزما راستەقىنە و يا درەوين دا. و. كوردى. ^{۴۹} يۇھان ۋۇلفگانگ ۋۇن گۆتە (۱۷۴۹-۱۸۳۲) ھەلبەستفان، نفيسەر و زانايەكى ئەلمانى يى نافدار بوو. ل فرانكفۇرت ژ دايك بوو و بەشەكى مەزن ژ ژيانا خۇ ل ڧايمار دەرياز كر. بەرھەمېن گرنگ: "Faust" (ڧاۋست)، "Die Leiden des jungen Werthers" (ئازارېن ڧىرتەرئ جەۋان)، "Wilhelm Meisters Lehrjahre" (سالىن ڧىربوونا ڧىلېلم ماىستەر). بابەتېن بەرھەمېن ۋى: ئەڧىن، سىروشت، فەلسەفە و زانست بابەتېن سەرەكى يېن بەرھەمېن ۋى بوون. ئەو ۋەك مەزنىترىن نفيسكارى ئەلمانى و ئىك ژ گرنگترىن كەسايەتېن ۋىژەيا جىھانى دەيتە نىاسىن. كارېن ۋى باندۆرەكا مەزن ل سەر ۋىژە، فەلسەفە و زانستى ھەبوو. گۆتە ھەرۋەھا د وارئ پەنكەسى، جىۋلۇجى و گىيانسىي دا لىكۆلىن كرن. و. كوردى.

وى دەست پى دكەت، كو زانەبوونا ديۆنيسۆسى يا تراژىدىي ب رپيا وى دناخىت، ئەفە بۇ مە دياردەيەكە ھەر وەكى سەرھەلدانا تراژىدىي ژ كۆرسى ب خۇ سەرسۆرمينەرە. بەلكو ئەم دى خالەكا دەستپىكى بۇ رامانىن خۇ د وى بانگەشەيى دا ببينىن كو ساتير، زىندەوهرى سروشتى يى داھىيانى، پەيوەندىا وى ب مرۇفايەتيا چاندى را وەك پەيوەندىا مۇزىكا ديۆنيسۆسى يە ب شارستانىيەتى را. دەربارەى يا دويى، رىچارد فاگنەر دىژىت كو ئەو [شارستانىيەت] ب مۇزىكى دەيتە پووچكرن ھەروەكى چاوا رۇناھيا لامپى ب رۇناھيا رۇژى دەيتە پووچكرن.

ب ھەمان شىو، باوەر دكەم، مرۇفى گرىكى يى چاندى ھەست ب پووچبوونا خۇ دكر د بەرامبەر كۆرسا ساتيران دا، و كارتىكرنا راستەوخۇ يا تراژىدىا ديۆنيسۆسى ئەو حالەتە كو دەولەت و جفاك، كەلنننن جودا دكەن مرۇف ژ مرۇفى، رە ددەن ھەستەكى زۇر ب يەكبوونى كو قەدگەرەيت بۇ دلئ سروشتى. دلدانا مېتافىزىكى (كو، وەك ئەز دخوازم نامازە پى بدەم، ھەر تراژىدىيەكا راستەقىنە مە پى دەيلىت)، كو ھەر چەند گوھۇرىننن رووگەشى روى بدەن، ژيان د بنياتدا ب ھىز و شادىيە و نەمرە، ب شىوہيەكى بەرجەستە دەيتە نىشاندان وەك كۆرسەكى ساتير، كۆرسەك ژ بوونەوهرىن سروشتى، يىن كو ب شىوہيەكى نەھىلانبار د پشت ھەمى شارستانىيەتى دژين، وەك كو ھەر وەك خۇ بىمىن، سەرەراى گوھۇرىننن نفشىن نوى و رپىكا دىرۇكى.

ئەف كۆرسە دلدارىەك بوو بۇ ھىللينيان/يۇنانىيىن كەفن، يى راميار و ب شىوہيەكى بىھەمپا ھەستيار بۇ نازارن ھەرە نازك و كویر، كو نىرىنا وى يا تىژ گەھشتىيە نافەرۇكا كاولكرننن ترسناك يىن دىرۇكا جىھانئ و دلرەقىا سروشتى؛ و كو مەترسىا ھەسرەتكىشانان ئىنكاركرنا ئىرادەيى يا وەك بۇدا ل سەرە. ئەو ب رپيا ھونەرئ ھاتبوونە رزگاركرن، و ب رپيا ھونەرئ ژيانئ ئەو بۇ خۇ رزگار كرىنە.

سەرخۇشيا حالەتى ديۆنيسۆسى، كو ئاستەنگ و سنوورن ھەيى يىن ھەبوونى ژ ناف دەت، د راستى دا، بۇ ماوى خۇ، تىدا رەگەزەكى بىھۇشى ھەيە كو ھەمى ئەزموونىن كەسى يىن بورى تىدا نوقم دىن. ب فى رەنگى، ب رپيا فى گەلى/كەندالا ژبىركرنى، جىھاننن رۇزانە و راستيا ديۆنيسۆسى ژ ھەف جودا دىن. لى دەمى مرۇف جارەكا دى

هشيار دبیت ژ فئ راستيا رۆژانه، ئەو دبیتە تشتەکی نەخووش؛ ئەفە دبیتە ئەگەرئ
حالتەکی دەرویشیی، یا ئینکارکرا ئیرادەیی.

ئەفە تشتەکە کو مرؤفئ دیؤنیسۆسی دگەل ھاملیتی پارفە دکەت؛ ھەر دوو ب راستی
گەھشتنە جەوھەرئ تشتان، وان تیگەھشتیە، و کریار وان نەخووش دکەت؛ چونکی
کریارا وان نەشیت چ تشتی د جەوھەرئ ھەتاھەتایی یئ تشتان دا بگوھۆریت، ئەو وی
کەنۆکی یان شەرمزار دبینن کو دەیتە چافەرپۆکرن ژ وان کو ئەو رپۆکوپپۆکی ل جیھانا
ئالۆز فەگەرینن.

تیگەھشتن کریارئ دکوژیت، کریار گرپدایی بەردەبەکی وەھمی یە - ئەفە یە یا کو
ھاملیت مە فیر دکەت، نە ئەو شرؤفەکرنا باو یا ھاملیت وەک کەسەکی خەیاڵپەرەست
کو، ژ بەر زیدەگاڤیا رامانی، ژ زیدەبوونا ئیمکانان، وەسا بیژین، نەشتت کریارئ بکەت.
نە رامن، نە ئەو! - تیگەھشتنا راستەقینە ژ تیگەھشتنا راستیا ترسانک، گرانتەر ژ ھەر
ھاندەرەکی کریارئ، ھەم بۆ ھاملیتی و ھەم بۆ مرؤفئ دیؤنیسۆسی. ژ نۆکە و پێفە چ
دلدارییە ئیدت ب کیر ناھیت، ھەسرەت/ ھیشی ژ جیھانی دەرباز دبیت بەرەف مرنئ،
ژ خودایان ژێ ویدەتر؛ ھەبوون، یا کو ب گەشی د خودایان دا یان د 'ویدەترەکی نەمر
دا دەیتە فەدان، دەیتە ئینکارکرن. ناگەھ ژ راستیی ب دیتەکا تاکانە یا وی، ھەمی
تشتی کو مرؤف نۆکە دشیت ببینیت ترس و پووچیا ھەبوونی یە؛ نۆکە ئەو تیدگەھیت
ژ ھیماگەر یا چارەنڤیسا ئۆفیلیایی، نۆکە ئەو تیدگەھیت ژ ژیریا سیلینۆسی، خودایی
دارستانان؛ ئەو وی دویر دئۆخیت.

ل فیرئ، د فئ ھەرەشەیا ھەری مەزن دا ل سەر ئیرادەیی، سیربەنابزییەکا رزگارکەر و
چارەسەرکەر نێزیک دبیت - ھونەر. تنئ ئەو دشیر فان ھزرین نەخووشیی ل سەر ترس
و بئ مانابوونا ھەبوونی بگوھۆریت بۆ ھزرین کو دگەل ژیانئ بگونجن؛ ئەف ژێ نە
یئین بلند - کونترۆلکرا ترسئ ب رپیا ھونەری؛ و کۆمیدیا - ئازادبوونا ھونەری ژ
نەفرەتی یا پووچیئ. (کۆرسی ساتیر یئ دیسیرامب) رزگارکرا ھونەرا گریکی یە؛
دیناتیئین ھاتینە وەسفرکرن ل ژۆر د جیھانا ناڤین یا فان ھەڤالین/بەردەستین دیؤنیسۆسی
دا ھاتنە فەمراندن.

ساتير، وەك شقانى ئىدىلى^{۵۰} يى سەردەمى مە يى نوى، بەرھەمى ھىقىھكى يە بۆ
 سىروشت و دەستپىكى؛ لى چەند ب ھىز و بى ترس گرىكىان خۆ گرىدابوو ب فى زەلامى
 دارستانانى، و چەند ب نەرمى و ب ترس مروقى نوى خۆ مزويل كرىه ب وینەيى
 خاپىنۆك يى شقانى نازك، بلویرلیدەر و ھەستیار! سىروشت، ھىشتا نەكەفتىھ ژىر
 كارتىكرنا زانىنى، قوفلىن چاندی ھىشتا نەھاتىنە شكاندن - ئەفە بوو يا كو گرىكىان
 د ساتیرى خۆ دا دىت، و ژ بەر قى ئەگەرى وان ئەو تىكەل نەدكر دگەل مەيموونان.
 بەروفازى - ئەو نموونەيى سەرەكى يى مروقى بوو، دەربرىنا ھەستىن وى يىن ھەرە
 بلند و بھىز، كەيفخوھشەكى ئىلھامگرتى يى سەرخوش ب نىزىكبوونا خودايى خۆ،
 ھەفالىھكى دلسۆز كو تىدا نازارین خوداى دووبارە دىن، مزگىنىدەرى ژىرىن ژ سىنگى
 سىروشتى، ھىمايەك بۆ ھىزا زايەندى يا بى سنۆر/ھەمەگىر يا سىروشتى، يا كو گرىكى
 راھاتبوون ب رېزەكا سەرسۆرمایى لى بنىرن. ساتير تىشتەكى خودايى و بلند بوو؛ دقیت
 ب تايبەتى وەسا ديار بووبىت بۆ چاقى ئىشپايى يى مروقى دىۋنىسۆسى. دقيا ئەو ب

۵۰ (idyllic) دلرەھەت يان بەھەشتى پەيھا "idyllic" ئەف پەيھ ژ پەيھا يۇنانى "eidyllion" ھاتىھ، كۆ
 تىدا رامانا "وینەيەكى بچۆيك" يان "تابلۇيەكا بچۆيك". و ھەروەسا رامانەكا تايبەت ھەيە كو ئامازى ددەتە
 رەوشەكا گەلەك جوان، ئارام و بى كىماسى. تى وەسفرن وەك رەوشەكا بەختەوەر و ھىمىن، نەخاسە يا گرىداى
 ژىنگەھا سىروشتى. ئەفە ھندەك تايبەتمەندىپىن قى پەيھى نە: ۱. جوانى: تىگەھەكە كو وەسفا چەكە يان
 رەوشەكا گەلەك جوان و دلکىش دكەت. ۲. ئارامى: ئامازى ددەتە ژىنگەھەكا ئارام و بى ئارىشە. ۳. سادەيى:
 پەيوەندىدارە ب ژيانەكا سادە و بى ئالۆزى، نەمازە ل گوندان. ۴. خەيالى: جاران ئەف پەيھ تىتە بكارئىنان بۆ
 وەسفرنا تىشتەكى كو ھندى جوانە كو مروف گومان دكەت كا راستە يان نە. ۵. نۇستالژى: دكارىت ھەستى
 نۇستالژى (بىرئانىنا دەمىن بورى) بىزقنىت. ۶. سىروشت: گەلەك جاران ب سىروشتى و ژيانا ل ناف سىروشتى
 فە گرىدايە. ۷. د ئەدەبىياتى دا: د ئەدەبىياتى دا، "idyll" ژانرەكى ھەلبەستى يە كۆ ژيانا سادە و خۇشا گۇندى
 وەسفا دكەت. ۸. تىگەھشتەن كۆپرتى: زۆر جارا، دەمى كۆ تىشتەك وەك "ئىدىلىك" دەپتە وەسفرن، ئەفە دىت
 ھندەك جاران نىشانە خەيالىھكى يان ئارمانجەكى بىت كۆ نە ھەمى دەما راستى بىت. ھندەك جارا ئەف پەيھ
 دىت بۆ رەخنەگرتن ژى بىت بكارئىنان، وەك نىشانەكا كۆ كەسەك گەلەك ساكار يان خەيالى دەزرىت.
 نموونە: ۱. "گوندەكى دلرەھەت ل ناف جىيان". ۲. "ژيانەكا بەھەشتى ل دەف دەريايى". د ئەدەبىياتى دا، نەمازە
 د ھەلبەستى دا، ئەف پەيھ گەلەك جاران تىتە بكارئىنان بۆ وەسفرنا چەكە يان رەوشەكا ئىدەل و بى
 كىماسى. د زمانى رۇۋانە دا ژى، ئەم دكارىن قى پەيھى بكار بىنن دەما ئەم دخوازىن وەسفا تىشتەكى گەلەك
 جوان و بى كىماسى بکەين. وکوردى.

شئانی خەملاندی و لەشفرۆش ھاتبا سڤککرن: چافئ وی ب رازیبوونەکا بلند ل سەر تاییبەتمەندیپن ئاشکرا، نەتیکدایی و سەیر یپن سروشتی راولەستیا؛ ل فئیری، خاپاندنا چاندئ ژ نموونەیی سەرەکی یئ مرؤفی ھاتبوو پافژکرن - ل فئیری بوو کو مرؤفی راسەقینە خو ئاشکرا دکر، ساتیری ریهدار یئ کو جەژنا خودایی خو پیرۆز دکر. ل بەر وی، مرؤفی چاندئ دچلمسی بۆ کاریکاتورەکی درەوین. شیللەر د ھەلسەنگاندنا خو یا فان ژیدەرپن ھونەر تراژیک دا راست بوو: کۆرس دیوارەکی زیندی یە دژی راستیا داگیرکەر چونکی ئەو - کۆرسا ساتیران - ھەبوونی ب شیوەیەکی راستەر، رەسەنتر، تەمامتر دنەخشینیت ژ مرؤفی چاندئ کو خو وەک تاکە راستی دبیینیت. شاھنشینا ھۆزانی نە ل دەرڤە جیھانی یە، نە تەشتەکی خەیاالی یئ نەگونجایی، نە بەرھەمی میشکی ھۆزانفانەکی یە؛ ئەو دخوازیت راست بەروفاژی فئ بیت، دەرپرنا نەخەملاندی یا راستیی، و دڤیت ژ بەر فئ چەندت ب خو خەملا درەوین یا راستیا گومانلیکری یا مرؤفی چاندئ ژ خو باڤیژیت. دژبەریا د نافبەرا فئ راستیا رەسەن و سروشتی و درەوا چاندئ کو خو وەک تاکە راستی دنەخشینیت دا وەک دژبەریا د نافبەرا نافکا ھەتایی یا تەشتان، تەشت ب خو، و ھەمی جیھانا دیاردەیان دایە؛ و ھەر وەک چاوا تراژیدی، ب دلداریا خو یا میتافیزیکی، ناماژئ ددەتە ژيانا ھەتایی یا وی نافکی و ھلەشاندن ھەردەم یا دیاردەیان، ھێماگەریا کۆرسا ساتیران ب ھەمان شیوە پەیوەندی سەرەتایی یا د نافبەرا تەشت ب خو و جیھانا دیاردەیان دا دەرپریت. شئانی ئیدیالی یئ مرؤفی نوی تەشتەک نینە ژبلی ژ ساخەکرنەکا کۆما وەھمپن چاندی کو ئەو وان وەک سروشت دبیینیت؛ گریکیپن دیونیسۆسی راستی و سروشت د لووتکەیا ھیزا وان دا دڤیان - و خو دیت کو گوھۆری بوویە ساتیر.

کۆما سەرڤۆش یا پەیرەوین دیونیسۆسی د ژیر کارتیکرنا وان میزاج و تیگەھەشتان دا ئاھەنگ دگیرا، یپن کو ھیزا وان وەسا ھاتبوو گوھۆرین ل بەر چافین وان کو وان وەسا ھزر دکر کو خو وەک ھۆنەرەمەندپن دووبارە دروستکری یپن سروشتی دبیین، وەک ساتیری. پیکھاتەیا پاشتر یا کۆرسی تراژیک چافلیکرنەکا ھونەری یا فئ دیاردەیا سروشتی یە، یا کو پیدڤی جوداکرنەکی د نافبەرا تەماشەفانین دیونیسۆسی و پەیرەوین دیونیسۆسی یپن د ژیر سیربەندیا خودای دا بوو. لی دڤیت ئەم چ جارن ژبیر نەکەین

كو تەماشەفانىن تراژىدىا ئەتىكى خۇ د كۆرسى ئۆركىسترايى دا دىت، و كو چ دژايەتياكا
بنەرەتى د نافبەرا تەماشەفانان و كۆرسى دا نەبوو: چونكى ھەر تىشت تىنى كۆرسەكى
مەزن و بلند يى ساتيرىن گۆفەندكەر و ستران بىژ بوو، يان يى وان كەسان بوو يىن
كو ساتيران نوپنەرەتيا وان دكر.

گۆتتا شلىگىل دقېت رامانەكا جودا وەرگريت د قى چارچوقى دا. كۆرس 'تەماشەفانى
نموونەي' يە ژ وى ئالى قە كو ئەو بتنى تەماشەفانە، تەماشەفانى جىھانا خەيالى يا
ل سەر شانويى.

ب راستى، تەماشەفانىن وەك ئەم دزانين بۇ گريكيان نەناسكرى بوون: د شانويىن وان
دا ھەر كەسەكى ل سەر پلەيان، يىن كو ب كەفانىن ھەفنافەند بلند دبوون، دشيا
سەرەدەريى دگەل ھەمى جىھانا چاندى يا دۆرھىلى بكەت، و، ب رامانەكا تىر، خۇ وەك
ئەندامىن كۆرسى ھزر بكەت. ب قى ئاوايى ئەم دشىين كۆرسى، د قى قۇناغا سەرەتايى
يا تراژىدىا ئۆريجينال/خەمگىنيا رەسەن دا، وەك رەنگشەدانا مرۇقى ديونىسۇسى بۇ
رامانا وى يا كەسى بناف بكەين. ئەم دشىين قى دياردەيى ب زەلالترين شيوە تىيگەھين
ئەگەر ئەم ھزرا ئەكتەرەكى بكەين كو، ھندە شيانين وى ھەنە، دشىت رۇلى كو دقېت
پىشكىش بكەت ب شيوەبەكى بەرچاڧ ل بەر چاڧىن خۇ ببينيت. كۆرسى ساتير د پلەيا
ئىكى دا ديتنەكە ژ جەماوهرى ديونىسۇسى، ھەر وەك چاوا جىھانا ل سەر شانويى
ديتنەكە ژ قى كۆرسى ساتير: ھىزا قى ديتنى ھندە بەيزە كو دشىت چاڧا كز و بى
بەرسف بكەت بۇ كارتىكرنا 'راستى' بۇ زەلامىن چاندى يىن ل سەر كورسيان ل
دۆرھىلى. شكلى شانويىا گريكت دۆلەكا چيائى يا بتنى دھينە بىرا مرۇقى: ئافاھيى
شانويى وەك كۆمبوونا ئەورين رۇناھى ديار دبىت يىن كو ژ ئالىي باكخان قە دھينە
ديتن، دەمى ئەو ژ چيائان دادكەفن، وەك چارچوقەبەكى سەير د نافەرەستى دا كو
وينەيى ديونىسۇسى بۇ وان دھيتە ئاشكراركن.

بۇ ديتنا مە يا زانستى دەربارەى پرۆسەيىن ھونەرى يىن سەرەتايى، ئەف دياردەيا
ئىستىتىكى يا سەرەتايى، يا كو وەك شيوەبەكى شروڧەكرنا كۆرسى تراژيك ھاتىە
بانگكرن، نىزىكى نەفرەتى يە؛ دگەل كو چ تىشت نەشىت ژ وى زەلالتر بيت كو ھۆزانقان
بتنى دەمى دبىتە ھۆزانقان كو خۇ دبىنيت دۆرپىچكرى ب كەسايەتيىن كو دژين و كار

دكەن ل بەر چاڧىن وى، و رېڭكى ددەت كو ببىنە د نافەرۇكا وان يا ھەرە كوپر دا. لاوازيەكا تايبەتى يا نوى مە دھاژۇت كو دياردەيا ئىستىتىكى يا سەرەتايى ب شىۋەيەكى گەلەك ئالۇز و ئەبستراكت ببىن. بۇ ھۇزانفانى راستەقىنە مېتافۇر نە فىگورەكا رېزمانى يە لى وېنەيەكى نوپنەرە كو ب راستى ل شويىنا تېگەھەكى ل بەر چاڧىن وى دلفىت. بۇ وى، كەسايەتى نە كۆمەكا تەڧايى يە يا كو ب زەحمەت ژ تايبەتمەندىپن تاكەكەسى ھاتىە كۆمكرن، لى كەسەكە، ب ئىسرارەكا زىندى ل بەر چاڧىن وى، ژ دىتەنا وېنەكېشى يا كو ب ھەمان شىۋەيە جودا دبىت ب ژيان و كرىارا وى يا بەردەوام. چاوا يە كو ھۆمىرۇس تىشتان گەلەك زېدەتر ب دىمەنى وەسف دكەت ژ ھەر ھۇزانفانەكى دى؟ چونكى ئەو گەلەك زەلالتر دبىنيت. ئەم دەربارەى ھۇزانى ب شىۋەيەكى ھندە ئەبستراكت دئاخفېن چونكى پرانىا مە ھۇزانفانېن خرابن. دياردەيا ئىستىتىكى د بنىاتدا دياردەيەكا سادەيە: بىتنى شيانى بدە كەسەكى كو بەردەوام شانۇيەكا زىندى ببىنيت، بەردەوام د ناف كۆمىن گيانان دا بژىت، و ئەو دى بىتە ھۇزانفان. ئەگەر كەسەك ھەست ب ھەزى بكەت كو خۇ بگۇھۇرىت و ژ لەش و گيانىن دى بئاخفېت، ئەو كەسەكى درامايى يە.

سەرخۇشيا ديۇنىسۇسى دىشېت بۇ كۆمەكا تەمام يا خەلكى بەھرەيا ھونەرى يا دىتەنا خۇ بگەھىنيت كو دۇرپىچكىرى يە ب كۆمەكا گيانان كو دزانىت خۇ ب كوپراتى دگەل وان ئىكبووى يە. ئەف پروسەيە دياردەيا سەرەتايى يا درامايى يە د كۆرسى تراژىك دا؛ دىتەنا خۇ يا گۇھۇرى و كاركرن وەك كو مروفۇ ب راستى كەفتبىتە لەشەكى دى، كەسايەتيەكا دى. ئەف پروسەيە دەستپىكا پېشكەفتەنا درامايى يە. ئەفە تىشتەكى جودايە ژ رابسۇدىستى كو دگەل وېنەيپن خۇ ناھىتە تېكەلكرن لى بەروفاژى، وەك وېنەكېشى، وان ل دەرفەى خۇ دبىنيت ب چافەكى رامانى؛ ئەفە دەستبەردانا تاكەكەسىي يە ب كەفتەنا د كەسايەتيەكا دى دا. و ئەف دياردەيە ب شىۋەيەكى پەتايى دەردكەفېت: كۆمەكا تەمام يا خەلكى دىشېت بكەفېتە ژىر فى سىربەندىي. ژ بەر فى ئەگەرئ دىسىرامب ب شىۋەيەكى گرنگ ژ ھەمى شىۋەيپن دى يپن ستران گۇتەنا كۆرسى جودايە. كچپن پاك يپن كو ب رېزدارى دكەفەنە د پەرسىگەھا ئەپۇلۇ دا، چقلىن دەفەنەي د دەستېن وان دا، ستران گۇتەنا مەراسىمى دكەن، دىمىن كى نە و نافىن خۇ يپن ھەفۇەلاتى دپارىزن:

كۆرسى دىسسىرامبى كۆرسەكە ژ كەسپىن گوھۇرى، يېن كودىربازبويوا وان يا ھەفۇەلاتى و پلەيا وان يا جفاكى ب تەمامى ھاتىيە ژبىركىرن: ئەو بوونە پەرسىتارىن بى دەم يېن خودايى خۇ، ل دەرۋەھى ھەمى ھۇيىن-مەرچىن جفاكى. ھەمى لىرىكىن كۆرسى يېن دى يېن گرىكىان بىتنى بەيزىكرنەكا مەزن ين يا ستران بېژى تاكەكەس يى ئەپۇلۇنى، دگەل كو د دىسسىرامبى دا جفاتەك ژ ئەكتەرىن نەھشيار ل بەر مە راوەستىايە، خۇ وەك گوھۇرى دىبىن. سىرپەندى مەرچى سەرەكى يى ھەمى ھونەرا درامايى يە. د قى سىرپەندى دا كەيفخوھى دىۋنىسۇسى خۇ وەك ساتىرەك دىبىنىت، و وەك ساتىرەك ل خوداى دىنرىت: د گوھۇرىنا خۇ دا ئەو دىتنەكا نوى ل دەرۋەھى خۇ دىبىنىت، تەمامكەرى ئەپۇلۇنى يى حالەتى خۇ. ب قى دىتنەكا نوى دراما تەمام دىبىت.

د رۇناھيا قى تىگەھشتى دا، دقەت ئەم خەمگىنيا گرىكى وەك كۆرسى دىۋنىسۇسى بىبىن، كو بەردەوام خۇ د جىھانەكا ئەپۇلۇنى يا وىنەيان دا قالا دكەت. ئەو بەشىن كۆرسى يېن كو د درىژاھيا تراژىدىي/خەمگىنىي دا دووبارە دىن ژ بەر ھندى، ب گۆتەنەكا دى، زىدانكا وى تىشتى نە يى كو دىالۇگ تىتە نافكرن، ھەمى جىھانا ل سەر شانۇيى، دراما راستەقىنە. ب چەند قالاكرىن ل دوىف ئىك ئەف بىناى سەرەتايى يى تراژىدىي وى دىتنەكا درامايى دتەسىنىت يا كو ب تەمامى دىاردەيەكا خەونى يە و ژ بەر ھندى د سىروشتى خۇ دا داستانى يە، لى ژ ئالىيەكى دى، وەك بەرجەستەكرنا حالەتەكى دىۋنىسۇسى، ئەو نە رىزگاربوونا ئەپۇلۇنى يە ب رىيا خاپاندنى لى بەروفاژى نوپنەراتىيەكە ژ پارچەپارچەبوونا تاكەكەسى و ئىكبوونا وى دگەل بوونا سەرەتايى. ژ بەر ھندى دراما ھىمايا ئەپۇلۇنى يە يا زانىنا دىۋنىسۇسى و كارتىكرىن دىۋنىسۇسى، و ژ ئەنجامى قى ژ داستانى ھاتىيە جوداكرن وەك كو ب كەندالەكا مەزن.

ئەف شىۋەكرنە ب شىۋەيەكى تەمام كۆرسى د تراژىدىا گرىكى دا شىۋە دكەت، ھىمايا جەماوۋى د حالەتەكى دىۋنىسۇسى دا. ئەم يېن كو فىرى ئەركى كۆرسەكى ل سەر شانۇيا نوى بووين، و ب تايىبەتى كۆرسى ئۆپىرايى، ئەم نەشىپىن تىبگەھىن كو كۆرسى تراژىك يى گرىكىان كەفنتەرە، زىدەتر سەرەتايىيە، راستى گرىگىترە ژ 'كرىارى' ب خۇ - وەك كو نەرىتى ب زەلالى گۆتىيە مە. ب دىتنەكا كو ب نەرىتى گرىكى و ئۆرىجىنالىيەتەكا/پەسەنايەتەكا مەزن ھەبوو، ئەم نەشىپىن تىبگەھىن بۆچى دقيا بىتنى ژ پەيرەوين سادە پىك ھاتبا، د دەستپىكى دا بىتنى ژ ساتىرىن وەك بزنان، و ئۆركىسترا

ل بەر شانۆيى ھەر تىستەكى تىكەل بوو بۇ مە. لى نوکە ئەم دزانين كو شانۆ، و كريار، د بنیات و دەستپىكى دا بتنى وەك دیتنەك ھاتبوونە ھزركرن، كو بتنى 'راستى' كۆرسە، يا كو دیتنى ژ ناف خۇ پەيدا دكەت، و ب ھەمى ھىماگەريا گۆفەندى، دەنگ و پەيشان دەربارەى وئ دناخىت. د دیتنا خۇ دا ئەف كۆرسە خودانى خۇ و مەزنى خۇ، ديۇنيسۆسى، دىبنيت، و ژ بەر ھندى ھەردەم كۆرسەكە ژ پەيرەوان: ئەو دىبنيت چاوا ئەو، خوداى، ئازارى دكىشىت و بلند دىت، و ژ بەر ھندى ئەو ب خۇ كريارى ناكەت. د فى ئەركى دا يى دلسۆزيا تەمام بۇ خوداى، ئەو دەربرىنا ھەرى بلندە، يا ديۇنيسۆسى يە يا سروشى، و ژ بەر ھندى، وەك سروشى، ئەو د ژىر سىربەنديا گۆتنيں ژىر و پىشبينىكەر دا دناخىت. ب پارفەكرنا ئازارا وى، ئەو ژى ژىرە، مزگينيا راستى ژ دلى جىھانى ددەت. ئەفە يە ژىدەرى وئ كەسايەتيا خەيالى، يا كو ديارە نەفرەت دكەت، يا ساتىرى ژىر و ئىلھامگرتى، يا كو ھەروەسا 'مروقى' سادە' يە د بەرامبەر خوداى دا: ويئەيى سروشى و ھاندانىن وئ يىن ھەرە بەيىز، ھىمايا وان ھاندانان و ھەروەسا مزگينيدەرى ژىرى و ھونەرا وئ - مۆزىكژەن، ھۆزانفان، گۆفەندىكەر و پىشبينىكەر د كەسەكى دا. د دەستپىكى دا ديۇنيسۆس، قارەمانى راستەقىنە يى سەر شانۆيى و نافەندا دیتنى، د رۇناھيا فى تىگەھشتنى دا و ل گۆر نەرىتى، ب راستى د سەردەمى ھەرە كەفن يى تراژىدى دا ئامادە نینە، لى بتنى ھزر دەيتە كرن كو ئامادە يە: خەمگىنى، ئانكو، د رەسەنەتە خۇ دا 'كۆرس' و نە 'دراما' يە.

پاشى، ھەول دەيتە دان كو خودى وەك راستەقىنە بەيتە نیشانان، و فۆرمى خەيالى و چارچوقى وى يى گوھورى ب شىۋەيەكى ديار بۇ ھەمى چافان بەيتە نوپنەراتىكرن: ئەفە دەستپىكا 'درامايى' يە ب رامانا تەنگىر. نوکە ئەركى كۆرسى دىسىرامبى ئەوە كو خويى تەماشەفانان ب شىۋەيەكى ديۇنيسۆسى وەسا ھان بدەت كو دەمى قارەمانى تراژىك ل سەر شانۆيى دەردەكەفىت ئەو، بۇ نموونە، زەلامى ب ماسكى نەشارەزا نابىنن، لى بەروفاژى فۆرمەكى خەيالى دىبنن يى كو، ب گۆتەكا دى، ژ دیتنا وان يا سەرخوش ھاتىە دىنايى. ئەگەر ئەم بەزرىن ل ئادمىتۆسى يى د رامانى دا وندابوويى، بىرا ژنا خۇ يا نوى كۆچكى ئالكىستىس دەينىت و ب تەمامى د دیتنا خەيالى يا وئ دا نوقم بوويە - و نشكىفە ژنەك ب فۆرم و رېفەچوونەكا وەكەف ب نەناسى بەرەف وى دەيتە بادان؛ ئەگەر ئەم لەرزا وى يا نشكىفە يا نەرەحەتتى، بەراوردكرنا وى يا لەز، باومەريا

وى يا غەرىزى ھزر بکەين - پاشى مە نموونەپەك ھەپە بۇ ھەستا كو تەماشەفان ھەست پى دکر دەمى، د حالەتەكى دىۋىسۇسى يى سەرخۇشىى دا، وى خودى ددیت، يى كو وى خو ژ بەرى نوکە دگەل ئازارپىن وى ناساندېوو، ل سەر شانۋىيى دمهشیا. وى بى فیان خو ھەمى وینەيى خودای يى كو ل بەر گیانى وى دلەرزی فەگوهاست بۇ وى كەسایەتیا ب ماسك، و راستیا وى د نەراستیەكا خەپالى دا ھەلاند. ئەفە حالەتى خەونا ئەپۇلۇنى یە، یا كو تیدا جیہانا پۇناھیا رۇژى ھاتیە پەردەكرن و جیہانەكا نوى، زەلالتر، تیگەھشتبارتر و كارتیکەرتر ژ یا دی و دگەل ھندى زیدەتر سیبەرى، بەردەوام ل بەر چاقىن مە ژ نوى دەیتە دنیاىى.

ل گۇر فى، ئەم دىيىن دزایەتیەكا بنەرەتى یا شیوازان د خەمگىنىى دا ببىنین: زمان، رەنگ، لقین و دینامىكا ئاخفتنى دبنە جەى دەربرىنى يىن ب تەمامى جودا د لیرىكا دىۋىسۇسى یا كۇرسى و جیہانا خەونا ئەپۇلۇنى یا سەر شانۋىيى دا. دیاردەپىن ئەپۇلۇنى يىن كو دىۋىسۇس تیدا ھاتیە بەرجەستەكرن ئیدی نە 'دەریایەكا بى سنۇر، تەقنەكا گوھۇرى، ژیانەكا گەش'ن، وەك مۇزىكا كۇرسى؛ ئەو نە تنى ئەو ھیزن يىن كو پەرستیارى ئیلھامگرتى يى دىۋىسۇسى تنى ھەست بى دكەت و ناكەتە وینە، تیدا ئەو ھەست ب نىزىكىا خودى دكەت. نوکە، زەلالى و قایمیا فۇرما داستانى ژ سەر شانۋىيى دگەل وى دئاخفیت. دىۋىسۇس ئیدی ب رپیا ھیزان نااخفیت، لى وەك قارەمانەكى داستانى، نىزىكى ب زمانى ھۆمىرۇسى.

ھەر تىشتى كۈ د بەشى ئەپۈلۈنى يى خەمگىنىيا گرىكى دا دەردكەفیت، دىالۇگ، سادە، زەلال و جوان ديار دبیت. ب فى رەنگى دىالۇگ وینەپەكە ژ ھىللەنى، يى كۈ سىروشتى وى د گۆفەندى/ سەمايى دا دەپتە ئاشىراكرن، چونكى د گۆفەندى دا ھىزا ھەرە مەزن بىتنى د شىانېن فەشادىتى دا ديار دبیت، لى د نەرمى و دەولەمەندىا لقىنى دا دەپتە ئاشىراكرن. ب فى ئاوايى زمانى قارەمانىن سۆفۈكلىسى مە سەرسام دكەت ب زەلالى و رۇناھىا خۇ يا ئەپۈلۈنى، وەسا كۈ ئەم ئىكسەر ھزر دكەين كۈ ئەم دىشېن بىنىن د نافەرۇكا وان يا ھەرە كۈير دا، ھندەك سەرسام كۈ رپىا وى نافەرۇكى ھندە كۈرتە.

لى ئەگەر ئەم تايىبەتمەندىيىن قارەمانى بھىلىن - يى كۈ د بىناىدا بىتنى وینەپەكە رۇناھى يە يى ھافىتى ل سەر پەردەپەكا تارى، دياردەپەكە ژ سەرى ھەتا بنى - يىن كۈ دگەنە رۈيى نەردى و ديار دىن؛ ئەگەر ئەم د شۈينا وى دا بىكەفین د ناف ئەفسانەپا پىرۋەكرى د فان رەنگەفەدانىن گەش دا، ئەم نىشكىفە تىشتەكى ئەزمۈون دكەين كۈ دى دياردەپەكا ناسىيار يا دىتنى يە. ئەگەر ئەم ب ھەفرا ھەول بىدەين كۈ ل رۇژى بىزەلىنىن و ب كۆربۈۈيى فەگەرىن، مە پەلېن رەنگىن تارى ل بەر چافىن خۇ ھەنە وەك تىشتى كۈ ئەم دىشېن ناف بىكەين چارەسەرى. دياردەپىن وینەپە رۇناھى يىن قارەمانى سۆفۈكلىسى - ب كۈرتى، ماسكى ئەپۈلۈنى - بەرھەمىن نەچارىن يىن نىرىنەكى د كۈيراتىيىن ترسناك يىن سىروشتى دا؛ پەلېن رۇناھىيى، ئەم دىشېن بىژىن، بۇ چارەسەركىنا نىرىنا سۈتى ب شەفا ترسناك. بىتنى ب فى رەنگى ئەم دىشېن ھزر بىكەين كۈ ئەم ب دروستى ژ تىگەھى پىژدى و راماندار يى 'كەيفخوەشيا گرىكى' تىدگەھىن- دگەل كۈ ئەم ئەفرۇ ھەردەم راستى تىگەھىشتەنەكا شاش يا فى تىگەھى كەيفخوۈشىي دەپن وەك پەوشەكا رازىبۈونا بى گرفت.

سۆفۈكلىسى كەسايەتيا/كارەكتەرى ھەرە زىدە ئازاركىش ل سەر شانۇيا يۇنانى دىت، ئۆيدىپۇسى نەبەخت، وەك زەلامى ھىزا يى كۈ قەدەرى وى يە كۈ توۈشى شاشى و بەدبەختى بىيت سەرەراى ژىرىا وى، لى دوماهىيى دا، ب رپىا ئازارپىن خۇ يىن ترسناك، ھىزەكا سىربەندىيى و باش پەيدا دكەت يا كۈ بەردەوام دبىت پىشتى مرنا وى ژى. زەلامى

ھېژا گونەھان ناکەت، ھۆزانفانى کوور دخوازيت بېژيتە مە: ب رېيا کريارېن وى ھەر ياسايەك، ھەر رېكخستەنەکا سروشتى، ھەمى جىھانا ئەخلاقى دىشيت بەيتە كافلەرن، و ب رېيا فان کرياران بازەنەيەکا سېرەندىيى يا بلندتر يا کارتېكرنان دەيتە كېشان، بنىاتى جىھانەکا نوى ل سەر كافلىن يا كەفن، يا نوکە كافلەرى ئافا دکەت.

ئەفەيە يا کو ھۆزانفان، ژ وى ئالى کو ئەو ھەروەسا ھەرمەندەكى ئاپىنى يە، دخوازيت بېژيتە مە: وەك ھۆزانفان، ئەو پېشى مە بەرامبەرى گريپەکا ياسايى يا گەلەك ئالۆز دکەت يا کو دادوەر ھىدى ھىدى، پارچە ب پارچە، فەدکەت، بۆ كافلبوونا خۆ؛ ئەفەيە كەيفخوۋشيا راستەقىنە يا ھىللىنى د قى فەكرنا دىالېكتىكى دا کو ئەو ھەستەكى كەيفخوۋشيا سەرکەفتى ل سەر ھەمى بەرھەمى بەلەف دکەت، و ژارى ژ ھەمى پېشەكېين ترسناك يېن چىرۆكى دەردنئىخيت. د "ئۆديپوس ل كولونوس" دا، ئەم راستى ھەمان كەيفخوۋشىي دەين، لى بلندكرى د پرۆسەسەکا گوھۇرېنا بى دوماھىك دا مروقى پېر، يى کو ب زىدەيى يا نەبەختىي ھاتىە ئىشاندىن، يى کو خۆ سپاردىە ھەر بەدبەختىەکا كو رېيا وى دگريت وەك مروققەكى كو ب تنى نازارى دكېشىت، بەرامبەر كەيفخوۋشىەکا سەر-ئەردى يە يا کو ژ خودايان دەيتە خواری، يا کو بۆ مە ديار دکەت كو قارەمان، ب رېكا تەحەمولا خۆ، کاراييا خۆ يا ھەرە مەزن دىتيە، کارتېكرنا وى دى گەلەك دویر چىت ژ ژيانا وى، د دەمەكى دا کو ھەولدانېن وى يېن ھىشار د ژيانا وى يا بەرى دا تنى بۆ تەحەمولى/خۆلبەرگرتنى بوون. ب قى رەنگى گريپا ياسايى يا چىرۆكا ئۆديپوسى، يا کو چافېن مروقان نەشيان فەكەن، ھىدى ھىدى ھاتىە فەكرن - و دلخوشيا مروقى يا ھەرە کویر ل سەر مە زال دبىت دەمى ئەم قى ھەفتايا خودايى يا دىالېكتىكى دبىنين. ئەگەر ئەف راقەكرنە دادپەرورەيى ب ھۆزانفانى دکەت، ئەم دىيېن ھىشتا بېرسىن كا ئەفە ھەمى نافەرۆكا ئەفسانەيى فالاکرىە يان نە: و ل قىرى ديار دبىت كو تەفايا دىتنا ھۆزانفانى تىشتەك نىنە ژبلى وى وېنەيى رۇناھيى يى کو سروشتى ساخكەر پېشكىشى مە دکەت پىشتى كو مە نىرىنەك ئافىتيە ناف کویراتىي. ئۆديپوس کوژەرى بابى خۆ، مېرى دايكا خۆ، ئۆديپوس يى کو مەتەلا سفىنكىسى چارەسەر كر! چ تىشتى ئەم دىيېن ژ سى گۆشەيا فان کريارېن چارەنقىسى فېر بېين؟ باوەرپەکا كەفن يا گەلەرى ھەيە، ب تايبەتى ل ئىرانى بەرەلەفە، كو زانايەكى ئايىنى تنى ژ زنايى دىشيت بەيتە دنيايى: تىگەھشتنا مە يا راستەوخۆ ژ قى چەندى، ب ئامازەدان بۆ ئۆديپوسى يى مەتەل-

چارەسەرکەر و ئەفەندار ئايكا خۇ، ئەو ھەتتا ھەتتا پېشەنە و سىجىرى كۆنەنە نۆگە و پاشەرۇژى بىشكىن، ياسايا ھەتتا يا تەكەكەسىي و سىجىرى راستەقىنە يا سىرۇشتى بخۇ، سەبەب دىقەت تەوانەكا مەزىن بىت دىزى سىرۇشتى - زىنا دىقەت ھەتتا دا: چەوا دىقەت سىرۇشتى بىتە نەچارىكىن كۆنەنەنە خۇ ئاشىرى بىكەت ئەگەر نە بىرەنە نە سىرۇشتى؟ ئەزىقە تەگەھەتتىن بىر زەلەلى دىبەنە دىقەت گۆشەيا ترسانەكا دا كۆنەنەنە ئۆدەپوسى دىار دىكەت: مەتەلا سىرۇشتى چارەسەر دىكەت - يا سىفەنەكا دو- سىرۇشتى - دىقەت، ھەتتا كۆزەرى بابى خۇ و ئەفەندار ئايكا خۇ، ياساينە پىرۇزىنە سىرۇشتى بىشكىنەت. بىرەستى، تەتتى كۆنەنەنە دىخەزىت بىر مە بىزىت ئەو كۆزىرى، و بىر تەبەتە زىرىا دىۋەنەسەسى، تەوانەكە مەزىنە دىزى سىرۇشتى؛ كۆنەنە كەسى، بىرەنە زەنەنە خۇ، سىرۇشتى باقىزەتە نەف گەنەكەشەيا و پەنەنەنە، دىقەت بخۇ زى ھەلەشەنەنە سىرۇشتى ئەزەمەنە بىكەت.

"تەزىا زىرىا دىزى زىرەنە قەدەگەرىت؛ زىرى تەوانەكە دىزى سىرۇشتى": ئەفەنە ھەفەكەنە ترسانەكە يەنە كۆنەنەنە بىر مە دىقەزىت. لى ھەتتا تەزەزەكا پۇزى، ھەلەستەنە گەرىكى دەست دەتە ستەنە مەنەنە يا مەزىنە و ترسانەكا يا ئەفەنەنە، يا كۆنەنەنە دەست بىرەنەنە دىكەت بىر تەزەنە سۆفەكەسى!

ئەزى دىقەت نۆگە بەرەردە مەزەنە تەھەمەلە/خەلەبەرگەرتىنە گەل مەزەنە چالەكەنە كەم يا كۆنەنەنە دىرۇمەسەسى دا پۇنەھى دىكەت. تەتتى كۆنەنە بىرەنەنە ئۆسەلەسى دىقەت بىزىت، لى ھەتتا ھەلەستەنە تەنە بىرەنەنە پەزى نەمازە پەنەنە، گۆتەنە گەنە بىرەنەنە و پەنەنە يەنە پەنەنە سىرۇشتى خۇ ئاشىرى كۆنەنە:

"لى قەزى ئەزە رەنەشەمە، مەتەلە چەدەم

لى سەر و پەنەنە خۇ،

نەزەدەكە كۆنە ھەتتا مەنە بىت،

بۇ تەزەكەشەنە، بۇ گەرىنە،

بۇ تەمەنەنە و كەفەخۇشەنەنە،

و بۇ گۆھ نەدەنە تە،

ھەتتا ئەزە دىكەم!"

بۇ چاندا خۇ شەرى دكەت و خودايان نەچار دكەت كو گوهدارىي بكن، چونكى د ژيريا خۇ يا تايبەت دا ھەبوونا وان و سنۆرين وان د بن فەرمانا خۇ دا نە. لى تىشتى ھەرە سەير دەربارەى ھەلبەستا پرۇمىسيوسى، يا كو ب ئەگەرى ھزرا خۇ يا بنگەھين، سترانەكا راستەقىنە يا بى باودەريپە، خواستنا كوير يا ئىسخيلۇسى يە بۇ دادپەرودەري: ئازارا بى سنۆر يا "تاكەكەسى" ویرەك ژ ئاليەكى قە و ئازارا خودايى، ھەستا تاريبوونا خودايان، ژ ئاليى دى قە؛ ھىزا ھەردو جيهانين ئازارنى يپن كو نەچار دكەن لىك نزيك ببن، ئىكبوونا مېتافيزىكى، ب زۆرى بيرا نافەرۇك و بنگەھى سەرەكى يى ديتنا ئىسخيلۇسى يا جيهاننى دەينىتە بيرا مە، يا كو مۇيرا دىبنىت وەك دادپەرودەريا ھەتا ھەتايى ل سەر خودايان و مروقان. ب ديتنا ویرەكيا سەير يا كو ئىسخيلۇسى جيهانا ئۆلىمىپى دانىتە سەر تەرازا دادپەرودەريا خۇ، دقيت ئەم ژبیر نەكەپن كو گريكىي كوير بنگەھەكى نەلقۇك يى ھزرا مېتافيزىكى د نەينىن خۇ دا ھەبوو، و دىت ھەمى ھەستىن خۇ يپن گومانى بئىخىتە سەر خودايپن ئۆلىمىپى.

ھونەرمەندى گريكى ب تايبەتى ھەستەكى نەزەلال يى گريدانا دوالى ھەبوو گەل فان خودايان - و ئەف ھەستە د پرۇمىسيوسى ئىسخيلۇسى دا ھاتىە ھىماكرن. ھونەرمەندى تاپتانى د ناف خۇ دا باودەريەكا سەرھلدايى دىت كو ئەو دىت مروقان چىكەت و ھەر نەبىت خودايپن ئۆلىمىپى ژناف بىبەت ب ژيريا خۇ يا سەردەست، بۇ يا كو، ھەلبەت، نەچار بوو ئازارا ھەتا ھەتايى بكىشيت. "شيانا" مەزن يا ژيرى مەزن، بۇ يا كو ھەتا ئازارا ھەتا ھەتايى ژى نە بەسە وەك بەرامبەر، شانازيا ھىك يا ھونەرمەندى، نافەرۇكا ھەلبەستا ئىسخيلۇسى يە، د دەمەكى دا كو سۇفۇكلىس د ئۆدپوسى خۇ دا، وەك دەستپىك، سترانا سەرکەفتنى بۇ پىرۆزىي دىپژىت.

لى ھەتا شروڧەكرنا ئىسخيلۇسى ژى بۇ ئەفسانەيى ناگەھىتە كويراتيا تەمام يا ترسپن وى: خواستنا ھونەرمەندى بۇ پىشكەفتنى، خۇشيا ئافراندا ھونەرى د سەرھلدا خۇ دا دژى ھەمى نەخۇشيان، تنى وپنەيەكى گەشە ژ ئەور و ئەسمانى يى پەنگفەدایى ل سەر گۆلەكا رەش يا خەمى ھاتىە قەدان. چىرۇكا پرۇمىسيوسى ملكى تايبەتە يى ھەمى گەلئىن ئارى، و بەلگەيە ل سەر شيانا وان بۇ كويراتى و خەمگىنىي - ب راستى دىت كو ئەف ئەفسانەيە ھەمان رامانا تايبەت بۇ گيانى ئارى ھەبىت وەك چاوا ئەفسانەيا

كەفتنى بۇ ساميان ھەيە، و كو ئەف ھەردوو ئەفسانە وەك خويشك و براپېن ئىكودوو
 نە. لى بنگەھى ئەفسانەيا پرۆمىسيوسى گرنگيا ھەرە مەزنە يا كو مرۇقى سەرەتايى
 ددەتە ئاگرى وەك پالادىيومى راستەقىنە يى ھەر چاندەكا پېشكەفتى: لى ھزرا كو مرۇقى
 كۆنترۇلا تەمام يا ئاگرى يى ھەي، و نە تنى وى وەك ديارىيەكى ژ ئەسمانى وەردگريت،
 وەك بروسكەكا ئاگرين يان تيرۆژەكا گەرم يا پۆژى، ل نك وان مرۇقىن دەستپىكى يىن
 ھزرمەند وەك گونەھەكى مەزن، تالانكرنەكا سروشتا خودايى دھاتە ديتن. و ب قى
 رەنگى پرسىيارا فەلسەفى يا ئىكى ناكۆكيەكا ب ئىش/ئازار و چارەسەر نەكرى د نافبەرا
 مرۇف و خودايان دا چىكر، و ئەو دانا وەك كەفرەكى ل بەر دەرگەھى ھەر چاندەكى.
 باشتىن و بلندترين خىرا كو مرۇفايەتى دىت بگەھىتى ب كرىارەكا گونەھكارىي ھاتە
 بدەستفەئىنان، و دقېت مرۇف نۆكە ئەنجامىن وى قەبىل بكت - پىلا ئىش و ئازار و
 ئاستەنگان يا كو خودايىن تۆرە بۆ تۆلەكرنى ددەنە نەژادا مرۇفايەتىي يا كو ب
 شىۋەيەكى خويايى بلند خوازە: ھزەرەكا گران، يا كو ب رېزا كو ددەتە گونەھى ب
 شىۋەيەكى سەير دژى ئەفسانەيا سامى يا كەفتنى رادوۋەستىت، يا كو تىدا مەراق، خاپاندنا
 درەو، ھەستىيارى، شەھوت - زنجىرەيەكا تايبەتمەندىيىن ب پرانى ژنانە - وەك
 سەرەكانيا خرابىي دھاتە ديتن. تىتنى كو گۆھۇرپىنا ئارى جودا دكت بىرۇكا بلند يا
 گونەھا چالاكە وەك خويەكا راستەقىنە يا پرۆمىسيوسى: ئەفە ھەم پاشخانا ئەخلاقى
 ددەتە تراژىدىيا/خەمگىنيا رەشبىنىي و ھەم ژى راستكرنا خرابىيا مرۇقى پەيدا دكت، و
 ب قى دەنگى گونەھا مرۇقى و ھەم ژى ئازارا كو ئەو تىنيت. نەخۇشى نافەرۇكا تىتەنە
 - يا كو ئارىي ھزرمەند نە ئامادە بوو ژى برەقىت - ناكۆكىا د دلى جىھانى دا بۆ وى
 ھاتە ئاشكراركن وەك تىكەلبوونەكا جىھانىن جودا، جىھانەكا خودايى و ئىكا مرۇقى، بۆ
 نموونە، ھەردو ب سەرى خۆ د راست دا بوون، لى ھەر ئىك تنى ئى تاكە ل تەنشت يا
 دى، يى كو ئىشى دكىشيت ژ تاكبوونا خۆ. د ھەولدا نا فەھرەمانانە يا تاكەكەسى دا بۆ
 گەھشتنا گىتگىرىي، د ھەولدا نا دا بۆ رەقىنا ژ نىرىنا تاكبوونى، بۆ بوونا تاكە ھەبوونى
 د جىھانى دا، ئەو راستى ناكۆكىا فەشارتى يا سەرەتايى دھىت - ئەوت گونەھا مەزن
 دكت، ئانكو، و ئىشى دكىشيت. ب قى دەنگى ئارىان گونەھا مەزن وەك زەلام دىت، د
 دەمەكى دا كو ساميان گونەھ وەك ژن دىت، ھەر وەكى چاوا گونەھا دەستپىكى يا مەزن

ژ لايى زهلامى قە ھاتە كرن، گونەھا دەستپىكى ژ لايى ژنى قە. وەك كۆرسا جادووگەرەن
دبىژىت، ب كورتى؛

“ ئەم وەسا ھویر نابىنین:

ب ھەزار گاغان ژن دكەت؛

لى چەندى زى بلەز بچىت،

ب ئىك بازدانى زەلام دكەت.”

دەمى ئەم نافەرۇكا ھەرە كوير يا ئەفسانەيا پرۆمىسيوسى تىدگەھىن - پىدفا
گونەھكرنى يا كو تاكى ھەولەرى تايىتانى پى رۆى ب رۆى دبىت - دقئىت ئەم ئىكسەر
ھەست ب تايبەتمەندىين نە-ئەپۇلۇنى يىن قى ھەزرا رەشبین بکەين. چونكى ئەپۇلۇ
دخوازىت تاكەكەسان ئارام بکەت ب كىشانا سنۆران د ناقبەرا وان دا، و ب دووبارەكرنا
بىرئىنانا وان وەك ياسايىن گەردوونى يىن ھەرە پىرۆز د داخوازىن خۇ يىن بۇ خۇ-
ناسىنى و ھەقسەنگىي. لى دا كو مەيلا ئەپۇلۇنى ھەمى شكلان نەھىلىت د ھىكبوون و
ساربوونەكا مىسرى دا، دا كو ھەولەدان بۇ دياركرنا رىكى و ئاراستەيا پىلا تاكەكەسى
نەبىتە ئەگەرئ راوہستاندنا لقىنا گۆلى، جار جار لافافا ديۇنىسى ھەمى بازنەيىن بچويك
ژناف دبر يىن كو "ئىرادەيا" ئىك-لايەنە يا ئەپۇلۇنى دخواست پى ھىلىنىزىمى دىل
بکەت. بلندبوونا نشكىقە يا لەھيا ديۇنىسۇسى ھىنگى پىلەين بچويك يىن تاكەكەسى ل
سەر پىشتا خۇ ھەلدگرىت، ھەر وەك چاوا براىى پرۆمىسيوسى، تايىتانى ئەتلەس، جىھان
ل سەر پىشتا خۇ ھەلدگرىت. ئەف ھاندانا تايىتانى بۇ بوونا ئەتلەسى ھەمى تاكەكەسان،
و ل سەر پىشتا خۇ يا بەرفرەھ وان ھەر بلندتر، ھەر دوپرتەر برن، گرئدانا كو
پرۆمىسيوسى و ديۇنىسۇسى پىكقە گرئددەت. ژ فى لايى قە، پرۆمىسيوسى ئىسخىلۇسى
ماسكەكى ديۇنىسۇسى يە، د دەمەكى دا كو د خواستنا كوير دا بۇ دادپەرورەيى يا كو
من بەرى بەحس كرى، ئىسخىلۇس رەگىن خۇ يىن باب و كال ژ ئەپۇلۇنى ئاشكرا دكەت،
خودايى تاككرنى و سۆرپىن دادپەرورەيى، خودايى تىگەھشتنى. و سروشتى دوو-روى يى
پرۆمىسيوسى ئىسخىلۇسى، د ھەمان دەم دا ھەم ئەپۇلۇنى و ھەم پرۆمىسيوسى، دشىت

ب قى فۆرمولا ھزرى بهيتە دەربېرىن: "ھەممى تىشتى ھەيى ھەم دادپەرورە و ھەم
نەدادپەرورە و ب ھەردوو رەنگان وەككەف ھاتىە راستكرن."
جىھانا تە، ئەفەيە! ئەفجا ئەفە جىھانەكە!

ئەفە نەرىتەكا بى گومانە كو خەمگىنيا گرىكى د شكلى خۇ يى ھەرە كەفن دا تنى بەحسى ئازارپىن دىۋنيسوسى دكر، و كو بۇ دەمەكى درىژ دىۋنيسوس تنى قەھرەمانى شانوئى بوو. لى ئەم دشىن ب ھەمان پشتراستى قە بېژىن كو، ھەتا يورپىيدىس، دىۋنيسوس چ جارا نەبوويە قەھرەمانى تراژىكى، و كو ھەمى كەسايەتتىن نافدار يىن شانوئىا گرىكى - پرمۇمىسيوس، ئۆدپوس و... ھتد - تنى ماسكىن وى قەھرەمانى پەسەن بوون، دىۋنيسوس. راستىا كو خودايەك د پشت ھەمى فان ماسكان دا قەشارتى يە ئەگەرى سەرەكى يى "نموونەيى بوونا" نموونەيى يا وان كەسايەتتىن نافدارە كو گەلەك جاران سەرسورمانى پەيدا كرىە. كەسەك، ئەز نزانم كى، دىژىت كو ھەمى تاكەكەس، وەك تاكەكەس، كۆمىكن/پىكەنوكن و ب ئەنجام نە-تراژىكن/پىر خەمگىن: ژ وئ ئەم دشىن دەرئىخىن كو گرىكى ب راستى نەشيان تاكەكەسى ل سەر شانوئىا تراژىك قەبىل بكن. و ديارە كو وان وەسا ھەست دكر، ھەر وەك چاوا نرخاندا جوداكەر يا ئەفلاتونى يا ھزرى دژى "پەيكەر"ان/پوتان د كويراتيا گيانى ھىلىنى دا جھ گرتىە.

لى بۇ بكارئىنانا تىرمىنۇلۇژيا ئەفلاتونى، ئەم دشىن دەربارەى كەسايەتتىن تراژىك يىن شانوئىا ھىلىنى ھوسا بئاخقىن: دىۋنيسوسى راستەقىنە يى تنى د گەلەك شكلاان دا دەرەكەقىت، د ماسكى قەھرەمانەكى شەرقان دا و، ئەم دشىن بېژىن، د تۇرا ئىرادەيا تاكەكەسى دا گىرۇ بوويە. دەمى خودا ل سەر شانوئى دئاخقىت و كار دكەت، ئەو دشبەيت تاكەكەسەكى شاش، ھەولدر، ئازاركىش: و راستىا كو ئەو ب قى دروستى و زەلالى دەرەكەقىت كارتىكرنا ئەپۇلۇنى يە، شروققەكەرى خەوان، يى كو رەوشا دىۋنيسوسى يا كۆروسى ب پىكا قى دەرەكەفتنا ھىمايى نىشان ددەت. لى، ب راستى، ئەف قەھرەمانە دىۋنيسوسى ئازاركىش يى نەپنىانە، خودايى كو بخۇ ئازارا تاكبوونى دكىشىت، يى كو ئەفسانەيىن سەير دەربارەى وى دىژن كو ئەو ژ لايى تايىتانان قە ھاتىە پارچەكرن و كو، د قى رەوشى دا، ئەو وەك زاگريوس دەيتە پەرىستن.

ئەفە ديار دكەت كو پارچەكرن، ئانكو ئازارا راستەقىنە يا دىۋنيسوسى، دگەھىتە گوھۇرىنى بۇ ھەوا، ئاف، ئاخ و ئاگرى، و كو دقېت ئەم لەوما رەوشا تاكبوونى وەك سەرەكانى و دەستپىكا ھەمى ئازاران و ب قى رەنگى وەك تىشتەكى شەرمزار بىينىن. ژ

كەنيا قى دىۋنيسوسى خودايىن ئۆلۈمى ھاتىنە دىنبايى، ژ ھېسىرىن ۋى يىن مرقۇفايەتى. د ھەبوونا خۇ دا ۋەك خودايەكى پارچەكرى دىۋنيسوسى سىروشتەكى دووانىت ھەبوو يى دىۋەكى ھۇف و درندە و ھوكمدارەكى نەرم و دلۇقان. لى ھىفيا ئىپۇتان ژدايكبوونا دووبارە يا دىۋنيسوسى بوو، يا كو ئەم نھا دىيىن، ب ھندەك پىشبينىي، ۋەك دوماھىيا تاكبوونى شىۋفە بىكەين: سترانا بلند يا شادىي يا ئىپۇتان ھاتنا قى دىۋنيسوسى سىيەم پىرۇز دكر. تنى ئەف ھىفيا تىرۇژەكا شادىي دھاڧىژىتە سەر رپويى جىھانى، يا پارچەكرى و كەرتكرى بۇ تاكەكەسان، يا كو ب شىۋەيەكى ئەفسانەيى ب دىمىتير ھاتىە ھىماكرن، يا كو د خەما ھەتا ھەتايى دا نقوم بوويە، يا كو تنى جارەكا دى شاد دىبىت دەمى بۇ ۋى دھىتە گۇتن كو ئەو دىشەت جارەكا دى دىۋنيسوسى بىنيتە دىنبايى/ھەبوونى. د قان ھىزان دا ئەم ژ خۇ ھەمى پارچەيىن پىكەتاي يىن دىتەكا كوپر و رەشبين يا جىھانى دىبىن، و د ھەمان دەم دا بىروباۋەرىن نەيى يا خەمگىنىي: تىگەھشتنا بىگەھىن يا ئىكبوونا ھەمى تىشتان، تاكبوون ۋەك سەرەكانىيا سەرەكى يا خرابىي، ھونەر ۋەك ھىفيا شاد كو نىرىنا تاكبوونى دىشەت بھىتە شكاندن، ۋەك پىشبينىيەكا ئىكبوونەكا ژنوى قەژىاي.

مە بەرى پىشنيار كر كو داستانا ھۆمىرۇسى ھەلبەستا چاندا ئۆلۈمى يە، سترانا ۋى يا سەرەكەفتنى يە دەربارە ترسىن شەرى گەل تاپتانان. نوکە، ل ژىر كاريگەريا زۇر يا ھەلبەستا تراژىك، ئەفسانەيىن ھۆمىرۇسى دووبارە ل شىۋەيەكى دى دزقپن، و د قى گوھۇرپىنا گىانى دا ديار دكەن كو چاندا ئۆلەمىي ژى ب دىتەكا كوپىتر يا جىھانى ھاتىە تىكشكاندن. تاپتانى سەرەلدايى پىرۇمىسيۇس ب ئازاركەرى خۇ يى ئۆلەمىي دا زانىن كو سەرۋەريا ۋى د مەترىيا ھەرە مەزن دا يە ئەگەر ۋى گەلەك درەنگ كر د يەكبوونا ھىزان دگەل ۋى. د بەرھەمىن ئىسخىلۇسى دا، ئەم دىبىن زىۋس، ترىيا و ژ داويا خۇ قەجنىقى، ھەفەيەمانيي دگەل تاپتانى گرى ددەت. ب قى رەنگى، سەردەمى بەرى يى تاپتانان ب درەنگى ژ تارتارۇسى دھىتە قەگەراندن بۇ رۇناھيا رۇژى. فەلسەفا سىرۇشتى كىقى و روت ئەفسانەيىن جىھانا ھۆمىرۇسى دىبىنيت چاۋا دلغن، ب چاقەكى راسىگۇ و دروست يى راسىي: ئەو سىي دىن، ئەو دلەرزىن ل ژىر چاقى بىرقەدار يى قى خوداۋەندى - ھەتا كو مستا بھىز يا ھونەرمەندى دىۋنيسۇسى وان نەچار دكەت كو پەرسىنا قى خوداۋەندا نوى بىكەن. راسىيا دىۋنيسۇسى دەستى خۇ دانىتە سەر ھەمى

وارى ئەفسانەيى ۋەكو دەربېرپنەكا ھىمايى يا تىگەھشتىن خۇ دىگىت، ۋ دەنگى خۇ دىدەت، ھندەك جاران د رپورەسمىن گشتى يىن تراژىدىي/خەمگىنىي دا ۋ ھندەك جاران د رپورەسمىن نەينى يىن رازىن/نەينىيىن دراماتىك دا، لى ھەردەم د ناف كەفلى كەفن يى ئەفسانەيى دا.

ئەف ھىزە چ بوو يا كو پرۇمىسيۇس ژ تەيرىن ۋى رزگار كرى ۋ ئەفسانە كرە ئامرايى ژىريا ديۇنىسۇسى؟ ئەو ھىزا ھىراكلى يا مۇزىكى بوو - يا كو، ب شىۋەيەكى ھەرە بلند د تراژىدىي دا ديار دىيت، شيا ئەفسانە ب رەوانىيەكا نوى ۋ كوپىرتىن شروۋفە بكتە. ئەفە، ۋەك مە بەرى ژى نىشان داي، شيانا ھەرە بەيز يا مۇزىكى يە. چونكى ئەفە چارەنقىسا ھەمى ئەفسانەيانە كو ھىدى ھىدى بكتەفە د ناف سنۆرىن راستىيەكا گويا/بازنەيا دىرۇكى دا، ۋ ژ لايى ھندەك سەردەمىن پاشتر قە ۋەك راستىيەكا تاك بەينە دىتن كو بانگەشا راستىا دىرۇكى دكتە. گرېكيان، ب زىرەكى ۋ سەرھىشى، بەرى خۇ دابوو گوھۇرپنا ھەمى خەونا خۇ يا ئەفسانەيى يا جەوانىي بۇ دىرۇكەكا كارگەرى يا جوانىي. چونكى ئەفە يە چاوانيا مرنا ئۇلان: بىنەمايىن ئەفسانەيى يىن ئۆلەكى ب سىستەماتىك دەينە رېكخستن، ل ژىر چافىن ھىك ۋ ژىر يىن دۇگماتىزما ئورتۇدۇكىسى، بۇ كۆمەكا سابت يا رويدانىي دىرۇكى؛ مروف ب دلتنەكى بەرەفانىي ل راستىوونا ئەفسانەيان دكتە، د ھەمان دەم دا بەرھىنگارى ژيان ۋ گەشەكرنا وان يا بەردەوام دىيت. ھەستا ئەفسانەيى دىمىت ۋ جەي خۇ ددەتە داخوازىن ئولى يىن بىنگەھىن دىرۇكى.

ئەف ئەفسانەيا مىرى نوكة ژ لايى زانايى نوپۇدايكبووى يى مۇزىكا ديۇنىسۇسى قە ھاتە گرتن؛ ۋ د دەستى ۋى مۇزىكى دا، ئەو دوبارە گەش بوو، ب رەنگىن ھوسا كو بەرى چ جاران نەھاتىوونە دىتن، ب بېنەكا كو ب كەسەرۋە ئامازە ب ھەبوونا جىھانەكا مېتافىزىكى دكر.

پشتى قى گەشبوونا دوماھىي، ئەو د رزىت، بەلگىن ۋى زوھا دىن، ۋ زوى لوكيانىن تەنازكەر يىن كەفنا رەدستىن خۇ ل گولپىن زوھابووى ۋ وپرانبووى دگرن دەما ئەو ب چار بايان دەينە بادان. ب رېكا خەمگىنىي يە كو ئەفسانە دگەھىتە ناۋەركا خۇ يا ھەرە كوپىر، شىۋى خۇ يى ھەرە دەربېر؛ ئەو چارەكا دى رادىبىت، ۋەك پالەۋانەكى بىرىندار، ۋ ھەمى وزەيا زىدە، دگەل ئاراميا ژىرانە يا مروفى دىمىت، د چافىن ۋى دا ب

گەشبوونەکا دوماھیی یا بەهیز دسوژیت. ئەری مەرەما تە ج بوو، یورپییدیسی کافر، دەما تە هەول دا وئ ئەفسانەیا دمریت جارەکا دی ب ئیخییە د خزمەتا خو دا؟ ئەو د بن دەستین تە یین توندوتیژ دا مر: و پاشی تە پیدقی ب ئەفسانەپەکا سەختە و ماسککری هەبوو یا کو، وەك مەیموونا هیراکلیسی، تنی دشی خو ب کەقنە خەملین کەقن بخەملینیت. و دەما ئەفسانە بو تە مر، زانانی/ژییری موزیککی ژى مر: سەرەپای کو تە ب تەماعکاری هەمی باخچەیی موزیککی تالان کرن، تنی تشتی تە شیای بکەى موزیکەکا سەختە و ماسککری بوو. و ژبەر کو تە دەست ژ دیونیسووسی بەردا، ئەپۆلۆنى ژى ل دۆرا خو دەست ژ تە بەردا؛ سەرەپای کو تە هەمی هەستین توند ژ نقینین وان پاکرن و ئەو ئیخستە د بازنەیا خو دا، سەرەپای کو تە دیالیکتیکیەکا سۆفیستی بو ئاخفتنین پالەوانین خو تیژ و تویژ کر، ئەو ژى ب تنی دى خودان هەستین سەختە و ماسککری بن، و تنی ئاخفتنین سەختە و ماسککری کەن.

تراژىدىا گرىكى ب شىۋەيەكى جودا ژ ھەمى ھونەرپن خوشكىن كەفتەر مر: ئەوى ب شىۋەيەكى تراژىك ب دەستى خۇ خۇ كوشت، پىشتى مەللانەيپن چارەسەرنەبووى، دەما يپن دى ب خۇشى و ئارامى د تەمەنەكى درېژ دا مرن. ئەگەر مرنەكا بى ئىش، كو زارۇكىن جوان ل پىشت خۇ بەيلىت، نىشانا رەوشەكا سىروشتى يا بەختەوەر بىت، ھنگى دومايپن ھونەرپن دى نەمۇنەيا وى رەوشا سىروشتى يا بەختەوەر نىشا مە ددەن: ئەو ھىدى ھىدى دىنرەن، و ب چاڧىن خۇ يپن دىمىن زارۇكىن خۇ يپن جوانتر دىيىن، يپن كو سەرپن خۇ ب بېھتەنگىيەكا ئازا بىلەن دكەن. لى مرنە تراژىدىا گرىكى، ژ لايى دى قە، قالاھىيەكا مەزن ل پىشت خۇ ھىلا كو كاريگەرپن وى ب كويرى، دوپر و بەرفرەھ ھاتنە ھەستەپىكرن؛ وەك چاوا جارەكى دىمىن گرىكى د سەردەمى تىپىرىۋسى دا دەنگەكى دلتەزىن ژ گىرافەكا تىن بېيىستىن كو دگوت 'خودا پان يى مرى'، نوکە، ل سەرانسەرى جىھانا ھىللىنى، ئەف ھاوار وەك گازندەكا ب ئىش قەدەنگ دا: 'تراژىدى مرن! خومگىنى مرن! ھەلبەست ب خۇ ژى دگەل مرن! ھەرن، ھەرن، ھەي چاڧلىكەرپن

بجويك و كورت! ھەرن بۇ ھادىس، و خۇ ب پارچىن ماموستايپن كەفن تىر بكەن! لى دەما ژانرەكى ھونەرى يى نوى پەيدا بوو، كو رېژ ل خەمگىنىي دگرت وەك پېشىنە و ماموستايى خۇ، ب ترسناكى ديار بوو كو سەرەپى كو تايىبەتمەندىپن دايكا خۇ ھەبوون، ئەو تايىبەتمەندى بوون يپن وى د دەما خەباتا خۇ يا درېژ يا مرنى دا ھەبوون. يورپىپىدىس بوو يى كو خەباتا مرنە تراژىدىي/خەمگىنىي كرى؛ ژانرى پاشتر ب ناڧى كۆمىدىا نوى يا ئەسىنى دھىتە نىاسىن. د كۆمىدىي دا بوو كو شكلى نەخۇش يى تراژىدىي ژيا، وەك بىرھاتنەك بۇ مرنە وى يا بېچارە و توندوتىژ.

ئەف چارچۇقە دھىلىت ئەم تىبگەھىن كا بۇچى ھەلبەستفانپن كۆمىدىا نوى ھندە ب دل و جان ھەز ژ يورپىپىدىسى دكرن؛ دا كو ئەم ئىدى مەندەھۇش نەبىن ب خواستا فېلىمۇن، يى كو دخواست ئىكسەر بھىتە دارفەكرن دا كو بشىت يورپىپىدىسى د جىھانا ژىرىن دا بىيىت، ب تىن ئەگەر پىشتراست با كو يى مرى ھىشتا ب تەمامى خودان ھىش خۇ يە. لى ئەگەر ئەم بڧىن، ب كورتى و بىي كو بانگەشا تەمامبوونى بكەين، وان گرېدانان دەستنىشان بكەين يپن كو يورپىپىدىس ب مېناندەر و فېلىمۇنى قە گرېدان،

و بېژين كا وان چ تشت د وى دا دديت يى كو ههيهجان و نمونه بوو، دقيت هم ب تنى بېژين كو يوريپيديسى تهماشهفان ئينا سهر شانويى.

دهمى هم تيدگههين كا كهستهيى كو دراماتيستين پروميسوسى يين بهرى يوريپيديسى پالوانين خو پى چيكرين چ بوو، و تيدگههين كا همو چهند كيىم خهمخور بوون كو ماسكهكا راست يا راستيى بينن سهر شانويى، هم دى ههروهسا مهيلا تهمام بهروفازى يا يوريپيديس تيگههين. ب ريكا وى، مروقيى ئاسايى رپيا خوه ژ ناف تهماشهفانان فه بو سهر شانويى فهكر، و همو نهينيكو كو بهرى بتنى ديمهنيى مهن و ئازا نيشان ددان، نوكه ب باوهريهكا ئيشدار ههمى كيماسيين سروشتى ژى نيشان ددا، كو هيلين كيماسيين سروشتى ژى ددان بهر خو. ئوديسيوس، هيلينيى نمونهيى يى هونهرا كهفتنر، نوكه د بن دهستين ههلبهستفانين نوى دا، بوو كهسايتيا گرايكولوس، يى كو ژ فى دهمى و پيغه جهى سهرهكى ل سهر شانويى وهكى خزمهتكارهكى زيركه و دلوفان وهرگرت. همو يوريپيدس، د "بهقين" نهريستوفانيس دا، وهكى باشيهكى بو خوه دبينيت - كو وى ب دهرمانى خوه هونهرا تراژيك ژ قهلهويا وى يا مهن رزگار كريبه - ب تايبهتى د قههرمانين وى يين تراژيك دا ديار دبيت. ب كورتى، تهماشهفان نوكه دووپاتا خوه ل سهر شانويى يوريپيدى دديت و گوهداريا وى دكر، و ب زمانليزانيا وى دلخوهش دبوو.

لى دلخوهشى نه تهنه تشتك بوو: يوريپيدس فيرى خهلكى كر كو بو خوه بناخفن، ههروهكى همو د پيشبركييا خوه دگهل ئيسخيلوس دا پى شانازيى دكهت - چاوا وى فيرى خهلكى كر كو چاقديريى بكهن، كار بكهن و ب شيويهكى ژيرانه و هونهرمهاندانه و ب زيرهكترين سوفيستيان بهزن. د فى گوهرتنا زمانى ئاسايى دا، وى رپى فهكر بوو كوميدىا نوى. ژ بهر كو ژ وى دهمى و پيغه، ئيدى نه سر بوو كا چهوا ژيانا رپوانه ل سهر شانويى بيته نيشاندان، و كيژ گوتنن پيشينان بينه بكارنيان. نافنجيا بورژوازي يا كو يوريپيدس ههمى هيقيين خوه يين سياسى لى گريداوون، نوكه دهرهفتا ناخفتنى ههبوو، ل جهى كو بهرى زمانى وى يى شانويى د تراژيديى دا ژ لايى نيى-خودايان فه، و د كوميدىى دا ژ لايى ساتيرى سهرخوهش فه دهاته دياركرن. و يوريپيدسى نهريستوفانيس دشيا شانازيى ب خوه بكهت كو وى ژيانا رپوانه، يا ئاسايى و بيهنهنگ نيشان دايه، يا كو ههر كهسهكى دشيا شروقه بكهت. همگهر نوكه خهلك فهلسهفه دكر، كارين خوه ب پيغه دبر و دوزين خوه يين ياسايى ب زيرهكيهكا بهرى نهديتى پيشكيش

دكرن، ئەفە ژ بەر كارى وى بوو، ئەنجامى وى زانەبوونى بوو يا كو وى د ناف خەلكى دا چاندبوو. بۇ فان خەلكەكى ئامادەكرى و رۇناهيكرى، كۆمىدىا نوى نوكة دشيا خوه ئاراستە بكەت، ب يورپىپىدس وەكى جۆرەكى سەرۆكى كۆرسى - ھەرچەندە قى جارى كۆرسى تەماشەفانان ھندەك راھىنان پىدقى بوو. دەمى ئەف كۆرس فىرى ستران گۆتنى ب ئاوازى يورپىپىدى بوو، ژانرى شانۆيى يى كو وەكى لىستۇكا كىشكى يە ھاتە پىش، ئانكو كۆمىدىا نوى، ب سەرگەفتىن خوه يىن بەردەوام يىن زىرەكى و فىلبازى. لى يورپىپىدس - سەرۆكى كۆرسى - بەردەوام دەھاتە پەسنكرن: ب راستى، ھندەك ھەبوون كو دى خوه كوشتبا دا پتر ژى فىر ببى، ئەگەر نەزانىبا كو ھەلبەستفانى پ خەمگىن ھەر وەك خەمگىنىي بخوه مرى يە. لى دگەل خەمگىنىيا ھىلىنى باوەريا خوه ب نەمرىا خوه ژى بەردابوو، نە تنى باوەرى ب دەربازبوو پەكى ئايدىال، لى ھەروەسا ب داھاتوويەكى ئايدىال ژى. ئەو كىلا گۆرژى يا نافدار، 'سك و گوھۆر د پىرى دا، ب ھەمان شىوہ بۇ قۇناغا پىرىي يا ھىلىنىزىمى ژى دگونجىت. خوەشيا دەمژمىرى، زىرەكى، نەجىدىبوون و ھەوەسباز خوداين وى يىن ھەرە بلند بوون؛ چىنا پىنجى، كۆلە، نوكة گەھشە مافى خوه، ھەر چ نەبىت د ھەلوئىستى دا؛ و ئەگەر ئەم ھىشتا بشىن ئاخفتنا ل سەر 'دلخوہشيا گرىكى' بكەين، مەبەستا مە دلخوہشيا كۆلەيە، يى كو چ بەرپرسىارىيىن گران نىنن و تىشتەكى مەزن نىنە كو ژ بۇ كار بكەت، و يى كو چ تىشت، نە يى دەربازبوويى و نە يى داھاتوويى، ژ نوكة بلندتر نابىنىت.

ئەف خەپالا "دلخوہشيا گرىكى" بوو يا كو ھندى ھىرس و توورپىي ئىخستە دلى ھزرمەندىن كویر و بەيز يىن چار سەدسالين ئىكى پىشتى زاینى: وان ئەف رەفا ژانە ژ جدىبوون و ترسى، ئەف ملکہچبوونا ترسنۆك بۇ كەيفخوہشيا ئارام، نە تنى كىم دىتن، لى ھەروەسا وەك دژايەتيا ھەلوئىستا مەسىحى ژى دىتن. و ژ بەر كارتىكرنا وانە كو ئەو دىتنا سەردەما گرىكى يا كەفن كو بۇ چەندىن سەدسالان مايى، ب بەرخوہدانەكا نىزىكى نەشكەستى، رەنگىن سۆر يىن دلخوہشىي پاراستن - ھەر وەكى سەدسالا شەشى ھەر چ جارا نەبووبىت، دگەل ژداىكبوونا خەمگىنىي، نەلنپىن وى، پىساگۆراس و ھىراكلىتۇس؛ ھەر وەكى بەرھەمىن ھونەرى يىن وى سەردەمى مەزن ھەر چ جارن نەبووبن.

لئ چ ژ وان بهرهمان نه دشيا ژ ئاخاب قى شيوهى دلخودشى و كه پىفخوشيه كا ژيانى يا پير و كوله شين ببيت، و نهو ئاماژى ددهنه ديتنه كا تهمام جودا يا جيهانى وهك بنگهه هه بوونا خوه. دهمى من گوټ كو يوريپيدس تهماشه فان ئينانه سهر شانويى دا وان شيان بدهتى كو هه لسه نگاندا شانويى بكه، دببت من نهو هزر داببت كو هونه را تراژيك يا كهفتتر هه ردهم په يوهنديه كا خراب دگهل تهماشه فاني هه بوو؛ و مروټ دببت بهيت هاندان كو په سنا نيه تين راديكال يين يوريپيدسى بكهت، يين كو ئارمانجا وان په يوهنديه كا گونجاي دناقبه را بهرهم و گوهداران دا بوو، وهك پيشكهفتنهك ل سهر كارى سوفوكليس. لئ 'گوهدار' تنى په يقه كه، و نه پيقه ره كى هه ردهم وهك خوه و نه گوهوره. بوجى دفتت هونه رمنه د خوه ملكه چى هيزه كى بكهت كو هيزا وى تنى د ژمارا وى دا يه؟ و نه گهر نهو ههست بكهت كو د شيان و ئارمانجان دا ژ ههر تهماشه فانه كى بلندتره، چاوا دشين ريزه كا مه زنتر بو دهر بپنا گشتى يا ههمى وان شيانين كيتر هه ببيت ژ وى ريزا كو بو وى تهماشه فاني تاكه كه سى هه يه يى كو، ب شيوهيه كى ريزه يى، يى ههره بهرهداره د ناف واندا؟ ب راستى، چ هونه رمنه دى گريكى د سهرانسهرى ژيانا خوه دا گوهدارين خوه ب وى چهندي نه ئيشاندن و سهر بخوه نه بوو وهك يوريپيدسى: نهو يى كو، هه تا دهمى خه لك خوه هافيتيه بهر لنگين/پين وى ژى، ب ئاشكه راى و ب مهيدانخوازيه كا بلند دهست ژ نيه تين خوه بهردا، نهو نيه تين كو سهر كهفتنا وى ل سهر خه لكى پهيدا كربوون. نه گهر قى داهينه رى كيترين ريز بو وى ههر يشه يا كو گوهدارين وى بوون هه با، نهو دى ژ بهر دارين شكهستين خو كهفتبا بهرى كو بگه هيته نيڤا ژيانا خو. نوكه نه تيدگه هين كو فورمولا مه: 'يوريپيدس تهماشه فان ئينانه سهر شانويى دا وان شيان بدهتى كو هه لسه نگاندى بكه'، تنى دهمكى بوو، و دفتت نهو بو تيگه هشتنه كا كويرتر يا نيه تين وى پتر فهكولينى بكهين. ژ لايه كى دى، ههر كهس دزانيت كو ئيسخيلوس و سوفوكليس د ژيانا خوه دا و پشتى وى بو دهمه كى دريژ ژ لايى خه لكى فه گه لهك دهاتنه هه ژمارتن، لهوما نهو نه شين باسئ په يوهنديين خراب دناقبه را بهرهم و گوهداران دا بكهين. كا چ بوو يى كو نهو هونه رمنه دى بهرهدار و بى وهستيان ب توندى ژ ريكه كى دوور ئيخت يا كو ب تيروژين روجا مه زنترين هه لبه ستفانان و نه سمانى زهلال يى په سهندكرنا خه لكى روناھى كرى بوو؟ كا كيژ لينيرينا سهر يا بو تهماشه فاني نهو بهرهد تهماشه فاني فه بر؟

چاوا رېزگرتهکا زېده بو گوهدارېن وی بوو نهگهړئ بېرېزیکرنا گوهدارېن وی؟ وهک ههلبهستفان، یورپیدس ههست دکر - و ئهفه بهرسقا وئ مهتلهوکئ یه یا کو مه نوکه گوتی - کو ژ خه لکی بلندتره، لئ نه ژ دوو ژ تهماشهفانېن خوه: وی خه لک ئینانه سهر شانویئ، لئ رېز ل وان ههردوو تهماشهفانان گرت وهک تنئ دادوهر و سهرودرېن شیاندار بو ههلسهنگاندنا هونهرا وی ب تهمامی؛ ل دویف رېنیشاندان و هاندانېن وان، وی ههمی جیهانا ههست و سۆز و نهزموونان، یېن کو بهرئ د رېزېن تهماشهفانان دا ههبوون، فهگوهاستنه د گیانئ قههره مانېن خوه یېن سهر شانویئ دا، گوهداریا وان کر د لیگه پریانا خوه دا بو زمانهکئ نوی، موزیکهکا نوی بو فان کهسایه تیېن نوی. تنئ د دهنکئ واندا وی ههم برپارېن داوی ل سهر کارئ خوه و ههم هاندانا کو سۆزا سهرکهفتنئ ددا دبهیست دهمئ دیسان برپارا گوهداران وی نه دپهسه ند دکر.

ئیک ژ فان ههردوو تهماشهفانان یورپیدس بخوه یه: یورپیدس هزره مند، نه یئ ههلبهستفان. دبیت بهیته گوتن کو دهوله مهنديا نه ناسایی یا شیان وی یا په خنهی، وهک یا لیسینگ، ههرچهنده نه شیا هاندرهکئ زېده یئ بهرهمه مهنه ر بو هونهرا وی پهیدا بکهت، لئ ههر چ نه بیت بهردهوام خودی کر. ب فئ شیانئ، فئ زیرهکی و چالاکیا په خنهی، یورپیدس ل شانویئ روینشتبوو و ههول ددا کو د شاکارېن پیشینېن خوه یېن مهزن دا تایبه تمهندي ل دویف تایبه تمهندي، هیل ل دویف هیلئ ژ نوی قه دبیت بینیت، یېن کو دهمی تار ی کربوون وهک چاوا وینه یېن کهفن تار ی دکهت. و دهمی وی ئهف کاره دکر، وی نهو تشت دیت یئ کو ههر کهسهکئ شارها د نهینین کویر یېن تراژیدیا ئیسخیلی دا دئ چافهړئ کهت: د ههر تایبه تمهنديکئ دا، د ههر هیلهکئ دا، وی تشتهکئ نه پیقایی دیت، جوړهکئ وردبینیا خاپینوک و د ههمان دهم دا کویرایه تیهکا نه زانکری، پاشخانهکا بئ داوی. ههتا کهسایه تیا ههره زهلال ژی دنیقکا وئ دا دویندهها ستیرکهکئ پئقه ههبوو، یئ کو دیار دبوو ناماژه ددا نه پشتراستیئ، ب تشتهکئ کو نه دشیا بهیته روئناهیکن. ههمان تاریاتی پیکهاته یا شانویئ ژی داگرتبوو، ب تایبه تی رامانا کۆرسی. و چهند گومانبار ما بو وی چاره سهریا پرسین ئه خلاقئ! چهند گومانبار بوو چاره سهرکرنا ئهفسانهیان! چهند نه ریکوپیک بوو دابه شکرنا بهخت و نه بهختی!

ھەتا د زمانى تراژىدىيىن/خەمگىنىيىن كەفنتىر دا ژى ۋى گەلەك تىشت دىتن يىن نەخوھش،
 يان ھەر نەبە سەرلېشىۋېتەر. ب تايىبەتى، ۋى گەلەك دەبدەبە بۇ پەيۋەندىيىن سادە
 دىت، گەلەك مەجاز و تىشتىن سەير بۇ كەسايەتتىن ھندە سادە. ئەو ل شانۋىي
 روينىشتىبوو، ب نەئارامى دھزرى، و ۋى، ۋەك تەماشەفانەك، دان ب خوەدا نا كو ئەو
 پېشىنىن خوە يىن مەزن تېناگەھىن. لى ژ بەر كو باۋەريا ۋى ئەو بوو كو ئاقل سەرەكانىيا
 راستەقىنە يا ھەمى كەيفخۇشى و داھىنانى يە، ئەو نەچار بوو ژ خوە پىرسىار كر كا
 ئەرى كەسەكى دى ۋەك ۋى ناھزىرىت و دان ب ھەبوونا قى نەپىقايى نائىنىت. لى پرانىا
 خەلكى، و باشتىرىنىن وان، تىن ب كەنىەكا گومانبار بەرسقا ۋى ددان؛ لى كەس نەشيا
 ژى را بېژىت كا بۇچى، سەرەراى گومان و دوۋدلىيىن ۋى، مامۇستايىن مەزن راست بوون.
 و د قى رەوشا ئازاردار دا ئەو گەھىشتە تەماشەفاننى دوۋىي، يى كو د خەمگىنىيى
 نەدگەھىشت و لەوما ۋى ھەلبزارت كو گوھ نەدەتتى. پىشتى ھىزىن خوە كرنە ئىك، ۋى
 شيا، ژ جەھكى تەرىقاندى، شەرەكى مەزن ل دژى بەرھەمىن ئىسخىلوۋس و سۇفۇكلىس
 دەست پى بكت - نە ب رىيا پۇلىمىكى/دژۋارىي، لى ۋەك ھەلبەستفانەكى شانۋىي،
 تىگەھىشتا خۇ بەرامبەر تىگەھىن كەفن يىن خەمگىنىيى دانا.

بەرى كۈ ئەم ئافى ۋى تەماشەقانى دوويى بىدەين، دا ئەم جارەكا دى قەگەرىن سەر
 ۋەسفا وان پارچىن دژبەر و نەپىقايى يىن تراژىدىا/خەمگىنيا ئىسخىلى. دا ئەم بىنين
 بىرا خوە كا چەند ئەم سەرسام بووين ژ كۆرس و قەهرەمانى تراژىك د ۋى جۆرە
 تراژىدىي دا، يىن كۈ مە نەدشيا دگەل عادەتتىن خوە يان دگەل كەقنەشۋىيى لىك بىنين،
 ھەتا كۈ مە ناسى كۈ ئەف دوۋالى بخوە سەرکانى و ئاقەرۇكا تراژىدىا گرىكى بوو،
 دەرپرنا دوو ھەستىن ھونەرى يىن تىكەلكرى، يىن ئەپۇلۇنى و دىۋنيسۋسى. ژىبرنا
 پارچى سەرەتايى و بەيزىي دىۋنيسۋسى ژ خەمگىنيى، و ئافاكرا دووبارە يا خەمگىنيى
 ل سەر ھونەر، ئەخلاق و فەلسەفەيا نە-دىۋنيسۋسى - ئەقە يە نيەتا يورىپىدىسى، يا
 كۈ نوکە بۇ مە ۋەك رۆژى رۇناھى دبىت. ل داويا ژيانا خوە، يورىپىدىس بخوە ب
 شىۋەيەكى زەق ھەقدەمىن خوە بەرامبەرى پرسىارا بها و گرنگيا قى نيەتى كر د
 ئەفسانەيەكى دا. ئەرى دىۋنيسۋسى دىت ھەر ھەبىت؟ ئەرى ناھىتە ژناقىرن ب زۆرى
 ژ ئاھا ھىلىنى؟ بىگومان، دبىژىت ھەلبەستقان، ئەگەر تنى تىتەكى ھوسا گونجاي با -
 لى خودايى دىۋنيسۋسى گەلەك بەيزە: نەيارى ھەرە زىرەكە ژى، ۋەك پىنسىوس د
 باخى دا، بى ھەست ب سىحرا ۋى دەيتە گرتن، و د سىحرا خۇ دا بەرەف چارەنقىسا
 خۇ يا نەخۇش دچىت. بۇچوونا وان ھەردوۋ زەلامىن پىر، كادموس و تىرىسىياس، ديارە
 بۇچوونا ھەلبەستقانى پىر ژى يە: ھزركرا كەسى ھەرە زىرەك نەشيت وان
 كەقنەشۋىيى گەلىرى، ۋى پەرستنا دىۋنيسۋسى يا كۈ ھەردەم دووبارە دبىت، ژ ئاف
 بىت - ب راستى، ھەر چ نەبىت دقۇت مەرۇف خوە نىشان بدەت كۈ ب ھىيارى و
 دىپلوماتى گرنگىي ددەتە وان ھىزىن سەير، ھەرچەندە دبىت خوداى ژ ۋى ئاستا لاواز
 يا تىكەلبوونى نەپازى بىت و د داويى دا دىپلوماتى - د قى ھالەتى دا كادموس - بکەتە
 ئەژدەھا. ئەقە يە پەياما ھەلبەستقانى يى كۈ د سەرانسەرى ژيانا خوە دا ب
 قەھرەمانى لى دژى دىۋنيسۋسى راۋەستىايە، تنى بۇ ھندى كۈ كارىەرە خوە ب پەسنا
 نەيارى خوە و خوەكوشتنى بقدىنىت ۋەك زەلامەكى كۈ خوە ژ بورجەكى باقىژىت دا
 ژ ۋى گىژبوونا ترسناك و نەھەلگر يا سەرەگىژىيى رزگار ببىت. ئەف تراژىدىيە
 نارازىبوونەكە ل دژى جىبەجىكرنا نيەتتىن ۋى - و ئۆھ، ئەو بەرى ھاتبوونە

جېبه جيڪر! مڙجيزه ڀوويدياڻو: ههتا دمئ ههلبهستفاني باوهر يا خوه گوهور،
 نيته تي وى بهري ب سهرکهفتن دهرکهتبون. ديونيسوس بهري ژ شانوي هاتبو
 دهرئيخستن ژ لايي هيزهکا شهيتاني فه يا کو ب ڀيا يوريپيدسى فه دناخت. يوريپيدس
 ژى، ب شيويهکي تايهت، تنئ ماسکهک بوو: نهو خودايي کو ب ڀيا وى فه دناخت
 نه ديونيسوس بوو، و نه ژى نهپولو بوو، لي شهيتانهکي نوي ژدايکبووي بوو ب نافي
 سوکرات. نهفه بوو دڙبهريا نوي: يا ديونيسوس و يا سوکراتي، و نهف ناڪوڪيه بوو
 نهگهري ڀووخانا تراڙيديا گريکي/خه مگينا يوناني. ههرچهنده يوريپيدسى ههول ددا
 کو مه دلخوش بکهت ب پاشفهگهرا خوه، وى نه دشيا نهفي بکهت: مهزنترين پهريستگهه
 کهتبوو خوارى؛ چ فايده ههبوو ژ زارينا/گازندهيڻ ويڙانکهري وى، ژ دانپيدانانا وى کو
 نهفه جوانترين پهريستگهه بوو ژ ههميان؟ يان ههتا کو ههمي پهخنهگرين پشتي وى،
 وهک جزايهک، نهو کرنه نهژدها - کي دي ب في قهرههوبوکرنا بي بها رازي بيت؟
 دا هم نوکه فهگهريڻ سهر نيته سوکراتي، يا کو يوريپيدسى بي شهر کر و سهرکهفت
 ل سهر تراڙيديا ئيسخيلوسى. دفيته هم نوکه ژ خوه بپرسين کا، د باشتريڻ رهوشان دا،
 نارمانجا نيته يوريپيدسى چ بوو دمئ وى خواست تراڙيديي تنئ ل سهر بنه ماييڻ
 نه-ديونيسوس ئافا بکهت؟ کا دي چ جوڙه خه مگيني بو مه مابا نهگهر نهو ژ زکي
 موزيکي، د تارياتيا نهيني يا ديونيسوس دا، ژدايک ببا؟ تشتهک نه ژبلي داستانهکا
 دراماتيژهکري: قادهکي هونهرا نهپولوني يي کو تيڊا کارتيکرنين تراڙيک نهگونجاي
 بوون. نهف نه گريڊايي نافهرؤکا ڀوويديانين نيشاندائي په - ب راستي نهز دي بيڙم کو
 د نافسيکايا پلانکري يا خوه دا گوته نه دشيا خوهکوشتنا وي بوونهوهر ئيديلي، يا کو
 دفا پهردهيا پيڻجي داگريت، بکهته تشتهکي تراڙيک يي دلگر. هيڙا داستانا نهپولوني
 هنده مهزنه کو ههتا ترسناکترين ڀوويديان ژى ل بهر چاڦيڻ مه دکهته تشتهکي
 دلخوشکه ب کهيخوهشيا خه يالي و ڀڙگاربووني ب ڀيا خه يالي. ههلبهستفاني داستانا
 دراماتيژهکري نه شيته بتهمامي دگهل ويڙهينيڻ خوه ئيک بگريت، ههروهکي گوڦهنديهي
 داستاني نه شيته. نهو بهردهوام دبیت ل سهر نيشاندانا تيڙامانا نارام و فهکري، ديتنا
 ويڙهينيڻ خوه ييڻ کو ل بهر وى دهر باز دين. نهکتهري داستانا وى يا دراماتيژهکري د
 بنگهه دا ههر گوڦهنديڙه؛ پيرؤزيا خهونبينينا نافخوهي ل سهر ههمي کريارين وى
 په، لهوما نهو چ جارا بتهمامي نابيته نهکتهر.

پەيوەندىيا دىناقبەرا قى نموونەيا درامايا ئەپۇلۇنى و خەمگىنيا يورپىيدىسى دا جىيە؟
 ھەمان پەيوەندى يە يا كو دىناقبەرا گۆفەندىيىژى جدى يى دەمىن بەرى و يى نوى دا
 ھەي، يى كو ب قى شىۋەى ھاتىبە ۋەسفىكرن د "ئىۋن" ئەفلاتوۋنى دا؛ ئەگەر ئەز تىشتەكى
 خەمگىن بىژم، چافىن من تىژى رۇندىك دىن؛ لى ئەگەر ئەوا ئەز دىيژم ترىسناك و
 سامناك بىت، پىرچا من ژ ترىس رادىبىت و دلى من لىددەت.^۱ نوگە ئەم چ شۇپا بەردانا
 داستانى د خەيالى دا نابىين، ئەو بىيەستىيا ئەكتەرى راستەقىنە يى كو، د لووتكەيا
 كىريارى دا، بىتەمامى خەيال و خەشيا خەيالى يە. يورپىيدىس ئەكتەرى دل لىددەرە، ب
 پىرچا رابوۋى؛ ئەو پلانى دادنىت ۋەك ھىزىمەندەكى سوكراتى، و ۋى پىك تىنىت ۋەك
 ئەكتەردەكى سۇزدار. ئەو نە ھونەرمەندەكى پاۋزە نە دەمى پلانى دادنىت و نە دەمى
 ۋى پىك تىنىت. ب قى ئاۋايى، خەمگىنيا يورپىيدىسى د ھەمان دەم دا ھەم سارە و ھەم
 گەرمە، دىشەت ھەم بىقىرىسىنىت و ھەم بىسۆزىنىت. ئەو نەشەت كارتىكرنا ئەپۇلۇنى يا
 داستانى بدەست بىنىت، نوگە، ژ بۇ كو كارتىكرنەك ھەبىت، پىدقى ب ھاندەرىن نوى
 ھەيە كو ئىدى د ناف فان ھەردو ھىزىن ھونەرى دا ناىنە دىتن، نە يىن ئەپۇلۇنى و
 نە يىن دىۋنىسى. ئەف ھاندەر ھىزىن سار و دىۋارن، نە تىپرامانىن ئەۋلۇنى نە، و
 ھەستىن گەرم و گورن، نە خەشىپىن دىۋنىسۋسى نە - و ئەف ھىز و ھەست يىن گەلەك
 راستەقىنە و لىكچوپنە، ب ھىچ ئاۋايەكى د ناف فەزايا ھونەرى دا نوقم نەبوينە. نوگە
 كو مە زانى ئۆرپىيدىس ب تەمامى د ھەولپن خەد دا سەرنەكەت كو تراىدىن تىل
 سەر گىانى ئەپۇلۇنى ئافا بىكەت، و كو مەبەستا ۋى يا نە-دىۋنىسۋسى بەرەف
 سىرۋىستگەرايەكا نە-ھونەرى چو، ئەم دىشپن نىزىكى دىاردەيا سۆكراتىزما جۋانىناسىي
 بىبن، كو ياسايا ۋى يا سەردەكى، كىم يان زىدە، ئەفەيە: ^۱ ژ بۇ كو تىشتەك جۋان بىت،
 دىقەت پىشىي تىگەھشتى بىت^۱ - ھەفتەرىبى گۇتتا سۆكراتى: ^۱ تى ئەۋى كو دزانىت يى
 باشە.

ب قى پىقانى د دەستى دا، ئۆرپىيدىس ھەر پارچەيەك كىشا - زمان، كەسايەتى، ئافاكرنا
 شانۋىي، مۇزىكا كۇرال - و ل گۇر قى پىقانى راست كر. ئەوا كو ئەم راھاتىنە ۋەك
 كىماسىيەكا ھۇزانفانى يان گافەكا پاشقە بىبنىن دەمى ئۆرپىيدىسى دگەل سۇفۇكلىسى
 بەراۋرد دكەين، ب گشتى ئەنجامى قى پىرۋسەيا رەخنەيى يا بەردەۋامە، ئەف تىگەھشتىنا
 ۋىرەكە.

پېشگۈتتا يورپىدى دىت بىتە نموونە ژ بۇ بەرھەمداريا فى رىبازا عەقلانى. چ تىشت
 نەشەت پتر دژى تەكنىكا مە يا شانۋىيىت بىت ژ پېشگۈتتا درامايا يورپىدى. دەمى كو
 كەسايەتەك د دەستپىكا شانۋىيى دا بۇ مە بىزىت كا ئەو كىيە، چ بەرى كىرارى ھاتىە،
 دى چ د درىژاھيا شانۋىيى دا روویدەت - شانۋىيىسەكى نوى دى فى چەندى وەك
 رەتكرنەكا بخۋشى و نەبۇرى يا كارتىكرنا ھەلپەرسىتى وەسف كەت. ئەم دزانىن دى چ
 روویدەت، لەوما بۇچى دقەت ئەم چافەرئى بكەين ھەتا ب راستى روویدەت؟ ئەفە نە
 ئەو پەيوەندىا ھەيەجانى يە د نابقەرا درامايەكا پېشبینكەر و راستىكە دا يا كو دى
 پاشى دەرگەفەت. ئۇرپىدەتس ب ئاوايەكى دى دھزرى. ژ بۇ وى، كارتىكرنا خەمگىنىي
 چ جارا د گرژيا داستانى دا نەبوو، د نەدىاريا ھەيەجانى يا كا نوکە و پاشى چ دى
 قەومىت دا نەبوو: بەلكو د وان دىمەنەن مەزن يېن رەوانبىژى-لىرىكى دا بوو كو تىدا
 پاسيۇن و دىالىكتىكا سەرەكى دبوونە لەھىيەكى بەرفرەھ و ب ھىز. ھەر تىشت بۇ
 سۆزدارىي ھاتبوو ئامادەكرن نە بۇ چىروكى. و ھەر تىشتى كو بۇ سۆزدارىي نەھاتبوو
 ئامادەكرن شەرمزار بوو. لى مەزنترىن ئاستەنگ بۇ بەشدارىكرنەكا خۋش د دىمەنەن
 ھوسا دا نەبوونا زنجىرەكى يە بۇ گوھدار، قالاھىەك د تۇرا چىروكا بەرى دا. ھەتا
 گوھدار ھىشتا نەچار بىت كو بزانىت كا فلانكەس مەبەستا وى چىيە، چ بوويە سەدەما
 فلان ناكۇكىا ناكۇكى و مەرەمان، ئەو نەشەت ب تەمامى د ناف ئازار و كىرارىي
 پروتاگۆنىستان/ كاركتەرەن سەرەكىان دا نقوم بىت، ئەو نەشەت بى ھەناسە بەشدارىي
 د ئازار و ترسا وان دا بكەت. د دىمەنەن خۇ يېن دەستپىكى دا ئىسخىلۇس و سۇفۇكلەس
 نازكرتىن تەكنىك بكاردئىيان دا ھەمى دەزىكان بدەنە تەماشەفانا، وەك ب رىكەفت، يېن
 كو وى پىدقى بن بۇ تىگەھشتەنەكا تەمام؛ تايبەتمەندىەك كو ھونەرمەندىا بلند
 دپارىزىت يا كو پارچى فۇرمى يى پىدقى قەدشەرىت، وى وەسا ددەتە دىاركرن كو ب
 رىكەفتە. و دىسان ئىورپىدەس ھز دكر كو وى تىبىنى كرىە كو د دەمى وان دىمەنەن
 دەستپىكى دا تەماشەفان ب تايبەتى بى ئارام دبوون دەمى ھەول ددان بزەنن كا چ بەرى
 ھنگى چىبوويە، ب فى رەنگى وان جوانىيى ھۆزانكى و سۆزدارىا دەرئىخستنى ژ دەست
 ددان. ژ بەر فى چەندى وى پىشەكى بەرى دەرئىخستنى دانا و ئەو دئىخستە دەقى
 كەسەكى كو شىابا پىشت پى بەيتە گریدان: گەلەك جارەن خودايەكى دقىا رپەرەوا

خەمگىنىي بۇ بىنەران گەرەنتى بىكەت، و ھەر گومانەك دەربارەى راستىا ئەفسانەيى ژ ناف بىبەت - ھەر وەكى چاوا دىكارتى تنى دشيا راستىا جىھانا ئەزموونى بسەلمىنىت ب گازىكرنى بۇ داستگۇيا خودى و نەشيانا وى بۇ درەوكرنى. ئيورپىيدس ھەمان راستگۇيا خودايى ل داويا درامايا خۇ بكاردئينا، دا داھاتيا پىرۇتاگۇنىستى/كارئكتەرى سەرەكى بۇ بىنەران گەرەنتى بىكەت. ئەفە ئارمانجا دىوس ئىكس ماكىنا (خودايى ژ ئامىرەيان) يا نافدار بوو. د نافبەرا پىشبنيا داستانى و ديتنا داستانى دا نھا يا دراماتىك-لىرىك ھەيە، 'دراما' ب خۇ. لەوما، وەكى ھۆزانقان، ئيورپىيدس بەرى ھەر تىشتى دەنگفەدانا زانىنا خۇ يا ھىيار بوو؛ و ژ بەر قى چەندى يە كو جھەكى وى يى بەرچاف د دىرۇكا ھونەرا گرىكى دا ھەيە. دقېت وى گەلەك جارەن ھەست كرىبت، دەربارەى كارى خۇ يى رەخنەيى و بەرھەمەيەنەر، كو ئەركى وى بوو كو دەستپىكا پەيماننامەيا ئاناكساگۇراس بىنىتە ژيانا دراماتىك، يا كو ب فان پەيفان دەست پى دكەت: 'د دەستپىكى دا ھەر تىشت تىكەل بوو؛ پاشى عەقل/ھزر ھات و رىكخستن ئافراندا' و ئەگەر، ب نووسا خۇ، ئاناكساگۇراس ديار ببا وەكى ئىكەم فەيلەسۇفى ھىيار د ناف كۇمەكا سەرخۇشان دا، دبىت ئيورپىيدس دىتبا كو ئەو د پەيوەندىەكا ھوسا دا يە دگەل ھۆزانقانين دى. دەما نووس، وەك رىكخەرى ئىكانە يى ھەمى تىشتان، ژ ئافراندا ھونەرى دھاتە دەرختىن، ھەر تىشت ھىشتا د ناف شۇربايەكا سەرەتايى يا تىكەل دا بوو. ئيورپىيدس نەچار بوو بەر قى دىتنى بىكەفیت، و وەك ئىكەمىن ھەلبەستقانى 'ھىيار' نەچار بوو ھەفالين خۇ يىن 'سەرخۇش' شەرمەزار بىكەت.

گۇتتا سۇفۇكلىسى دەربارەى ئىسخىلۇس، كو وى تىشتى راست كر لى بى ھىيارى، بىگومان نە ل گۇر دىتنىن ئيورپىيدسى بوو: ئيورپىيدسى دى گۇتتا كو ئىسخىلۇس، ژ بەر كو بى ھىيارى كار دكر، ب شاشى كار دكر. ئەفلاتۇنى خودايى ژى، ب گشتى ب كەنى ل سەر ھىزا ئافرىنەرى يا ھەلبەستقانى دناخت، تا وى رادەيى كو ئەو نە تىگەھشتەكا ھىيارە، و وى دكەتە ھەقتايى دياريا فالبىژ و خەونشۇفەكەرى، ژ بەر كو ھەلبەستقان تنى دىت بىقىسىت دەما بىھش دبىت و ھەمى عەقل/ژىرى وى بەرددەت. ئيورپىيدس، وەك ئەفلاتۇنى، دەست ب نىشاندا دژى ھەلبەستقانى 'نە عەقلانى' بۇ جىھانى كر؛ دەستۇورا وى يا ئىستىتىكى، كو 'دقېت ھەر تىشت ھىيار بىت بەرى بشىت جوان بىت'، وەك من گۇتى، ھەقتايەكە بۇ دەستۇورا سۇكراتى كو 'دقېت ھەر تىشت ھىيار بىت بەرى

بشیت باش بیت^۱. ب فی رهنگی، ئیوریپیدس بوو ھەلبەستقانی سۆکراتیزما/سۆکراتگەراییا ئیستیتیکى. لى سۆکرات ئەو تەماشەقانى دوویى بوو یى کو ترازیدیا کەفتەر تینەدگەھشت و لەوما دفا گوھ نەدەتی؛ د ھەفپەیمانیى دا دگەل وی، ئیوریپیدس وئرا ببیتە پەيامبەرئ ئافراننەکا نوى. ئەگەر ئەفە بوو ئەگەرئ ژ نافچوونا خەمگینیا کەفن، ئەفجا سۆکراتگەراییا ئیستیتیکى پرهنسیپا پشت مرنا وی یە. لى تا وی رادەپى کو شەر ل دژى ھیمانین دیونیسوۆسى یین پارچەیا کەفتەر بوو، ئەم دشیین سۆکراتگەراییا ناف بکەین نەیارئ دیونیسوۆسى، ئۆرفیوۆسى نوى یى کو ل دژى دیونیسوۆسى رابوو، ھەرچەندە چارەنقىسا وی ئەو بوو کو ژ لایى مەنادین دادگەھا ئەسینایى فە بەیتە پارچەپارچەکرن، خودایى بەیز رەفاند. خودئ، وەك دەما ژ لیکورگوۆسى پاشایى ئیدوۆنیان رەفی، خو ئافیتە کویراتیین دەریایى، لەھیین نھینى یین ئایینەکئ فەشارتى یا کو ھیدی ھیدی دئ ھەمى جیھانئ داگیر کەت.

كو ئارمانجىن سۆكراتى گەلەك نىزىكى يېن يورپىدىسى بوون ژ چاقىن ھەفدەمىن وان د جىھانا كەفن دا نەفەشارتى بوو. دەرپرېنا ھەر رەوانبىژىتر يا قى ھىيارى د چىرۆكەكا بەلاڧ د ئەسىنايى دا دەيتە دىتن، كو سۆكراتى بەردەوام ھارىكاريا يورپىدىس د نفىسىنى دا دكر. نافىن وان ب ئىك ھەناسە دەاتنە گۆتن ژ لايى لايەنگرىن 'رۇژىن كەفن يېن باش' قە ھەر دەمى بەھسى ژمارتتا دىماگۆگىن نھا دەات كرن. ب رپيا كارىن وان، ساخلەميا كەفن يا لەش و دەروونى يا ماسۇنى بەرەڧ نىچىرا رۇناھىكرنەكا گومانبار دچوو، كو تىدا لاوازبونەكا بەردەوام يا ھىزىن لەشى و دەروونى ھەبوو. ب قى دەنگى - نىڧ تۆرە، نىڧ بىزار - كۆمىدىيىن ئەرىستوفانىس دەربارە قان زەلامان دناخقىن، ب ترسا نفشى نوى، كو گەلەك نامادە بون يورپىدىسى رەد بكتە لى نەدشيا ژ وى راستىي دەرباز ببىت كو سۆكرات د شانۆيىن ئەرىستوفانىس دا وەك سەرۆكى سۆفىستان، نمونەيا ھەر تىشتى كو سۆفىستان ھەول ددا بگەھنى، دەرەكەفت. دلخوشيا وان يا تاكانە د رەخنەكرنا ئەرىستوفانىس ب خۆ وەك ئەلكىيادىسەكى بى ئەخلاق و درەوين يى ھەلبەستى دا بوو.

بىي كو من بڧىت بەرەڧانىي ژ ھەستىن كوپر يېن ئەرىستوفانىس دژى قان ئىرشان بكم، ئەز دى ناسناما نىزىك يا د ناڧبەرا سۆكرات و يورپىدىسى دا د ھزىن كەڧنار دا نىشان دەم؛ و نابىت بھىتە ژبىركرن كو سۆكرات، دوژمنەكى ھونەرا تراژىدىيى، تنى بەشدارى نمايشىن تراژىدىيان دبوو دەمى شانۆيەكا نوى يا يورپىدىس دەاتە پىشكىشكرن. لى نمونەيا ھەرە ناڧدار يا كۆمكرنا ھەردوو ناڧان پىڭڧە د پىشبنيا دىلفى دا دەيتە دىتن كو سۆكرات وەك ژىرتىنى مرۇڧان پىناسە كر، لى ھەروەسا خەلاتا دوويى يا ژىرىي دا يورپىدىسى د پىشپركى دا. سۆڧوكلىس پلا سىيى د قى رىزبەندىي دا وەرگرت - سۆڧوكلىس، يى كو دىشا بانگەشە بكتە، نە وەك ئىسخىلووسى، كو وى تىشتى دروست كر چنكو وى دزانى كا تىشتى دروست چ بوو. گەلەك ديارە كو زەلاليا زانىنا وان بوو كو قان ھەر سى زەلامان گەھاندە ناڧودەنگى وان وەك سى 'كەسىن زانا' يېن سەردەمى خۆ. لى ديارترىن گۆتن دەربارە قى پەسندكرنا رادىكال يا نوى بۆ زانىن و تىگەھىشتى ژ لايى سۆكراتى قە ھات، دەمى وى دىت كو تنى ئەو ب خۆ دزانىت

كو تشتهكى نزانيت؛ ل دهمهكى كو د گهړپانېن خو يېن رځخه يې دا ل سهرانسهرى
 ئه سينا، ئاخفتن دگهل مهزنترين دهوله تمه ند، رځوانبېژ، ههلبه ستقان و هونه رمه ندان،
 وى تنى خوښاندانا زانينى ديت. ئه و چه يرى ما دهمى تېگه هشت كو ههمى ئه و
 كه سايه تيېن نافدار ژ تېگه هشتنه كا دروست و جيگير د وارى كاري خو دا بېبه هر بوون،
 و كاري خو تنى ب شپوهيه كى ههستياري ئه نجام ددان. 'تنى ب شپوهيه كى ههستياري':
 ئه ف دهسته واژه دگه هيته دل و نافهرؤكا مهبه ستا سؤكراتى. سؤكراتى ئه ف بكارئنا بو
 كيېم نرځاندنا ههمى هونه ر و ئه خلافتين نياس: ل ههر جهه كى نيرينا وى يا تيز
 دكهفتى، وى تنى كيماسى د تېگه هشتنى دا و هيژا خاپاندنى دديت، و ژ قى چهندي
 دهرئنه جام وهردگرت كو رهوشا سهردهم ههم شاش و ههم شهرمه زار بوو. سؤكراتى باوهر
 دكر كو ئهركى وى يه كو قى رهوشى ل سهر بنگه هى قى خالا ئيك راست بكهت. تنى
 وى، ب ههوايه كى بى ريز و سهردهستى، وهك پيشهنگى چاندهكا ئيكجار جودا، هونه ر
 و ئه خلاقه كى جودا، كه ته جيهانه كى كو مه دفيا ب مهزنترين شانازى داوينى وى گرتبا.
 ئه فه يه ئه واه مه گهلهك دئيشينيت ههر دهمى ئه م سؤكراتى دهرزين، و ئه واه بهردهوام
 مه هان ددهت كو رامان و ماهرما وى دياردهيا ههره گومانبار يا سهردهمى كلاسيكى
 بزاني. كى دى وپرهكى ههبيت ب تنى نافهرؤكا گريكى ئينكار بكهت - ئه واه ئه م وهك
 هويميرؤس، پيندار و ئيسخيلؤس، وهك فيدياس، پيريكلېس، پيسيا و ديؤنيؤس، وهك
 كويرترين گهلى و بلندترين لوتكه دناسين - وهك هيژايى رپزگرتنا مه يا سهرسورمايى؟
 كيژ هيژا شهپتانى دى كهسه كى هان ددهت كو قى فخرخوارنا سيجرى ل ناف تويى دا
 بافيژيت؟ كيژ نيڤ-خودا، كو كورسا گيانى يا باشترينىن مروفايه تيى دقيت گازى لى
 بكهت و بفيژيت: 'ههيهات! ب مستا خو يا بهيز ته جيهانا جوان ژ ناف بر؛ ببينه، ئه و
 دكهفيت، ئه و دههلوهشيت!'

كليله كا سهره كى بو سروشتى سؤكراتى د وى دياردهيا سهر دا يه كو ب نافى دايمونيؤنا
 سؤكراتى دهيت ه نياسين. د رهوشين دهگمهن دا، دهمى زيره كيا وى يا مهزن دكهفته
 گومانى، وى رپنیشانندان د دهنگه كى خودايى دا دديت كو د وان دهمان دا دناخقى. ئه و
 دهنگ ههر جار هشياريى ددهت دهمى دهيت. د قى كه سايه تيا گهلهك نه ئاسايى دا،
 زانينا ههستياري تنى بو ئاستهنگكرنا زانينا هشياري ل هندهك خالان دهردهكهفيت.

ل دەمەكى كۈل نەك ھەممى مۇۋەپپەقىيەت بىلەن ھەستە ھېزا ئافراندىن و ئەرپىكرى يە،
 و ھىيارى پۇلەك رەخەنگەر و بى ھىقى كرىنى دگرىت، ل نەك سۆكراتى ھەستە دىبىتە
 رەخەنگەر، ھىيارى دىبىتە ئافرىنەر - ھالەتەكى ئەسلىي يە پەر دىفېكتوم! و ئەوا ئەم
 دىبىنن كېمەسىيەكە مەزەنە ھەر شىيانەكە نەپنى دا، لەوما دىشېن سۆكراتى ۋەك
 بەرجەستەبوونا كەسى نە-نەپنى بىناپ بىكەين، كۈ سۈشتى ۋى يى ژىرمەندى ب رېيا
 زىدەگەشەكرىنى پېشكەفتىيە، ھەر ۋەكۈ چاۋا زانىنا ھەستىيى د كەسى نەپنى دا زىدە
 گەشە كرىيە. ژ لايەكى دى قە، چ ھاندانەكە ژىرمەندى ل نەك سۆكراتى نەشيا ب كېمەترىن
 رادە دژى خۇ ۋادەستىت؛ د قى لەھيا بى ۋادەستان دا، ۋى ھىزەكە سۈشتى نىشان دا كۈ
 ئەم تىنى، ب سەرسورمانەكە مەزن، د نەپ ھىزىن ھەستىيى يىن ھەرە مەزن دا دىبىنن.
 ھەر كەسەكى، د نەپسىنن ئەفلاتونى دا، كېمەترىن ھەستە ب سادەيى و پىشترەستىيە
 خۇدايى يا ژيانا سۆكراتى كرىيەت، دى ھەروەسا ھەستە پى كەت كا چاۋا چەرخا مەزن
 يا سۆكراتىيە ژىرمەندى ل پىشت سۆكراتى د لىف و لىقېن دا يە، و كا چاۋا دقېت ئەو ژ
 رېيا سۆكراتى قە بېيەتە دىتن، ۋەك كۈ ژ رېيا سىبەرەكى قە. كۈ ۋى ب خۇ ئاگەھدارىيەك
 ژ رەۋشا خۇ ھەبوو، ئەقە د گرانىا ب رىزدار دا دىار دىبىت كۈ ۋى بەرەفانى ل بانگەشەيا
 خۇ يا خۇدايى دكر، ھەتال بەر دادوۋەرنى خۇ ژى. نە گۈنجاي بوو كۈ ئەو بېيەتە رەتكرن
 و نە ژى گۈنجاي بوو كۈ كارىگەر يا ۋى يا زىانبەخش ل سەر ھەستان بېيەتە پەسەندكرن.
 د قى ئاكوۋىيا چارەسەرەنەكرى دا، دەمە ئەو ھاتىيە پىشكىشكرن ل بەر دادگەھا دەۋلەتە
 يۇنانى، تىنى ئىك سزا گۈنجاي بوو: دەركرن. ئەگەر وان ئەف دىاردەيا سەير، بى پۇلېن
 و نەشروۋەكرى ژ سۈۋرى دەر باز كرىا، نەۋەيىن داھاتى نەدشيان ئەسىنايىان ب كرىارەكە
 شەرمەزار تاۋانبار بىكەن. لى دىارە كۈ سۆكراتى ب خۇ، ب ھىيارىيەكە تەمام و بى ترس
 ژ مرنى، پىداگرى ل سەر بىرارا سزايى مرنى كرىيە ل جەئ دەركرن. ئەو ب ئارامى
 چۈۋىيە بەر ب مرنى، ھەروەكى د ۋەسفا ئەفلاتونى دا، ۋى داۋىيا ئاھەنگى ل سىپىدى ب
 جە ھىلاي، ۋەك دومەھىك ژ بەشداران، دا كۈ رۇۋەكە نۈى دەست پى بىكەت. ل پىشت ۋى،
 ل سەر كۈرسى و ئەردى، ھەفالىن ۋى يىن خەۋتى مان دا خەۋنا سۆكراتى بىبىنن،
 ئەفېندارى راستەقىنە. سۆكراتى مرى بوۋىيە نەۋەنەيا نۈى يا گەنجىن گرىكى يىن خۇدان
 رېز: پتر ژ ھەر كەسەكى دى، گەنجى گرىكى يى نەۋەنەيى، ئەفلاتون، ب ھەممى دىلسۇزىيا
 گىيانى خۇ يى ھۆگر ل بەر ۋىنەيى ۋى كەتە سۈجدى.

دا ئەم نوکە بەزرىن چافى مەزنى ساپكلۇپسى (بۇنەوهرى ئەفسانەيى يى ئىك چافى)
 يى سۆكراتى - ئەو چافى کو چ جاران ب دىناتيا شيرين يا ئىلھاما ھونەرى گەش نەببوو
 - بەرى خۇ دايە تراژىديايى. دا ئەم بەزرىن کو ئەفى چافى نەشیاپە ب خۇشى بنىریت
 د کویراتیين دیونیسوسى دا - چ دیت د وی تشتى دا يى کو ئەفلاتونى گۆتیى ھونەرا
 "ئىلاھى و پەسەندىرى" يا تراژىديى؟ تشتەكى گەلەك نە ئەقلانە/نەزىرمەندانە، تڑى
 ئەگەرین بى ئەنجامین دیار، ئەنجامین بى ئەگەرین دیار؛ و ھەمى ھندە جۇدا و پەنگین
 کو د مزاجەكى ھشیار پاشفە دا، لى گیانین ھەستیار و کاریگەر ب مەترسى ناگر کر.
 وەك ئەم دزانین، تاکە ژانری ھەلبەستى يى کو ئەو تىدگەھشت چىرۆکین ئیسۇپى بوون:
 و وی ئەو ب ھەمان کەنينا رازیبوونى تىدگەھشت يا کو گیللیرتى دلۇقان پەسنا
 ھەلبەستى ددەت د چىرۆکا میشەنگف و مریشكى دا:

تۆ د من دا دىبىنى كا ئەو چ دكە،
 د وینەیان دا، ئەو راستىی دىژە
 بۇ وان يىن کو گەلەك ئاقل نینن

لى بۇ سۆكراتى، تراژىديا/خەمگىنى نە دیار بوو کو 'راستىی دىژىت' ژى، سەرەراى وى
 راستىی کو ئەو خىتابى 'وان دكەت يىن کو گەلەك ئاقل نینن، نە فەیلەسوفن': سەبەبەكى
 دى يى کو دقيا ژى دوير بکەقیت. وەك ئەفلاتونى، وی ئەو د ناف ھونەرین خۆشکەر
 دا دژمارت يىن کو تنى تشتى خۆش نیشان ددەن، نە يى بکپىرھاتى، و لەوما داخواز ژ
 شاگردین خۇ دکر کو ب تەمامى خۇ ژ فان ھاندەرین نە-فەلسەفى دوير ب ئیخن - ب
 سەرکەفتنەکا ھوسا کو تراژىديانقیسى گەنج، ئەفلاتونى، نقیسىنن خۇ شەوتاندىن دا
 ببیتە شاگردى سۆكراتى. لى دەمى شيانین زکماکی يىن بى بن شەر دگەل پەرنەسپین
 سۆكراتى دکر، ئەو ھەردەم بەیز بوون، وەك نقیسەرى وان يى بەیز، کو ھەلبەستى
 نەچار بکەن بکەفن پىکین نوی و نەنیاس.

نموونەيەك ژ فې چەندى ئەفلاتونە، يى كۈ مە نوکە باس كرى. د شەرمەزاركرنا
 تراژىدىا و ھونەرى ب گشتى دا وى خۇ ژ ماموستايى خۇ پاشدە نەھىلا د خۇشباوەرىا
 سىنىزمى(فوتابخانا سەگەرايى) دا، لى ديسان ژ پىدقىيەكا ھونەرى يا تەمام، وى دقيا
 فۆرمەكا ھونەرى يا نوى بئافرىنىت كۈ ب كويرى گرىدايى فۆرمىن ھونەرى يىن ھەيى
 بوو، يىن كۈ وى رەد دكرن. تاوانباركرنا سەرەكى يا كۈ ئەفلاتونى ل دژى ھونەرى
 كەفتەر راددكر - كۈ ئەو سەختەكرنا وەھمەكى بوو و لەوما دكەفتە قادەكا ژىرتەر ژ
 جىھانا ئەزموونى - نەدقيا ل سەر فې ھونەرى نوى بېيتە سەپاندن: و ب فې رەنگى
 ئەم دىينىن ئەفلاتون ھەول ددەت كۈ ژ راستى دەر باز ببىت و بىرۆكەيا د بنگەھى وى
 راستيا درەوين دا وىنە بكەت. لى د فې پروسەيى دا ئەفلاتونى بىرمەند رپىيەكا
 نەراستەوخۇ گرتبوو دا بگەھىتە جەھكى كۈ ئەفلاتونى ھەلبەستقان ھەر د مالا خۇ دا
 بوو - جەھك كۈ سۆفۇكلىسى و ھەمى ھونەرا كەفتەر ب رژدى ل دژى ھەر
 تاوانباركرنەكى نەرازىبوونا خۇ ديار دكر. ئەگەر خەمگىنيى ھەمى ژانرىن/بەرھەمىن
 ئەدەبى يىن بەرى د ناف خۇ دا ھەلمزتبىن، مروف دىت ھەمان تىتى، ب رامانەكا
 سەير، دەر بارە دىالۇگا ئەفلاتونى بىژىت، يا كۈ، تىكەلەكە ژ ھەمى شىواز و فۆرمىن
 بەردەست، د نافبەرا چىرۇك، ھەلبەستا لىرىك و درامايى دا دلقتى، د نافبەرا پەخشان
 و ھەلبەستى دا، و ب فې رەنگى سنورى وى ياسايا كەفن يا فۆرما/شىوھى زمانى يا
 ئىكگرتى دىكىنىت. نقىسكارىن سەگەرايى (سىنىكى) ژ فې چەندى ژى پىشتەر چوون،
 ھەتا كۈ، ب شىوازى خۇ يى رەنگىن، ب لىفينا خۇ يا د نافبەرا پەخشان و فۆرمىن كىشدار
 دا، وىنەيى ئەدەبى يى 'سۆكراتى دىن' ئافراندا كۈ وان د ژيانى دا نوپنەراتيا وى دكر.
 مروف دىت دىالۇگا ئەفلاتونى وەك بەلەما رزگاركرنى پىناسە بكەت يا كۈ ھەلبەستا
 كەفن و ھەمى زارۇكىن وى تىدا ژ نوقبوونى رزگار بووين: تىكەل كرى د جەھكى تەنگ
 دا، ب ترس گوھداريا كاپتانەكى تاكانە دكرن، سۆكرات، وان نۆكە خۇ گەھاندە جىھانەكا
 نوى يا كۈ چ جارا ژ تەماشەكرنا فې دىمەنى خەيالى نەدوھستيا. ئەفلاتونى مۇدىلەك
 دا نىشېن پاشەرۇژى بۇ فۆرمەكا ھونەرى يا نوى - رۇمان. مروف دىت فې وەك
 'چىرۇكا ئىسۇپى يا بى سنور زىدەكرى' پىناسە بكەت، تىدا ھەلبەست دكەفىتە بن
 دەستەلاتا فەلسەفەيا دىالىكتىكى رپك وەك چاوا فەلسەفە بۇ سەدان سالان كەتبوو بن

دەستەھلاتا ئىۋلۇۋىي/ ئۇلدارىي- وەك بەردەستەك. ئەفە ئەو كانالا نوى بوو يا كو ئەفلاتۇنى ھەلبەست بەرەف وى ۋە ئازۇت، د بن زەخت/پەستانا سۇكراتى شەيتان دا.

ل قىرى ھزرا فەلسەفى ل سەر ھونەرى شىن دىت و وى نەچار دكەت كو خۇ ب تۇندى ب چقى دىالېكتىكى ۋە بگىت. مەيلا ئەپۇلۇنى د ناف نەخشى خۇ يى لۇۋىكى دا دىچىت؛ ھەر وەك مە تىشەكى ھوسا د كارى يورىپىدىسى دا دىت، دگەل وەرگىرانا دىۋنىسۇسى بۇ سەر ھەستىن سىروشتى. سۇكرات، قەھرەمانى دىالېكتىكى يى درامايا ئەفلاتۇنى، قەھرەمانى يورىپىدى يى ھەقىقەت دەپنىتە بىرا مۇۋقى، يى كو نەچار دىت كىرپىن خۇ ب بەلگە و دژە-بەلگەيان بپارىزىت، و ب ۋى رەنگى گەلەك جاران دكەفىتە مەترىسا وندابوونا دلۇفانیا مە يا تراۋىك. چونكى كى دىت نەپنىت كا رەگەزى گەشپىن د دىالېكتىكى دا چاوايە، يى كو ب ھەر ئەنجامەكى دلخۇش دىت و تى د زەلالى و ھىيارىا سار دا دىت بىھنى بكىشىت؛ ئەو رەگەزى گەشپىن يى كو، دەمى كەتە ناف خەمگىنىي، ھىدى ھىدى ل سەر دەفەرپىن وى يىن دىۋنىسۇسى شىن بوو و ئەو نەچار كر كو خۇ ژ ناف بىت - بازانا وى يا مرنى بۇ ناف شانۇيا بورژوازى. تى پىدقىيە ئەم بىرپىنە گۇتتىن سۇكراتى يىن سەرەكى؛ 'باشى زانىنە، ھەمى گونەھ ژ نەزانىن پەيدا دىن، مۇۋقى باش مۇۋقى بەختەوەرە.' د فان سى فۇرمۇلپىن گەشپىن يىن بىنگەھىن دا مرنى خەمگىنىي يى ھەي. چونكى نۇكە پىدقىيە قەھرەمانى باش دىالېكتىكى بىت، پىدقىيە گرپدانەكا پىدقى و دىار د نافبەرا باشى و زانىن دا ھەبىت، د نافبەرا باوهرى و ئەخلاقى دا؛ دادپەرورەيا سەررۇشتى يا ئىسخىلۇس دەپتە كىمكرن بۇ پەرنىسپى ساكار و بى شەرم يى 'دادپەرورەيا ھەلبەستى'، دگەل دىۋس ئىكىسى ئامىرەيا وى يا ئاساى (خوداى ژ ئامىرەيان).

ئەرى كۇرس، بىنگەھى مۇزىكى و دىۋنىسۇسى يى خەمگىنىي، چاوا دىار دىت دەمى دگەل ۋى جىھانا شانۇيى يا نوى، يا سۇكراتى و گەشپىن دەپتە بەراوردكرن؟ ئەو دىار دىت وەك تىشەكى بى مفا، بىرھاتنەكا ب ساناهى ژبىركى يا دەستپىكا خەمگىنىي، ھەرچەندە ئەم تىگەھشتن كو كۇرس تى دىت وەك ئەگەرى خەمگىنىي و پىر خەمناكىي بىتە دىتن. ئەف ئاستەنگە د چارەسەريا سۇفۇكلىسى دا بۇ كۇرسى ژى دىار دىت - نىشانەكە كو بىنگەھى دىۋنىسۇسى يى تراۋىدى د سەردەمى وى دا ژى دەست

ب ھەلۋەشيانى كىربوو. ئەو ئىدى نەۋرىت پىشتا خۇ ب كۆرسى گرى بىدەت بۇ پىرانيا كارتىكرنا دراماتىك، لى جەئە ۋى كىم دىكەت ھەتا ۋى پادەى كو دىار دىبىت نىزىكى ھەقتەرازىيە يە دىگەل ئەكتەران، ھەر ۋەكى ژ ئۆركىسترايى ھاتىبىتە پاكىرن بۇ سەر شانۋىي. د قى پىرۋسى دا نەفەرۋكا ۋى ب تەمامى دىھىتە ژنافىرن، ھەرچەندە نەرسىتۇ پىشتەفانىا قى تىگەھشتەنا تايبەت يا كۆرسى بىكەت. ئەف تىكدا نا ئەركى كۆرسى، يا كو سۇفۇكلىسى ھەم د پىراكتىكا خۇ يا دراماتىك دا ۋ ھەم، ل گۆر نەرىتى، د نىسارەكى دا پىشنىار كر، گاڤا ئىكى يە بەرەف ژنافىرنا كۆرسى، يا كو قۇناغىن ۋى دى ب لەزەكا ترسناك ل دوىف ئىك د يورىپىدىس، ئاگاتۇن ۋ كۆمىدىا نوى دا ھىن. ب دارى لۆزىكىن خۇ دىالىكتىكا گەشەين مۆزىكى ژ تراژىدىي دەرئىخىت: ئەو نەفەرۋكا خەمگىنىي ژناف دىبەت ۋ ۋىران دىكەت، يا كو تىن دىشەت ۋەك دەرپىن ۋ رۋونكرنا رەۋشەن دىۋنىسۋسى، ۋەك ھىماكرنا دىار يا مۆزىكى، جىھانا خەونان يا سەرخۇشيا دىۋنىسۋسى بەھتە شىۋەكرن. مادەم پىدەفە ئەم رازى بىن كو ھەتا بەرى سۇكراتى ژى مەپەكا دزى دىۋنىسۋسى كار دكر، ۋ كو سۇكرات تىن دەرپىنا ۋى يا ھەرە مەزن بوو، پىدەفە ئەم خۇ ژ پىرسىار ئەدەز كا دىاردەپەكا ۋەك سۇكراتى بەرەف كىفە دچوو. د رۇناھىا دىالۇگىن ئەفلاتۇنى دا، ئەم نەشەين ۋى تىن ۋەك فاكىتەرەكى نىگەتەف يى ژنافىرن بىنىن. ۋ ھەر ۋەك كارتىكرنا راستەۋخۇ يا تەفگەرا سۇكراتى بى چارە بەرەف ھەلۋەشاندا خەمگىنىا دىۋنىسۋسى چوو، ئەزمونەكا كوپىر ژ ژيانا سۇكراتى بخۇ مە نەچار دىكەت كو ئەم بىرسىن كا گەلۇ ب راستى دژبەرەكا جەمسەرى د نەفەرنا سۇكراتەرايى ۋ ھونەرى دا ھەبوو، ۋ كا گەلۇ ھەرا ژداىكبونا 'سۇكراتەكى ھونەرى' بخۇ نە دژبەرەك/ناكۆكىكە د نەف خۇ دا.

دەربارەى ھونەرى، ژىرقان زۇردار ھەست ب كىماسىەكى، فالاهىەكى، تىشەكى ۋەك لۆمەكرنەكى، ئەركەكى بەلكى پىشگۆھ ھاتى دكر. ۋى گۆتە ھەفالىن خۇ ل زىندانى كو گەلەك جارن خەونەك دىتە تىدا ژى را دھاتە گۆتن: 'سۇكرات، مۆزىكى چىكە! ھەتا دەمەكى كورت بەرى مرنا خۇ، ۋى دلخۇشى ژ ۋى ھەزى ۋەردگرت كو فەلسەفەيا ۋى بلىندترىن ھونەر بوو، ۋى ئەو ھەز رەت دكر كو خۇداپەك دىشەت بىرا ۋى ل 'مۆزىكا گەلەرى، يا جەماۋەرى' بىنىت. دا ۋىژدانا خۇ ب تەمامى ئارام بىكەت، ۋى ل دوماھىي دا ل زىندانى بىرار دا كو ۋى ھونەرى چىكەت يى كو ۋى ب كىم دزانى. ۋ ب قى ھەلۋىستى

ۋى ستايشەك بۇ ئەپۇلۇنى نەقىسى ۋ ھىندەك چىرۇڭكىن ئىسۋىي كىرنە ھۇزان. ئەفە
 تىشتەكى ۋەك دەنگى شىرەتكەر يى دايىمۇنا ۋى بوو يى كو ئەو ھانددا دا قان رايىنانان
 ئەنجام بدەت، تىگەھشتنا ۋى يا ئەپۇلۇنى كو، ۋەك پاشايەكى بەربەرى، ئەو نەشيا
 ۋىنەيەكى خۇدايى يى ھىزا تىگەھىت، ۋ مەترىسا كوفىركىنا ۋى خۇدايى ھەبوو ب
 نەفامكىنا خۇ. ئەف دەنگى دىتتا خەۋنى يا سۇكراتى تىن نىشانە بوو كو ۋى ھەردەم
 گوھ دابوو سىۋورپىن لۇژىكى. ئەو نەچار بوو بىرسىت: 'ما ئەو تىشتى كو ئەز نەشىم
 تىگەھم ب نەچارى نە ژىرە؟ ما دبىت جەھەكى ژىرىي ھەبىت ژ يا لۇژىكىفانى ھاتىبىتە
 دەرئىخستىن؟ ما دبىت ھونەر ھەفېشك ۋ تەمامكەرەكا پىدفى يا زانستى بىت؟'

د رۇناھيا فان پرسیارین ھاندەر دا، پېدقیه ئەم نھا شرۇقە بکەین کا چەوا کارتیکرنا سۆکراتی، ھەتا سەردەمى مە و پىشتى وى ژى، ل سەر نفشین پاشەرۇژى بەلاڤ بوویە وەك سیبەرەکا درېژ دبیت د رۇژئاقابوونا رۇژى دا، و چاوا بەردەوام بوویە ئەگەرئ نوویکرنا ھونەرى - د پامانا ھەرى بەرفرەھ و کویر، یا میتافیزیکی دا - و چاوا ب بى سنۆریا خۇ، بى سنۆریا ھونەرى مسۆگەر کریه.

بەرى کو ئەم بشیپن قى چەندى ناس بکەین، بەرى کو ئەم بشیپن ب باوەرپیکرنى گریډانا ھەرە نىزىك یا ھەمى ھونەرى ب گریکیان قە، ژ ھۆمیرۆسى ھەتا سۆکراتی، نیشان بدەین، پېدقى بوو ئەم دگەل گریکیان وەسا بکەین وەك چاوا ئەسینیان دگەل سۆکراتی کری. ب کردارى ھەمى سەردەم و قۇناغین شارسەتانیەت، ب نەرازىبوونەکا کویر، ھەولدان خۇ ژ گریکیان رزگار بکەن، چونكى ھەمى دەستکەفتین وان، ژبەر کو ھەمى دەستکەفتین وان، ھەر تشتى ب خودمالى و ب تەمامى پەسەندکرى دەھاتە ھەژمارتن ژ نشكى قە رەنگ و ژیان ژ دەست ددا د بەراوردى دا، دبوو کۆپىەکا ھەژار، کاریکاتورەك. و جارەکا دى دى تەقینەکا ھېرشا دلگەرم ھەبیت ل دژى وى نەتەودەیا بچویك یا خۆبەزلزان/ژخۆپازى کو وپرا ھەر تشتى نە یى وان بو ھەمى دەمان وەك 'بەربەرى' ناف بکەت. کا ئەو کى بوون، وان دپرسى، ئەوین کو، ھەرچەندە گەشەدانا وان یا دیرۆكى کورت بوو، دامەزراوین وان ب شیوەیەك کەنینى سنووردار بوون و شیانیپن وان یپن ئەخلاقی جەئ گومانى بوون، ھەرچەندە، ب راستى، وان خویپن نەخوەش یپن نەباش پەیرەو دکر، دیسان دشیان داخووا رپژدارى و پشەنگی د ناف نەتەودەیان دا بکەن وەك چاوا داھینەر د ناف جەماوەرى دا دکەت؟ ب مخابنى، کاسا ژەھرا ھیملۆكى(نافى گىایی شەھرى یە) یا کو دشیا ھوسا بوونەودەك ژناف ببەت نەھاتە دیتن. چونكى ژەھرا ژ چاف پى نەپابوون، بوختان و ھەرسى پیکھاتى نە بەس بوو دا وى شکۆیا خۆبەس ژناف ببەت. و لەوما ئەم ھەم شەرمى و ھەم ترسى ل بەرامبەر گریکیان ھەست پى دکەین؛ ھەرچەندە ھندەکان، یپن کو راستى ژ ھەر تشتى گرنگتر دزانن، وپرانە دانپیدانى ب راستى بکەن: کو گریكى ئازۇقانیپ

عەربانەيا/گاليسكەيا چاندا مە و ھەمى چاندېن دى نە، لى عەربانە و ھەسپ دەمەكى پىرانى ژ كواليتەيەكا زۆر كىم بقون، نە ھەفتا شكۆيا ئاژۇفانان بوون، يىن كو پاشى كەيف ژ ئاژۇتتا تىمى بەرھەف گەلىي وەردگرن - خوە ب بازدانەكا ئەخيلۆسى ژى رزگار دكەن.

ئەگەر مە بىت سۆكراتى وەك ئىك ژ فان ئاژۇفانان ببىنين، پىدفيە ئەم تنى وى وەك نموونەيا ئىكى يا شپوئەيەكى ژيانى يى نوى و نەزرگى ببىنين، نموونەيا ئىكى يا مروقى تىۆريك. ئەركى مە يى پاشتر دىت ئەو بيت كو ئەم گرنگى و ئارمانجا وى كەسايەتتى تىبگەھين. وەك ھونەرمەندى، مروقى تىۆريك خۆشەياكا بى سنۆر ژ ھەر تىتتى ھەى وەردگريت، و، وەك وى، ئەو ب وى خۆشىي ژ ئەخلاقتىن پىراكتىكى يىن رەشبينىي دەيتە پاراستن، يا كو ب جافىن لينسيوسى كو تنى د تارىي دا دبرىسكن. ھەر دەمى راستى دەيتە ئاشكراكرن، ھونەرمەند ب دلخۆشى ل ھەر پەردەيەكى مايى دىنيريت، لى مروقى تىۆريك خۆشى و رازىبوونى ژ وى پەردى وەردگريت يا كو ھاتىە ئافىتن، و مەزنترىن خۆشيا خۆ ژ پىرۆسەيا ئاشكراكرنى وەردگريت يا كو ھەردەم سەركەفتى يە و ھەردەم ب ھەولین وى بخۆ دەيتە ئەنجامدان.

زانست نەدبوو ئەگەر تنى ب وى خوداوەندا روويس فە گرېدايى با. چونكى ھنگى پەيرەوین وى دى ھەست كرن وەك خەلكىن كو ھەولددەن كونەكى د نافەندا ئەردى را فەكەن: ھەر ئىك ژ وان دزانيت كو، ھەرچەندە ئەو دى ھەمى ژيانا خۆ كار كەت، دى تنى شىت كىمترين پشك ژ وى كويراتيا مەزن فەكۆليت، و ھەتا ئەو ژى دى ب ھەولین جيرانى وى ھيتە داپۆشانندن، لەوما كەسى سىيى دى باش بيت ئەگەر جەھەكى نوى بۆ كۆلانا خۆ ببىنيت. ئەگەر نۆكە كەسەكى دى بسەلمىنيت كو ناھيتە گەھشتن ب ئەنتىپۆدان ب وى پىكا راستەوخۆ، ما ئەو كەس دى بەردەوام بيت ل كۆلانى ل وى جەھ كەفن ئەگەر نە ژ بەر خۆشيا نەپىكوپىك يا دىتنا كەفرىن بەھدار يان فەدىتنا ياساين سىرۆشتى بيت؟ ژ بەر قى ئەگەرى لىسينگى، كو راستگۆترين ژ مروقىن تىۆريكە، بىژىتە وان كو ئەو پتر خۆشىي ژ لىگەريانا راستىي وەردگريت ژ راستىي بخۆ. وى ب قى رەنگى نەينيا بنگەھين يا زانستى ئاشكرا كر، ب سەرسۆرمان و تۆرەبوون/نەرازىبوونا زانايان.

ل گەل قى ناسينا بتنى، زېدەباريەكا راستگۆيى يان ھەتا گيانەكى بلند/كەيفخوەشى، خەيالەكا كۆير ھەيە كو ئىكەم جار ب كەسايەتيا سۆكراتى كەفت د جىھانى دا - باومريەكا نەلەق/نەھەژۆك كو ھزرا ئاقلانە، ب رېبەريا ھۆكاريى/ئەگەريى ھاتىە رېفەبرن، دىت بگەھيتە كۆيراتيا ھەبوونى، و نە تنى شيانا زانىنى يى ھەي، بەلكو ھەتا شيانا راستكرنا ھەبوونى ژى يى ھەي. ئەف خەيالا مېتافىزىكىيا بلند ھەقالەكى غەريزە بۇ زانستى، و دووبارە دگەھينيتە سنۆرپن خو، ل وپرى دقېت ببيتە ھونەر: كو ئارمانجا راستەقىنە يا قى مېكانيزمىيە.

ب ھەلگرتنا مەشخەلا قى ھزرى، دا ئەم نوکە سۆكراتى ببينين. ئەم دى وى وەك ئىكەمين كەس ببينين يى كو نە تەنى شيايى ب وى غەريزا زانستى بژيت لى - سەرکەفتنەكا گەلەك مەزنتەر - ب وى بمریت ژى. ژبەرھندى وینەيى سۆكراتى دمریت، مرقى ئازادكرى ژ ترسا مرنى ب تىگەھشتن و ئاقلى، بوويە نيشانە ل سەر دەرگەھين زانستى، بىرئىنانەك بۇ ھەمى كەسپن تىدچن دەربارەى ئەركى وان: كو ھەبوونى وەك تىگەھشتى و ب ئەنجام وەك رەوا دەرپىخن. و ئەگەر ئاقل نەبەس بيت/تەمام نەبيت، دقېت ئەفسانە ژى بھيتە بكارئىنان - ئەو ئەفسانەيا كو من ل سەرى وەسفر وەك ئەنجامەكى پېدقى، بەلكو ئارمانجا زانستى. دا ئەم ببينين كا چاوا پىشتى سۆكراتى، مەزنى زانستى، پېلېن قوتابخانەيىن فەلسەفى دەرکەفتن و ئىك ل دويىف ئىك وندا بوون؛ چاوا تېھنەكا زانىنى يا ھەتا ھنگى نەھزركرى ل سەرانسەرى جىھانا پەرورەدەكرى، ئەركى راستەقىنە بۇ ھەر كەسەكى خودان زيرەكىەكا بلند، زانست بر سەر دەريايىن بلند ژ پېن كو چو جارن ب تەمامى ژى نەھاتىە دەرئىخستن؛ چاوا وى گىتگىريى ئىكەم جار تۆرەكا ھەقپار يا ھزركرنا ھشمەندى/ئەقلانى ل سەرانسەرى جىھانى دامەزراند، دەرەفەتا ديتنا ياسامەندىيا سىستەمەكا تەمام يا رۆژى دا. دەمى ئەم قى چەندى دىننوبىرا خو، و ھەرەما زانىنى يا سەرئورمانى بلند يا رۆژا ئىرۆ، ئەم نەشپن خو ھە ديتنا سۆكراتى وەك خالا وەرچەرخان، گىژەنگا دىرۆكا جىھانى بپارىزين. چونكى ئەگەر ئەم وى ھەمى ھىزا نەھزمارتى يا بكارھاتى د وى مەيلا جىھانى دا خەيال بکەين كو نە د خزمەتا زانىنى دا بەلكو د رېيىن پراكتىكى - خۇپەرەست - يىن تاکەكەسان و نەتەوھيان دا ھاتبا بكارئىنان، شەرپن جىھانى يىن ويرانكەر و كۆچپن

بەردەوام يېڭى گەلەن دى غەريزا ژيانى يا مرقۇى لاواز كەت ھەتا وى رادەيى كو، خۇكۈشتىن بىبا تىشەككى گشتى، تاكەكەس بەلكى ھەست ب ئەرەكەكى بەرمەيى بىكەت وەك كور دا دايك و بابىن خۇ بىفەتسىنىت، يان وەك ھەقال ھەقالى خۇ، ھەروەك خەلكى گزىرتىن فيجى دكەن: رەشېنىيەكا پراكتىكى كو دىشا ھەتا ئەخلاقەكى ترسناك يا جىنۇسايىدى/كۆمكۈزىي ژ دۇقانىي بەرھەم بىنىت، و يا كو ھەيە، و ھەردەم ھەبوويە ل ھەر دەرى ل جىھانى كو ھونەر ب شىۋەيەكى، تايبەت وەك ئايىن و زانىست، دەرنەكەفتىبىت وەك دەرمان و ئامرازەك بۇ بەرگرتن ژ فى ھلما تاعوونى/وہبايى.

ل بەرامبەر فى رەشېنىيا پراكتىكى، سۆكراتى نموونەيا ئىكەم يا گەشېنىيا تىۋرىكە يى كو، د باۋەريا خوە دا ب شروۋفەكرنا سىروشتى تىشتان، ھىزا دەرمانەكى گشتى ددەتە زانىن و زانىستى، و شاشيى وەك بەرجەستەكرنا خرابيى دىبىنىت.

ژ بۇ سۆكراتى كەتنە ناف وان گەنگەشەيان و جوداكرنا زانىنا راستەقىنە ژ خەيال و شاشيى دھاتە دىتن وەك بانگەوازا ھەرە ھىژا/بلىند، يان ھەتا تى بانگەوازا ب راستى مرقۇفانە: ھەر وەك چاۋا مېكانىزما تىگەھ، بىريار و ئەنجامان، ژ سۆكراتى و پېفە، وەك چالاكيا ھەرە بلىند، دىباريا ھەرە پەسەند يا سىروشتى ل سەر ھەمى بەھرەيىن دى دھاتە ھەژمارتن. ھەتا كىريارىن ھەرە بلىند يىن ھىژا، ھەستىن دۇقانى، قوربانيدان، قارەمانەتى و ئەو ئاراميا گىيانى يا زەحمەت بدەستفەئىيان، يا كو گرىكىيىن ئەپۇلۇنى نافى "سۆفروسىنى" لى دكرن، ژ لايى سۆكراتى و پەيرەۋيىن وى يىن ھەفەزەر فە، ھەتا رۇژا ئىرۇ، وەك ژ دىيالىكتىكا زانىنى ھاتىنە وەرگرتن دھاتنە دىتن، و لەوما وەك تىشتى فيركرنى دھاتنە وەسفكرن. كەسى كو تاما كەيىفا زانىنا سۆكراتى كرى، و ھەست كرى كا چاۋا، د بازنين ھەردەم فرەھتر دا، دخوازىت ھەمى جىھانا دىار دۇر خۇ كۆم بىكەت، دى قەت جارەكا دى ھاندەرەكى بۇ ھەبوونى نەبىنىت پتر سەرنجراكىش ژ ھەزا تەمامكرنا وى سەرەكەفتىن، و چىكرنا تۇپرى ب چىپەكا نەبىرەفە. بۇ ھەر كەسەكى ب وى رەنگى بەھزىت، سۆكراتى ئەفلاتۇنى دىار دىبىت وەك مامۇستايى شىۋەيەكى تەمام نۇى يى "گەشېنىيا/كەيفخوۋەشيا گرىكى" و خۇشيا ژيانى يا دلخۇش، يا كو دخوازىت خۇ د كىرياران دا بەرزە/قالا بىكەت - پىرانيا جاران د كارىگەريىن مايۇتىكى (پەيۋەندىدارە ب مېتۇدا سۆكراتى فە، كو گەنگەشېيىن دناقبەرا تاكەكەسان دا ب شىۋازى پىرسىار و بەرسقان دھىتە كرن) و پەرۋەردەيى ل سەر گەنجىن ھىژا، ب ئارمانجا د داويى دا

بەرھەمئىنانا داھىنەرىي. لى نوکە، ب ھاندانا خەيالا خوە يا بھىز، زانست ب شىۋەيەكى بى بەرخوھدان بەرھەف سنۆرپىن خوە دبەزىت، ل وپرى کو گەشبینيا بنگەھىن يا لۆژىكى دەھەرىفىت. ژبەر کو دۆرپىچا بازنا زانستى ژمارەکا بى دوماھىك يا خالان بى ھە، و ل دەمەكى کو ھىشتا نە گونجايە بېژىن كا چەوا دى بازنە ب تەمامى ھىتە پىقان، مروقى ھىزا و بەھرەدار، بەرى نىقا ژيانا خو، ب نەچارى دگەھىتە وى سنۆرا دۆرپىچ، ل وپرى کو خوە دبىنىت ل تشتى نەگۆتى دنىرە. ئەگەر ئەو ل وپرى، ب دلتنەنگى، ببىنىت كا چاوا لۆژىك دۆر خو دزفريت و ل دوماھىي دا دوقى خوە دگەزىت، شىۋەيەكى نۆى بى زانىنى دەردكەقىت، زانىنا تراژىك، يا كو پىدقى ب ھونەرى ھەيە وەك پاراستن و دەرمان، ئەگەر مە بقت وى ھەلگىرىن. دا ئەم چاقتىن خوە، يىن نوکە ب گرىكىان ھاتىنە نۆزەنكرن و بھىزكرن، بەرھەف ئاستىن ھەرە بلند يىن جىھانا ل دۆر مە دەھزىت فەگوھىزىن. ئەم دى ببىنىن كا چاوا ئەو كەيفى بى تىرىبوون و گەشبین يا زانىنى، يا د كەسايەتيا سۆكراتى دا ھاتىە نىشانندان، گوھۆرىە بۆ دەستبەردانەكا/تەسلىمىبوونا تراژىك و پىدقىا ب ھونەرى؛ د دەمەكى دا كو ھەمان كەيف، ل ئاستىن خوە يىن نزمتر، دقتى خوە ب شىۋەيەكى دژى ھونەرى دەرىپىخىت، و خەمگىنيا دىۋنىسۋسى ب كويراتى رەت بكتە، ھەروەك مە د شەرى نافبەرا تراژىدىا ئىسكىلۋسى و سۆكراتىي دا دىت.

ئەم نوکە ب ھەيەجان ل دەرگەھى نوکە و پاشەرۇژى ددەين؛ ئەرى دى ئەو 'گوھۆرىن' بەرھەف شىۋەيىن ھەردەم نوى يىن داھىنەرىي فە بەت، و ب تايبەت بى سۆكراتى مۆزىكفان؟ ئەرى تۆرا ھونەرى يا ل سەر ھەبوونى بەلاقبووى، چ ب نافى ئايىنى بىت يان زانستى، دى ھەردەم پتر ب ھىز و ناسك ھىتە چىن، يان قەدەرا وى ئەوہ كو ل بن قەرەبالغا بى ئارام و ھوقانە يا "نۆكە" دا بھىتە دراندن و پارچەپارچەكرن؟ كا ئەم بۆ دەمەكى خو فەكشىن، دلگران لى نە بى ھىقى، وەك مروقتىن ھىزەند يىن كو دەستۇر ھەى ببنە شاھىدىن وان شەر و گوھۆرىنپىن مەزن. ھەيھات/مخابن - ئەفە يە جادوويا وان شەران كو ھەمى يىن شاھىدىي لى دكەن دقتى تىكەلى شەرى ژى ببن!

مه ههول دا ب قى نموونهيا دىرۇكى شروڧه بكهين كا چاوا تراژيدى/خه مگيىنى ژناف دچيت دهمى ژ گيانى موزيكى بىپار/بىبههر دبيت ههر وهكى كا چاوا ئەو دشتيت تنى ژ وى گيانى ژدايكببىت/بهيتته هه بوونى. بۇ كىمكرنا سهيربوونا قى هزرى، و بۇ نيشاندانا ژيديرى قى تىگههشتنى، دفتيت ئەم نوكه ب ئاشكرائى دياردهيپن وهكهف يپن د دهمى نوكه دا ببينين. دفتيت ئەم ب وڤرهكيغه بكهفينه ناف وان شهريپن كو، وهك من گووتى، ل بلندترين ئاستين جيهانا ههفچهرخ د نافبهرا زانينا گهشبين يا بى تيربوون و پيدفيا تراژيك يا هونهرى دا دهينه كرن. ئەز دى ههمى هاندهريپن دژمن يپن دى پشتگوو ئيخم يپن كو، د ههر سهردهمهكى دا، دژى هونهرى ب گشتى و خه مگيىنى ب تايبهتى كار دكهن، و يپن كو د سهردهمى مه دا ژى، ب ههمى باوهرىا سهركهفتنى، زهمينى بدهست دئىخن/پيش دكهفن - هندی كو د ناف هونهرين شانويى دا، بۇ نموونه، تنى كهنيوڤك و بالى ب دهوله مهندي گهشه كرينه، گولپن وان دهركهفتينه يپن كو دبيت بۇ ههر كهسى بيهنخووش نهبن. ئەز دخوازم تنى دهربارى نهيارى ههره نافدار يى ديتنا تراژيك يا جيهانى بئاخقم، زانست، يا كو ههتا نافكا خو گهشبينه، ب باب و كالى خو سوفراتى ل سهرى وى. و ئەز دى پاشى نافى وان هيزان بىژم يپن كو ب ديتنا من د خو دا ژدايكبوونهكا نوى يا تراژيديى فهدشپرن - و كى دزانيت چ هيقيپن دى يپن دلخوشكه بۇ گيانى ئەلمانى! بهرى كو ئەم خو بافيژينه ناف شهري، كا دا ئەم خو ب زانينا كو مه ههتا نوكه بدهستفه ئينايه بهيز/پوشپوش بكهين. نه وهكى ههمى ئەويپن كو دخوازم هونهران ژ پرهنسيپهكى تاكانه دهربيخن، كانيا پيدفى يا ژيانى بۇ ههر بهرههههكا هونهرى، دى نيرينا خوه ل سهر وان ههردوو خودايپن هونهرى يپن گريكيان، ئەپولونى و ديونيسيوسى، چه سپينم. بۇ من ئەو نوپنهريپن زيندى و بهرچاڧن يپن دوو جيهانپن هونهرى نه، يپن ب تهمامى جودا د كاكل و ئارمانجپن خوه يپن ههره بلند دا. ئەز ئەپولوى وهكى داهينهري گوهوپيكهر يى پرهنسيپا تاكانه كرنى دبينم، رپكا تاكانه بۇ رزگاربوونا راستهقينه ب رپكا خه يالى. ل دهمهكى كو د قيژينا سهركهفتنى يا نهپنى يا ديونيسيوسى دا سيحرا تاكانه كرنى دشكيت و رپك فهدببت بهرهف دايكيپن هه بوونى، بهرهف كاكا ههره نافين يا تشتان فهدببت. ئەف دزايهتيا مهن، ئەف گهليى

كوپر د نافهرا هونەرین پلاستیکی یښ نهپولونی و موزیکا دیونیسوسی دا، هند بهرچاف بوو بۇ ئېك ژ هرمنه ندین مه یښ مەزن كو هەتا بى رینیشاندانا سیمبولین/هیمايښ خودایی یښ هیلینی وی گۆت كو موزیک د تایبهتمه ندی و ژیدهری خوه دا ژ هه می هونەرین دی جودا یه، ژ بهر كو نه وهك وان كۆپیهكا دیارده یانه، لی كۆپیا راسته وخۆ یا ئیراده یی ب خوه یه، و ههر تشتی فیزیکی د جیهانی دا ب نوینه ریهكا تشتی-د-خوه-دا، یا میتافیزیکی تهمام دكهت (شۆپنهاهر، جیهان وهك ئیراده و دیمه ن، [۱]. [۲۶۲].

ریچارد فاگنهر مۆرا خوه ل سهر قی تیگه هشتنا ههره گرنگ د هه می ئیسته تیکی دا دانایه (یا كو، ب رمانهكا جددی، دهستیكا ئیسته تیکی نیشان ددهت)، د قی گۆتاری دا سه لماندییه كو بیتهوڤن گوهداریا پرهنسیپین ئیسته تیکی یښ تهمام جودا ژ هونەرین دیتنی دكهت، و نابیت ل گۆر پۆلا جوانیی بیته پیفان؛ ههرچه ندیه ئیسته تیكهكا شاش، دهست ب دهست ل گهل هونهره کی چهوت و رزیایی، فیری داخواز کرنی بوویه، ل سهر بنگه هی تیگه هی جوانیی یی كو د جیهانا هونهرین دیتنی دا سهردهسته، كو موزیک دقیت کاریگه ریه کی وهك یا بهرهمین هونهرین دیتنی پیشکش بکهت - ههستیکرنا کهیفی د فۆرمین جوان دا. ده می نهز هایداری قی دژایه تیا مەزن بوویم، من ب هیژ ههست ب نه چاری کر كو نیزیکی کاکلا/نافه رۇکا خه مگینیا گریکی و ب قی رهنگی دهربرینا ههره کوپر یا داهینهریا هیلینی بېم. ژ بهر كو تنی نوکه من ههست کر كو نهز خودانی سیربه ندیه کی یا كو دی هیلیت نهز ژ گۆتنین ئیستییکا نه ریتی/کهفنه شوپی دهر باز بېم و کیشه یا بنگه هین یا تراژیدی ب ئاشکرای بۇ خو دیار بکه م. قی چه ندی دیمه نه کی هند تایبهت و سهرسور هینهر یی گیانی گریکی دا من كو من ههست کر كو فیلولوزیا مه یا کلاسیکی، سهره رای هه می ده ستها فیژنن خو یښ شانازی، هه تا نوکه تنی خو ب لیستکین سیبه ران و تشتین دهرقه فه راگرتیه. نه م دشین وی پرسگریکا بنگه هین ب پرسیارکرنا قی پرس دهست پی بکهین: کاریگه ریا ئیستییکی یا ژ کارکرنا هیژین ئیستییکی یښ جودا یښ نهپولونی و دیونیسی ته نشت ئیک جیهه؟ یان ب کورتی: په یوه ندیا موزیک ب وینه و تیگه هی فه جیهه؟ شۆپنهاهر، یی كو ژلای ریچارد فاگنهری فه هاتیه په سنکرن ژ بهر دهربرینا وی خالی ب روونیه کا

بېهه مېا، بابه تې ب ږوونترين شېوه د پارچا ل خوارۍ دا پېشكېش دكته، يا كو نه ز دى
ب ته مامى څه گوھيژم:

نه نجامى څان هه ميان نه وه كو، نه م دشين جيهانا دياردهيى، يان سروشتى، و موزيكى
وهك دوو دهربرينين جودا يين هه مان تشتى ببينين، يا كو لهوما تنى نافگينى وى
وهكهه فيى يه يا كو وان پېكهه گرېددهت، زانينهك يا كو پيدفى پى هه يه نه گهر نه م
بخوازين وى وهكهه فيى تيېكهه هين. ب فى رهنكى، موزيك، نه گهر وهك دهربرينهكا جيهانى
بيته ديتن، د بلندترين پله دا زمانه كى گشتى يه كو هه تا ب گشتيېوونا تيېكهه هان څه
گرېدايى يه وهك چاوا نه و تيېكهه ب تشتين تايېهت څه گرېدايى نه. لى گشتيېوونا وى
ب چ رهنگان نه گشتيېوونا څالا يا ئابستراكتېوونى يه، لى ژ جوړه كى ته مام جودا يه، ب
ته مامى و زه لالى څه گرېدايى يه. د فى وارى دا نه و وهك شېوه يين جېوهمه ترى و
ژماره يانه، يين كو ډورم يين گشتى يين هه مى بابه تين گونجاي يين نه زموونى نه، بهرى
نه زموونى ل سهر هه ميان پراكتيك دبن، و ديسان نه ئابستراكتن، لى بهرچاډ و ب
ته مامى دياركرى نه.

هه مى هه ولدان، لقين، و دهربرينين ئيرادى، هه مى رويدانين كو د ناف مروفى بخو دا
چېدبن و د ناف تيېكهه هين بهر فرده و نه ريى يى هه ستى دا ژلايى هيژا ئاقلى څه دهينه
گونجاندين، دشين ب ژماره كا بى سنور يا ميلاو ديېن گونجاي بهينه دهربرين، لى هه رده م
د گشتيېوونا ډورمى روت/ساكار دا بى مادده/نافه روځ، هه رده م تنى ل گور تشتى-د-
خوه-دا، نه ل گور دياردهيى، وهك كو نه م دشين بيژين گيانى هه ره نافين يى دياردهيى
بى له ش. نه ف پهيوه نديا نيزيك يا د نافه را موزيكى و سروشتى راسته قينه يى هه مى
تشتان دا دشيت شروځه بكهت كا بوچى، دهما موزيكه كا گونجاي بو هه ر ديمه ن، كړيار،
رويدان يان ژينگه هه كى دهينه ليدان، و هسا ديار دكهت كو رامانا وى يا هه ره نهينى بو
مه ئاشكرا دكهت، و ديار دكهت كو شروځه يا هه ره زه لال و ديار ل سهر وى يه. زېده بارى
فى، بو هه ر كه سى كو خوه ب ته مامى راده ستى كاريگه ريا سيمفونيه كى دكهت، و هسا يه
كو دشيت هه مى رويدانين گونجاي يين ژيان و جيهانى ببينيت كو د ناف خو دا دهر باز
دبن. لى نه گهر نه و بهر زيت، نه شيت چ وهكهه فيه كى د نافه را وى پارچه يا موزيكى و

وان تستان دا بسەلمىنىت يېن كود ھىزرا ۋى را دىرباز بووين. ژبەر كو، وەك مە گۆتى، مۇزىك ژ ھەمى ھونەرپەندى جودا يە ب ۋى چەندى كو ئەو نە كۆپىيەكا دياردەيى يە، يان، ب گۆتەنەكا دروستتر، نە كۆپىيەكا بەرجەستەبوونا گونجاي يا ئىرادى يە، لى راستەوخۇ كۆپىيەكا ئىرادى بخۇ يە، و لەوما دەرپرېنا مېتافىزىكى ددەت بۇ ھەر تىشتەكى فىزىكى د جىھانى دا، تىشتى-د-خۇ-دا بۇ ھەر دياردەيەك. ب فى رەنگى، ئەم دىيىن ھەر وەسا جىھانى ناف بىكەين مۇزىكا لەشداركرى وەكى ئىرادەيا لەشداركرى؛ ژبەر فى ئەگەرئى مۇزىك دكەت كو ھەر وىنە، ھەر دىمەن ژ ژيانا راستەقىنە و ژ جىھانى، ئىكسەر ب پامانەكا زىدەكرى ديار بىت، و ئەفە، و ئەفە، ھەلبەت، ھەر دچىتە زىدەبوونى، ھەر چەند مىلۇديا ۋى پتر ھەقىقىيە گىانى ھوندى يى دياردەيا دياركرى بىت. ژ بەر فى چەندى يە كو ئەم دىيىن ھەلبەستەكى بىكەينە ستران، يان نواندەكا ھەستىار بىكەينە پانتۇمايم (درامايا بىدەنگ بىتنى ب رېكا ھىمايان دەيتە نواندن)، يان ھەردوويان بىكەينە ئۆپپىرا. ئەف وىننن تايبەت ژ ژيانا مرۇقى، يېن كو ب زمانى گشتى يى مۇزىكى ھاتىنە دانان، چو جاران ب فى زمانى فە نە گرېدايىنە، و ب ئاوايەكى رەھا نە گونجايىنە دگەل، لى پەيوەندىا وان دگەل ھەي وەكى جاوا نموونە دگەل تىگەھەكى گشتى پەيوەندى ھەبىت. د زەلاليا راستى دا، ئەو نوپنەراتيا ۋى تىشتى دكەن يى كو مۇزىك د گشتىگىريا فۇرمى ساكار دا ديار دكەت. چونكى، تا رادەيەكى، ئاوازەك وەكى تىگەھىن گشتى، كورتنەكە ژ راستى. ئەف راستى، و ژ بەر ھندى جىھانا تىشتىن تاكەكەسى، دىژىت كا چ يى ھەستىپىكرى، تايبەت و كەسۇكى يە، ھالەتا تايبەت، ھەم بۇ گشتىگىريا تىگەھان و ھەم بۇ يا ئاوازن. لى ئەف ھەردوو گشتىگىرىيە، ب ئاوايەكى ديار، دزى ئىك و دوو نە، ژ بەر كو تىگەھ تى فۇرمان دگرەنە خۇ، يېن كو د دەستپىكى دا ژ ھەستىپىكرى ھاتىنە دەرئىخستىن، ئەم دىيىن بىژىن قەقدى دەرۋە يى تستان؛ لەوما ئەو ب دروستى كورتنەيىنە. ژ ئالىي دى فە، مۇزىك كاكالا ھەرە نافخۇيى يا بەرى ھەمى فۇرمان دىژىت، يان دلى تستان. ئەف پەيوەندىە دىت ب باشى بېيتە گۆتن ب زمانى سكۇلاستىكان كو تىگەھ "يونىفىرساليا پۇست رىم" نە، لى مۇزىك "يونىفىرساليا ئانتە رىم" ددەت، و راستى "يونىفىرساليا ئىن رى" يە. لى كو ب گشتى پەيوەندىەك د نافبەرا داھىيانەكى و نواندەكا ھەستىپىكرى دا گونجايە، وەكى مە گۆتى، ژ بەر ۋى چەندى يە كو ھەردوو ب سادەيى دەرپرېنن جودا نە ژ سروشتى نافخۇيى يى ھەمان جىھانى. ئەگەر نوکە، د

حالتەكى تايبەت دا، ھوسا پەيوەندىيەك ب راستى ھەبىت، ئانكو دەمى داھىنەرى شىابىت لىقنىن ئىرادى يىن كو كاكلا پروويدانەكى پىك دىنن ب زىمانى گشتى يى مووزىكى دەربىت، ھىنگى ئاوازا سترانى، مۇزىكا ئۆپىرايى، دى دەربىر كەر بىت. لى ئەو ھەفشىۋەيا كو داھىنەرى د نافىبەرا فان ھەردوويان دا دىتى، دىقەت ژ زانىنا راستەوخۇ يا سىروشتى نافخۇيى يى جىھانى ھاتىبىت كو بۇ ھىزا وى يا ئەقلى نەنىاسە؛ ئەو نەشەت چاقلىكرنەك بىت كو ب ئاوايەكى ھىيارانە ب رىكا تىگەھان ھاتىبىتە ئەنجامدان، ئەگەر نە مۇزىك دى كاكلا نافخۇيى، ئىرادى ب خۇ، دەرنەبىرەت، لى تىنى دى چاقلىكرنەك كىم و كاسى يا دىاردەيىن وى پىشكىش كەت. ھەمى مۇزىكىن كو ب راستى چاقلىكرنەك فى چەندى دكەن. (جىھان ۋەك ئىرادە و دىمەن، ۱ [ل. ۲۶۲])

ل دوىف تىۋرىا شۆپنھاۋەرى، ئەم مۇزىكى ۋەك زىمانى راستەوخۇ يى ئىرادى دىبىنن، و ھەست ب ھاندانا خەيالا خۇ دكەين كو فۇرمى بدەتە جىھانا گىانى يا كو دگەل مە دناخقىت، نەدىار لى ب شىۋەيەكى زىندى دلقتى، د نمونەيەكا ھەفشىۋە دا بەرجەستە بكەت. ژ لايى دى قە، وىنە و تىگەھ، يىن كو ژ ئالىي مووزىكەكا ب راستى گونجاي قە كارتىكرى، دگەھنە ئاستەكى بلندتر ژ رامانى. ب فى رەنگى ھونەرا دىۋنىسۋسى ھەول ددەت دوو جۇرپىن كارىگەرى ل سەر شىانا ھونەرى يا ئەپۇلۇنى بكەت: مۇزىك ھاندەت بۇ تىگەھشتەنەكا ھىمايى يا گشتىگىرىا دىۋنىسۋسى، و پاشى وى وىنەيا ھىمايى ب بلندترىن ئاستى رامانى دبەخشىنىت. ژ فان راستىان، يىن ب خۇ گەلەك تىگەھشتى/زەلال و نە دوىر ژ ھىزكرنا كوىرتەر، ئەم دىيىن بگەھىنە وى ئەنجامى كو مۇزىك دىقەت ژدايك بىت و بىتە مېئۇلۇژيا/ ئەفسانە، ئانكو گرنگترىن نمونە، و ب تايبەتى ئەفسانا تراژىك: ئەفسانا كو ب ئاوايەكى ھىمايى ژ زانەبوونا دىۋنىسۋسى دناخقىت. من د دىاردەيا ھەلبەستفانى لىرىك دا دىار كر كا چاۋا مۇزىك ھەول ددەت كاكلا خۇ د وىنەيىن ئەپۇلۇنى دا بدەتە نىاسىن: ئەگەر ئەم بىرا خۇ بىنن كو مۇزىك، د بلندترىن ئاستى خۇ دا، دىقەت بگەھىتە بلندترىن دەربىرنا خۇ د وىنەيان دا، دىقەت ئەم وى چەندى ۋەكى تىشەكى گونجاي بىنن كو ئەو دىقەت ھەروەسا دەربىرنا ھىمايى يا زانەبوونا خۇ يا راستەقىنە يا دىۋنىسۋسى بىنىت. و ل كىقە دىقەت ئەم ل فى دەربىرپىن بگەپىن ئەگەر نە د خەمگىنىيى دا بىت، و د تىگەھى پىر خەمگىنىيى دا؟ تراژىك نابىت

ب دلسۆزى ژ سرۆشتى ھونەرى بەھىتە دەرئىخستن وەك ب شېۋەبەكى نەرىتى ھاتىە تىگەھشتن، ل دويىف پۇلى تاكانە يا وەھم و جوانىي. تنى ژ گيانى مۆزىكى ئەم دىيىن تىگەھىن ژ كەيفخۇشىي د ژنافېرنا تاكەكەسى دا. چونكى تنى د نمونەيىن تاكانە يىن ھوسا ژنافېرنى دا ئەم دىيىن ب زەلالى بىيىن دياردەيا ھەتاهەتايى يا ھونەرا ديۇنيسۆسى، يا كو دەرېپىن ژ ئىرادى دكەت د ھېزدارىا وي يا تەقايى دا، ل پشت تاكگەرايى-بنەما و پېرەنسىيىن تاكەكەسى، ژيانا ھەتاهەتايى يا كو ل دەرۋەى جىھانا دياردەيى يە، بى گۇھدان ب ھەمى ژنافچوونان. كەيفا مېتافىزىكى د تراژىكى دا وەرگېرپانەكە ژ ويىنەيى: پالەوان، بلندترين دەرېپنا ئىرادى، بۇ رازىبوونا مە تىتە نەرىكرن، ژ بەر كو ئەو تنى دياردەيەكە، و ژيانا ھەتاهەتايى يا ئىرادى ب ژنافچوونا وي نايىتە دەستليدان. 'ئەم باوهرى ب ژيانا ھەتاهەتايى دئىنين' قىژيا تراژيدىي يە؛ دەمى كو مۆزىك ھزرا راستەوخۇ يا وي ژيانى يە. نارمانجا ھونەرپن پلاستىكى گەلەك جودايە: ل قىرى ئەپۇلۇ ب رېكا بلندكرنا گەش يا ھەتاهەتايى بوونا دياردەيى زال دبىت ل سەر نازارا تاكەكەسى؛ جوانى سەردكەقىت ل سەر نازارا ژيانى يا خۇرسك؛ ژان، ب شېۋەبەكى، ژ ناف تايەتمەندىيىن سرۆشتى تىتە خاپاندن. د ھونەرا ديۇنيسۆسى و ھېماگەريا وي يا تراژىك دا، ھەمان سرۆشت ب دەنگى خۇ يى راستەقىنە و ماسك دگەل مە دناخقىت: 'وەكى من بە! دايكا سەرەتايى، يا ھەردەم داھىنەر، يا ھەردەم پالددەر بەرەف ژيانى، يا ھەردەم ژ ھەريانا بى راوەستان يا دياردەيان رازىبوونى وەردگىرىت!'

هونەرا ديۋنيسۆسى ژى، دخوازيت ئەم قەناعەت ب كەيفخۇشيا ھەتاھەتايى يا ھەبوونى بىنين- لى دقېت ئەم وى كەيفخۇشئى نە د دياردەيان ب خۇ دا لى ل پشت دياردەيان بگەرپىن. ئەو دخوازيت ئەم بزانين كو ھەر تىشتى دەيتە ژيانى دقېت ئامادە بيت بۇ روى ب روى بوونا دوماھىيەكا خەمگىن. ئەو مە نەچار دكەت كو ئەم ل ترسناكيين ھەبوونا تاكەكەسى بىنپرىن، لى نابيت ئەم ژ ترسان بپەقەين. دلدانەكا ميتافيزىكى مە بۇ دەمەكى كورت ژ قەرەبالغيا فۆرمىن گۆھۆرپىكەر دەرئىخيت. بۇ دەمەكى كورت ئەم ب راستى دىبىنە خودى نافەرۇكا سەرەتايى، و ھەست ب ھەزا وى يا بى سنۆر بۇ ھەبوونى و كەيفا وى د ھەبوونى دا دكەين. نوکە ئەم مەملانى، ئازار، و ژناقچوونا دياردەيان وەكى تىشتىن پىدقى دىبىن، ب ئەگەرئى زىدەبوونا بەردەوام يا فۆرمىن ھەبوونى يىن كو خۇ ب زۆرى دئىخەنە ناف ژيانى، بەرھەمداريا زىدە يا جىھانى دخوازيت. ئەم ب سىنگى رما تىژ يا وان ئازاران تىنە قوتكرن ھەر دەمى ئەم دىبىنە ئىك دگەل كەيفا سەرەتايى يا مەزن د ھەبوونى دا و ھەست ب ھەتاھەتايىبوونا وى كەيفى د قەجەنىقاندنا ديۋنيسۆسى دا دكەين. سەرەپاي ھەمى دلۇفانى و ترسا مە، ئەم كەيفخوەشىن كو ئەم زىندى نە، نە وەكى تاكەكەس لى وەكى تىشتى ئىكانە يى زىندى، تىكەلى كەيفا وى يا ئافرىنەر بووين. چىرۇكا رەھەندىن خەمگىنيا گرىكى نوکە ب زەلاليەكا گەلەك باش بۇ مە دبىژىت كا چاوا ھونەرئى پەر خەمگىن يا گرىكى ب راستى ژ گيانى مۆزىكى ھاتە ئافراندىن، و تىگەھشتنا مە بۇ جارا ئىكى ھارىكاريا مە دكەت دا ئەم دادپەرورەيى دگەل گرنگيا سەرەتايى و سەرسورپەينەر يا كۆرسى بکەين. لى دقېت ئەم قەبوول بکەين كو رامانا ئەفسانا پەر خەمگىن چ جارا ب تەمامى ب زەلاليا خۇ يا تىگەھى بۇ ھەلبەستقانىن گرىكى، نەخاسمە بۇ فەيلەسوفىن گرىكى، نە زەلال بوو. ھەتا رادەيەكى، پالەوانىن وان ب ئاوايەكى زىدەتر رويەكى دناخفن ژ وى ئاوايى كو تىدا كار دكەن. ئەفسانە ناگەھىتە ئۆبژىكتىقبوونەكا گونجاي د پەيىقا ئاخفتى دا. پىكەتەيا دىمەنان و وپنەيىن بەرچاف زانەبوونەكا كويرتر ئاشكرا دكەن ژ وى يا كو ھەلبەستقان ب خۇ دىشت ب پەيىف و تىگەھان دەرېبىرپىت. ئەم ھەمان تىشتى د بەرھەمىن شىكسپىرى ژى دا دىبىن، كو ھاملىتى وى، بۇ نمونە، ھەروەسا ب زىدەتر رويەكى دناخفتى ژ وى

ٺاوايئَ ڪو تيڊا ڪار ڊڪهت، لهوما دمرسا هاملٽي، يا ڪو مه بهري ڙي باس ڪربوو، نه د خودئ د پهيڻان ب خو دا ئي د ڀامانه ڪا ڪوير و تهماشه ڪرنا گشتي يا شانوگهريئ دا دهٽه ديتن.

دەربارەى خەمگىنىيا گرىكى، يا كۈ ئەم ھەلبەت تىنى وەكى درامايەكا دەڭكى دبىين، ھەتا مەن يى پېشنيار كرى كۈ نەگونجانا د ناقبەرا ئەفسانە و پەيڭى دا دىڭىر ب ساناهى مە بخاپىنىت و مە بەرەف باوەرىي بېبەت و وە لى بکەت كۈ ئەم ھەزىر بکەين كۈ ئەو ژ واتايا خۇ يا راستەقىنە كىمتر و نەگرنگترە، و كۈ ئەم ژى كارتىكرنەكا زىدەتر رويەكى چاقەرئ بکەين ژ وئ يا كۈ دىيابوو ھەبىت، ئەگەر ئەم ل دويڭ شەھدەيىن كەڭنار بىڭرىن. چۈنكى ئەو گەلەك ب ساناهى دھىتە ژبىركن كۈ دەمى ھەلبەستقان د ھەولەدانىن خۇ دا بۇ گەھشتەن بىلدەتەن گىانيبوون و نموونەيا ئەفسانە سەرنەدكەفت، ئەو ھەردەم وەكى مۇزىكخان سەردكەفت! ھەلبەت دڭىت ئەم ھىزا زىدە يا كارتىكرنا مۇزىكى ب ب شىۋەيەكى نىزىك زانستى ژ نوى ڧە ئافا بکەين دا ئەم تىشەكى ژ دلەانا بى ھەڧتا يا كۈ دبىت د خەمگىنىيا راستەقىنە دا ھەبوويە، تىبگەھىن. لى تىنى ئەگەر ئەم گرىكى بان دا مە ھەتا وئ ھىزا مۇزىكى ژى ب دروستى نرخاندا، دەمى كۈ د ھەمى مۇزىكا گرىكى دا - بەرامبەر مۇزىكا گەلەك دەولەمەندەر يا كۈ ئەم پى نىاسىن - ئەم تىنى دىڭىن سترانا گەنجىنىي يا دەھمەنا مۇزىكى بېھىزىن، ھەستا وئ يا ھىزى ب شىۋەيەكى نەرم ھاتىە گۈتن. گرىكى، وەكى كەھىنەن مىسرى دىڭىژن، زارۋگىن ھەتەھەتايى نە، و ھەتا د ھونەرا تراڭىك دا ژى ئەو تىنى زارۋگىن، نەئاگەھدار/نەزان ژ ياريا بىلدە يا كۈ د دەستىن وان دا پەيدا بوويە، و يا كۈ دى زوى ھىتە شكاندن. خەبات و ھەولەانا گىانى مۇزىكى بۇ ئاشكران دىتنى و ئەفسانەيى، يا كۈ ژ دەستىكا ھەلبەستا لىرىك ھەتا خەمگىنىيا ئەتىكى ب ھىز دبىت، ژ نىشكىڧە پىشتى گەشبوونا خۇ يا ئىكى يا خۇش، ژ نىشكىڧە دھىتە بىڭىن و، ئەم دىڭىن بىڭىن، ژ سەر رويى ھونەرى ھىلەنى وندا دبىت؛ د ھەمان دەمدا ڧەلسەڧا دىۋنىسۋسى يا ژ ھەمان ھەولەدانى زايى د نەيىنىن ئۆلى دا دڭىت، و ھەتا د ڧەگوھەرىنەن خۇ يىن ھەرە ترسناك دا ژى دەست ژ پاكىشانا ھىمەندىڭىن جدىتر بەرنادەت. ئەرى ئەو دى جارەكا دى ژ كوويراتىڭىن خۇ يىن نەيىن رابىت، وەك ھونەر؟ ل ڧىرى ئەم ب پىرسىارى ڧە مژويلەن كا ئەرى ھىزا دڭىر يا كۈ خەمگىنىي ژ بەر وئ تىكچوو، دى ھەردەم ھىز ھەبىت كۈ بەرھەڧيا زىندىبوونا ھونەرى

خەمگىنىي و فەلسەفەيا پەر خەمگىن ئاستەنگ بىكەت. ئەگەر تراژىدىا كەفئاران ژ رپيا خۇ ب نىهتا دىيالېكتىكى يا بەرەف زانين و گەشبينيا زانستى قە ھاتبىتە قەگەراندن، ئەم دىيىن ژ قى ئەنجام وەرگىن كو تىكۆشىنەكا بېداوى د ناڧبەرا فەلسەفەيىن تىۋرىك و تراژىك دا ھەيە. و تنى پىشتى كو گيانى زانستى ھەتا سنوورپن خۇ ھاتبىتە برن و ب نىشاندا قان سنۆران نەچار بىمىنىت كو داخووا دەرپاسداريا خۇ يا گەردوونى رەد بىكەت، ئەم دىيىن ھىقى بىكەين كو تراژىدى ژ نووى قە زىندى بىيت. ئەم دىيىن نىشانىا سوكراتى مۆزىكژەن، ب وى رامانا كو مە بەرى گۆتى، بكار بىنين دا وى فۇرما چاندى پى وەسف بىكەين. د قى دژبەرى دا، ئەز گيانى زانستى وەك ئەو باوەريا ب شروڧەكرنا سروشتى و ھىزىن گىشتى يىن چارەسەرگىنى يىن زانينى دىبىنم يىن كو بۇ جارا ئىكى د كەسايەتيا سوكراتى دا دەرگەفتن. دەمى ئەم ئەنجامىن راستەوخۇ يىن قى گيانى زانستى يى بى وەستىان يى لىكۆلىنى د بىرا خۇ دا تىنين، ئەم ئىكسەر تىدگەھىن كا چاوا وى ئەفسانە ژناف بر، و چاوا وى ژنافىرنى ھەلبەست ژ ئاڧا خۇ يا سروشتى و ئايدىيال راکر، و ئەو بى وار ھىلا. ئەگەر ئەم دروست بىن دەمى ئەم ھىزا ژداىكبوونا دۆبارە يا ئەفسانەيى ددەينە مۆزىكى، دى پىتقى بىت كو ئەم گيانى زانستى ل وان جەھان بگەرپن كا ل كىرى وى ئىرش كرە سەر ھىزا ئەفسانەيا-ئافراندا مۆزىكى. ئىك ژ وان د پىشكەفتنا دىتيرامبا نوى يا ئەتىكى دا دىار دىبىت، يا كو مۆزىكا وى ئىدى ناڧەرۇكا ھىندورپن، ئىرادەيا راستەقىنە، دەرئەدبىرى، لى تنى ب شىۋەيەكى نە باش دىاردە ب رپيا فۇرمەكا تىگەھى و چاڧلىكەر قەدگۈھاست. سروشتىن راستەقىنە يىن مۆزىكى وى مۆزىكا ب كويراتى ژ رى دەرگەفتى ب ھەمان نەرازيبوونا كو وان ھەمبەر مەيلىن دژى ھونەرى يىن سوكراتى ھەبوو، رەت دكر. ھەستا راست و تىژ يا ئەرىستوفانىسى بىگومان كلىل گرتبوو دەمى وى سوكرات ب خۇ، خەمگىنيا يورپىدېسى، و مۆزىكا ھەلبەستفانىن دىسىرامبا نوى ب ھەمان ھەستا نەفرەتتى كۆم قە كرن، و نىشانىن چاندەكا ژ رى دەرگەفتى د ھەر سى دىاردەيان دا ھەست پى كرن. دىسىرامبا نوى ب شىۋەيەكى بى رپىز مۆزىك كرە لاساىكرنەكا/چاڧلىكرنەكا نەراستەقىنە يا دىاردەيان - بۇ نمونە، يا شەرى، يان باھۇزەكا ل سەر دەريايى - و ب قى رەنگى ھەمى ھىزا وى يا ئەفسانەيا- ئافراندىن ژى دزى. چونكى ئەگەر ئەو بخوازىت تنى ب نەچاركرنا مە بۇ دىتتا لىكچوونىن/ھەڧشىبىنان سەررووى د ناڧبەرا پىرۇسەيەكا ژيان و سروشتى و ھندەك

شېۋەيېن رېتىمىك و دەنگىن موزىكى دا بگەرېيېن/دا مە كەيفخۇش بىكەت، ئەگەر ھىزا مە ب نىاسىنا وان لىكچوونان/ھەقشېيىنان رازى بىيت، ئەم ئىدى د وئ رەۋشى دا نىيىن كو بەرسقا ئەفسانەيى بىدەين. چۈنكى ئەفسانە دخوازىت وەك نمونەيەكا تايىبەت يا گىستىرى و راستىيەكئ بېتە دىتن يا كو ل بى داويى دىنپرىت.

مۇزىكا راستەقىنە يا دىۋنىسۇسى ھەر ئەو نەينۇكا گىشتى يا ئىرادەيا گەردوونى يە. ھەر رۋویدانەكا بەرجەستە يا كو د قئ نەينۇكى دا دھىتە نىشاندان ئىكسەر بۇ ھەستىن مە دىبىتە نىشاندا راستىيەكا ھەتا ھەتايى. بەروفاژى، ھەر رۋویدانەكا ھوسا بەرجەستە ئىكسەر ژ ھەمى تايىبەتمەندىيىن خۇ يىن ئەفسانەيى ب رپيا وپنەكىشانا دەنگى يا دىسىرامبا نوى دھىتە پاكرن/شۋىشتن. نۇكە كو مۇزىك بوويە كۆپىيەكا بى قىمەت يا دىاردەيەكئ، ئەو بى سنوور ژ دىاردەيى ب خۇ ھەژارتەر. ئەف ھەژارئ ھندى يە كو دىاردەيى د ھىياريا مە دا كىم دكەت، وەسا كو نۇكە، بۇ نمونە، شەرەكئ ب رپيا مۇزىكى ھاتىە چاقلېكرن تنى ب رىتمىن مەشى/چوونى، قىزىيىن شەرى و... ھتد دھىتە كورنكرن، و رپكى نادەتە خەيالا مە كو ژ قان تايىبەتمەندىيىن سەررۋويى دەرپاز بىيت. ب قى رەنگى، وپنەكىشانا دەنگى ژ ھەر لايەكى قە دژى ھىزا ئەفسانەيا-ئافراندىن يا مۇزىكا راستەقىنە يە. ئەو دىاردەيان ژ يا كو ئەو ھەين ھەژارتەر دكەت، د دەمەكى دا كو مۇزىكا دىۋنىسۇسى دىاردەيا تاكەكەسى بەرفرەھ و دەولەمەند دكەت بۇ وپنەيەكئ گەردوونى. گيانئ نە-دىۋنىسۇسى سەرکەفتنەكا مەزن ب دەست قە ئينا دەمى، د پىشكەفتنا دىسىرامبا نوى دا، وى مۇزىك ژ خۇ دویر ئىخست و ئەو كرە كۆلەيا دىاردەيى. يورپىيدىس، يى كو ئەم دىيىن بىژىن سىروشتەكئ ب تەمامى نە-موۋىكى بوو، ھەرچەندە ب رامانەكا بلندتر، ھەر ژ بەر قئ ئەگەرى پەپرەھەكئ دلسۆز يى مۇزىكا دىسىرامبىك يا نوى بوو، و ھەمى كارىگەرى و شىۋازىن وئ ب مەردايەتيا دزەكئ بكاردىنىت. ئەگەر ئەم بەرئ خۇ بدەينە ئاليەكئ دى، ئەم دىيىن ھىزا قى گيانئ دژ- ئەفسانەيى و نە-دىۋنىسۇسى د كار دا بىيىن ئەگەر ئەم بالا خۇ بدەينە زىدەبوونا گرنگيدانئ ب وپنەكىشانا كەسايەتى و نازكىا دەرۋونى يا كو د خەمگىنيا/ترايىديا سۇفۇكلېسى دا ديار دىت. ئىدى چاقەرئ ناھىتە كرن كو كەسايەتى بەرفرەھ بىيت بۇ نمونەيەكئ ھەتا ھەتايى، لئ بەلكى وەك تاكەكەسەك دەرپكەقت، ب تايىبەتمەندى و

ناسكىيڭ دەستىرىدە چىقىرى، ھەر خەسلەتەك بىر دوستىرىن شېۋە ھاتىيە دىيارىكرن، ۋەسا كو تەماشەفان ئىدى بىر ئەفسانەيى قە نەزىت و ل شووينا ۋى بالا خۇ بدەتە راست نموونەيا كەسايەتيدانى ۋ ھىزا چاقلىكرنا ھونەرمەندى. ل قىرى ۋى، ئەم ھەست بى سەرگەفتنا دىياردەيا تاكەكەسى ل سەر يا گشتى دكەين، ۋ خۇشيا كو د خواندنا نموونەيەكا تاكەكەسى يا ئەناتۆمى دا دەيتە ۋەرگرتن، ۋەك كو بېۋى؛ ئەم ئىدى ھەۋايى جىھانەكا تيۋرى ھەلدكىشىن يا كو تىدا زانىنا زانستى ژ تىپرامانا ھونەرى يا ياسايەكا گشتى بىلدتر دەيتە ھەۋمارتن. ئەف مەيلا بەرەف كەسايەتيدانى بى لەز پېش دكەيت: د دەمەكى دا كو سۇفۇكلىس ھىشتا كەسايەتەين تەمام ۋىنە دكەت، ۋ ئەفسانەيى بۇ پېشكەفتنا وان يا نازك دكەتە ۋىردەست، يورپىدىس تنى خەسلەتەين فرەھ يىن تاكەكەسى يىن كەسايەتيان ۋىنە دكەت، يىن كو بى ھەستىن توند دەيتە دەرپىن.

د كۆمىدىا نوى يا ئەتىكى دا تنى ماسك بىر دەرپىنەكا تاك دىمىن -- كالىن سقك، دەلال/ بازىرگانىن خاپاندى، كۆلەيىن فىلباز - يىن كو بى ۋەستىان دەيتە دووبارەكرن. چ ھاتىيە سەرى گىانى ئەفسانەيا-ئافرىنەر يى مۇزىكى؟ تنى ئەم مۇزىك دىمىنىت يا كو يان بۇ ھاندانى يان بۇ بىرئىننى ھاتىيە دىزايىكرن، يان ھاندەرەكە بۇ دەمارىن بېھىز ۋ ۋەستىاي، يان ۋىنەكېشانا دەنگى يە. يا ئىكى ھەما-ھەما نە خەمخوارى دەقى ھەفالى: ھەتا سترانىن قەھرەمان ۋ كۆرسىن يورپىدىسى ۋى گەلەك بى سەرۋەرن؛ كا دى چەند خراب بىت د كارى پەپرەۋىن ۋى يىن بى شەرم دا؟ لى گىانى نوى يى نە-دىۋىسۇسى بى زەلالتىرىن شېۋە د داۋىن درامايىن نوى دا دىار دبىت. ل داۋيا خەمگىنىا كەفن ھەستەك يا لىكھاتنا مېتافىزىكى ھەۋۋو يا كو بى ۋى نە گۆنجاي يە ئەم بىشىن ھىز بىكەين كو ئەم ژ تراژىدىيى/خەمگىنىي كەيفخوۋەشى ۋەرگرتن؛ بەلكى دەنگىن لىكھاتنى ژ جىھانەكا دى بى پافىرتىرىن شېۋە د "ئۇدىپوس ل كۆلۇنۇس" دا دەنگەدەن. نۆكە، پىشتى كو خەمگىنىي دەھمەنا مۇزىكى ژ دەست دا، خەمگىنى بى رامانا راستەقىنە مر: چونكى كا ئەم دلانا مېتافىزىكى دى نۆكە ل كىرى ھىتە دىتن؟ لەوما چارەسەرەكا دىيى بۇ ناكۇيا پى خەمگىنىي ھاتە گەپيان؛ قەھرەمان، پىشتى بى شېۋەيەكى تەمام ژ لايى قەدەرى قە ھاتىيە ئىشاندىن، خەلاتا خۇ يا باش ھىزاى بى ھەقزىنەكا مەزن ۋ نىشانىن رېزگرتنا خودايى بى دەست قە دىنا. قەھرەمان بىۋو گلادىاتۆرەك، نازادى پى

ھاتبوو بەخشین پشتی کو ب قەناعەت ھاتبوو بریندارکرن و پینەکرن/کەواندن. دلدانا
 مێتافیزیکی ژ لای خودای ئامیرەیی (deus ex machina) قە ھاتبوو دەرکرن.
 مەرەما من نە ئەو کو فەلسەفەیا تراژیک ب تەمامی و ب گشتی ژ لای گیانئ نە-
 دیونیسۆسی یێ پێشقەچووئی قە ھاتبوو ژناقبرن: لئ ئەم دزانین کو دقیا ئەو ژ واری
 ھونەری برەقەت بۆ دنیا یا ژیرین، وەک کو بیژی، ب شیوەیی کولتەکا نەینیی یا ژ پێکی
 دەرکەفتی. د قی دەمی دا بێھنا تەناھیکەر یا وی گیان ب توندی ل سەر ھەمی ڕوویی
 جیھانا ھێلینی دگەرپا، ب شیوەیی "دلخۆشیا گریکی" دەرکەفت یا کو مە بەری وەک
 کەیفخۆشیەکا کەفن و بئ بەرھەم یا ھەبوونی وەسف کربوو. ئەف دلخۆشیە دژی سادەیی
 شکۆردار یا گریکیین بەری یە، گولا چاندا ئەپۆلۆنی یە یا کو ژ گەلیی تاری یێ چاندا
 دیونیسۆسی دەرکەفت، سەرکەفتنا ئیرادەیا گریکی یە، یا کو ب ڕەنگەدانا خو یا جوانیی
 ل سەر ئیش و زانەبوونا ئیشی ھاتیە ب دەستقەئینان. شیوەیی ھەرە بلند یێ شیوەیی
 دی یێ "دلخۆشیا گریکی"، یا ئەلیکساندەر یە، دلخۆشیا مرقۆی تیۆری یە: ئەو ھەمان
 تایبەتمەندیان نیشان ددەت یێن کو من ژ گیانئ نە-دیونیسۆسی دەرئێخستین - ئەو
 دژی زانەبوون و ھونەرا دیونیسۆسی یە، ئەو دخوازیت ئەفسانەیی ژناف بێت، دلدانا
 مێتافیزیکی ب ھەفدەنگیەکا دنیایی دگۆھۆرپیت، خودایەکی ئامیرەیی یێ تایبەتی خو -
 خودای ئامیرەیی و پۆتەیان/پەیکەرەن، ھیزین گیانین سروشتی یێن ناسکری و
 بکارئینایی د خزمەتا خو پەرستیا بلندتر دا؛ ئەو باوەر ب پاستکرنا جیھانی ب ڕیا
 زانیی و ب ژانەکا ب زانستی ھاتیە ڕێقەبرن دئینیت، و ئەو دشیب ب راستی تاکەکەسی
 د ناف بازنەھکا سنۆردار یا پرسگریکین چارەسەرکری دا بسنۆردار بکەت/بھێلێت، ژ
 کیری ئەو دشیب ب دلخۆشی بۆ ژیانئ بیژیت: "من تو دقیی. تو ھێزایی نیاسینی."

ئەفە دياردمەكە ھەتە ھەتايى يە: ئىرادەيا برسى ھەردەم رېيەك دىت دا ئافراندىن خۇ ساخ بەيلىت و ھەبوونا وان بەردەوام بىكەت، ب ئافىتەنە خاپاندەك ل سەر تستان. مروفەك دى ب كەيفخوشيا سۆكراتى يا زانىنى و خاپاندەنە كو ئەو دىت برىنا ھەتە ھەتايى يا ھەبوونى چارەسەر بىكەت، ھاتە راکىشان، د دەمەكى دا يى دى دى ب پەردەيا راکىشەر يا جوانىي، ھونەر، يا كو ل بەر چافىن وى دىرەت، ھاتە گرتن، و يى دى دى ب دلانا مېتافىزىكى يا كو د بنى گىژاڤا/گىژەلۇكىا دياردەيان دا ژيانا ھەتە ھەتايى بى ژناچوون بەردەوام دەپەت، ھاتە گرتن: بىي كو ئەم باس خاپاندەن بەرەلافتەر و بەلكى ھىژ ب ھىژتر بىكەن يىن كو ئىرادە ھەردەم ئامادە دىكەت. ئەف سى ئاستىن خاپاندەن تى بۇ وان گىيانىن نەجىبتر ھاتىنە دانان يىن كو بارگرانى و گرانيا ھەبوونى ب كويرتر ھەست پى دىكەن، و دىت ئەو ب ھاندەرىن تايبەت ژ خەما خۇ بەيەنە خاپاندەن. ئەو تىتە كو ئەم نافتى چاندى لى دىكەن ب تەمامى ژ وان ھاندەران پىك دەيت. ل گۆر رېژەپىن تىكەلىي، چاندە ب زۆرى يان سۆكراتى يە يان ھونەرى يە يان تراژىكە؛ يان ئەگەر رى بدەنە مە كو ئەم نمونەپىن دىرۆكى بىكار بىنن، ئەلىكساندەرى، ھىلىنى يان ھندى (براھىمى) يە.

ھەمى جىھانا مە يا نوپزەن د تۆرا چاندە ئەلىكساندەرى دا گىرۆ بوويە، و ئارمانجا وى مروفى تىۆرى يە، يى چەكداركرى ب بلندترىن ھىژىن زانىنى و يى كاركرە د خزمەتا زانستى دا، يى كو نمونەيا وى يا سەرەكى و باب و كالى وى سۆكراتە. ھەمى رېبازىن مە يىن پەروەردەپى ئاراستەيا خۇ ژ فى ئارمانجى وەردگرن: ھەر شىوہىەكى دى يى ھەبوونى خەباتەكا زەحمەت دىكەت دا ل تەنشتا وى بژىت، و ل داويى زىدەتر دەيتە تەحەمولكرن/خۇپاگرتن نە كو ھاندان. ب پامانەكا نىزىكى ترسناكىي، مروفى چاندى دەمەكى دىژە تى ب شىوہىي زانايى ھەبوويە؛ ھەتە ھونەرىن مە يىن ھەلبەستى ژى دىيا ژ لاساكرنن/ چافلىكرنن زانايى پىش بىكەفن، و د كارىگەريا سەرەكى يا قافىيەپ دا ئەم ھىشتا دىيىن ژىدەرا ھەلبەستا خۇ د جەرباندەن دەستكر دگەل زمانەكى نە- خۇمالى، بەلى زمانەكى زانايى، بىنن. كا دى چەند نەفامبارى فىت بۇ گرىكىيەكى راستەقىنە فاوست دەرەكەفىت، مروفى چاندى يى نوپزەن، يى فامبارە د خۇ دا، دەمى

ئەو ب نەرازیبوون د ناف ھەمی فاکولتەیان دا دېۆریت، خۆ ددەتە سیربەندیی و شەیتانی ژ بەر پالدا نا خۆ یا زانیی.

تنی پیتقی یە ئەم وی دگەل سۆکراتی بەراورد بکەین دا ببینین کو مرۆفی نوێژەن دەست ب ھەستکرنا سنۆرین کەیفخوشیا سۆکراتی یا زانیی کریە، و ھەز ژ کەنارەکی ژ دەریایا بەرفرەھ و بېبەھریا زانیی دکەت. دەمی گۆتەیی دگەل ئیکەرمانی ئاخفتی، دەربارە ناپۆلیونی، گۆت: "بەلئ، ھەقالئ من، بەرھەمداریا کریاران ژ ی ھەیە" وی ب شیوەیەکی دلرپین و سادە دا بیرا مە کو مرۆفی نە-تیۆری بۆ مرۆفی نوێژەن نەباوەر و سەیرە. پیتقی ب زانەبوونا گۆتەیی ھەیە بەری کو ئەم بشیین ھوسا شیوەیەکی بیانی یی ژیانئ تیگەھەین، یان راستەر، لیبۆریبار ببینین.

و دقیت ئەم ب تەمامی ھشیار بین کا چ ل نافەرۆکا وی چاندا سۆکراتی دا ھەیە - گەشبینی، یا کو خۆ ب سنۆر دبیینئ! نابیت ئەم بترسین دەمی بەرپن وی گەشبینی دگەھن؛ دەمی جفاک، یی ژ سەری ھەتا بنی ب شیوەی چاندەکی ھاتیە ھەقیرکرن، ھیدی ھیدی ب پیلین و ھەزین زیدە دەست ب لەرزینی دکەت؛ دەمی باوەری ب خۆشیا دنیایی یا ھەمی مرۆفان، باوەری ب ئیمکانا ب شیوەی چاندەکا گشتی یا زانیی، ھیدی ھیدی دگوھۆرپیت بۆ داخاوا مەترسیدار یا ب فی شیوەی خۆشیەکا دنیایی یا ئەلیکساندەری، گازیکرنا خودایەکی ئامیرەیی یی یورپیدیسی! دقیت بەیتە تیبینیکرن:

چاندا ئەلیکساندەری پیتقی ب چینەکا کۆلە ھەیە دا بشیت بۆ دەمەکی درێژ ھەبیت؛ لئ د دیتنا خۆ یا گەشبین یا ھەبوونی دا ئەو پیتقیبوونا چینەکا ب فی شیوەی ئینکار دکەت و لەوما، پشتی کو کاریگەریا پەیفین وی پین جوان و دلغەکەر و دلدر دەربارە 'رپزا مرۆفی' و 'رپزا کاری' کیم دبیت، ئەو ھیدی ھیدی بەرھف ژنافچوونەکا ترسناک دچیت. تشتەکی ژ چینەکا کۆلەپین بەربەری پین کو فیر بووینە ھەبوونا خۆ وەک نەدادپەرورەکی ببین و دەست ب تۆلەستاندنئ دکەن، نە تنی ل سەر نافئ خۆ، لئ ل سەر نافئ ھەمی نفشین بۆری، ترسناکتر نینە. کی، د بەرامبەر باھۆزین ب فی شیوەی خوار دا، دی ویریت گازی ئۆلین مە پین رەنگ زەر و وەستیای بکەت، پین کو د بنگەھین خۆ دا بوونە ئۆلین زانستی؟ ئەفسانە، مەرجی سەرەکی یی ھەمی ئۆلان،

ئىدى ب تەمامى ھاتىيە تەفزيكرن، و ھەتا خوداناسى ژى ژ لايى وى گيانى گەشبين يى
كو مە ھا وەسەف كر وەك تۇقى ژنافېرنا جفاكا مە، دەيتە زالكرن.

د دەمەكى دا كو نەخۇشيا كو د زكى چاندا تيۇرى دا فەشارتى يە ھىدى ھىدى دەست
ب ترساندنا مرقۇقى نوپژەن دكەت، و ئەو ب نەئارامى د ئەزموونپن خۇ دا لى دگەرپىت
كا چ دەرمان ھەنە دا مەترسىي دوير بكەت بىي كو ب تەمامى باومريا خۇ ب كارىگەرپا
وان بىنيت، د دەمەكى دا كو ئەو دەست ب تىگەھشتە ئەنجامپن رەوشا خۇ دكەت،
گيانپن مەزن و ب ھزرا گشتگىر، ب سەرھشكىيەكا نەباومر، چەكخانەيا زانستى بكارئىنان
دا سنۆر و دياركرنپن زانپن ئاشكرا بكەن، و ب فى رەنگى ب شىوھىيەكى بىرپار داخوازپن
زانستى پىن دەربارەى دروستيا گشتگىر و ئارمانچپن گشتگىر رەت كرن. ب فى چەندى،
وان خاپاندنا كو ل سەر بنگەھى ھۆكاركارپى ھاتىيە ئافاكرن ئاشكرا كر، يا كو دھزىت
دشپت نافەرۇكا ھەرە نافپن يا تستان شروڧە بكەت. وپرەكى و زانەبوونا مەزن يا كانت
و شۆپنھاومرى سەرەكەفتنا ھەرە زەحمەت ب دەست فە ئىنا: سەرەكەفتن ل سەر گەشبينيا
كو د نافەرۇكا لۆژىكى دا فەشارتى بوو، يا كو د نافبەرا خۇ دا بنگەھى چاندا مە پىك
دئىنيت. ل وى جەئ كو وئ گەشبينىي باومر كىرپو كو ھەمى نەپىنپىن جىھانى دشپن
بەپنە زانپن و شروڧەكرن، پشەبەستن ب راستىپن ھەتا ھەتايى پىن ب ديار بى زيان، و
جە، دەم و ھۆكارى وەك ياساپپن ب تەمامى بى مەرج و گشتگىر دىپتن، كانتى ئاشكرا
كر كا چاوا ئەفە د راستىي دا تنى خزمەت دكرن ژ بۇ گوھورپنا دياردەپن تەنك، كارى
ماپا، بۇ تنى نافەرۇكا راستەقىنە يا تستان دكەن، و ب فى رەنگى زانپنا راستەقىنە يا
وئ نافەرۇكى ب تەمامى نەمومكىن دكەن. يان، وەك شۆپنھاومر دىپژىت، دا خەونبىنپى
بۇ خەوەكا كوپرتر بشپن (جىھان وەك ئىرادە و دىمەن، ^۱). ئەفى تىگەھشتە رپك فەكر
بۇ چاندەكى يا كو ئەز ھەز دكەم نافى پىر خەمگىن/تراژىك لى بكەم. تايەتمەندىا وئ
يا ھەرە گرنگ ئەوە كو ئارمانجا وئ يا ھەرە بلند ئىدى نە د زانستى دا يە لى د
زانەبوونى دا يە، يا كو ب لافەكرنپن پاكىشەر پىن زانستان نەھاتىيە خاپاندن؛ كو ئەو
ب چافەكى سەقامگىر ل جىھانى وەك تەفایەك دىپژىت، و ھەول ددەت ب ھەزكرنەكا
دلسۆز، ئىشا ھەتا ھەتايى وەك يا خۇ تىبگەھىت.

دا ئەم نەفشەكى بلند ب وئ نىرپنا بىترس، ب وئ مەيلا فەھرەمانى يا ژ بۇ تشتپن
مەزن خەيال بكەپن. دا ئەم گاڤا وپرەك يا وان ئەژدەھاكوژان، سەربلندىا مەزن يا كو

ئەو پىشتا خۇ ددەنە ھەمى بىروبوۋەرىن/ھىنكرنېن لاۋازان يېن كۇ د ناپ وئ گەشېنىي
 دا ھەين، دا "ب برىاردارى بژين" د ھەر تىشتى كۇ ئەو دكەن دا، تەسەۋەر بىكەين. ئەرى
 دقېت مەۋقئ تراژىك د وئ چاندئ دا، يى كۇ ب خەۋپەرۋەردەكرنا خەۋ ژ بۇ جددىيەت
 و ترسئ ھاتىيە پەرۋەردەكرن، ب نەچارى نەبىتە ئەقىندارى ھونەرەكى نوى يا دلخوشيا
 مېتافىزىكى، تراژىدى، ۋەك ھىللىنا خەۋ، و ۋەك فاۋست گازى دكەت:

“ و دقېت ئەز ب خەۋستەكا ھەرە مەزن
 نەئىنمە ژيانئ ئەو بۇنەۋەرى ھەرە تاك؟ ”

لى نۇكە كۇ چاندا سۆكراتى ژ دوو لايان فە ھاتىيە ھەژاندن؛ نۇكە كۇ ئەو دىشت تنى
 گۇپالى خەۋ يى بېشاشىي ب دەستىن لەرزى بگريت - ھەم ژ ترسا ئەنجامىن خۇ، يىن
 كۇ ئەو تازە دەست ب دىتتا وان دكەت، و ھەرۋەسا ژ بەر كۇ وئ باۋەريا خۇ يا بەرى
 ب دروستيا ھەتا ھەتايى يا بىنگەھىن خۇ ژ دەست دايە - خەمگىنە كۇ مەۋق بىينىت
 كا چاۋا گۇقەندا رامانىن وئ ب دلخۋازى بەر ب شىكلين نوى فە دچىت ئىك ب ئىك،
 تنى ژ بۇ كۇ ب ترسئ وان بەردەت، ۋەك كۇ مېفىستوفېلىس لامىيائىن خاپىنۇك بەردان.
 ئەفە تايىبەتمەندىا وئ 'كەلىش' يە يا كۇ ب گشتى/گەلەمپەرى دەيتە گۇتن كۇ نەخۇشيا
 بىنگەھىن يا چاندا نوپزەنە: مەۋقئ تىۋورى ژ ئەنجامىن خۇ دترسىت، و د نەرازيبوونا
 خۇ دا ئىدى نەۋىرىت خۇ باقىزىت ناپ جۇي سەھمگىن و سار يى ھەبوونى، لى ب
 نىگەرانى ل سەر كەنارى ژۇر و ژىر دچىت. ئەو ئىدى تىشتەكى تەمام ناخۋازىت، دگەل
 ھەمى ھۇقىتيا سەۋىتى يا كۇ ب تىشتان فە زەلىقى يە، ھەند ئەو ژ لايى گەشېنىي فە
 ھاتىيە نازكرن. د ھەمان دەمى دا، ئەو ھەست دكەت كا چاۋا چانداكا ل سەر بىنگەھى
 زانستى ھاتىيە ئافاكرن دقېت ژناف بچىت دەمى كۇ دەست ب نە-لۇژىكىبوونى دكەت، ژ
 ئەنجامىن خۇ دەرەقېت. ئەف بېزارىا گشتى د ھونەرا مە دا ديارە. ب بى مفاى ئەم ب
 شىۋەيەكى چاقلىكەر خۇ دسپېرىنە ھەمى دەمىن بەرھەمدار و گيانىن مەزن؛ ب بى
 مفاى ھەمى 'ئەدەبىياتا/ۋىژەيا جىھانى' ل دۇر مەۋقئ نوپزەن كۇم دىيت دا ۋى دلدار
 بىكەت؛ ب بى مفاى ئەو د نەقەندا شىۋازىن ھونەرى و ھونەرەندىن ھەمى سەردەمان
 دا دەيتە دانان دا ناپىن وان بېژىت ۋەك كۇ ئادەمى گىانەۋەر ناپ كرن. ئەو ھەتا

هەتايى برسى دمىنيت، 'رەخنەگر' بى كەيف و بى ھىز، مەرۇقى ئەلىكساندەرى، د
بنگەھى خۇ دا پەرتووكخانەفان و راستكەرى چاپى، ب شىۋەيەكى رەبەن ژ تۇزا
پەرتووكىن خۇ و ژ شاشيىن چاپكرنى كۆر بووى.

ئەم نەشىيىن ئافەرىكا ھەرە ھوندر يا فى چاندا سۆكراتى ب شىۋەيەكى راستىر پىناسە بىكەين ژ بلى كو ئەم وئ وەك چاندا ئۆپپىرايى بىناڧ بىكەين. چونكى د فى وارى دە يە كو فى چاندئ خوەستەك و تىگەھشتىن خوە ب سادەتەكا تايبەت يا خوە دەربرىنە، يا كو سەيرە ئەگەر ئەم پەيدابوون و دىرۇكا پىشكەفتنا ئۆپپىرايى^{۵۱} دگەل راستىيىن ھەتا ھەتايى يىن ئەپۇلۇنى و دىۋنىسۇسى بەراورد بىكەين. ئەز دخوازم بەرى ھەر تىشتى بىرا

^{۵۱} ئۆپپىرا جۆرەك ھونەر شائىيى يە كو تىكەلىا موزىك و دراما پىك تىنىت: ئۆپپىرا جىرۇكەكە كو ب ئاواز دەپتە گۇتن و نواندن، ب ھەڧكارىا ئۆركىسترايەكى. ل ئىتالىيائى، ل داويا سەدسالا ۱۶ ئ و دەستپىكا سەدسالا ۱۷ ئ پەيدا بوو. دىشيت ب ھەر زمانەكى بىت، لى ب گشتى ب زمانى وەلاتى خۇ دەپتە پىشكىشكرن. تايبەتمەندىيىن سەرەكى: سترانبىژى: سترانبىژىن پىشەيى يىن تايبەت پىدقەينە. ئۆركىسترا: كۇمەكا ئامىرىن موزىكى كو ھەڧكارىي دگەل سترانبىژان دكەن. لىبرىتۇ: دەقى ئۆپپىرايى كو دەپتە سترانكرن. دىكۆر و جلوبەرگىن تايبەت: بۇ چىكرنا ئاتمۇسڧىرا گونجاي. جۇرىن سەرەكى: ئۆپپىرا سىرىا (Opera seria): ب بابەتىن جددى و دراماتىك. ئۆپپىرا بوڧا (Opera buffa): ب بابەتىن كۇمىدى. كۇمپۇزەرىن ئافدار: مۇزارت، ڧىردى، واگنەر، پوچىنى. نمونەيىن ئافدار: "دۇن جىۋفانى"، "لا تراڧايتا"، "كارمىن"، "مەدەم باتىرفلاى". ئۆپپىرا رۇلەكى گرىگ د چاندا رۇژئافايى دا دلىزىت و كارىگەرى ل سەر گەلەك جۇرىن دى يىن ھونەرى كرىە. جىاوازى دگەل موزىكالى: ئۆپپىرا ب گشتى ھەمى ب ئاواز دەپتە گۇتن، لى موزىكال دىشيت ئاخفتنى ژى تىكەل بىكەت. ھەرچەندە ئۆپپىرا ژ سەدسالىن بورى مايە، لى ھىشتا ل گەلەك وەلاتان تىتە پىشكىشكرن و خودانى جەماوەرەكى تايبەتە. ئۆپپىرا نمونەيەكا باشە ژ تىكەلبوونا چەند جۇرىن ھونەرى پىكفە، وەك مۇزىك، شانۇ، و ھونەرىن دىتنى. ئەڧ تىكەلى وئ دكەتە ئەزمونەكا ھونەرى يا دەولەمەند و كارىگەر. و. كوردى.

خواندەقانى بىنەم كا (*stilo rappresentivo*^{۵۲} and *Recitative*^{۵۳}) ژ كىرئ
 ھاتىنە. ئەرئ مومكىنە كو مۇزىكا ئۆپىرائى، يا ب تەمامى دەرڧەيى و نەشپاى رېزگرتنى،
 ب گەرمى ھاتىبىت پېشوازيكرن و خۆشەويستكرن، وەك ژدايكبوونا نو، وەك كو بېژى،
 يا ھەمى سېربەندىا راستەقىنە، ژ لايى سەردەمەكى ڧە كو بەرئ ب كىم مۇزىكا پېرۇز
 و بلند يا پالېسترىنا بەرھەم ئىنابوو؟ و كى، ژ لايى دى ڧە، دى بەلاقبوونا ھوڧ يا
 ھەزژىكرنا ئۆپىرائى تنى بۇ زېدەرۇيى يا كۆمەلېن فلۇرەنساى يېن خۇشى-خواز و
 خوەنىشاندا سترانىيژىن وان يېن شانۇيى ڧەگېرېت؟ ئەز دشىم تنى ڧى راستى شروڧە

^{۵۲} شىوازئ نوپنەرايەتى (يان: ستايلى نوپنەرى): "*Stilo rappresentivo*" پەيڧەكا ئىتالى يە كو د وارئ
 مۇزىكى دا ھاتىە بكارئىنان: ئەڧ شىوازە ل داويا سەدسالا ۱۶ئ و دەستېكا سەدسالا ۱۷ئ ل ئىتاليائى پەيدا بوو.
 ب راما "شىوازئ نوپنەرايەتى" يان "شىوازئ دراماتىك" دەيت. مەرما سەردكى يا فى شىوازى ئەوە كو ھەستىن
 پەيڧان باشتىر بگەھىنىت ب رېكا مۇزىكى. تايبەتمەندى: تېكەلكرنا ئاواز و رېتىمى دگەل پەيڧان ب شىوھىك
 نىزىكى ئاخفتنى. بكارئىنانا مۇنۇدى (تەك-دەنگى) ب ھەڧكاريا ئاميرېن مۇزىكى. گرنگىدان ب دەرېرېنا ھەستان
 ژ رېكا مۇزىكى. لەورا، ئەڧ شىوازە بوو بنگەھى پەيدا بوونا ئۆپىرائى و گەشەكرنا مۇزىكا كلاسېك يا رۇئافى.
 كۆمپۇزەرېن/ئاوازدا نەرىن ئاڧدار: جاكۇپۇ پېرى، جولېو كاجىنى، و كلاودىۇ مۇنتىڧىردى ژ پېشەنگىن ڧى شىوازى
 بوون. ھەرەسا ئەڧ شىوازە كارىگەرىكا مەزن ل سەر پېشەڧتە مۇزىكا كلاسېك و ئۆپىرائى كر. د كۇنتېكستا
 ئەدەبىيات و ھونەرئ دا، "*stilo rappresentivo*" نىشانا گوھۇرىنەكا گرنگ بوو د شىوازئ دەرېرېن دا،
 كو ھەول ددا موزىك و پەيڧ پىڧە گرى بدەت دا كارىگەرىكا ھەستىار ل سەر گوھداران چى بكت. ئەڧ
 شىوازە بوو دەستېكا سەردەمەكى نو د دىرۇكا مۇزىكى دا. و. كوردى.

^{۵۳} (رېسىتاتېف *Recitative* - يان گۇتتا-سترانى): رېسىتاتېف شىوھىك سترانگۇتنى يە كو نىزىكى رېتم و
 ئاوازئ ئاخفتنا نۇرمالە. ئەڧ شىوازو ژ *stilo rappresentivo* پەيدا بوو و بوو بەشەكى گرنگ ژ ئۆپىرا
 و ئۇراتۇرىۇيان. پەيوەندىا وان: *Stilo rappresentivo* بوو بنگەھى پەيدا بوونا رېسىتاتېفى. ھەردوو
 شىواز ھەول ددەن كو موزىكى نىزىكى ئاخفتنى بكەن دا واتە و ھەستىن پەيڧان باشتىر بېنە گەھاندن.
 بكارئىنان د ئۆپىرائى دا: *Stilo rappresentivo* بوو بنگەھى ئۆپىرائى. *Recitative* بوو بەشەكى
 بنگەھىن ژ ئۆپىرائى، كو تىدا چىرۇك دەيتە پېشەڧىرن. شىواز: *Stilo rappresentivo* شىوازەكى گشتى
 يە بۇ نىزىككرنا موزىكى ب ئاخفتنى. *Recitative* شىوھىك تايبەتە ژ سترانگۇتنى كو ژ ڧى شىوازى پەيدا
 بوويە. گەشەكرن: *Stilo rappresentivo* بوو دەستېك و بنگەھ. *Recitative* بەردەوام گەشە كر و
 بوو بەشەكى گرنگ ژ موزىكا كلاسېك. كارىگەرى: *Stilo rappresentivo* كارىگەرى ل سەر گەشەكرنا
 موزىكا درامايى كر. *Recitative* بوو ئامرازەكى گرنگ بۇ گېرانا چىرۇكى د ئۆپىرا و ئۇراتۇرىۇيان دا.
 تايبەتمەندىي موزىكى: *Stilo rappresentivo* گرنگى دا رېتم و ئاوازا ئاخفتنى. *Recitative* ب
 گشتى ب ھەڧكاريا ئاميرېن موزىكى يېن سادە دەيتە پېشەڧىشكرن. ب كورتى، *stilo rappresentivo*
 بنگەھ و ڧەلسەڧەيا گشتى يە، د دەمەكى دا كو *recitative* ڧۆرمەكا تايبەتە ژ سترانگۇتنى كو ژ وئ
 ڧەلسەڧەي پەيدا بوويە و بوويە بەشەكى گرنگ ژ ئۆپىرا و ڧۆرمىن دى يېن موزىكا كلاسېك. و. كوردى.

بکەم کو ئەف حەزا بۆ "ئاخفتنەکا" نیف-مۆزیکى د هەمان سەردەمى دا، د راستىي دا د ناف هەمان خەلکى دا، ل تەنشتا کەوانىن بلند يپن هارمۆنىي پالىسترينا، يپن کو هەمى سەردەما نافىن يا مەسىحى هاريکاري کربوو ژ بۆ ئافاکرنا وان، پەيدا بوو، ب ئامازەدانى بۆ مەيلەکا دەرڤەى-هونەرى کو بەشداری د نافەرۆکا رېسیتاتيفى دا کر.

سترانبيژ خۆ دگەل گوهدارى کو دخوازيت پەيفان ب پروونى د بن موزيکى دا ببهيسيت، دگونجينييت، ب پیکا ئاخفتنى پتر ژ سترانگوتنى، و ب بهيزکرنا دەرپرنا دراماتيکى يا پەيفان ب فى نیف-سترانى. ب فى ئاوايى ئەو کاریگەرئى بهيز دکەت و پەيفان هیسانتر بۆ تیکەهشتنى دکەت، و سەر نیفا دی يا موزيکى زال دبیت. نوکە ئەو دکەفیتە بەر مەترسیا کو موزیک د دەمەکى نەگونجای دا زال ببیت، ئیکسەر کاریگەرنا ئاخفتنى و پروونیا پەيفان ژ ناف ببەت، د دەمەکى دا کو ئەو هەست ب هاندانەکا بەردەوام بۆ دەرپرنا موزيکى و پيشکیشکرنا شيانين خۆ يپن دەنگى دکەت. ل فيرئ 'هەلبەستفان' هاريکاري وى دکەت، ب دابينکرنا دەليفه يپن بەرفرەه بۆ تیکەلکرني ليريکى، دووبارەکرنا پەيفان، پستهيان و هتد، ل وان خالان کو سترانبيژ، نوکە د ناف ژینگەها موزيکى يا سافى دا، دشت بى گوهدانا پەيفان خۆ فەحەسينيت. ئەف گوهرتەنا د نافبەرا ئاخفتنا ب هەست و سۆز، کو تنى هەندەک ب سترانى يە، و تیکەلکرني تەمام ب سترانى، بنگەها ستايلى نوپنەرى (stilo rappresentativo)، ئەف هەولدانا ب لەز گوهرتە بۆ کاریگەرکرنى ل سەر بالکیشيا گوهدارى بۆ تیکەه و بیروکى، و پاشى بەرسفا وى يا موزيکى، ئەف ئیکە هەم گەلەک نەسروشتى يە و هەم ب کويراهى دژ ب هاندەرپن هونەرى يپن ئەپۆلۆنى و دیونیسۆسى يە، کو ئەم دفت ژیدەرەکى رېسیتاتيفى ژ تشتەکى دەرڤەى هەمى هەستين هونەرى دەربينين. ل دويڤ فى وەسفى، رېسیتاتيف دشت وەک تیکەلەک ژ گوتارا داستانى و ليريکى بهيتە پیناسەکرن؛ نە تیکەلەکا گەلەک جیگیر، کو نەشت ژ پیکهاتەيپن هوسا جودا بهيتە بەدستفەئيان، لى تیکەلبوونەکا گەلەک دەرەکى، وەک موزايک، کو د جیهانا سروشت و ئەزموونى دا بى هەفتا يە.

لى ئەفە نە بۆچوونا داھینەرپن رېسیتاتيفى بوو: ئەوان ب خۆ، و د گەل وان دەمین وان، باوەر دکر کو ستايلى نوپنەرى سړا موزيکا کەفن قەکریه، نەپنیا کو ب تنى دشت کاریگەرنا مەزن يا ئۆرفیۆس، نامفیون و هەتا خەمگینیا گریکى ژى پروون بکەت. ستايلى نوى وەک فەژاندنا موزيکا هەرە کاریگەر، موزيکا یۆنانا کەفنار دەاتە دیتن؛ ئەرى، ب

دیتنا گشتی و گەلەك نەرىتى یا جیهانا ھۆمیرۆسى وەك جیهانا سەرەتایی، ئەو دشیان
 خۆ بدەنە دەستى خەونا كو وان فەگەریانە سەرەتایین مەرۆفایەتی د بەهەشتى دا،
 دەمى كو موزىك زى بېگومان دفا ئەو پاكى، ھىز و بېگونەھیا بېھەمپا ھەبا یا كو
 ھەلبەستقانا ب دلگەرمى د لیستیكىن خۆ یین شقانى دا بەحس دكر. ئەفە رېكى ددەتە
 مە كو ئەم بگەھینە نافەرۆكا پېشكەفتنا وى ژانرى یا ب راستى نوودەم، ئۆپىرا: ل فېرى
 ھونەر بەرسقا پېدقیەكا بەیز دەت، لئ ئەو پېدقى نە-جوانیناسى/ئىستىتىكى یە -
 خولیا ئیدیلی، باوەریەك ب ھەبوونا سەرەتایی یا مەرۆقى ھونەرمەند و باش.
 رېسیتاتیف وەك زمانى دووبارە دیتی یى وان مەرۆقىن سەرەتایی دەتە دیتن؛ ئۆپىرا
 وەك وەلاتى دووبارە دیتی یى وى بوونەوهرى باش یى ئیدیلی یان قارەمانى دەتە دیتن،
 یى كو ل دویف ھاندەرەكى ھونەرى یى سروشتى د ھەمى كریارین خۆ دا دجوو، و ھەر
 جار تشەك ھەبا بۆ گوتنى، كیم ب كیم ھندەك زى ب سترانى دگوت، ب تەمامى
 دكەفتە سترانى ل گەل كیمترین لقینا ھەستان. ئەم نە خەمدارن كو نیشان بدەین كو
 ب فى وینەیی نوى ئافراندى یى ھونەرمەندى بەهەشتى، مەرۆفناسین وى دەمى شەر
 دكرن دگەل بېرۆكا كەفن یا ئایینی یا مەرۆقى وەك یى بى چارەسەرى گەنى و
 مەحکوومكرى، دا كو ئۆپىرا بەیتە دیتن ھەم وەك باوەرنامەیا دزبەر یا مەرۆقى باش، و
 د ھەمان دەم دا وەك دزە-ژەھرەك بۆ رەشبىنىى كو ئەو ھاندەرەكى مەزن بوو بۆ خەلكى
 جددى یى وى دەمى، ب دیتنا نەدیاریین مەترسیدار یین ژيانى د وى دەمى دا. ئەفە
 بەسە كو ئەم بزانی چاوا جادووا راستەقینە، و ب فى ئاواپی ژیدەرا فى فۆرما ھونەرى،
 د رازیكرنا پېدقیەكا تەمام نە-ئىستىتىكى دا بوو، د بلندكرنا گەشبىنانە یا مەرۆقى ب
 خۆ دا، د وینەیی مەرۆقى سەرەتایی دا وەك یى سروشتى باش و ھونەرى، پرنەسیپەك
 كو ئۆپىرایى ھىدى گۆھەرت بۆ داخوایەكا مەترسیدار و ترسناك كو، د بەرامبەر
 بزافین سۆسیالیستى یین رۆژا ئىرۆ دا، ئەم ئىدى نەشپین پشگۆه بكەین. 'كېقى یى
 ھىژا' مافین خۆ دداخوایەت. ب راستى دیمەنەكى بەهەشتى یە!

ئەز دخوازم تەئىدكرنەكا یەكسان رپوون یا دیتنا خۆ زیدە بكەم كو ئۆپىرا ل سەر
 ھەمان پرنەسیپین چاندا مە یا ئەلېكساندەرى ھاتیە ئافاكرن. ئۆپىرا كورى مەرۆقى
 تیۆرىكە، رەخنەگرى نە-پسپۆرە، نە یى ھونەرمەندى یە: ئىك ژ راستی ھەرە سەیر

د دېرۇكا ھەمى ھونەرمان دا. ب راسىتى گوھداريىن نە-موزىكى بوون يىن كو داخواز دكر كو پەيف ل سەر ھەر تىشى بېيىنە تىگەھشتن؛ لەوما ژدايكبوونەكا نوى يا مۇزىكى تىن دىشا پروويىدەت دەمى رېكەكا سترانگوتنى ھاتبا دىتن كو تىدا پەيف دى ل سەر كۆنتراپوئىنتى زال بن وەك چاوا سەرورە ل سەر بەندەيى خۇ زالە. چونكى پەيف، دھاتە ھەستكرن، ھىژاتر بوون ژ سىستەما ھارمۇنىك يا ھەقالبەند ھەر وەك چاوا ھزر ژ لەشى ھىژاترە. ب ب فى خافيا نە-پسپۇر و نە-موزىكى بوو كو تىكەليىن موزىك، ويىنە و پەيفى د رۇژيىن دەستپىكى يىن ئۇپىرايى دا دھاتنە رەفتاركرن؛ و ئەو بوو د گيانى فى ئىستىتىكى دا كو تافىكرن يىن ئىكى دھاتنە ھاندان ژ لايى كۆمەل يىن نە-پسپۇر يىن نازك، د ناف ھەلبەستفان و سترانپىژيىن كو وان پىشتەفانى لى دكر.

ئەو مرقۇقى كو نەشيت ھونەرى بئافرىنىت، بۇ خۇ جۇرەكى ھونەرى دروست دكەت ب وى راسىتى كو ئەو مرقۇقى نە-ھونەرى يە. ژبەر كو تىگەھشتنا وى ژ كويراتىيىن ديۇنىسۇسى يىن مۇزىكى نىنە، ئەو خوەشيا موزىكى دگوھەرىت بۇ گوتارەكا ژىرانە يا پەيف-و-مۇزىكى يا سۆزان د ستايلى نوپنەرى دا، و بۇ خوەشيهكا ھەستى يا مۇزىكا دەنگى؛ ژبەر كو ئەو نەشيت دىتنى بكەت، ئەو ھونەرمەندى ميكانيكى و خەملاندنى مەجبور دكەت بكەفنه خزمەتا وى؛ ژبەر كو نافەرۇكا راستەقىنە يا ھونەرمەندى د سەر تىگەھشتنا وى را يە، ئەو 'مرۇقى سەرەتايى يى ھونەرى' ل گۆر دلخوازا خۇ دئافرىنىت، ئەو مرقۇقى كو ب دلگەرمى سترانان دبىژىت و دەكلامەيان دكەت.

ئەو خۇ د خەونى دا دبىنىت د سەردەمەكى دا كو تىن سۆز بەسە بۇ بەرھەمئىنانا سترانان و ھەلبەستان: ھەر وەكى كو ھەستان ھەردەم شىانا ئافراندا ھونەرى ھەبوويە. ئۇپىرا ل سەر باوەرىيەكا شاش دەربارەى پرۇسەيا ھونەرى ھاتىبە دامەزراندن، باوەرىا ئىدىلى كو ھەر كەسەكى شىانا ھەستان ھەبىت ھونەرمەندە. ل گۆر فى باوەرىيى، ئۇپىرا دەربىرنا نە-پسپۇرىي يە د ھونەرى دا، كو ياسايىن خۇ ب گەشبينيا شادمانە يا مرقۇقى تيۇرىك دەسەپنىت. ئەگەر ئەم بخوازين ھەردوو بىرۇكىن كو مە نوکە نىشان داي كو كاريگەرى ل سەر ژىدەرا ئۇپىرايى ھەبوويە د ناف تىگەھەكى تاكانە دا كۆم بكەين، پىدقى يە ئەم تىن بەحس مەيلەكا ئىدىلى د ئۇپىرايى دا بكەين: و پىدقى نىنە ئەم ژ فۇرمولەندى و پروونكرنا شىللەرى دوپرتر بچين. يان، شىللەر دبىژىت، سروشت و ئايدىال بابەت يىن خەمى نە، دەمى يا ئىكى وەك وندابوويى و يا دووى وەك نەگەھشتى

بەينە وینەكرن؛ يان ژى ھەردوو بابەتەين شادىي نە، دەمى ۋەك راستەقىنە بەينە وینەكرن. يا ئىككى ب ئىلچى د پامانا تەنگ دا تىتە نوپنەركرن، يا دووى ب ئىدىل د واتايا بەرفرەھ دا. ل فېرى دقېت ئەم ئىكسەر تايەتمەندىا ھەفبەش يا فان ھەردوو بىرۇكان د ژېدەرا ئۆپىرايى دا نىشان بەدەين - كو ئايدىال نايىتە ھەستېكرن ۋەك نەگەھشتى، نە ژى سروشت ۋەك ۋىندابوويى. ل گۆر فى ھەستى، مرۇف د سەردەمەكا بەرى دىرۇكى دا ژايە كو تىدا د ناف دلئ سروشتى دا ژايە، و ب سەدەما پەوشا خۇ يا سروشتى ئايدىالا مرۇفايەتتى راستەوخۇ ب جەھ ئىنايە، د چاكى و ھونەرمەندىا بەھەشتى دا. و ژ فى مرۇفى سەرەتايى دەيتە گوتن كو ئەم ھەمى ژى ھاتىنە - ب راستى ئەم وینەيى وى نە. دا كو ئەم خۇ ۋەك ئەف مرۇفەين سەرەتايى بىناسىن، تنى پىدقى يە ئەم ھندەك تىشان باقىزىن، ب دلخووزى دەست ژ زانىنا خۇ يا زىدە و چاندا خۇ يا زىدە بەردەين. ب فى ھەفناھەنگىا سروشت و ئايدىالى، ب فى راستىا ئىدىلى، مرۇفى رۆشەنبىر يى سەردەما رېنېسانسى رى دا خۇ كو ب چاقلېكرنا خۇ يا ئۆپىرايى يا خەمگىنيا گرىكى فەگەرپەتەفە، و وى ئەو خەمگىنى بكارئىنا ھەر ۋەك چاوا داننى فېرجىل بكارئىناى، دا بگەھىتە دەرگەھىن بەھەشتى؛ ھەرچەندە ژ وى خالى پېقە وى ب تنى گەشت بەردەوام كر، و ژ چاقلېكرنا فۇرما ھونەرى يا بلند يا گرىمى دەر باز بوو بۇ 'فەگەراندنا ھەمى تىشان'، چاقلېكرنەكا جىھانا ھونەرى يا سەرەتايى يا مرۇفى. چ باۋەرىيەكا دلپاك ھەبوو د فان ھەولدانىن وېرەك دا، د نافەراستا چاندا تىۋرىك دا! - تنى دىت ب باۋەرىا پىستراستكەر بەيتە پروونكرن كو 'مرۇف ب خۇ' قارەمانى ئۆپىرايى يى ھەتا-ھەتايى چاك بوو، شقان ھەتا-ھەتايى زورنەلېدەر يان سترانبېژ، يى كو دقېت ھەردەم د داويى دا خۇ ھوسا فەدىتبا، ئەگەر ب راستى وى ھەردەم خۇ بۇ دەمەكى ۋىندا كىر؛ تنى دىت ۋەك بەرى وى گەشبنىي بەيتە دىتن يا كو نوگە ۋەك ستوونەكا نەساخ و بەرفەخۇكىش يا بوخارا بېھنخۇش ژ كوپراتىين دىتنا جىھانى يا سۇكراتى بلند دىيت.

لەوما پروويى ئۆپىرايى ب ژانا ئىلچىك يا ۋىندابوونا ھەتا-ھەتايى نەھاتىە نىشانكرن، لى بەلكى ب دلخۇشيا فەدىتنا ھەتا-ھەتايى، خەوشيا ئارام يا راستىيەكا ئىدىلى، يا كو كىم ب كىم دىت ل ھەر دەمەكى ۋەك راستەقىنە بەيتە خەيالكرن - بەلكى، د ھەمان دەم دا ب ھەستەكى كو ئەف راستىا گومانكرى تىتەك نىنە ژبلى يارىكرنەكا گىژانە يا

خەيالى، يا كو دى ھەر كەسەكى شيانا بەراوردىكرنا وى دگەل جددىھتا ترسناك يا سروشتى وەك يا راستەقىنە، يان دگەل دىمەنن سەرەتايى يىن ژىدەرىن راستەقىنە يىن مروفايەتتى ھەبىت، ب كەرب قىرىت: 'دوير بکەفە ژ خەيالى' لى ديسان، ئەم دى شاش بين ئەگەر ئەم باوەر بکەين كو تشتەكى ھىدى وەك ئۇپىرا دشىت ب ساناهى بەيتە دەرکرن، وەك تارمايى، ب قىرىھەكا بەيز. ھەر كەسەك بخوازىت ئۇپىرايى ژناف بىتە دقیت چەكان ھەلگىت دزى دلخوشيا ئەلىكساندەرى يا كو وى ب سادەيى وەك رىكەك بۇ دەرپىنا بىرۇكا خۇ يا دلخواز بكار دئىنيت، يا كو فۇرما وى يا ھونەرى يا راستەقىنە يە. لى ھونەر ب خۇ دشيا چ ژ كاريگەرىيىن ژانرەكى چافەرى بکەت يى كو ژىدەرىن وى دەرۋەى جەئ ئىستىتتىكى دا نە، يى كو بەلكى ژ جەھەكت نىف-ئەخلاقى بەرەف جەھەكى ھونەرى خىشايە، كو تنت گاف-و-گاف مە دەربارەى ژىدەرىن خۇ يىن تىكەل دىخاپىنيت؟ كىژ شىلەك فى بوونەوەرئ پارازىت، ئۇپىرايى، خودى دكەت، ئەگەر نە يىن ھونەرا راستەقىنە بن؟ ئايا ئەم دى شاش بين ئەگەر ئەم گومان بکەين كو، د بن بەرەفخۇكىشىيىن وى يىن ئىدىلى دا، دلخوشكرنن وى يىن ئەلىكساندەرى، ئەركى ھەرە بلند و ب راستى جددى يى ھونەرى - يى رزگاركرنا چافى ژ نىرىنا ل ترسناكىيىن شەفى و ئازادكرنا بابەتى، ب داستانا شىفادەر يا وەھمى، ژ لقىننن بەيز يىن ئىرادەيى - دشىت بەرەف كەيفخوشىھەكا قالا و سقك بکەفەيت؟ چ ب سەرى راستىيىن ھەتا-ھەتايى يىن دىۋنىسى و ئەپۇلۇنى دەيت د تىكەلەھەكا ستايلان دا وەك يا كو من نىشان دای كو نافەرۇكا ستايلى نوپنەرى يە؟ مۇزىك ل كىفە وەك خزمەتكار دەيتە ھەژمارتن، دەق/تىكست وەك سەرور، و ل كىفە مۇزىك دگەل لەشى دەيتە بەراوردىكرن، دەق/تىكست دگەل گيانى؟ ل كىفە ئارمانجا ھەرە بلند د باشتىن حالەتتى خۇ دا وپنەكىشىھەكا وەسفى يا دەنگى يە، وەك يا دىسىرامبا نوى يا ئەتىكى؟ ل كىفە مۇزىك ب تەمامى ژ رپزا خۇ يا راستەقىنە وەك نەينۇكا دىۋنىسى يا جىھاننى ھاتىە دويرخستن، ھەتا وى رادەيى كو، وەك كۆلەيەكى دياردەيى، تنى دشىت فۇرمىن جىھانا دياردەيى لاسايى بکەت، و ژ ياريا ھىلان و رپژەيان كەيفخوشىھەكا روكەش بەرەھەم بىنيت؟ چافدىريا نىزىك ئاشكرا دكەت كو ئەف كاريگەريا چارەنقىس يا ئۇپىرايى ل سەر مۇزىكى ب كىرارى دگەل ھەمى پىشكەفتنا مۇزىكا نوودەم رپك دكەفەيت؛ گەشبینيا كو د ژىدەرا ئۇپىرايى و د نافەرۇكا چاندا كو ئەو نوپنەراتيا وى دكەت دا قەشارتى يە، ب لەزەكا ترسناك ئەو شىابوو

موزىكى ژىرنگىيا وى يا دىۋىنىسى يا گەردوونى بېبەھر بىكەت، و وى بىگۇھەرەيت بۇ كەيفىخۇشەيەكا رەسمى يا يارىكەر؛ گۇھەرەتنەك كو ئەم دىشېن تىن، بۇ نەمۇنە، دىگەل مېتامۇرفۇزا مۇرۇقى ئىسخىلۇسى بۇ مۇرۇقى دىلخۇش يى ئەلېكساندەريان بەراورد بىكەين. لى ئەگەر ئەم د نەمۇنەيا خۇ دا راست بىن، كو وندابوونا گىيانى دىۋىنىسى دىگەل گۇھەرەتن و خرابوونەكا گەلەك بەرچاف لى ھىشتا نەھاتىيە رۇونكرن يا مۇرۇقى گرىكى بەراورد بىكەين، چ ھىقى دىقېت د مە دا ھىشار بىن دەمى ھەمى نىشانىن ھەرە پىشترەست پىشېنىيا پىرۇسەيا بەرۇفاۋى دىكەن، ھىشاربوونا ھىدى ھىدى يا گىيانى دىۋىنىسى، د جىھانا مە يا ھەقچەرخ دا! ھىزا خوداى يا ھىراكلېس نەشېت ھەتا-ھەتايى د خىزمەتا زىدە يا ئۇمقالى دا پاراىى بىمىنىت. ژ ئاخا دىۋىنىسى يا گىيانى ئەلمانى ھىزەك بىلند بوويە كو چ پەيوەندى دىگەل مەرجىن سەرەتايى يىن چاندا سۇقراتى نىنە: ئەو چاندا نەشېت وى نە رۇون بىكەت و نە پاساوا بۇ بىنىت، لى د شوىنا ھندى دا وى ترسانك و نەروونكرى، بھېز و دژمن دىبىنىت - مۇزىكا ئەلمانى، ھەك ئەم وى د گەرا وى يا مەزن يا رۇۋى دا ب تايىبەتى دزانىن ژ باخ ھەتا بىتھۇۋىنى، ژ بىتھۇۋىنى ھەتا فاگنەرى. ھەتا د باشتىن مەرجان دا ژى، سۇكراتىگەراىيا تېئە-زانىنى يا دەمى مە چ تىشتى دىشېت دىگەل فى جىنى بىكەت يى كو ژ كوىراتىن بى بنى بىلند دىبىت؟ نە د گولېن مۇزىكى و نەخشىن مېلۇدىا ئۇپىراى دا و نە ب ھارىكارىا ئاباكوسا ژمىرىارى يا فىوگ و دىالېكتىكا كۇنتراپۇنىتى ئەم دى فۇرمولا بدەست قە ئىنىن يا كو ب رۇناھىا وى يا سى جار بھېز ئەو جىۋكە بھىتە بىندەستكرن و ناچاركرن كو بئاخقىت. چ دىمەنەكى يە كو ئەم دىبىنىن ب چاقىن خۇ جىوانىناسىن مە، ب تۇرا پەپولەگرتىنى يا 'جىوانىا' وان يا تايىبەت، ل ھەواىى ددەن دەمى ئەو ل دوىف گىيانى مۇزىكى دىكەفن، دەمى ئەو ب ژىانەكا نەھىتە تىگەھشتن ژ بەر وان دىرھىت، لىقېن وان ب خەمگىنى كورت دىكەفن ژ ھەر پىقەرەكى جىوانىا ھەتا-ھەتايى يان بىلندىن! دا ئەم ب نىزىكى ل فان پىشتەفانىن مۇزىكى يىن ب گۇشت و خۇين بىنېرىن، دەمى ئەو بى ھەستىان گازى دىكەن 'جىوانى! جىوانى!' - ما ب راستى ئەو ھەك زارۇكىن دىلخۇزىن سىرۇشتى رەفتار دىكەن، يىن كو د ھەمبىزا جىوانى دا ھاتىنە ئافراندىن و نازدارىكرن، يان ئەو ل دوىف خاپاندەكى نە دا نەشيانا خۇ قەشېرن، پاساۋەكا ئىستېتىكى بۇ سۇبەرىا خۇ يا بى ھەست؟ ئەز بۇ نەمۇنە ل بارەى ئۇتۇ جان دھىزم.

لى درەۋكەر و دۇرۇيى دۇفېت ھايدار بن دگەل مۇزىكا ئەلمانى، چۈنكى د ھەمى چاندا مە دا ئەو ب تىنى گيانى ئاگرى يى پاقز، زەلال و پاككەرە ژ كىقە و بەرەف كىقە، ۋەك د فېركىرنا ھىراكلېتۇسى مەزن يى ئەفەسۇسى دا، ھەمى تىشت د زفۇكا/گەرەكا دووچار دا دلغن. ھەر تىشتى كو ئەم نوكة نافى چاند، پەرۋەردە و شارستانىيەتى لى دكەين دى رۇۋەكى ل بەر وى دادۋەرى بى شاشى، دىۋىنىسۇسى، دەرگەفېت.

دا ئەم، بىنن بىرا خۇ كا چاۋا ب رېكا كانت و شۇپنھاۋەرى گيانى فەلسەفەيا ئەلمانى، يى كو ژ ھەمان ژىدەران/ كانىان دھەرگە، شىا دلخۇشيا رازى يا سۇكراتگەرايىا زانستى يا ھەبوونى ژناف بىبەت ب نىشاندا سىنۇرىن وى، و چاۋا وى رى قەكر بۇ بىرگىرەكا گەلەك كوپتر و گرنگتر ل سەر پىرسىن ئەخلاقى و ھونەرى، يا كو ئەم دىشېن نىزىكى ۋەك شەھەزايى يا دىۋىنىسى د فۇرما تىگەھى دا پىناسە بگەين. كا ئەف نەپىيا ئىكبۇونا موزىكا ئەلمانى و فەلسەفەيا ئەلمانى بەرەف كىقە ئامازە دكەت، ئەگەر نە بەرەف شىۋازەكى نوى يى ھەبوونى بت كو ئەم تىنى دىشېن ب رېيا ھەقىقىيىن گرىكى ھەستى پى بگەين؟ چۈنكى نىمۇنەيا گرىزى بۇ مە خودان بىايەكى نەھىتە پىقانىە دەمى ئەم ل سىنۇرى د ناغىبەرا دوو شىۋازىن جودا يىن ھەبوونى دا راۋەستىيىن؛ ھەمى گۇھۇرىن و خەبات د وى مۇدىلى دا فۇرمەكى كلاسكى و فېركەر ۋەردىگىر. تىنى ئەم دىار دكەين كو سەردەمىن مەزن يىن ھىلىنىزىمى ب رېزا بەرۋفاژى دژىن، و نوكة، بۇ نىمۇنە، وسا دىارە كو ئەم ژ سەردەمى ئەلېكساندەرى بەرەف سەردەمى تراژىك فەدگەرپىن. و دەما ئەم وسا دكەين، ھەست ب وى يەكى دكەين كو ژداىكبۇونا سەردەمەكى تراژىك بۇ گيانى ئەلمانى دى تەننى فەگەرپانەك بۇ خۇ بە، خۇ-دىتنەكا دلخۇشكەر بە. چۈنكى بۇ دەمەكى دىژى، ھىزىن دەرغە يىن ترسناك ئەو نەچار كىرېو، دەما د بەرەرىيەتەكا بى چارە يا فۇرمى دا دژىا، كو د بن كۆلەتيا فۇرما وان دا بە. و دەمى ئەم ۋەسا دكەين، ئەم ھەست دكەين كو ژداىكبۇونا سەردەمەكا تراژىك بۇ گيانى ئەلمانى تىنى فەگەرەكە بۇ خۇ، خۇدىتنەكا خۇشەختە. ژ بەر دەمەكى دىژى، ھىزىن دەرغە يىن ترسناك ب زۇرى ئەو ئىخستىۋونە د بن كۆلەتيا فۇرما خۇ دا، د بەرەرىزىمەكا بىچارە يا فۇرمى دا دژىا. نۆكە ل دۇماھىي، پىشتى كو فەگەرپايە چافكانىا خۇ يا رەسەن، ئەو دىشېت ب ۋىرەكى كو ب ئازادى و سەربلىدى ل پىشيا ھەمى گەلان بىمەشە، ژ بەندىن شارستانىيەتا رۇمانسى پزگار بوۋىيە؛ ئەگەر تىنى بىشېت بەردەوام ژ نەتەۋىيەكى فېر بىت، ئەو ژى گرىكى نە - ژ خۇ

ژ وان فیربوون ب خو تشته کی ب روومهت و دستنیشانکرنه کا کیمه. و کهنگی مه هنده
پیدفی ب فان ماموستایین بلند ههبوویه وهک ئیرو، دهمی ئەم ژدایکبوونا
تراژیدیایی/خه مگینی ژ نوی فه دژین، و مهترسیا وی ههیه کو ئەم نه بزانی نه و ژ
کیفه دهیت و نه ژی دشین بیژین ئەو دخوازیت بهر ب کیفه بچیت؟

رۆۋەكى، دادومرەكى بېلايەن دى بېپار دى دى كىز سەردەمى دا و د ناف كىز زەلامان دا، گيانى ئەلمانى ب ھىزترىن ھەول دايە كو ژ گرىكيان فېر ببىت. ئەگەر ئەم ب پىشتراستى بېژىن كو ئەف پىزلىنەنە دىت بچىت بۇ شەپى چاندى يى ھىزا يى گۆتە، شىللەر و فېنكىلمان، ئەم دىيىن لى زىدە بىكەين كو ژ وى دەمى فە، ژ كاريگەريا راستەوخۇ يا وى شەپى، ھەولدان بۇ دىتەنە پىكەكا وەكەف بەرەف چاندى و گرىكيان ب شىۋەيەكى نەفامبار كىم و كىمتر بوويە.

دا كو ئەم ب تەمامى ژ گيانى ئەلمانى بېھىقى نەبىن، ما نەدقەت ئەم ژ فى چەندى ئەنجامى دەرىيىخىن كو د خالەكا گرنگ دا، ھەتا ئەو شەپقان ژى نەشيان بگەھنە نافەرۇكا ھىللىنىزىمى و ھەفەيەمانىيەكا بەردەوام د نافبەرا چاندېن ئەلمانى و يونانى دا چىبەكەن؟ گومانەكا نەھشيار يا شەكستەنە وان دبىت ببىتە ئەگەر گومانەكا بى ھىقى، ھەتا د ناف ھىزىن جدى دا، كا نەرى ئەو دى دىيىن ھىز پتر د وى پىكا چاندى دا بچن ژ وان پىشەنگىن نافدار، و كا نەرى ئەو دى دىيىن بگەھنە ئارمانجا خۇ. ئەفە ئەگەر ھىندىيە كو نرەخاندەنە مە يا بەھايى گرىكيان بۇ چاندى ژ وى دەمى فە ھىندە ب ترسناكى كىم بوويە.

دەنگى دىلۇفانىي يى بىزاركەر د گەلەك وارگەھىن گيان و شەيتانى دا دەنگ فەدەت. د وارگەھىن دى دا، گەلەك ئاخافتىن بى كار و فالە دەھىنە كرن دەربارە "ھەفەسەنگىا گرىكى"، "جوانىا گرىكى" و "دەخۇشيا گرىكى". و ئەو كەسپىن كو دىيان ب پىكا فەخوارنا بى ۋەستىان ژ كانىا گرىكيان خۇدانى پىزى بن، مامۇستايىن د دامەزراۋىن مە يىن خوندەنە بىلەن دا، باشتىن فىرى وى چەندى بوويەنە كا چاۋا ب گرىكيان پە پىك بگەفن، زوى و ب پەھەتى، جاران ب پەخەنەگرتن ژ ئايدىالا ھىللىنى و ب تەمامى گۆھۇرپىنا ئارمانجا راستەقىنە يا خوندەنەنە كلاسكى د ھەمى شىۋەيىن وان دا. ھەر كەسەكى د وان بازىنەيان دا كو ھەمى ھىزا خۇ د ھەولدانىن خۇ دا بۇ بوۋنا راستەكەرەكى باۋەرپىكىرى يى دەقەن كەفن، يان فەكۆلەرەكى ھوپر يى زامانى نە مەزاختى، ئەو دبىت ھەول دەت سەردەمى ھىللىنى و سەردەمىن كەفن يىن دى "ب شىۋەيەكى دىرۇكى" تىبگەھىت، لى ل دوىف شىۋازىن و ب ھەلۋىستى سەردەست يى دىرۇكنفىسىا چاندى يا

دەما مە. ھېزا چاندئ يا ئەكادىمىيەن مە چو جاران نەبوويە ھندە كېم و لاواز وەك نوکە؛ "رۆژنامەخان"، كۆلەيى كەغەزئ يى رۆژئ، د ھەمى وارېن چاندئ دا سەرکەفتى دەرکەفتى، و تنى چارە بۆ ئەكادىمى ئەو گۆھۆرپنە يا ژ دەمىن بەرئ ناسكرى، بزاقكرن - ئەگەر ئەم زمانى رۆژنامەخانى بكاربىنين - ب "نەرميا بئ گرانى" يا وئ بازنەيى، وەك پەپولەيەكا دلخۆش و خۆدان چاند. چەند دقئت زەلامىن رۆشەنبىر يىن دەمەكئ ھوسا تىكەل و شاش بن دەما دياردەيەكئ دبىنن كو تنى ب بەراوردكرنئ ب وى ژىرمەندىي ھىللىنى يى كو وان قەت تىنەگەھشتى دشت بھلەتە تىگەھشتن - زىندىبوونا گيانئ ديۆنىسى و ژ نوى ژدايكبوونا تراژىديايى/خەمگىنيى؟ د چو سەردەمىن ھونەرى يىن دى دا، "چاند" و ھونەر ب خۆ نەبوونە ھندە دژئ ئىك وەك ئەم ئەفرۆ دبىنين. ئەم دشتىن تىبگەھىن كا بۆچى چاندەكا ھوسا لاواز ژ ھونەرا راستەقىنە ھەز ناكەت؛ ئەو دترسىت كو ئەو دئ بىتە ئەگەرئ رۆوخاندنا وئ. لئ ئەرئ دبىت سەردەمەكئ چاندئ يى تەمام، يا سۆكراتى-ئەسكەندەرى، گەھشتىتە دوماھىيا خۆ؟ ئەگەر قەھرەمانىن وەك شىللەر و گۆتەيى نەشيان ژ دەرگەھى سىحراوى يى بەرھف چىايى سىحرى يى ھىللىنى دەر باز ببن، ئەگەر ھەولدانىن وان يىن ئازاترىن نەگەھشتىن پتر ژ ئەو نىرىنا بئ ھىقى يا كو ئىفىگەنيا گۆتەيى ژ تاورىسا بەربەرى بۆ وەلاتئ خۆ يى وى بەرى دەريايى كرى، چ ھىقى دىمىنىت بۆ شوينگرېن وان ژبلى كو ئەو دەرگەھ ب خۆ قەبىت، ل جەھكئ گەلەك جودا يى كو چو ھەولدانىن چاندئ يىن بەرئ لئ نەھاتىنە كرن - د ناف ئاوازىن نھىنى يىن موزىكا تراژىك يا ژ نوى زىندى بووى دا؟ دا كەس نەھىلىت باوەريا مە ب ژنوى ژدايكبوونا يۆنانا كەفن كېم ببىت؛ چونكە ل قىرئ و تنى ل قىرئ ئەم ھىقىا خۆ ددۆزىن بۆ نويىبوون و پاقژبوونا گيانئ ئەلمانى ب رېكا سحرا ئاگرى يا مۆزىكئ. د وەستىان و مانئ يا چاندا ھەفچەرخ دا، ئەم دشتىن نافئ چ تىشتەكئ دى بىنين كو مە ھىقىدار بکەت بۆ دلخۆشيا پىشەرۆژئ؟ ئەم بئ ھوودە ل دويف پەھەكئ ب ھىز يى چەند شاخ قەدايى، پارچەيەكئ ئاھا بەرھەمدار و ساخلەم دگەرېن: ل چو جھان تىشتەك نىنە ژبلى تۆز، خىز، كەقربوون، و ھىكبوونئ.

زەلامئ بئ دلخۆشى و بتنى نەشيت ھىچ ھىمايەكا باشتەر ژ سيارئ دگەل مرن و شەيتانى ببىنىت، وەك دورېرى بۆ مە كىشايى: سيارئ چەكدار ب نىرىنەكا سار و جدى، يى كو دقئت رېكا خۆ يا ترسناك بئ ترس بدۆمىنىت دگەل ھەفالېن خۆ يىن ترسناك، لئ بئ

ھېشى، تىنى دگەل ھەسپ و سەيى خۇ. ئىك سياران شۇپنھاورى مە بوو؛ ھىچ ھىقى نەبوو، لى ل دويىف راستىن دگەريا. ئەو بى ھەقال بوو. لى چ گوھۇپىن دەينە سەر چۇلا دەستىاي يا چاندا مە، يا كو ب وى شىوھىي تارى ھاتىە سالۇخدان، دەما سىجرا ديۇنىسۇس لى دكەفىت! باھۇزەك ھەر تىشتى كەفن، رىزى، شىكەستى، و كورت دگىرىت؛ ب ئەورەكا سۇر يا تۇزى دنىقىسىت و ۋەك تەپىرى دال وان دىبەتە ئەسمانى. د ناف تىكەلەيەكا بى ھوودە دا، ئەم ل دويىف ھەر تىشتى وندا بووى دگەرىن؛ چونكە ئەو تىشتى ئەم دىبىنن ژ بن ئەردى قە بلند بوويە بۇ ناف رۇناھيا زىپىرى، ھندە تىزى و كەسك، ھندە ژياندار و دەولەمەند، بى سنۇر و تىزى خوازتن. تراژىدىا د ناف وى ژيانا زۇر دا، د ناف ئازار و خۇشىى دا، ب دلخۇشەيەكا بلند روينىشتىە، گوھ ددەتە سترانەكا دوپر و خەمگىن يا كو بەحسى دايكىن ھەبوونى دكەت، يىن كو ناقىن وان خاپاندن، قىان، و كوفانن.

بەلى، ھەفالىن من، دگەل من د باۋەريا من دا بەشدار بن د قى ژيانا ديۇنىسى و ژ نوى ژدايكبوونا تراژىدىايى/خەمگىنىي دا. سەردەمى مەرۇقى سۇكراتى دەرباز بوويە: خۇ ب لافلاڧكان بخەملىنن، دارى تىرسۇسى بگرن و نەشاش بىمىن ئەگەر پلنگ و پانتەر ل بەر پىيىن ۋە درىژ بىن و خۇ بۇ ۋە نەرم بىكەن. نوكة وپىرەكىي بىكەن بىنە مەرۇقىن تراژىك/پىر خەمگىن، چونكە ھوین دى ھىنە رىزگاركرن. ھوین دى بەشدارى د ئالاي ديۇنىسى دا كەن ژ ھىندستانى ھەتا يۇنانى! خۇ بۇ شەپەكى زەحمەت ئامادە بىكەن، لى باۋەرىي ب موعجىزەيىن خودايى خۇ بىنن!

دا كو ئەم ژ فان تېبىنىيەن ھاندەر قەگەرپىن بۇ حالەتەكى گونجايتىر بۇ تېرامانى، ئەز دى دووبارە بېژم كو تنى گرىكى دىشېن مە فېر بىكەن كا ئەف ھىياربونا ژ نىشكەكىقە و موعجىزەمىي يا تراژىدىيائى چ رامانى ددەتە گيانى مللەتەكى يى ھەرە نافخۇيى/كوپىر. گەلى نەينىيەن تراژىك ھەمان ئەو گەل بوو يى كو شەپىن فارسا كرىن، و ئەو گەلى كو ئەو شەپ كرىن، دىسان پىدقى ب تراژىدىيائى ھەبوو وەك دەرمانەك. كى دى تەخمىن كەت كو ئەف گەلە، پىشتى چەند نىشان ب كوپىرتىن شىوہ ب لەرزۇكىن شەيتانى ديۇنىسى ھاتبوو ھەژاندن، دى ھىشتا شىت ھەندە ب ھىز رۇدا ھەستى سىياسى يى ھەرە سادە، وان ھەستىن سىروشتى يىن نىشتەمانپەرۋەرى و وى خۇشيا سەرھەتايى و مىرانە يا شەپى بەرھەم بىنىت؟

ھەر دەمى جۇشېن/ھەيەجانىن ديۇنىسى گەھشتىنە ئاستەكى بەرچاڭ، ئەم دىشېن ھەردەم ھەست پى بىكەن كا چاوا ئازادبونا ديۇنىسى ژ كۈتېن تاگگەرەيەتتى دىبىتە تىشەكى بەرچاڭ د كىمبۇونەكى دا، ھەتا رادەيى بى تىفەۋەتتى يان ھەتا دژمنايەتتى، يا ھەستىن سىياسى؛ ھەر ب وى شىۋەيى پوون، ئەپۇلۇ، دامەزىنەرە دەرلەتان، ھەرۋەسا داھىنەرە پرىنسىپىوم ئىندىقىدواتىۋىس /پەرنىسپا تاگگەرەيەتتى (بەنەمايى تاگەكەسىن)، و دەۋلەت و نىشتەمانپەرۋەرى نەشېن بى پەسەندىكنا كەسايەتيا تاگەكەسى بژىن. تاگە رېك كو گەلەك دىشېت ژ گيانى ئۇرچىاستىك (سەرخۇش) بگىرىت ئەۋە يا بودىزما ھەندى، يا كو، ئەگەر خوازتنە وى بۇ قالاھىيى بىشېت بەيتە ھەلگرتن، پىدقى ب وان حالەتېن كىم يىن وەجدى ھەيە دگەل بىندىبونا وان ل سەر جە، دەم و كەسايەتتى؛ ئەو حالەت دىسان گازى فەلسەفەيەكى دكەن يا كو فېرى سەرکەفتىن ل سەر نەخۇشيا نەناخقتى يا حالەتېن ناڧبەر دكەت ب رېكا بىرپۇكەيەكى. دەمى گەلەك بى مەرج پىشتىگىرى ل ھاندانىن سىياسى دكەت، ھەر ب وى شىۋەيى پىدقىە كو ئەو رېكا بەرھە دىيائى بوونا ھەرە زىدە بگىرىت، گوزارشتا ھەرە مەزن لى ھەرۋەسا ھەرە ترسناك يا وى ئىمپراتۇرىا پۇمانى يە. د ناڧبەرا ھەندىستان و پۇمايى دا، و نەچارن ب ھەلېزارتنەكا سەرنجراڭىش، گرىكىان كارى فۇرمەكا سىيى د پاقژىا كلاسكى دا بىيىن - بىگومان، وان نەشيا بۇ دەمەكى دىژر بكارىيىن، لى ژ بەر وى ئەگەرە ئەۋ نەمرە. چۈنكە

ھەرچەندە ئەفە راستىيەكا نەگوھۆرە كو ئەوئەن خودئە ژئە ھەز دكەن زوى دمرن، ئەو نە كئەتر پەشتراستىيە كو ئەو پاشى بۇ ھەتا ھەتايە دگەل خودايان دژين. نابىت ئەم ھىقى بكەين كو باشتەين زەلام يئەن ھەمىيە دئە ۋەك چەرمى ھەك و ب تاقەت بن؛ بەرخۇدانە ب ھىز، ۋەك ئەم د ھاندانئە نەتەۋەيە يئەن پۇمانيان دا دبىنين، ئەگەرە كو نە ئىك ژ تايەتەمەندىيەن پەدقى يئەن كامىلبوونئە بىت. ئەگەر ئەم بېرسىن، ئەرئە كىژ دەرمان بوو يئەن كو پئەن دا گرىكيان د سەردەمئە وان يئەن مەزن دا، ب ۋە ھىزا وان يا دەرئاسايى يا غەريزەيئەن ديۋنىسى و سىياسى، نە د رامانا ۋەجدى دا و نە د دويشچوونا بكاربەر يا ھىز و شكۇيا دنيايى دا خۇب دوماھى نەئىن، لئە د شوينا ھندئە دا بگەھنە تىكەليا شكۇدار يا مەروۇف د شەرابا باش دا دبىنيت، يا كو ھەم خوئىنە گەرم دكەت و ھەم ھەزئە بەرھەف تەپرامانئە دبەت: دقئەت ئەم بىر ل ھىزا زىدە يا تراژىديايە بكەين بۇ ھاندانا ژيانا نەتەۋەيەكئە، بۇ پاقزكرن و پالەوتئە. ئەم دئە ھىزا يئەن ۋە ھەرە مەزن ھەست يئەن نەكەين ھەتا ئەو مە پوۋبەرۋو نەكەت، ۋەك چاۋا گرىكيان كرى، ۋەك جەۋھەرئە ھەمى دەرمانئەن پاراستئە، ھىزا نافگىن د نافبەرا تايەتەمەندىيەن گەلى يئەن ھەرە توند و كوشندە دا.

تراژىدىا بلندترين ۋەجدئەن/شەيدايەن موزىكى دەرئەت، و ب قى شىۋەيە موزىكى دگەھىنيتە ھالەتەكئە راستەقىنە يئەن كامىلبوونئە. لئە پاشى ئەو ئەفسانەيا تراژىك و قەھرەمانئە تراژىك دئەخيتە تەنشت ۋە، يئەن كو پاشى، ۋەك تايەتەكئە ب ھىز، ھەمى دنيايا ديۋنىسى ل سەر پەشتا خۇ ھەلگىرەت و مە ژ بارئە ۋە پزگار دكەت. ژ لايەكئە دى قە ئەو ھەمان ئەفسانەيا تراژىك، د كەسايەتيا قەھرەمانئە تراژىك دا، بكار دئىنيت دا مە ژ ھەولدانە مە يا ب جۇش بۇ قى ھەبوونئە پزگار بكەت، و ب ئامازەيەكا ھىياركەر بەرھەف شىۋەيەكئە دى يئەن ھەبوونئە و خۇشەيەكا بلندتر نىشا مە ددەت، يا كو قەھرەمانئە د شەرى دا خۇ بۇ ۋە ئامادە دكەت ب پىكا ۋەيرانبوونا خۇ، نە ب سەرگەفتئەن خۇ. د نافبەرا گشتگىريا موزىكا خۇ و ۋەرگرتنا ديۋنىسى يا گوھدارى دا، تراژىدىا سىمبۆلەكا بلند، ئەفسانەيە، دئەخيتە ناف، و خاپاندانئە چىدكەت كو موزىك تئەن ئامرازەكئە ھەرە بلندە يئەن نواندئە يە يئەن ھاتىە دىزايەكرن بۇ زىندىكرنا دنيايا دىتئە يا ئەفسانەيە. ب پەشتەستەن ل سەر قى خاپاندانا ھىزا، ئەو نوكة دىتە ئەندامئەن خۇ د سەمايەكا

ديسيرامبى دا بلفينيت، و بى ھايدارى خۇ بدەتە ھەستەكى ئۆرجياستىك (سەرخۇش) يى ئازادىي يى كو، وەك مۇزىك، بى وى خاپاندنى، دى نەوېريا خۇ تىدا بەردەت. ئەفسانە مە ژ مۇزىكى دپارېزىت، ھەر وەك ئەو بلندترىن ئازادىي ددەتە مۇزىكى. د بەرامبەر دا، مۇزىك واتەيەكا مېتافىزىكى ددەتە ئەفسانەيا تراژىك/پېر خەمگىن ب لەزگىنەك و باومەريەك كو پەيىف و وېنە، بى وى ھارىكاريا دەرەكى، دى چ جارا نەشىن ھىقى بکەن بگەنى. ژ ھەمیان گرنگتر، تەماشەفانى تراژىك ب پېشبینیەكا پشتراست یا خۇشپەکا ھەرە بلند دەپتە گرتن یا كو ل سەر پېكەكا وېرانكرن و ئىنكاركرنى ھاتىە بدەستفەئىنان، ب شپوۋەيەكى ھوسا كو ئەو ھەست دكەت كو كويراتيا تشتان ب خۇ ب شپوۋەيەكى بەرچاف دگەل وى دئاخقىت. ئەگەر، د سەرى دا، من شىابىت تنى دەرېپنەكا بەراھىكى یا قى بىرۇكا زەحمەت پېشكىش بکەم، یا كو دبىت راستەوخۇ تنى بۇ ھندەكان فامدار بىت، ئەز نوکە دخوازم گازى ھەقالىن خۇ بکەم دا ھەولەكا دى بدەن و داخوازى ژ وان بکەم كو نمونەيەكا تاك ژ ئەزموونا مە یا ھەفېشك بەرچاف بگرن یا كو دبىت پشترىيى ل تىزا من یا گشتى بکەت. د قى نمونى دا ئەز گازى وان كەسان ناکەم يىن كو وېنەيىن روویدانىن ل سەر شانۆيى، پەيىف و ھەستىن کارەكتەران بكار دئىنن دا ھارىكاريا وان بکەت بۇ بەرسقدانا مۇزىكى؛ چونكە مۇزىك نە زمانى دايكا فان كەسانە، و ھەرچەندە ئەو دبىت ھارىكاريا وان بکەت ئەو ھېشتا نەشىن ژ دەھلیزا تېگەھشتنا مۇزىكى دەرېاز ببن، چ جارا ناگەھنە پېرۇزگەھا وى یا نافخوۋى. ھندەك ژ فان، وەك گېرفىنوس، ھەتا ناگەھنە دەھلیزى ژى. دقېت ئەز ل شوپنا ھندى بەرى خۇ بدەمە وان كەسېن كو راستەوخۇ پەيوەندى ب مۇزىكى قە ھەيە، بۇ وان مۇزىك وەك زكى دايكا وانە، و ئەو تەقرىبەن ب تنى ب پېكا پەيوەندىيىن موزىكى يىن نەھشيار پەيوەندىيى ب دىنايى قە دكەن.

ئەز دخوازم ژ فان موزىكفانين راستەقىنە بېرسەم كا ئەرئ ئەو دىشېن مروۋقەكى وېنە بکەن يى كو بشىت پەردەيا سىيى يا ترستان و ئىزۇلدى، بى ھارىكاريا پەيىف و وېنەيى، تنى وەك بزاقەكا سىمفونى يا زىدە مەزن بىينىت، بى كو ژ بەر بەلاقبونا لەرزۇكى يا پەرېن گيانى خۇ بمرىت؟ چاوا دىشېت مروۋقەكى ھوسا، پىشتى گوھى خۇ دانايە ل سەر دلئ قىانا دىنايى و ھەست ب خوازتنا پېر جۇش یا ژيانى كرىە وەك لەھيەكا گور يان وەك جۇكەكا بچويك يا مژاوى يا كو د ناف ھەمى دەمارىن دىنايى دا دەھرىكىت، ژ

نشكه كې ښه نه هېته پارچه پارچه كړن؟ چاوا نهو د شپېت، د شوو شپا به له ننگازا كه ساپه تيا مروځي دا، د ننگه دانا بې ژمار څيژيږن خوځي و كوښاني ژ 'مه ودايه كا فره يا شه فا دنياي' ببهيزيت، بې كو ب شپوهيه كې نه چار به رف مالا خو يا سهره تايي نه رډفيت د ناف فيكاندنا/فيتاندنا سه مايا ميتافيزيكي يا شقاني دا؟ لي نه گهر كار هكې ب ځي شپوهيې بشپېت ب ته مامي بهيته تيگه هشتن بې ئينكار كړنا هه بوونا تاكه كه سي، نه گهر ئافرانده كا هوسا بشپېت بهيته هه بووني بې كاو لكرنا ئافرينه ري خو - ل كيښه دښت نه م ل دويځ چاره سهر يا ځي ناكوكيې بگه رين؟

ل ځي خالي يه كو نه فسانه يا تراژيك و قههره مانې تراژيك د نافبه را هاندانا مه يا مؤزيكي يا ههري بلند و مؤزيكي دا تينه دانان. نهو، د بنگه ه دا، تنې هيمايېن راسپيښ هره گشتي نه، يېن كو تنې مؤزيك د شپېت راسته وخو درباري وان بناخيت. لي نه گهر مه وهك بوونه وهرېن ته مام ديوني سي تيبيني كړبا، دا نه فسانه يې هه مي كاريگه ر يا خو يا سيمبوليك/هيماي ژ دهست دابا، دي بې هايداري ل ته نشتا مه راوهستيا، و بو كيليه كې ژي نه دشيا بالا مه ژ د ننگه دانين ئونيځي رساليا ئانته رهم (تشتين گشتي يېن بهري تشتان) څه كهت. لي نوكه هيژا نه پوځوني، يا كو ئارمانجا وي دووباره ئافاكرنا تاكه كه سي نيزيكي پارچه بووي يه، دهر دكه فيت دگل مه لهه ما/داستانا شيفادهر يا خاپاندنه كا دلخوش: نه م ژ نشكه كيښه هزر دكهين كو نه م د شپم تنې ترستاني ببينين، يې كو بې لقين، ب خه مگيني دپرسيت: "ئاوازا كه فن؛ بوځي نهو من هشار دكهت؟" و نهو تشتي كو بهري ديار بوو وهك ئاخينه كا ځالا ژ نافه روكا تشتان، نوكه تنې بو مه دبېژيت كا چهند "دهر يا ځالا و بې بهر هه مه". و ل وي دهرې كو بهري مه بې بېهن ههست دكر كو نه م ل بهر مرنې نه د پارووكسيزما (لهرزوكا) گرژ يا هه مي هه ستيځ خو دا، ب تنې دافه كې څه گرېدايي ب ځي هه بووني څه، نه م نوكه تنې قههره مانې دببين و دبهيژين، يې بريندار يې مرنې لي هيشتا نه مري، دگل څيژيا وي يا نه هيځي:

"خوازتن، خوازتن! خوازتن مرنې، نه مرن ژ نه فيني!"

و ل وي دهرې كو، پشتي وي زيده بارې ئازارا سوتينه ر، شاديا بوځي دلي مه دقه لاشت وهك ئازارا هه ره مه زن، د نافبه را مه و وي "شاديا سهره كي" دا كورفه نالي دلخوش نوكه

راوہستیایہ، بہرئ خو دایہ کەشتیا کو ئیزۆلدئ دئینیت. ھەرچەند ب ھیز ئەف دلۆفانیہ کاریگەریئ ل سەر مە بکەت، ب شیوەیەکی ئەو مە ژ ئازارا سەرەتایی یا دنیا ئی پزگار دکەت، ھەر وەك چاوا سیمبۆلا ئەفسانە ئی مە ژ نیرینا راستەوخۆ ل بیرۆکا ھەرە بلند یا دنیا ئی دپاریزیت، ھەر وەك چاوا ھزر و پەیف مە ژ پزدا نەپچای ی یا قیانا نەھشیار دپاریزن. ب پیکا وئ خاپاندنا شکۆدار یا ئەپۆلۆنی، دیار دبیت وەك کو قەلەمپرەوا دەنگی شیوە ئی دنیا یە کە دیتنی وەرگریتە، وەك کو ل قیڑ یە کو چارەنقیسا ترستان و ئیزۆلدئ ھاتیە شکلدان و دارشتن ژ نازکترین و دەرپرینکەرترین ماددە ئی. ب فی شیوە ئی ئەپۆلۆنی مە ژ گشتگیریا دیۆنیسی دئیخیت، و مە ب فان تاکە کەسان دلخۆش دکەت؛ ب وان قە دلۆفانی مە گری ددەت، ب پیکا وان ھەستئ مە ئی جوان ئی تیر دکەت، ئی کو داخوازا فۆرمین مەزن و بلند دکەت. ئەو وینە ئین ژیانئ ل بەر مە ب پز دکەت و مە بەرەف تیگە ھەشتە کە تیرامانی یا نافەرۆکا ژیانئ یا د ناف وان دا دلغینیت. ب کاریگەریا زیدە مەزن یا وینە، تیگە ھ، فیرکرنە ئەخلاق و لقینین ھەفسۆزی، ئەپۆلۆنی مرقی ژ کاولکرنە خو یا ئۆرجیاستیک (سەرخۆش) بلند دکەت، و وی دەربارە ی گشتگیریا روویدانا دیۆنیسی دخاپینیت، وی دخاپینیت بۆ ناف بیرۆکا کو ئەو دشیٹ تنئ وینە یەکی تاک ئی دنیا ئی ببینیت - بۆ نموونە، ترستان و ئیزۆلدە - و کو ئەو دئ وئ باشتەر و کویرتر ب پیکا مۆزیک ئی ببینیت. چ تشت ھە یە کو سحر شیفادەر یا ئەپۆلۆ نەشیٹ بکەت، ئەگەر ئەو بشیٹ مە بە ئیت کو ئەم باوەر بکەین خاپاندنا کو دیۆنیسی، د خزمەتا ئەپۆلۆنی دا، دشیٹ کاریگەری ئی ئەپۆلۆنی زیدە بکەت، وەك کو مۆزیک ب بنگە ھ ئامرازە ک بیت بۆ نافەرۆکا ئەپۆلۆنی؟ د وئ ھارمۆنیا/ھەفسەنگیا بەرئ دیارکری دا یا کو د نافبەرا درامایا تەمام و مۆزیکا وئ دا ھە یە، دراما دگە ھیتە پلە یە کە ھەرە بلند یا زیندی بوونئ کو درامایا تنئ دەفکی نەشیٹ بگە ھیتئ. ھە می کەسایە تی ئ زیندی ل سەر شانۆ ئی د بەر چافین مە دا ھاتیە سانا ھی کرن، د ھیلین سەریخۆ ی ئ مۆلۆدیئ دا، بۆ رۆنکا ھیا ھیلە کە تنئ یا خار. تیگە لبوونا ئەفان ھیلان بۆ مە دەنگ قەد دەت د زنجیرە کە گوھۆرین ئ ھارمۆنیک دا، ی ئ گەلە ک ب ھەستیاری د گەل روویدان ئ ل فوک ل سەر شانۆ ئی. پە یو ھەند ئ د نافبەرا تشتان دا ب پیکە کە ھەستی پیکری یا دویر ژ تیۆر ئ بۆ مە دیار دبن، و ھەر وەسا ئەم تیدگە ھین کو تنئ ب پیا ئەفان پە یو ھەندیان نافەرۆکا کەسایە تیە کئ و ھیلە کە مۆلۆدیک دیار دبیت. و دەمئ مۆزیک مە نە چار دکەت کو ئەم

پتر و کویتر بېنین ژ یا کو مه دئ ب شیوهک دی دیت، و پروویدانین ل سهر شانویي وهکی تۆرهکا نازک ل بهر مه بهلاف دکهت، بۆ دیتنا مه یا نافخویي یا رۆحانی، جیهانا ل سهر شانویي هم بئ سنۆر بهرفره دبیت و هم ژ ناف فه رۆناهی دبیت. چاوا دشیئ هۆزانقانی دهنگی تشتهکی هاوتا پیشکیش بکهت، دهمی نهو ههولدهت کو ب نهراستهوخۆ، ب میکانیزمهکا گهلهک کیتر تهمام یا پهییف و تیگههان، وی فرههوبونا نافخویي و رۆناهیکرنا جیهانا دیار یا شانویي ب دهست بینیت؟ ههرچهنده خههگینیا مۆزیکي پهییف ب کار تینیت، د ههمان دم دا دشیئ بنگهه و جهی ژدایکبونا وی د تهنشتا وی دا دانیت، و پیشکهفتنا پهییف ژ ناف فه رۆن بکهت. لی نهو دشیئ ب ههمان پشتراستی بیژین کو نهف پرۆسه چ نینه ژبلی خهیهالهکا مهزن، خاپاندنا نهپۆلونی یا کو مه نوکه باس کری، یا کو کاریگهریا سڤکرنا بارئ پیلا دیونیسووسی و زیدهرهویي ل سهر مه ههیه. د بنگهه دا، پهیهوندیا د نافبهرا مۆزیک و درامایي دا ب تهمامی بهروفاژی قی چهندي یه: مۆزیک بیروکا راستهقینه یا جیهانی یه، دراما تنی رهنگمهدانهکا وی بیروکی یه، سیلویتهکا وی یا ژیکفهکری یه. یهکسانیا د نافبهرا هیلا میلۆدیک/ئاوازی و کهسایهتیا زیندی دا، د نافبهرا هارمونی/ههفسهنگی و پهیهوندیین کهسایهتیا دا، د رمانهکا بهروفاژی یا وی چهندي دا راسته یا کو مه دبیت د لینیرینا خو یا ل سهر خههگینیا مۆزیکي دا دیتبا. ههر چهند ب رۆنی نهو وی کهسایهتی بلشین، زیندی بکهین و ژ ناف فه رۆناهی بکهین، نهو دئ تنی دیارده بیت، بئ پرهکی بۆ راستی ب خو، بۆ دلی جیهانی. لی مۆزیک ژ وی دلی دئاقیت؛ و ههرچهنده بیژمار ژ وان دیاردهیان دبیت ل بهر ههمان مۆزیکي دهرباز ببن بئ کو نافهروکا وی ب دوماهی بین، نهو دئ تنی کۆپیین دهرقهکری بن. دژبهریا گهلهری و ب تهمامی شاش یا د نافبهرا گیان و لهشی دا، ههلبهت، چ تشتی ناکهت بۆ رۆنکرنا پهیهوندیا زهحمهت یا د نافبهرا مۆزیک و درامایي دا، و ههر تشتی دکهت بۆ تیکدانا وی؛ لی خافیا نه-فهلسهفی یا وی دژبهریی دیاره کو بوویه باوهریهکا ب ساناهی پهسهندکری د ناف جوانیناسین مه دا، ژ بهر نهگهرین کو کهس نزانیت چ نه، دهمی وان چ فیر نهبووینه دهربارهی ناکۆکیا د نافبهرا دیارده و تشت-د-خۆ-دا و، ژ بهر نهگهرین وهکهف نهنیاس، نهو ناخوازن چ ل سهر وان فیر ببن.

ئەگەر شىۋىيە مە نىشان دابىت كو ئەپۇلۇنى د خەمگىنىي دا ب رپيا خاپاندنا خۇ سەرگەفتنەكا تەمام ل سەر نافەرۇكا ديۇنىسۇسى يا مۇزىكى ب دەست ئىنايە، وى بۇ مەرەمپىن خۇ ب كار ئىنايە - ئانكو بۇ رۇنكرنەكا ھەرە بلند يا درامايى - ئەم بىگومان دىيىن تىببىنيەكا گەلەك گرنگ لى زىدە بكەين: د خالا خۇ يا ھەرە گرنگ دا، ئەو خاپاندنا ئەپۇلۇنى ھاتىە شكاندن و ژناقىرن. دراما يا كول بەر مە بەلاف دبىت، ھەمى لقين و كەسايەتپىن وى ژ ناف قە ب مۇزىكى ھاتىنە رۇناھىكرن، ھەر وەكى ئەم لقينا مەكۇكى ببىنين دەمى ئەو پەرۇكى چىدكەت، وەكى تەفايى كاريگەرپەكى چىدكەت كو ژ ھەمى ھونەرەمەنديا ئەپۇلۇنى دەرپاز دبىت. د كاريگەريا گشتى يا خەمگىنىي دا ديۇنىسۇس جارەكا دى زال دبىت؛ نۇتا وى يا دومايى چ جاران نەدشيا ژ قەلەمەرەوا ئەپۇلۇنى دەنگفەدانا خۇ ھەبىت. و د قى پرۇسى دا خاپاندنا ئەپۇلۇنى ديار دبىت كا ئەو چىيە، پەردەكرنا كاريگەريا ديۇنىسۇسى يا راستەقىنە، يا كو بۇ ماوى خەمگىنىي بەردەوام دبىت. ھىزا وى ھندە مەزنە كول دومايىكى دا درامايا ئەپۇلۇنى ب خۇ نەچار دكەت بچىتە جھەكى كو تىدا ب ژىرىيا ديۇنىسۇسى دناخقىت، و جھى كو ئەو خۇ و رۇنكاهيا خۇ يا ئەپۇلۇنى ئىنكار دكەت. ب قى ئاوايى پەيوەنديا زەحمەت يا د نافبەرا ئەپۇلۇنى و ديۇنىسۇسى دا د خەمگىنىي دا دىت ب راستى ب گریدانەكا براپەتپى يا د نافبەرا ھەردوو خودايان دا بەيتە سىمبۇلكرن/ھىماكرن.

ديۇنىسۇس ب زمانى ئەپۇلۇنى دناخقىت، لى ئەپۇلۇل دومايى دا ب زمانى ديۇنىسۇسى دناخقىت، و ب قى ئاوايى ئارمانجا ھەرە بلند يا خەمگىنىي و يا ھونەرى ب گشتى دەيتە ب دەستفەئىنان.

بلا ھەقالى ھىيار بىنيتە بىرا خۇ كارىگەريا تراژىدىيەكا مۇزىكى يا راستەقىنە ب شىۋەيەكى پاقتۇر و بى گۇھۇرىن، ژ لايى ئەزمۇنىن خۇقە. ئەز باۋەر دكەم كو من دياردەيا قى كارىگەرىي ژ ھەردوۋ ئاليان قە ب تەمامى دەسف كرىيە، دا ئەو نوگە بشىت ئەزمۇنىن خۇ شۇقە بكتە. ئەو دى ئىنيتە بىرا خۇ كا چاۋا، دەر بارەى ئەفسانەيا دەر بازىۋويى بەر چاقىن وى، ھەست ب بلندبوۋنى كر ھەتا ئاستەكى زانىنا گشتگىر، ھەروەكى ھىزىن وى يىن دىتنى نە تنى سەرپوۋىي درەقە بن، بەلكو بشىن كويراتيان بېرن؛ ھەروەكى، ب رپيا مۇزىكى، ئەو بشىت لقىنىن ئىرادى، ناكۇكيا پالدىران، ھەلچوۋنا جۇشا ھەستان، ب ئاشكرايى بىنيت وەك گەلەك ھىلېن لقۇك و شىۋەيىن زىندى، و ب قى رەنگى خۇ بئافىژىتە ناف نەيىن ھەرە نازك يىن نەھشيارىي. سەرەراي ھىياربوۋنا وى ژ زىدەبوۋنەكا مەزن يا ھاندانىن وى بۇ رۇناھىي و قەگۇھاستن/گۇھۇرىن، ئەو ديسان ديار دكەت كو ئەف زنجىرا درىژ يا كارىگەرىي ھونەرىي ئەپۇلۇنى نابىتە ئەگەرى وى راۋەستانا بەختەۋەر د تىپرامانەكا بى ئىرادە دا، يا كو بەرھەمىن پەيكەرتاش و ھەلبەستقانى داستانى، ھونەرمەندىن راستەقىنە يىن ئەپۇلۇنى، پەيدا دكەن - پاكانەكرنا جىھانا تاكەكەسى ب رپيا تىپرامانى، لوتكە و جەۋھەرى/نافەرۇكا ھونەرا ئەپۇلۇنى. ئەو جىھانا قەگۇھاستى يا سەر شانۇيى دىبىنيت و ديسان ئىنكارا وى دكەت. ئەو قارەمانى تراژىك ل بەر خۇ دىبىنيت، د رۇناھى و جوانىيەكا داستانى دا، و ديسان ب ويرانبوۋنا وى دلخۇش دىبىت. ئەو پروویدانىن دراماتىكى ھەتا كويراتىيىن وان تىدگەھىت، لى ديسان بەختەۋەرە ب رەقىنا خۇ بۇ ناف تىنەگەھشتىن. ئەو ھەست دكەت كو كرىارىن قارەمانى د جە دە نە، و ديسان پتر بلند دىبىت دەمى ئەو كرىار خودانى خۇ كافل دكەن. ئەو ژ ئازارىن كو دى ل سەر قارەمانى ھىنە پروویدان دلەرزىت، و ديسان ئەو خۇشەيەكا بلندتر و گەلەك بەيىزتر ددەنى. ئەو ب ھویرىنى و كویرى پتر ژ ھەر دەمەكى دنىرپىت، و ديسان دخوازىت كۆر بىيت. ئەم چاۋا قى دابەشبوۋنا سەیر د ناف خۇدا، قى كولبوۋنا نوۋكا ئەپۇلۇنى، شۇقە بکەين، ئەگەر نە ب ئامازەكرن بۇ جادوۋيا دىۋنىسى بىت يا كو، دەمى ديار دكەت ھەستىن ئەپۇلۇنى بلند دكەت ھەتا ئاستى وان يى ھەرە بلند، ديسان دىشىت قى زىدەبوۋنا ھىزا ئەپۇلۇنى بۇ خزمەتا خۇ بكارىبىنيت؟ ئەم دىشىن

ئەفسانەيا تراژىك تىنى وەك دىتەنكرنا حىكمەتا دىۋىنىسۇسى ب رېيا ھونەرمانەندىيىن
ئەپۇلۇنى تىبگەھىن؛ ئەو جىھانا دىاردەيان دگەھىنىتە سنۆرىن وى، ل وى دەرئى كو ئەو
ئىنكارا خۇ دكەت و دخوازىت فەگەرپتە زىكماكا راستيا ئىكانە يا راستەقىنە؛ و ل فېرى
دىار دىبىت، دگەل ئىزۇلدى، دەست ب سترانا خۇ يا مېتافىزىكى يا دوماهىي دكەت:

"د پىلېن دەريايى خوشىي دا،

د دەنگى شەپۇلېن بېھنخۇش دا،

د بەربەلاقبونا ھەناسا جىھانى دا -

نوقوم بوون - بن ئاف بوون -

بى ھش - خوشيا ھەرە مەزن!"

ب فى رەنگى، ب رېيا ئەزمۇنېن گوھدارى راستەقىنە يى ئىستېتىكى-جوانىناسى، ئەم
دشېن ھونەرمانەندى تراژىك بخۇ وېنە بگەين دەمى ئەو كەسايەتېن خۇ دئافرىنىت،
وەك خودايەكى بەرھەمدار يى تاكەكەسكىرى - ب فى رامانى كارى وى ب زەحمەت دى
ھىتە دىتن وەك 'چاقلىكرنا سىروشتى' - و شىۋى كو ھاندانا وى يا دىۋىنىسۇسى يا مەزن
پاشى ھەمى ئەف جىھانا دىاردەيان دادقورتىنىت، دا ل پشت وى و ب رېيا كاكلىكرنا وى،
ھەستەكى خوشيا ھونەرى يا سەرەكى يا ھەرە بلند د زىكماكا ئىكبونا سەرەكى دا بەدەت.
ھەلبەت، ئىستېتىكرانېن مە نەشېن تىشتەكى ژ فى فەگەرپانى بۇ مالا سەرەكى، ژ گرېدانا
براىەتېن دئاقبەرا ھەردوو خودايېن ھونەرى يېن د تراژىدىي/خەمگىنىي دا ھەين، يان
ژ جۇشدا/ھەيەجانا ئەپۇلۇيى و دىۋىنىسۇسى يا گوھدار، د ناساندانا وان يا بى ۋەستىيان
دا يا ناكۇكيا قارەمانى دگەل چارەنقىسى، سەرەكەفتنا سىستەما ئەخلاقى يا جىھانى يان
فالاكرنا ھەستان ب رېيا تراژىدىي وەك جەۋھەرى تراژىكى، بۇ مە بېژن. نەۋەستىيانا
وان ۋە ل من دكەت كو بېژم ئەو ب تەمامى نەشېن ھاندانا ئىستېتىكى ۋەرگرن، و كو
ئەو تىنى وەك كەسېن ئەخلاقى گوھ ل تراژىدىي دگرن. ژ دەمى ئەرستۇيى فە، مە چ
شروڧەيەك ژ كارىگەرەيا تراژىك نەۋەرگرتىە كو ئەم ژى بشېن بارېن ھونەرى يان
چالاكيا ئىستېتىكى ژ لايى گوھدارى فە تىبگەھىن. نوكة دەھىتە گۇتن كو رپوويدانىن
گران دقېت دلۇفانى و ترسى ب نەچارى بەرەف ئاراميا دەركرنى بېن؛ نوكة دقېت ئەم

ههست ب بلندبوون و ئیلهامی بکهین ب سهرکهفتنا پرهنسیپین باش و بهرز، ب قوربانیکرنا قارهمانی د بهرژهوهندیا دیتنهکا نهخلاقى یا جیهانی دا. نهز پشترپستم کو بۆ گهلهک کهسان ب تایبعت نهفه، و تنی نهفه، کاریگهریا تراژیدی/خه مگینی یه، لی ههروهسا ناشکرایه کو چ ژ وان، نه ژى چ ژ ئیستیتیکزانین کو ژ بهر وان شروقه دکهن، چ جارا تراژیدی وهک هونهرا ههره بلند نهزموون نهکریه. نهو فالاکرنا نهخوشی، کازارسیسا نه رستویی، یا کو زمانزان نه پشترپستن کا دقیت د ناف دیاردهیپن پزشکیان نه خلاقى دا پۆلین بکهن، تیبینیهکا سهیر یا گوتهیی دهینته بیرا مروقی:

'بئی بهرژهوهندیهکا نهساخی یا زیندی،' نهو دبیزیت، 'من ژى چ جارا نهشیایه چ جوړین رهوشین تراژیک پیش بیخه، و ژ بهر قی نهگهری من باشت دیت کو ژ وان دویر بکهقه نهکو ل وان بگهرم. و ما نهفه نه ئیک ژ باشیپن کهفنا را بوو کو وان پاتوسا ههره بلند تنی وهک لیستکهکا ئیستیتیکی ددیت، دهمی بۆ مه دقیت راستیا سروشتی ژى د ئافراندا بهرهمهکی هوسا دا ههبيت؟'

پشتی نهزموونین مه یین بلند، دقیت نهه ب نهزینی بهرسقا وی پرسا کویر یا دوماهی بدهین، پشتی مه ب سهرسوڤمایی، ب رپیا تراژیدی موزیکی دیتی، کو پاتوسا ههره بلند ب راستی دشیت تنی لیستکهکا ئیستیتیکی بیت: ژ بهر هندى نهه دشپین باوهر بکهین کو دیاردهیا سهرهکی یا تراژیکی نوکه بۆ ئیکهم جار دشیت ب سهرکهفتن بهیته وهسفرن. ههر کهسی هیشتا تنی ب رامانین وان کاریگهریپن جهگر یین نه-ئیستیتیکی دناخفیت، یی کو ههست ناکهت کو ژ پرۆسهیا نهساخی و نهخلاقى بلندتر بوویه، دقیت ژ سروشتی خو یی ئیستیتیکی هیفی بپریت. نهه ل شوینا وی پیشیار دکهین کو نهو دهست ب شروقهکرنا شکسپیری بکهت ب شیوازی گیرفینوس و دیارکرنا هویر یا "دادپهروهیا ههلبهستی" وهک بهدیلهکی بی زیان بکاربینیت. ب قی رهنگی ژنوقه ژدایکبوونا خه مگینی ههروهسا وی رامانی ددهت کو ژنوقه ژدایکبوونا گوهداری ئیستیتیکی-جوانیناسی، جهی وی ل شانوی ههتا نوکه ب تشتهکی سهیر یی جهگر هاتیه داگیرکر، ب بانگهشهپین کو نیف نهخلاقى و نیف زانستی نه - 'رهخنهگر'. د ناف بازنهیا خو دا، ههمی تشت دهستکرد بوو، و تنی ب دیمهنی ژیانى هاتبوو سپکرن.

د راستی دا، هونەرمەندى پېشكېشكەر ئىدى نەدزانى دى چ كەت دگەل گوهدارەكى
 هوسا، دگەل ھەمى ئىشارەتېن وى يېن رەخنەيى، و، دگەل دراماتيست يان دانەرى
 ئۆپپىرايى يى كو ئىلھام دايى، ب نىگەرانى ل دويڤ پاشمايىن داويى يېن ژيانى دگەريا د
 قى بوونەومەرى بانگەشەدار دا، يى بېبەھر و نەشاي خۆشئى وەرگريت. لى گوهدار ھەتا
 نوکە ژ 'رەخنەگرېن' هوسا پېكھاتىه: خويىندكار، قوتابى، و ھەتا ژنكا ھەرە بېزەرمەرى
 بى ھەست ب رېيا پەرورەدە و رۆژنامەيان قە بۆ تىگەھشتەنەكا هوسا ژ بەرھەمىن
 ھونەرى ھاتنە ئامادەكرن. ل بەرامبەر گوهدارەكى هوسا، گيانىن ھەرە بەرز د ناف
 ھونەرمەندان دا پشت ب لقاندا ھەستېن ئەخلاقى و ئايىنى گرېدان، و بانگەوازا بۆ
 'سىستەما ئەخلاقى يا جىھانى' ب شىۋەيەكى جەگر دەستى خۆ تىۋەردا ل وى جەي كو
 دىيابوو گوهدارەكى راستەقىنە ب جادوويا بەيز يا ھونەرى ھاتبا راكىشان. يان ژى
 دراماتيستى ب ئاشكرايى مەيلەكا گرنگتر يان ھەر چ نەبىت جۆشدار/ھەيەجانئىخستى
 ژ جىھانا سىياسى و جقاكى يا ھەفچەرخ ب قى شىۋەيى پېشكېش دكر كو گوهدار دىشا
 ۋەستيانا خۆ يا رەخنەيى ژ بىر بكتە و خۆ بدەتە دەست ھەستېن ۋەك يېن د دەمىن
 نىشتەمانپەرورەرى يان شەرى دا، يان دەمى گوھلىبوونا ئاخافتىن پەرلەمانى/ئەنجومەنى
 نۆينەرەن يان مەھكومكرنا تاوان و گونەھ/خرايى دەينە ئەزموونكرن: دويىرەفتەك
 ژ ئارمانجېن راستەقىنە يېن ھونەرى، كو جاران نىزىكى پەرستە مەيلىدريى دبوو. لى
 ل قېرى تىشتەك دەستى خۆ تىۋەردا كو ھەردەم دەستى خۆ تىۋەردايە دەمى ھونەر دىبىتە
 دەستكرد-چېكرى: خرابوونەكا لەز يا وى مەيلىدريى، ب ئەنجامى كو، بۆ نموونە،
 بىرۈكەيا شانۋيى ۋەك دامەزراۋەيەك بۆ پەرورەردەيا ئەخلاقى يا گەلى، يا كو د سەردەمى
 شىللەرى دا ب جددى دھاتە ۋەرگرتن، نوکە ئىدى د ناف كەفتارېن باۋەرنەكرى يېن
 جۆرەكى پەرورەردەيى يى دەمبورى دا دەيتە ھۇمارتن. دەمى رەخنەگر ل شانۋيى و
 ھۆلا كۈنسىرتى سەردەست بوو، رۆژنامەقان د قوتابخانان دا و چاپەمەنى د جقاكى دا،
 ھونەر خراب بوو ھەتا بوو خۆشەك ژ جۆرى ھەرە نزم، و رەخنەيا ئىستىتىكى بوو
 ھاندەرى جۆرەكى ھەقاليىنيا جقاكى يا قالا، بى بال/سەرلىشىۋاندى، خۆپەرەست، و، ژ
 وى پتر، يا بى ئۆريژىنالىيەتەكا/رەسەنايەتيەكا دلەزېن، كو رامانا وى ب چىرۈكا
 شۆپنەۋەرى يا ژىزىان دەيتە گەھاندن؛ ھەتا وى رادەيى كو چ جارا ھندە ئاخافتن و

ھندە كۆيم ھزر ل سەر ھونەرى نەھاتىيە كرن. لى ما ھىشتا گونجاىيە كو مروف ھەفالىنيا
 كەسەكى بىينيت يى كو بشىت ل سەر بىتھوۋن و شكسپىرى بئاخقىت؟ بلا ھەر كەس
 بەرسفا قى پرسىيائى بىدەت چاوا كو دبىينيت: بەرسفا وى دى تىگەھشتا وى يا 'چاندئ'
 نىشان دەت، ھەتا كو ئەو ھەولددەت بەرسقى بىدەت و ھىشتا ژ سەرسۆرمانى لال نەبوويە.
 ژ لايەكى دى قە، گەلەك كەسپن ژ ماددەيەكى بلندتر و نازكتر پىكھاتى، ھەتا ئەگەر
 ھىدى ھىدى بىانە بەربەرىن رەخنەيى ب وى شىوھىي كو مە گوۋتى، دبىت بشىن ل سەر
 كاريگەريا نەچافەرپىكرى و تەمامى نەتىگەھشتى يا كو پىشكىشكرنەكا سەرگەفتى يا
 لوھەنگرىن پەيدا كرى بئاخفن. لى بەلكى تىن دەستەكى شىرەتكەر و شروۋقەكەر نەبوو
 دا كو رىنشاندىريا وى بكەت، لەوما ئەو ھەستى جودا و ب تەمامى نە وەك ھەف يى
 كو ئەو ھند لقاندى بتىن ما، و، وەك ستىرەكا سروشتى، پىشتى گەشبوون/تىشكدانەكا
 كورت قەمرى. ھنگى بوو كو وى ھەست كر كا رامانا گوھدارى ئىستىتىكى بوون چىيە.

ھەر كەسى بىڭىت خۇ ب دروستى تاقى بىكەت دا بىبىنىت كا چەند نىزىكى تەماشەفانى راسەقەنە يى ئىستىتىكى يان جقاتا مروفىن پەخنەيى-سۆكراتى يە، دىت تنى ب دلسۆزى ژ خۇ بىرسىت دەربارەى ھەستى كو ئەو پى بەرسقا مۆجىزەيىن ل سەر شانويى ھاتىنە نىشانان دەت: كا ھەستى وى يى دىرۆكى، يى كو ل دوىف ئەگەركاريا دەروونى يا توند دىت، دەتە ئىشانان؛ كا ئەو مۆجىزەيان، ب دەستبەردانەكا دلۇقان، وەك دىاردەيەكا بۇ زارۆكان تىگەھستى لى ژ خۇ دوىر قەبىل دكەت؛ يان كا ئەو ب شىوئەيەكى دى بەرسقى دەت. ب فى رەنگى ئەو دى شىت بىژىت كا ئەو ب چ شىوئەيەكى دىت ئەفسانەيى تىگەھىت، وئەيى چىركى يى جىھانى كو، وەك كورتىرنەك بۇ دىاردەيان، نەشەت بى مۆجىزەيان بىژىت. لى ب ئەگەرەكى مەزن نىزىكى ھەر كەسەكى، پىشتى خۇ ژ تاقىكرنەكا توند دەرباز دكەت، دى ھەست كەت كو ھندە ژ لايى گىانى رەخنەيى- دىرۆكى يى چاندا مە فە ھاتىە لاوازكرن كو تنى ب رىكىن زانستى و كورتىرنىن نافكىن دىت ھەبوونا بەرى يا ئەفسانەيى باوئەپىكرى بىكەت. لى بى ئەفسانە ھەمى چاندە ھىزا خۇ يا ئافرىنەر يا ساخلەم و سرۆشتى ژ دەست دەت: تنى ئاسۆيەكى ب ئەفسانەيان دۆرپىچىكى دىت تەفكەرەكا چاندەيى يا تەمام ئىكگرتى بىكەت. تنى ئەفسانە ھەمى ھىزىن خەيالى و خەونا ئەپۆلۆنى ژ گەپىانن وان يىن بى ئارمانج رىگار دكەت. دىت وئەيىن ئەفسانەيى نۆبەدارىن جنۆكى بن، يىن ھەردەم ئامادە و نەدىار، يىن كو پاراستنا گەشەكرنا ئەقل/ھىزا گەنج دكەن، و رىنىشانەدىريا شروۋەكرنا مروفى يا ژيان و خەباتىن وى دكەن. دەولەت بخۇ چ ياسايىن نەنقىسى يىن ژ بنىاتى ئەفسانەيى يى كو پەيوئەندىا وى دگەل ئايىنى و گەشەكرنا وى ژ نوپنەريىن ئەفسانەيى مسۆگەر دكەت بىزىتر نىن.

دا ئەم نوكة، ب رىيا بەراوردكرنى، مروفى رازبەر (abstract)^۴، بى رىنىشانان ئەفسانەيى وئە بىكەن - پەروئەدىا رازبەر، ئەخلاقى رازبەر، دادپەروەدىا رازبەر،

^۴ رازبەر يان ھىزى: د فەلسەفى دا، "رازبەر" يان "ھىزى" ئامازى دەتە تىتىن كو ب تنى د ھىز و رامانى دا ھەنە، نە د جىھانا فىزىكى دا. دۆبەرى رازبەرى، "بەرەستە" (concrete) يە، كو ئامازى دەتە تىتىن فىزىكى و بەرچاف.

دەولەتارازبەر؛ دا ئەم گەپيانا بى ياسا، يا كو ژ لايى ئەفسانەيا نەتەوھىي فە نەھاتىيە كۆنترۆلكرن، يا خەيالا ھونەرى وینە بكەين؛ دا ئەم چاندەيەكئ بى جھەكئ سەرەكى يى ئەمىن و پىرۆز، يا كو ھاتىيە مەھكومكرن بۆ بكارئىنانا ھەر ئىمكانىيەتەكئ و ب شىۋەيەكئ ژار خۆ ب ھەمى چاندەيىن دى فە بگريت وینە بكەين - ھا ئەفە يە سەردەمى مە يى نوکە، بەرھەمى وى سۆكراتگەرايى يى كو ئارمانجا وى ژناقبرنا ئەفسانەيى يە. و ھا ل قىرى مرۆف راوہستىايە، ژ ئەفسانەيى تازىكرى، ھەردەم برسى، د نافەندا ھەمى سەردەمىن بەرى دا، بۆ رەھان دكۆليت و دگەرپەت، ھەتا ئەگەر دقئيت بۆ وان د كەقنارىن ھەرە دویر دا بكۆليت. چ دەيتە نیشانندان ب پیدفيا دىرۆكى يا مەزن يا چاندا مۆدیرن يا نەپازى، يا كو خۆ ل دۆر بىژمار چاندەيىن دى دئالينيت، دگەل حەزا وى يا خۆخۆر يا زانينى، ئەگەر نە ژدەستدانا ئەفسانەيى، ژدەستدانا مالا ئەفسانەيى، زكماكا ئەفسانەيى بيت؟ ئەرى ئەم بەزرىن كا لقلفا نەخۆشى و تايافى چاندئ تىشتەكئ دى يە ژبلى دەستئاقىتتا برسى يا مرۆفەكئ برسى بۆ خوارنى - و كى دى خوازيت زىدەتر خوارنى بدەتە چاندەيەكا ھوسا، يا ب ھەر تىشتى دخۆت نەپازى، يا كو خوارنا ھەرە بەيز و ساخلەم دگۆھۆرپەت بۆ 'دىرۆك' و رەخنەيى؟ ھەرەسا دقئيت ئەم ب نەچارى ل گيانى خۆ يى ئەلمانى بنىرىن ب خەمگىنى و بېھىقيەكئ، ئەگەر ئەو ژ نوکە فە ب شىۋەيەكئ نەھىتە ژناقبرن دگەل چاندا خۆ ھاتىيە تىكەلكرن، وەك ئەم ب ترسەكئ دبىنين ل فەرەنسا يا "شارستانى". ئەوا كو دەمەكئ درىژ مەزناھى و ژىدەرى سەرگەفتنا فەرەنسا يا مەزن بوو، ئانكو ئىكبوونا گەل و چاندئ، دقئيت نوکە ببىتە ئەگەرئ خۆشحاليا مە كو چاندا مە، ھەرچەندە جھى پرسىارى بيت ژى، ھىشتا چ تىشت

تاييەتمەندى؛ نايىنە دىتن يان دەستلېدان ب شىۋەيەكئ راستەوخۆ. دىتن گەلەك گشتگىر بن. پیدفى ب ھزركرنەكا كوير ھەنە دا بھىنە تىگەھشتن. نموونە: چەمكىن وەك "ئازادى"، "داد"، "جوانى"، "دەم" رازبەرى- ھزرى نە. ئەف تىشتە ب چافان نايىنە دىتن، لى ئەم دىتن ل سەر وان بەزرىن و گەنگەشى بكەين. گەلەك تىۋرپن فەلسەفى ل سەر تىگەھى رازبەرى ھاتىنە ئافاكرن. رى ددەت كو ئەم ل سەر تىشتىن گشتى و گەردوونى بەزرىن. يارمەتيا مە ددەت كو ئەم ژ تىشتىن تاييەت دەرباز ببىن و بگەھىنە تىگەھىن گشتى. بكارئىنان د لۆژىكى دا؛ د لۆژىكا فەلسەفى دا، رامانكرنا رازبەرى رى ددەت كو ئەم فەيدىن گشتى يىن ھزركرن دەست نیشان بكەين. پەيوەندى دگەل زانستى؛ زانست زى جارن تىگەھى رازبەرى ب كار تىنيت (وەك "ھىز" د فىزىكى دا)؛ لى ھەول ددەت وان ب پىكتىن پىقانى يىن بەرجەستە گرى بدەت. رامانكرنا رازبەرى-ھزرى بەشەكئ بنگەھىنە ژ فەلسەفى و رى ددەت كو ئەم ژ سنوورپن ئەزموونا مە يا رۆژانە دەرباز ببىن و ل سەر پرسىارىن كوير و گشتگىر بەزرىن. و. كوردى.

ژ نافەرۆکا نەتەودەیی یا مە یا ھێژا نینە. ل شوینا ھندی، ھەمی ھیفیپن مە ب دلتەنگی درێژ دبن بۆ وئ تیگەهشتنئ کو ل بن لەرزینن چاندا مە یا نوکە، ھێژەکا کەشن و ساخلەم یا سرۆشتی ھەپە، یا کو تنئ ل دەمپن مەزن یپن دیرۆکی خۆ ب ھێژ دلفینیت، بەری کو ھەگەریتەفە خەونپن خۆ یپن ھشیاربوونا پاشەرۆژئ. ژ فئ کویراتیئ، رپفۆرما ئەلمانی دەرکەفت، یا کو د کۆرالا وئ دا دەنگئ مۆزیکا ئەلمانی یا پاشەرۆژئ بۆ جارا ئیکئ بەرز بوو. کۆرالا لۆسەری یا کویر، وپەرە و پە ب گیانە، ھەرودسا یا گەش و نازک و باشە، وەک گازیا ئیکئ یا دیوئیسۆسی یا کو ژ ناف دارستانی دەرکەفیت دەمئ بہار نیزیك دبیت. و ب دەنگپن ھەفرک، بەرسف ژ وئ ئالایا ب گیانەکی بلند و جددی یا رپفینگین دیوئیسۆسی ھات، یپن کو ئەم بۆ مۆزیکا ئەلمانی دەینداری وانین - و ئەم دئ بۆ ژ نوی ھەژاندنا ئەفسانەیا ئەلمانی دەینداری وان بین!

ئەز دزانم کو دقیت ئەز نوکە ھەفالئ خۆ یئ کو ب دلسۆزی ل دویف من ھاتی ببەمە جھەکی بلند و بتنئ یئ کو دئ کیم ھەفال ل وپرئ ھەبن، و ب دلگەرمی گازی وی بکەم کو دقیت ئەم خۆ ب رپنیشاندەرپن خۆ یپن پۆناھیدەر، گریکیان، ھە بگرین. ھەتا نوکە، دا کو ھەزرا خۆ یا ھونەری پاقر بکەبن، مە وپنەپن ھەردوو خودایان ژ وان وەرگرتینە، ھەر ئیک سەرودرئ ھەلەمرەوا خۆ یا ھونەری، یپن کو ھەستەکی ژ پەپوھندی و ھەیزکرنا ھەقدوو یا وان شانویا گریکی یا تراژیک دایە مە. دیار دبیت کو ژنافچوونا شانویا گریکی یا تراژیک ئەنجامئ جوداگرنەکا سەیر یا ھەردوو ھیزپن ھونەری یپن سەرەکی بوو، پڕۆسەپەک کو دگەل ژنافچوون و گوھۆرینا تایبەتمەندیا گەلئ گریکی دچوو. ئەفە مە نەچار دکەت کو ب جددی ل سەر پیدفیاتئ و نیزیکیا گریدانپن بنگەھین یپن نافبەرا ھونەر و گەلئ، ئەفسانە و ئەخلاقئ، خەمگینی و دەولەتئ ھەزیرن. ھەرودسا ژنافچوون و کەفتنا تراژیدیایئ/خەمگینیئ ژنافچوونا ئەفسانەپن بوو. ھەتا وی دەمی گریکیان ھەستەکی نەچاری ھەبوو کو ھەمی ئەزموونپن خۆ راستەوخۆ ب ئەفسانەپن خۆ ھە گرئ بدەن، و تیگەهشتنا وان تنئ ب رپیا وئ گریدانئ بوو. ئەفئ چەندئ وە دکر کو دەمئ نوکە بۆ وان ب چافئ ھەتاھەتایئ دەرکەفیت و، ب شیوەپەکی دیار، بئ دەم بیت. لئ دەولەت و ھونەر، ھەردوووان خۆ د وئ خوارنا بیدەمیئ دا نوقم کرن، سیوانەکی ل وپدەرئ ژ بارئ گران و برسپوونا دەمئ نوکە دیتن. و، وەک مرقۆفەک، گەلەک تنئ ھندی بها ھەپە کا چەند دشیپت مۆرا ھەتاھەتایئ ل سەر ئەزموونپن خۆ

لیددت، چونکی ب فی رهنګی نهو ژ دنیاویبوونئ ددرکهفیت، و باوهریا خو یا نههشیار یا نافخوئی یا پړژهییبوونا دهمی و پامانا راستهقینه یا میتافیزیکی یا ژیانئ ناشکرا دکته. یا بهروفاژی روویددته دهمی گهلهک دست پئ دکته خو ب شیوهیهکئ دیروکی تیښګههیت و کهلهپن نهفسانهیی یپن دؤر خو بشکینیت. نهف چهنده ب گشتی دګل پړوسهیهکا بریاردانئ یا عهلمانیکرنئ/دنیاویبوونئ دچیت، برینا پهیوهندیئ دګل میتافیزیکا نههشیار یا ههبوونا وئ یا بهرئ، و ههمی نهنجامین نهخلاق یپن ژئ دهپن. هونهرا ګریکی، و ب تایبهتی خههمنیا ګریکی، بهرګری ل نههیلانا نهفسانهیان دکر. ګریکیان دقیا تراژیدیا ژئ ژناف ببهن، دا کو نازاد ژ ناخا خوه یا زکماکی، بژین بئ ناستهنگ د چولستانا هزر، نهخلاق و کریارئ دا. و ههتا نوکه ژئ نهو هاندانا میتافیزیکی ههولددته شیوهیهکئ نوی یئ گوهورپینئ پهیدا بکته، ههرچهنده کیتر، د سوکراتګهراپیا زانستی دا یا کو بو ژیانئ دخهبتیت؛ لئ ل ناستین نرمتر ههمان هاندان بتنئ بوو نهګهړئ ګهړپانهکا تادار کو هیدی هیدی خوه وندا کر د ناف کومهکا نهفسانه و خورافهپین ژ ههر دهرئ کومکری و سهرههف کهفتی. و ګریکی د نافهندا فی چاندئ دا روونشتی بوو، دلئ وی هیشتا تیر نهبوو، ههتا فیر بوو چاوا وئ تایئ ب کهیفخوهشی و سفکاتیا ګریکی فهشیریت، وهک ګریکولوسهک، یان خوه ب تهمامی ب هندهک خورافهپین تاری یپن روژههلاتی بپهش بکته.

ژ دهمی ژنوی فهژاندنا کهفنا را نهلیکساندهری-پړومانئ د سهدسالا پازدئ دا، و پشتی نافبرهکا دریژ کو ب زهحمت دهپته وهسفرن، نهه گهلهک نیزیکی فی دؤخی بووینه ب ناواپهکئ زور بهرچاف. ل لووتکهیان نهه ههمان ههزا مهزن یا زانینئ دبیین، ههمان کهیفخوهشیا تیر نهبووی یا فهدیتنئ، ههمان عهلمانیکرنا ترسناک، و دګل وئ ګهړپانهکا بئ رده و پشال، لهزګینیهکا تهماعار بو سفرین بیانی، خودایی کرههکا سفک یا پړژا ئیرو یان دهستژپهردانهکا ګیژ ژئ، ههمی د بن چافدیریا سهردهمی دا؛ نیشانین کو نامائزئ ددهن نهبوونا ههمان تشتی د دلئ چاندا مه یا نوکه دا - نههیلانا نهفسانهیی. وسا خویا دبیت کو نه گونجایه نهفسانهیهکا بیانی ل سهر دارهکا خوهجه بهپته فهگرتن ب سهرکهفتنهکا بهردهوام، بئ زیانداناندن ب دارئ فه ب ناواپهکئ نه چارهسهر. دبیت دار بهیز و ساخلهم بیت کو بشیت نهو پارچئ بیانی پاش بهافیژیت پشتی خهباتهکا دژوار، لئ ب گشتی دهپته ههلاندن/خوارن، دبیته نهساخ و لاوازی یان

خوه ب گه شه بوونه کا نه ساخ دا ماندی دکهت. مه هنده باومریا ب کاکلا پاقر و بهیز یا گیانی ئه لمانی هه کو ئهم ویرین هیفی بکهین کو دی ب هیژ ئه و پارچین بیانی یین ب زۆر هاتینه چاندن رمت کهت، و ئهم دبیزین دبیت گیانی ئه لمانی فه گه پرته فه بو خوه. هندهك دبیت بیژن کو دقیت ئهف گیانه خهباتا خوه ب رهتکرنا پارچین پۆمانی دهست پی بکهت؛ ئه و دبیت ئاماده کاری و هاندانه کا دهرقه بو فی چهندی د ویرهکیا سه رکهفتی، د شکویا خوینی یا شه ری دوماهی دا ببینن، لی هیشتا دقیت پیدفیا نافخوهیی د خواستنا ههردهم ههژی بوونا پیشین مه یین بلند ل سهر فی ریکی بهیته دیتن، لۆسهر و ههروهسا هونه رمه ند و ههلبه ستفانین مه یین مه زن. لی نابیت ئه و باومر بکهن کو دشین هوسا شه پران بکهن بی خودایین مالی، بی وهلاتی ئه فسانهیی یی میتینگه ی، بی "ژنوی فه دیتنا" هه می تشتین ئه لمانی! و ئه گهر ئه لمانی ب دلتهنگی ل دویف رینیشاندهرکی دگه ریت دا کو وی فه گهرینه ته فه وهلاتی وی یی زکماکی یی دهمه کی دریزه ژده ستدایی، یی کو رییین وی ئیدی نه نیاسن - بتنی پیدفیه گو ه بده ته گازیا که یفخوهش و پاکیشه ر یا بالنده یی دیو نیسی کو ل سهر سهری وی دفریت و دقیت ریکی نیشا وی بده ت.

د ناف کاریگه‌ریږي هونهری یېن تایبته یېن تراژیدیا موزیکی دا، مه جهخت ل سهر خاپاندنه‌کا ئاپولوی کر کو مه ژ ئیکبونا ئیکسهر دگهل موزیکا دیونیسى رزگار دکهت، د ههمان دم دا دهیلیت ههستا مه یا موزیکی د قاده‌کئ نه‌پولوی دا و د جیهانه‌کا نافنجی یا دیار دا بهیته فالاکرن. د ههمان دم دا مه دیت کا چاوا نهو فالاکرن جیهانا نافنجی یا بوویه‌را شانوی، دراما ب خوه، ژ ناف قه دیار و تیگه‌هشتبار کر ب رادهیه‌کئ کو د چ شیوه‌یېن دی یېن هونهره نه‌پولوی دا نه‌دهاته گه‌هشتن. دهمی هونهره نه‌پولوی ب گیانی موزیکئ دفریت، نه‌م راستی بلندترین چربوونا هیژین وئ دهین، و دقیت نه‌م دانپیدانئ ب لووتکه‌یا نارمانجین هونهری یېن هردوو نه‌پولوی و دیونیسى بکهین د گریډانا براتیئ یا د نافه‌را نه‌پولؤ و دیونیسؤس دا. بیگومان وینه‌ی نه‌پولوی، یی ژ ناف قه ب موزیکئ رؤناهیکری، نه‌گه‌هسته کاریگه‌ریا تایبته یا پله‌یېن لاوازتر یېن هونهره نه‌پولوی. نه‌شیا بگه‌هیته وی تشتت کو هه‌لبه‌ستا داستانی یان به‌ری زیندیکری دشیان بکهین، ئانکو نه‌چارکرنا چافئ تیپرامانئ کو خوه‌شیه‌کا ئارام د جیهانا تاکه‌که‌سکرنئ دا ببینیت، سهرمرای پله‌یا وئ یا بلندتر یا زیندیکرن و رؤنکرنئ. مه دراما هه‌لسه‌نگاند، و چاقین مه یېن کویر که‌تنه جیهانا وئ یا نافخوه‌ی یا لفلؤک یا پالده‌ران - و دیسان مه هه‌ست کر کو نه‌م ل هیمایه‌کی دنپین، نیزیکی وئ چه‌ندئ کو مه دقیا کویراهیت‌ترین رامانا وئ تیگه‌ههین، و مه دخواست وئ وه‌ک پهردهیه‌کئ قه‌که‌هین دا کو نه‌م وینه‌ی سهره‌کی یی ل پشت وئ ببینین. رؤناهیت‌ترین رؤنکاهیا وینه‌ی بو مه نه‌به‌س بوو: چونکی دیار بوو کو نه‌و هندی ئاشکرا دکهت هندی ژى قه‌دشیریت؛ و دهمی دیار بوو کو نه‌و، ب ئاشکراکرنا خوه یا هیمايی، داخواز ژ مه دکهت کو نه‌م پهرده‌یې بدپینین، کو نه‌م نه‌پینین ل پشت وئ ئاشکرا بکهین، وئ رؤنکاهیا گه‌ش چاف د بن کؤنترؤلا خوه دا دهیلا و به‌ره‌نگاری ل هه‌مبه‌ر کویربوونا پتر دکر. که‌سئ کو پیدفیا نیرینئ و د ههمان دمدا خواستنا دهرباسبوونا ژ نیرینا ساده دیتبیت، دئ ب زه‌حمه‌ت بشیت خه‌یال بکهت کا چه‌ند رؤن و دیار نه‌ف هردوو پرؤسه د تیپرامانا نه‌فسانه‌یا تراژیک دا هه‌فدو ته‌مام دکهن: د دهمه‌کی دا کو ته‌ماشه‌فانئ راسته‌قینه‌ی ئیستیتیکی دئ پشتراستکه‌ت کو ژ ناف ههمی کاریگه‌ریېن تایبته یېن تراژیدیايی، نه‌ف

هه قودوتە مامکرنە یا هەرە سەیرە. ئەگەر ئەم بشیین قی دیاردەیا تەماشەفانی ئیستیتیکی
 قەگوھیزینە پڕۆسەییەکا هەفتا د هونەر مەندی تراژیک دا، ئەم دئ گەهینە تیگەهشتا
 پەیدا بوونا ئەفسانەیا تراژیک. ئەو دگەل قادا هونەرا ئەپۆلویی کەیفخووشیەکا تەمام د
 دیارکرن و نیرینی دا پارقە دکەت، و د هەمان دەمدا وی خووشیی رەد دکەت و
 رەزامەندیەکا بلندتر ژ نەهیلانا جیهانا دیار یا دیارکرنی وەر دگرت. نافەرۆکا ئەفسانەیا
 تراژیک د دەستپێکی دا دیار دبیت کو بوویەرەکا داستانی یە کو پەسنا قەهرەمانی
 خەباتکەر ددەت. لی کانئ سەرکانیا وی تایبەتمەندیا نەینی کیه کو تیدا ئازارا
 قەهرەمانی، سەرکەفتنن هەرە ب ئیش، دژبەریین هەرە دژوار یین پالەدران - ب کورتی،
 نموونەکرنا حیکمەتا سیلینۆسی، یان ب گۆتنەکا ئیستیتیکی، پارچین کریت و نەگونجای
 - بەردەوام ب ئەقیندارییەکا هوسا و ھندە شیوەیین بیژمار دەینە نیشاندان، ب تایبەتی
 د سەردەمی هەرە کەیفخووش و گەنجینی مللەتەکی دا، ئەگەر خووشیەکا بلندتر تیدا
 نەهاتبا دیتن؟ چونکی گۆتتا کو زیان ب راستی ھندە تراژیکە/پەر خەمگینە، ب چ ئاواپی
 هاریکاریا شروقه کرنا سەرەکانیا شیوەیەکی هونەری نادەت، ب مەرچی کو هونەر نە تنی
 چاقلێکرنا راستیا سروشتی بیت، لی تەمامکەرەکی میتافیزیکی بو وی راستیا سروشتی
 بیت، کو دگەل وی هەیه دا کو سەر وی بکەفیت. تا وی رادەیی کو سەر ب هونەری قە
 یە، ئەفسانەیا تراژیک ب تەمامی بەشداریی د مەرەما وی یا میتافیزیکی یا گوھۆرینی
 دا دکەت. لی کانئ چ تشتی دگوھۆریت، ئەگەر ئەو جیهانا دیاردەیان د وینەیی قەهرەمانی
 ئازارکیش دا پشکیش دکەت؟ کێترین تشت "راستی" قی جیهانا دیاردەیانە، چونکی
 ئەو دبێژیتە مە: 'بنێرە! باش بنێرە! ئەقە ژیا نا تە یە! ئەقە ئامازەکەرا دەژمێرا
 هەبوونا تە یە! و ئەری دقیت ئەم هوسا ھزر بکەین کو ئەفسانەیی ئەف ژیانە نیشا
 مە دا دا کو وی ژ بو مە بگوھۆریت؟ لی ئەگەر نە وسا بیت، کانئ خووشیا ئیستیتیکی
 یا کو ئەم پئ دەلین ئەو وینە د بەر چاڤین مە را دەرئاس ببن د کێفە دا یە؟ ئەز
 باسی خووشیا ئیستیتیکی/جوانیناسیی دکەم، و دزانم کو گەلەک ژ فان وینەیان دشین
 خووشیەکا ئەخلاقی ژ ی پەیدا بکەن، بو نموونە ب شیوەی دلفانیی یان سەرکەفتنا
 ئەخلاقی. لی کەسی کو ھەول ددەت کاریگەریا تراژیک تنی ژ سەرەکانیین ئەخلاق
 دەرئەخت، وەک د ئیستیتیکی دا ژ دەمەکی گەلەک درێژ قە ھاتیە کرن، نابیت باوەر
 بکەت کو وی چ خزمەت بو هونەری کریە، یا کو دقیت بەری ھەر تشتی پێداگریی ل

سەر پاقىزى د قادا خوه دا بكهت. ئاستهنگ/بهرهنگاريا ئىككى د شروڧهكرنا ئەفسانەيا تراژيك دا ئەوه كو مروڧ ل دويڧ خوهشيا تايبەت يا وئ د قادا ئىستىتىكى يا پەتى دا بگەرپەت، بى كو دەستى خوه بېخىتە قادا دلۇقانى، ترس يان بلنديا ئەخلاقى. چاوا كرېتى و نەگونجان، كو نافەرۇكا ئەفسانەيا تراژيكە، دشين خوهشيهكا ئىستىتىكى پەيدا بكنە؟ ل فى خالى دڧيت ئەم گافەكا وڧرەك باڧىژين ناف مېتافيزيكا هونەرى، دووبارەكرنا گۆتتا خوه يا بەرى كو هەبوون و جيهان تەنى وەك دياردەيهكا ئىستىتىكى دروست ديار دبن. ل گۆر فى چەندى، دڧيت ئەفسانەيا تراژيك مە پازىبوونى بۆ مە چىكەت هەتا كرېتى و نەگونجان ژى ياريەكا هونەرى يە نە كو ئىرادەيه، د زىدەهيا هەتاهەتايى يا خوهشيا خوه دا، دگەل خوه دليزيت. لئ ئەف دياردەيا سەرەكى و دژوار يا هونەرا ديؤنىسى تنى ب رپيا گرنگيا سەير يا نەگونجانا مۆزىكى دەيتە تيگەهشتن و دشيت ئىكسەر بەيتە وەرگرتن: هەر وەك چاوا مۆزىك ب تنى، دەمى ل تەنشتا جيهانى دەيتە دانان، دشيت هزرەكى بدەتە مە دەربارەى تشتى كو ئەم دشين ژى تىبگەهين وەك "معقولكرن/دروستكرنا جيهانى وەك دياردەيهكا ئىستىتىكى". خوهشيا كو ئەفسانەيا تراژيك بەرەم دئىنيت هەمان سەرەكانى هەيه وەك وەرگرتا خوهش يا نەگونجانى د مۆزىكى دا. ديؤنىسى، دگەل خوهشيا خوه يا سەرەكى يا هەتا د نازارى دا ژى دەيتە ئەزموونكرن، زكماك/دايكا هەڧېشك يا مۆزىك و ئەفسانەيا تراژيكە. دەمى ئەم ئامازى ددەينه پەيوەنديا مۆزىكى يا نەگونجانى، بەلكو مە پرسگرىكا دژوار يا كاريگەريا تراژىديايى گەلەك هېسانتر كرىت؟ چونكى نوکە ئەم تىدگەهين كا رامان چيپە دەمى مروڧ دخوازيت د تراژىديايى دا بنيريت، و د هەمان دەمدا دخوازيت ژ وئ نيرىنى دمرباس ببىت؛ ئەم دشين فى دۆخى ب ئامازەدان ب نەگونجانا ب شيوەيهكى هونەرى هاتىە بكارئىنان وەسف بکەين، ب گۆتتا كو ئەم دخوازين گوھ بدەين و دخوازين ژ گوهدانى دمرباس ببين. هەولدا نا بۆ بى سنوورى، ليدانا بالين خولىي، ئەوا كو دگەل خوهشيا هەرە مەزن يا راستيا ب رۆنى هاتىە وەرگرتن دەيت، بىرا مە دئىنيت كو هەردوو دۆخ ديمەنن دياردەيهكا ديؤنىسى نە: جارەكا دى و جارەكا دى ئەو نيشانى مە ددەت كا چاوا گيان ب شيوەيهكى ياريكەرەنە جيهانا تاكەكەسان ئاڧا دكەت و ەلدوەشينيت وەك بەرەمى خۆشيهكا سەرەتايى: ب هەمان شيوە، هيراكليتۆسى تارى هېزا كو جيهانان ئاڧا دكەت دشيپهينيت زارۇكەكى كو بەران ل ڧيرى و وڧرى دادنيت، و كەلەين

خیزی/قۆمى ئافا دكەت و پاشى وان ژ نوى فە خراب دكەت. ئەفجا ئەگەر ئەم بخوازين
هەلسەنگاندەكا دروست بۆ شيانا ديۆنىسى يا مللەتەكى بکەين، دقیت ئەم نە تت
مۆزىكا وان، لى ھەروەسا ئەفسانەيا وان يا تراژىك ژى، كو شەھدى دوويى يى وى شيانى
يە، بەرچاف بگريں. نوکە، ب ديتنا فى گرېدانا گەلەك نيزىك يا د ناڧەرا مۆزىك و
ئەفسانەيى دا، ئەم دىيىن گومان بکەين كو خرابكرن و نزمكرنا ئىكى دى ب لاوازبوونا
يا دى فە گرېدايى بيت، كو لاوازبوونا ئەفسانەيى دى لاوازبوونا شيانا ديۆنىسى ئىفادە
كەت/دەرپرېت. نېرىنەك ل پېشقەچوونا گيانى ئەلمانى دى مە د فى چەندى دا بى
گومان ھىلېت. گيانى نەھونەرى، پاراستى يى گەشبينيا سۆكراتى د ئۆپىرايى دا ئاشكرا
دبېت، ھەروەسا د خويا ئەبستراكت يا ھەبوونا مە يا بى ئەفسانە دا، د ھونەرەكى دا
كو بۆ ئاستى خوەشىى يا پەتى دابەزىايە، و د ژيانەكى دا كو ل گۆر تىگەھان دەيتە
برياركرن. لى د دلدانى دا نیشان ھەبوونە كو گيانى ئەلمانى ھىشتا د ساخلەمى و
كوپراھيەكا سەير دا، وەك سوارەكى نقتى د ھندەك گەليىن نەگەھشتبار دا، فەدنقىت
و خەونان دبىنىت، نەھاتىە ژناڧىرن؛ و ژ وى گەلى ستران ديۆنىسى بلند دبېت و
دگەھىتە مە، ژ مە را دبېژىت كو ئەف سيوارى ئەلمانى ھىشتا د خەونىن خوە يىن
ديۆنىسى يىن كەفن دا يە ب وینەيىن كەيفخوەش و جددى. بلا كەس خەيال نەكەت
كو گيانى ئەلمانى مالا خوە يا ئەفسانەيى بۆ ھەتاهەتايى وندا كرىە، تا كو ئەو ھىشتا
ب پۆنى دەنگىن چىكان/تەيران تىدگەھىت يىن كو باس وى مالى ژى را دكەن. پۆژەكى
دى ھىشار بېت، د ھەمى نويبوونا سپېدەھىي دا يا كو ل دويف خەوەكا مەزن دەيت.
ھىنگى دى ئەژدەھايان كوژىت، كورتەبالايىن خراب ژناڧ بەت و برونھىلدى ھىشار كەت
- و ھەتا رمى وۇتان ب خوە ژى نەشېت پىكا وى بېرېت!

ھەڧالېن مەن، ھوين يىن كو باوهرىي ب مۆزىكا ديۆنىسى دىنن، ھوين ھەروەسا دزانن
كا خەمگىنى چ رامانى ددەتە مە. تىدا، ژ مۆزىكى ژنوى ژدايكبوويى، مە ئەفسانەيا پى
خەمگىن يى ھەمى - و د وى ئەفسانەيى دا ھوين دىيىن ھىڧيا ھەر تىشتى بکەن و ھەمى
تىشتىن ھەرە ب ئىش ژبىر بکەن! لى تىشتى ھەرە ب ئىش بۆ مە ھەميان ئەو نزمكرنا
درېژە كو د بن وى دا گيانى ئەلمانى، دوپر ژ مال و وار، د خزمەتا كورتەبالايىن خراب
دا ژيا. ھوين گۆتنيىن مە تىدگەھەن - ھەروەك ھوين دى، د دوماھىي دا، ھىڧيىن مەن ژى
تىگەھەن.

مۆزىك و ئەفسانەيا خەمگىنىي/تراژىدىي ب ھەمان رادە دەربىرىن شىانا دىۋىنىسۇسى
يا مللەتەكى نە، و ئەو ژىك ناھىتە جوداكرن. ھەردوو ژ جەھكى ھونەرى يا ل دەرۋە
ئەپۇلۇنى پەيدا دىن. ھەردوو دەفەرەكى دگۇھۇرپن كو تىدا دەنگىن نەخۇش و وئەنەيىن
ترسناك يىن جىھانى ب شىۋەيەكى سەرنجراكىش وندا دىن؛ ھەردوو ب پىقەدانا
نەخۇشىي دلىزن، باۋەرى ب ھونەرىن خۇ يىن جادوۋىي يىن زۇر ب ھىز دكەن؛ ھەردوو
قى لىستكى ب كار تىن دا ھەبوونا 'خراپترىن جىھانى' زى پاساۋ بكەن. ل قىرى
دىۋىنىسۇس، ل بەرامبەر ئەپۇلۇنى، خۇ ۋەكى ھىزا ھونەرى يا ھەتايى و
ئۇرىجىنال/رەسەن دسەلمىنىت، يا كو بانكى ھەمى جىھانا دىاردەيى دكەت دا ھەبىت: د
نافەراستا وى دا خەيالەكا نوى يا گۇھۇرىن پىتقى يە ئەگەر جىھانا زىندى يا
تاكەكەسكىن بخوازىت زىندى بىمىنىت. ئەگەر ئەم بشىين خەيال بكەين كو دەنگى
نەخۇش/ناكۇكىي ۋەكى مرۇف بەيىنە بەر چاقان - و ما مرۇف چ يە ژبلى وى؟ -
ئەفجا بۇ مانا ل سەر ژيانى، ئەو دەنگى نەخۇش دى پىتقى ب خەيالەكا سەير بىت، كو
خۇ ب پەردەيەكى جوانىي قەشپىرىت. ئەفەيە مەرەما راستەقىنە يا ھونەرى يا ئەپۇلۇ،
ب نافى وى ئەم ھەمى ئەو خەيالەين بى ژمار يىن جوانيا دىمەنى كۆم دكەين، يىن كو
ل ھەر گافەكى ژيانى ھىزاي ژيانى دكەن و مە ھاندەن كو گافەكا پاشتر
بىبىن/خۇلەكەكا دى ژى بژىن.

ژ بنگەھا ھەمى ھەبوونى، ژ بنىاتى دىۋىنىسۇسى يى جىھانى، پىتر ژ وى چەندى نەشپىت
بەفەيتە ناف ھىياريا تاكەكەسى مرۇقى يا كو جارەكا دى بشپىت ب وى ھىزا ئەپۇلۇنى
يا گۇھۇرىن بەيتە سەرەكەفتن، دا كو ھەردوو ئەف ھاندەرىن ھونەرى نەچار بن خۇ ب
رېژمەكا توند يا ھەقدو قەكەن، ل دوىف ياسايا دادپەرۋەريا ھەتايى. ل جەي كو ھىزىن
دىۋىنىسۇسى ب وى ئاۋايى لەز رابوۋىنە يى كو ئەم نوكة دبىنن، ئەپۇلۇ، ب ئەۋرەكى
ھاتى پىچان، دقپىت بۇ مە ژى دابەزىبىت؛ نەشەكى پاشەرۋژى دى كارىگەرپىن وى يىن
ھەرە دەۋلەمەند يىن جوانىي بىنىت.

لى ھەر كەسەك دى ب شىۋەكى سىروشتى ھەست ب پىتقىبوونا قى كارىگەرىي كەت
ئەگەر وى جارەكى، ھەتا د خەۋنى دا ژى، خۇ ل ژيانا يۇنانا كەقن دىتبا؛ ل بن رېژىن

ستوينين بلند يېن ئايونيا را دچيت، بهري خو ددهته ئاسويهكي يى ژ هيلين پاقز و نه جيب/شهرىف هاتى كولان، ل تهنشت وى رهنكفهدانين شيوى وى يى گوهورى د مەرمەرى برىقاندى دا، دۆرپچكرى ب خەلكى ب ريزدارى دمەشن يان د لقينهكا نازك دا، دگەل دەنگين هارمونيك و زمانهكى جەستەيى يى ريتميك - ئەرى نه دقئت ئەو، بو قى هاتنا بەردەوام يا جوانيى، دەستى خو بلند بكەت بو ئەپولويى و گازى بكەت: 'نەژادى بەختەوهر يى يونانيان! چەند وه دقئت ديونيسوس ل ناف وه دا مەزن بيت، ئەگەر خودايى ديلوسى هزر دكەت كو هند ئەفسوون پيئقى نه دا ديناتيا وه يا ديسيرامبى چارەسەر بكەت! - لى ئيك ب قى هزرى دشيت خو ببينيت بەرسف دايى ژ لايى ئەسينيهكى پير قە، يى كو ب چاقى مەزن يى ئيسخيلوس لى دنيرپت: 'لى قى ژى بهزرينه و بەرچاڧ بگره، ميئانئ سەير: چەند قى گەلى ئيش/ئازار كيشا دا هەندە جوان بيت! لى نوگە ل دويڧ من وەرە بو خەمگينى، و دگەل من قوربانىي بدە د پەرستگەها هەردوو خودايان دا!'

دوماهيك

